

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “มูลค่าของตัวชี้วัดด้านการบริหารความเสี่ยงต่อ
ผลการดำเนินงานในรัฐวิสาหกิจไทย”

โดย

ศาสตราจารย์ ดร. อุทัย ตันละม้าย

พรพิพัฒน์ จูฑา

(พฤศจิกายน พ.ศ.2550)

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “มูลค่าของตัวชี้วัดด้านการบริหารความเสี่ยง ต่อผลการดำเนินงานในรัฐวิสาหกิจไทย”

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. ศ.ดร. อุทัย ตันละมัย

ภาควิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์
และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. นางสาวพรพิพัฒน์ จุฑา

สาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารศาสตร์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ชื่อโครงการวิจัย

(ไทย) มูลค่าของตัวชี้วัดด้านการบริหารความเสี่ยงต่อผลการดำเนินงานในรัฐวิสาหกิจไทย
 (อังกฤษ) Value Relevance of Risk Management Indicators to Financial Performance of the Thai State Enterprises

ชื่อหัวหน้าโครงการ

(ไทย) ศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ตันละมัย
 (อังกฤษ) Professor Dr. Uthai Tanlamai
 หน่วยงานที่สังกัด ภาควิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 สถานที่ทำงาน คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กทม. 10330
 โทรศัพท์ 0-2218-5826 โทรสาร 0-2218-5742 โทรศัพท์เคลื่อนที่ 08-1628-3863
 Email: uthai@acc.chula.ac.th

ชื่อผู้ร่วมโครงการ

(ไทย) นางสาวพรพิพัฒน์ จูฑา
 (อังกฤษ) Miss Pornpipat Juta
 หน่วยงานที่สังกัด สาขาการบัญชี คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
 สถานที่ทำงาน คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี อ.วารินชำราบ
จ.อุบลราชธานี 34190
 โทรศัพท์ 0-4535-3827 โทรสาร 0-4535-3805 โทรศัพท์เคลื่อนที่ 08-9926-7914
 Email: pornpipat@bus.ubu.ac.th

สาขาวิชา การบัญชีที่เกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงิน

คำหลัก (keyword) ของโครงการวิจัย

ตัวชี้วัดด้านการบริหารความเสี่ยง (Risk Management Indicators) ผลการดำเนินงานทาง
การเงิน (Financial Performance) รัฐวิสาหกิจไทย (Thai State Enterprises)

บทคัดย่อภาษาไทย

พัฒนาการของรัฐวิสาหกิจไทยได้ส่งผลต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมากกว่าร้อยปีนับตั้งแต่รัฐวิสาหกิจแห่งแรกคือการรถไฟแห่งประเทศไทยได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2429 ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจที่ให้บริการสาธารณะขั้นพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า และการขนส่งภาคพื้นดิน แต่สองในสามของรัฐวิสาหกิจในปัจจุบันได้ถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อห้าสิบปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะรัฐวิสาหกิจที่อยู่ในสาขาสำคัญ ๆ อันได้แก่ สาขาโทรคมนาคม สาขาส่งเสริมการค้า สาขาพลังงาน และสาขาสถาบันการเงิน

แม้ว่ารัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งจะมีกระทรวงเจ้าสังกัดโดยเฉพาะ แต่ทุกแห่งต้องรายงานผลการดำเนินงานต่อกระทรวงการคลัง ในปี พ.ศ. 2539 กระทรวงการคลังได้เริ่มระบบการประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบระเบียบ โดยเริ่มจากรัฐวิสาหกิจเพียง 11 แห่ง และคาดว่าในปี 2551 รัฐวิสาหกิจจะเข้าสู่ระบบการประเมินเกือบทุกแห่ง ซึ่งจากการทบทวนการประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจที่เข้าระบบพบว่าส่วนใหญ่ดีขึ้นหลังจากได้ถูกประเมินมากกว่าทศวรรษ

สำหรับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมูลค่าตัวชี้วัดผลการดำเนินงานโดยรวมและตัวชี้วัดด้านการบริหารความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานทางการเงินของรัฐวิสาหกิจไทย โดยได้ใช้ข้อมูลงบการเงินของรัฐวิสาหกิจ (ณ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2548) ทั้งหมด 60 แห่ง และรวบรวมคะแนนการประเมินซึ่งใช้เป็นมูลค่าตัวชี้วัดของผลการดำเนินงานรวม 10 ปี (ระหว่างปี 2539-2548) อีกทั้งคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงเท่าที่มีอยู่ 3 ปี (ระหว่างปี 2547-2549) เพื่อนำมาศึกษาหาความสัมพันธ์โดยใช้ตัวแบบวิเคราะห์ที่มาจากแนวคิดพื้นฐานทางการบัญชีเรื่องมูลค่าความเกี่ยวเนื่องที่เป็นโมเดลงบดุลและโมเดลกำไร นอกจากการเก็บข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ยังมีการสัมภาษณ์ลึกกับบรรณารักษ์จำนวน 25 แห่ง (41.7%) และการส่งแบบสอบถามเฉพาะรายเพื่อตรวจสอบและสอบถามข้อมูลคะแนนการบริหารความเสี่ยง ต้นทุนการดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยง และปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการดังกล่าว ซึ่งได้รับการตอบกลับรวม 45 แห่ง (75%)

ผลการวิเคราะห์พบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผลการประเมินรัฐวิสาหกิจในปีก่อนกับผลการดำเนินงานทางการเงินและการเปลี่ยนแปลงในผลการดำเนินงานทางการเงิน ได้แก่ อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน และการเปลี่ยนแปลงอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร นอกจากนี้ผลการประเมินด้านการบริหารความเสี่ยงในปีก่อนมียังความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานขององค์กรในส่วนของอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมและอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน และการลงทุนในการบริหารความเสี่ยงได้มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับมูลค่าตัวชี้วัดด้านการบริหารความเสี่ยง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

Development of Thai State Owned Enterprises (SOEs) has an important impact on the economic growth and social development of the country for more than one century since the first SOE, the State Railway of Thailand, was established in 1886. While some basic utilities such as electricity and land transportation were established after the war, two thirds of the SOEs were only established in the past fifty years especially for important sectors like Telecommunications, Transportations, Energy, and Financial Institutions.

Although each individual SOE will have a particular ministry in charged, all of them are required to report their performance to the Ministry of Finance. In 1996, the Ministry of Finance started a formalized and systematic performance evaluation system and 11 SOEs participated. It is expected that by 2008, almost all SOEs will join this evaluation system. A review of SOEs' records that join the evaluation system shows them to gradually have better performance scores throughout the past decade of participation.

The present study examines the value relevance of operational performance indicators and risk management indicators on SOE's financial performances. Financial statement data of the 60 listed SOEs on June 27, 2005 are collected together with the performance indicator scores for a period of 10 years (1996-2005). Only two years of available risk management scores are collected (2004-2006). Study models, including both Balance sheet model and Earning model, are based on the value relevance framework in financial accounting literature. Besides the secondary data, in-depth interviews were done with 25 SOEs (41.7%). Also, a survey using customized, individualized questionnaire was carried out in order to acquire the risk management scores, the cost of risk management activities, the factors influencing risk management processes, and to verify data collected from secondary and public data sources. The response rate is 75% (45 SOEs).

The results show positive relationship between prior year performance scores and SOE's financial performance as well as the changes in their financial performance, specifically Return on Asset, Return on Employee, and the changes of the Return on Asset. Also, prior year risk management scores relate positively to only one SOEs financial performance, Return on Asset, and the Return on Employee. As expected, the more investment SOEs have put on risk management activities, the greater risk management scores they appear to receive.

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การวิจัยเรื่องมูลค่าของตัวชี้วัดด้านการบริหารความเสี่ยงต่อผลการดำเนินงานในรัฐวิสาหกิจไทย มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาพัฒนาการของการประเมินผลรัฐวิสาหกิจไทย กระบวนการบริหารความเสี่ยง เกณฑ์ที่ใช้วัดการบริหารความเสี่ยง ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจไทย รวมถึงการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงและมูลค่าที่เกี่ยวข้องกับผลการดำเนินงานทางการเงินของรัฐวิสาหกิจไทย โดยได้มีการรวบรวมข้อมูลรัฐวิสาหกิจจากแหล่งทุติยภูมิและปฐมภูมิ ได้แก่ การเก็บข้อมูลทางการเงินและคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจจากศูนย์สารสนเทศของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) การสัมภาษณ์ลึกและการส่งแบบสอบถามไปยังผู้บริหารด้านการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจ จำนวน 60 แห่ง จากนั้นได้มีการวิเคราะห์ผลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อนำมาสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าระบบการประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจไทยนั้นเกิดขึ้นจากการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการควบคุมขั้นตอนการทำงานมาเป็นควบคุมผลงาน เพื่อให้รัฐวิสาหกิจสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินงานมากขึ้น โดยหลักการได้รับการอนุมัติตั้งแต่วันที่ 20 มิถุนายน 2538 และเริ่มมีการประเมินผล ตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมา จากข้อมูลล่าสุดปี 2548 มีรัฐวิสาหกิจเข้าระบบประเมินผล 50 แห่ง และคาดว่าจะเข้าระบบประเมินผลฯ ทั้งหมดในอนาคต อย่างไรก็ตาม ระบบประเมินผลฯ เป็นแรงกระตุ้นที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้รัฐวิสาหกิจมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สำหรับหลักเกณฑ์ในการประเมินผลฯ ได้มีการปรับเปลี่ยนให้ทันกับยุคสมัยอยู่เสมอ โดยกระทรวงการคลังมอบหมายให้ทริสเป็นที่ปรึกษาและวางหลักเกณฑ์ในการประเมินผล สำหรับรัฐวิสาหกิจที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ มีหลักเกณฑ์ 3 ด้าน คือ ด้านการดำเนินงานตามนโยบาย ด้านผลการดำเนินงานที่มีทั้งตัวชี้วัดทางการเงินและตัวชี้วัดที่ไม่ใช่ทางการเงิน และด้านการบริหารจัดการองค์กร แต่ถ้าเป็นรัฐวิสาหกิจที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์จะไม่มีผลการประเมินผลฯ ด้านการดำเนินงานตามนโยบาย

การบริหารความเสี่ยงถูกกำหนดให้เป็นเกณฑ์หนึ่งในการประเมินผลด้านการบริหารจัดการองค์กรเมื่อปี 2547 ผลพบว่า จากรัฐวิสาหกิจที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 45 แห่ง มีรัฐวิสาหกิจที่นำหลักการดังกล่าวมาใช้ในปี 2547 จำนวน 19 แห่ง และมีรัฐวิสาหกิจจำนวน 18 แห่งที่ได้จัดตั้งส่วนงานบริหารความเสี่ยงเป็นหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง นอกจากนี้ ยังพบว่ารัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ 80% ได้พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เรื่องการบริหารความเสี่ยงโดยการอบรมทั้งภายในและภายนอกองค์กร และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าผู้บริหารระดับสูง วัฒนธรรมองค์กร และทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุดในการบริหารความเสี่ยงให้ประสบผลสำเร็จ

การประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง มีคะแนนตั้งแต่ระดับ 1 ถึง ระดับ 5 หมายถึง ระดับที่มีการบริหารความเสี่ยงน้อยมาก จนถึงระดับที่มีการปลูกฝังให้การบริหารความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมปกติและเป็นวัฒนธรรมองค์กร ผลการวิจัยพบว่า ช่วงแรกจะมีผลคะแนนในระดับต่ำ แต่ช่วงหลังจะมีคะแนนในระดับที่สูงขึ้น เมื่อวิเคราะห์ผลความสัมพันธ์พบว่า รัฐวิสาหกิจที่มีผลคะแนนด้านการบริหารความเสี่ยงเมื่อปีก่อนในระดับสูง จะทำให้ในปีต่อมาองค์กรสามารถสร้างผลตอบแทนจากสินทรัพย์ได้สูงมากขึ้น และทำให้พนักงานมีความสามารถในการสร้างกำไรให้แก่องค์กรสูงขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังพบว่ารัฐวิสาหกิจที่มีผลคะแนนในระดับสูงนั้น จะมีจำนวนต้นทุนการบริหารความเสี่ยงอยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะต้นทุนในการจัดจ้างที่ปรึกษาหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษด้านการบริหารความเสี่ยง รวมถึงมีการทุ่มเทเวลาในการจัดประชุมเพื่อหารือในเรื่องการบริหารความเสี่ยงภายในองค์กรอีกด้วย ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการสร้างระบบการบริหารความเสี่ยงในรัฐวิสาหกิจอย่างเป็นรูปธรรมและนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กร จะทำให้รัฐวิสาหกิจมีความสามารถในการสร้างกำไรสูงขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็มีต้นทุนการบริหารความเสี่ยงสูงเช่นเดียวกัน

ถึงแม้ว่ามูลค่าเพิ่มที่ได้จากการบริหารความเสี่ยงยังไม่อาจเห็นผลได้อย่างชัดเจนนัก เนื่องจากต้องอาศัยข้อมูลระยะยาวและต้องอาศัยการเก็บข้อมูลทางการเงินบางอย่างที่เป็นระบบ แต่จากข้อมูลที่สามารถรวบรวมได้และผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ พอที่จะสรุปว่า พัฒนาการของระบบการบริหารความเสี่ยงที่มีความแตกต่างในแต่ละองค์กรนั้น สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในผลการดำเนินงานทางการเงินได้ ในรัฐวิสาหกิจที่มีการบริหารความเสี่ยงที่เป็นระบบระเบียบและมีระดับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงในระดับสูง จะมีความสามารถในการสร้างผลกำไรจากดำเนินงานในทิศทางที่สูงขึ้น แต่ก็จำเป็นที่จะต้องลงทุนในระบบการบริหารความเสี่ยงตามความจำเป็นบ้างเช่นกัน

เนื่องจากรัฐวิสาหกิจไทยนั้นเป็นองค์กรที่ลักษณะการดำเนินธุรกิจเฉพาะด้านที่มีความแตกต่างกัน รวมถึงความสามารถในการสร้างผลกำไรของแต่ละแห่งก็มีความน้อยต่างกัน รัฐวิสาหกิจที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณและองค์กรยังมองไม่เห็นความเสี่ยงที่สำคัญขององค์กร หรือความเสี่ยงนั้นอาจมีผลกระทบที่ไม่ความรุนแรงมากนัก รัฐวิสาหกิจเหล่านี้อาจยังไม่เห็นความจำเป็นของการลงทุนในการบริหารความเสี่ยงในจำนวนที่มากเกินไป ในขณะที่รัฐวิสาหกิจบางแห่งที่มีความสามารถในการลงทุนค่อนข้างสูง และมีงบประมาณอย่างเพียงพอ อาจสามารถลงทุนได้ในระดับที่สูงมาก แต่รัฐวิสาหกิจเหล่านี้ก็ยังคงต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าในการลงทุนด้วยเช่นกัน ดังนั้น ความสมดุลในการลงทุนด้านการบริหารความเสี่ยงจึงเป็นสิ่งที่รัฐวิสาหกิจควรคำนึงถึง ซึ่งผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจสามารถสะท้อนให้เห็นมูลค่าเพิ่มจากการบริหารความเสี่ยงในแง่ของผลการดำเนินงานทางการเงิน และในอนาคตควรมีการศึกษามูลค่าเพิ่มจากการบริหารความเสี่ยงในแง่ของผลตอบแทนเชิงเศรษฐกิจด้วย

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่อนุมัติทุนองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นพื้นฐานต่อการพัฒนา เพื่อเป็นเงินทุนสนับสนุนสำหรับการทำวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนผู้บริหารของรัฐวิสาหกิจ กระทรวงต่าง ๆ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกแห่งที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลในการทำวิจัย รวมถึงข้อเสนอแนะในแง่มุมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์จนทำให้งานวิจัยครั้งนี้ลุล่วงไปด้วยดี

นอกเหนือจากนี้ขอขอบพระคุณ ศ.ดร.อัจฉรา จันทร์ฉาย และ ผศ.ดร.อรนุช สูงสว่าง ที่ได้ให้คำปรึกษาในการทำวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณ น.ส.ศศิชา เชี่ยวชาญพิพัฒน์ ผู้ช่วยวิจัย ที่ติดต่อประสานงานต่าง ๆ ในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

ท้ายสุดนี้ คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่สนับสนุนงานวิจัยครั้งนี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.....	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1-1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1-2
วัตถุประสงค์การวิจัย	1-7
ขอบเขตของการวิจัย	1-7
การดำเนินงานตลอดโครงการ.....	1-8
ประโยชน์ของโครงการวิจัย	1-9
โครงสร้างของรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์.....	1-10
รายการอ้างอิง	1-11
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	2-1
มูลค่าเกี่ยวเนื่อง	2-1
ผลการดำเนินงานทางการเงินและไม่ใช้ทางการเงิน	2-4
การบริหารความเสี่ยง	2-7
รายการอ้างอิง	2-21
บทที่ 3 รัฐวิสาหกิจไทย.....	3-1
ความเป็นมา.....	3-1
พัฒนาการของรัฐวิสาหกิจไทย	3-4
ประเภทรัฐวิสาหกิจ	3-8
หน่วยงานกำกับดูแลและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง.....	3-23
การประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ	3-25
ข้อมูลทางการเงินของรัฐวิสาหกิจ	3-30

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 รัฐวิสาหกิจไทย (ต่อ)

รายการอ้างอิง	3-36
ภาคผนวก บทที่ 3.....	3-37
ภาคผนวก 3-1: ผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงิน ภาพรวมรัฐวิสาหกิจ	3-38
ภาคผนวก 3-2: การจัดอันดับรัฐวิสาหกิจจากข้อมูลทางการเงิน	3-39
ภาคผนวก 3-3: ข้อมูลทางการเงินเบื้องต้นของรัฐวิสาหกิจ แบ่งตามสาขา	3-40

บทที่ 4 ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	4-1
เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล	4-5
ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล	4-7
ตัวแบบการศึกษา	4-11
ภาคผนวก บทที่ 4.....	4-16
ภาคผนวก 4-1: รายชื่อรัฐวิสาหกิจที่เป็นประชากรในการวิจัย	4-17
ภาคผนวก 4-2: ตัวอย่างแบบสอบถาม.....	4-19

บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสำรวจ	5-1
ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร	5-21
ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ.....	5-29
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสัมพัทธ์.....	5-44
ภาคผนวก บทที่ 5.....	5-51
ภาคผนวก 5-1: ต้นทุนการบริหารความเสี่ยงจำแนกตามระดับจำนวนเงิน.....	5-52

บทที่ 6 สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ.....

พัฒนาการของการประเมินผลรัฐวิสาหกิจไทย	6-1
ปัจจัยที่ผลต่อการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจไทย	6-2
มูลค่าเกี่ยวเนื่องจากการบริหารความเสี่ยง	6-3
บทสรุปและอภิปรายผล	6-4
ผลที่ได้รับจากโครงการ.....	6-8
ปัญหาและอุปสรรค.....	6-9

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 6 สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ (ต่อ)

ข้อเสนอแนะ.....	6-10
งานต่อเนื่องหลังการส่งงานวิจัยฉบับสมบูรณ์.....	6-10
ภาคผนวก บทที่ 6.....	6-11
ภาคผนวก 6-1: รายชื่อหน่วยงานที่เข้าร่วมงานสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็น....	6-12
ภาคผนวก 6-2: บทความสำหรับการเผยแพร่.....	6-15

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1-1: การดำเนินงานตลอดโครงการ	1-8
ตารางที่ 2-1: มิติของผลการดำเนินงาน ชนิดของการวัด และตัวชี้วัดทางการเงินและไม่ใช้การเงิน	2-6
ตารางที่ 2-2: ความเสี่ยงจำแนกตามการบริหารความเสี่ยง	2-12
ตารางที่ 3-1: จำนวนพนักงานในรัฐวิสาหกิจไทย แบ่งตามสาขา ระหว่างปี 2543-2548	3-9
ตารางที่ 3-2: รัฐวิสาหกิจแบ่งตามเจ้าสังกัด	3-10
ตารางที่ 3-3: การจำแนกประเภทรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายจัดตั้ง	3-12
ตารางที่ 3-4: รัฐวิสาหกิจที่แปลงเป็นบริษัทมหาชน และระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ	3-13
ตารางที่ 3-5: สัดส่วนการถือหุ้นของภาครัฐในบริษัทมหาชน (ที่เป็นรัฐวิสาหกิจไทย)	3-14
ตารางที่ 3-6: ความคืบหน้าในส่วนของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ณ สิ้นเดือน ธ.ค. 2548	3-15
ตารางที่ 3-7: รัฐวิสาหกิจแบ่งตามวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของรัฐบาล	3-17
ตารางที่ 3-8: จำนวนพนักงานรัฐวิสาหกิจระหว่างปี พ.ศ. 2543-2548	3-20
ตารางที่ 3-9: ปีที่ก่อตั้งเป็นรัฐวิสาหกิจ	3-22
ตารางที่ 3-10: จำนวนรัฐวิสาหกิจที่ได้รับการประเมินผลการดำเนินงานจากทริส	3-25
ตารางที่ 3-11: หลักเกณฑ์การกำหนดตัวชี้วัด	3-27
ตารางที่ 3-12: สรุปผลการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ ประจำปี 2539-2548	3-29
ตารางที่ 4-1: จำนวนรัฐวิสาหกิจและจำนวนรัฐวิสาหกิจที่ถูกประเมิน	4-1
ตารางที่ 4-2: จำนวนรัฐวิสาหกิจที่ได้สัมภาษณ์เชิงลึก	4-2
ตารางที่ 4-3: อัตราการตอบกลับของแบบสอบถาม	4-4
ตารางที่ 5-1: ประเภทรัฐวิสาหกิจแบ่งตามเกณฑ์ในระบบแรงจูงใจ	5-2
ตารางที่ 5-2: หน่วยงานที่เป็นผู้ประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ	5-3
ตารางที่ 5-3: ระยะเวลาในการนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในรัฐวิสาหกิจ	5-6
ตารางที่ 5-4: หน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านการบริหารความเสี่ยง	5-7
ตารางที่ 5-5: โครงสร้างการบริหารความเสี่ยง	5-7
ตารางที่ 5-6: บุคลากรที่เข้ามาทำงานด้านการบริหารความเสี่ยง	5-8
ตารางที่ 5-7: การจัดอบรมให้ความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยงแก่บุคลากร	5-9
ตารางที่ 5-8: การจัดจ้างที่ปรึกษาด้านการบริหารความเสี่ยง	5-9
ตารางที่ 5-9: ปีที่เริ่มประเมินผลและคะแนนด้านการบริหารความเสี่ยง	5-10
ตารางที่ 5-10: ต้นทุนการบริหารความเสี่ยง	5-13
ตารางที่ 5-11: ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยง	5-16

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 5-12: ผลการจัดกลุ่มปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยง.....	5-17
ตารางที่ 5-13: ความคิดเห็นต่อผลลัพธ์จากการบริหารความเสี่ยง.....	5-18
ตารางที่ 5-14: ผลการจัดกลุ่มผลลัพธ์ของการบริหารความเสี่ยง.....	5-20
ตารางที่ 5-15: ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson correlation) ระหว่างอัตรา การหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรและคะแนนการประเมินผลการดำเนินงาน รัฐวิสาหกิจโดยรวม (ความสัมพันธ์ที่ 1-2)	5-22
ตารางที่ 5-16: ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson correlation) ระหว่างอัตรา ผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม อัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน และคะแนนการ ประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (ความสัมพันธ์ที่ 3-4)	5-23
ตารางที่ 5-17: ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Kendall's tau_b) ระหว่างอัตรา ผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม อัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน และคะแนนการ ประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (ความสัมพันธ์ที่ 5-6)	5-25
ตารางที่ 5-18: ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Kendall's tau_b) ระหว่างคะแนน การประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง และต้นทุนการบริหารความเสี่ยง (ความสัมพันธ์ที่ 7)	5-26
ตารางที่ 5-19: สรุปผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์.....	5-27
ตารางที่ 5-20: ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ ถาวรและคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (Model a1-a4)	5-31
ตารางที่ 5-21: ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ ถาวรสุทธิจากเงินอุดหนุน และคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ โดยรวม (Model b1-b4)	5-33
ตารางที่ 5-22: ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (Model c1-c4)	5-35
ตารางที่ 5-23: ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (Model c5-c8)	5-37
ตารางที่ 5-24: ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานและ คะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (Model d1-d4)	5-39

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 5-25: ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานและ คะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (Model d5-d8)	5-41
ตารางที่ 5-26: ผลการวิเคราะห์ความถดถอยอย่างง่าย ระหว่างคะแนนการประเมินด้านการ บริหารความเสี่ยง และต้นทุนการบริหารความเสี่ยง	5-42

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ

หน้า

แผนภาพที่ 1-1: จำนวนรัฐวิสาหกิจที่ได้รับการประเมินผลการดำเนินงาน โดยกระทรวงการคลัง	1-2
แผนภาพที่ 2-1: การบริหารเชิงรุก.....	2-7
แผนภาพที่ 2-2: The Enterprise-wide Risk Management Model	2-9
แผนภาพที่ 2-3: ผังจัดระดับความเสี่ยง	2-15
แผนภาพที่ 2-4: ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนและการลงทุนด้านการบริหารความเสี่ยง	2-19
แผนภาพที่ 3-1: การนิยามรัฐวิสาหกิจตาม พ.ร.บ.วิธีการงบประมาณ พ.ศ.2502	3-2
แผนภาพที่ 3-2: การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ	3-6
แผนภาพที่ 3-3: รัฐวิสาหกิจและหน่วยงานเจ้าสังกัด	3-11
แผนภาพที่ 3-4: หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับรัฐวิสาหกิจ.....	3-23
แผนภาพที่ 3-5: สินทรัพย์และหนี้สินระหว่างปี พ.ศ. 2543- 2548	3-31
แผนภาพที่ 3-6: รายได้ ค่าใช้จ่าย และกำไรสุทธิ ระหว่างปี พ.ศ. 2543- 2548.....	3-31
แผนภาพที่ 4-1: ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	4-8
แผนภาพที่ 5-1: แนวโน้มคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจเฉลี่ยโดยรวมและ รายสาขา ระหว่างปี 2539-2548	5-4
แผนภาพที่ 5-2: คะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจเฉลี่ยโดยรวม แบ่งเป็นราย สาขา (เฉลี่ยคะแนน ปี 2539-2548)	5-5
แผนภาพที่ 5-3: คะแนนเฉลี่ยการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจเฉพาะด้านการบริหาร ความเสี่ยง ระหว่างปี 2547-2549	5-11
แผนภาพที่ 5-4: กรอบแนวคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรรัฐวิสาหกิจ.....	5-21
แผนภาพที่ 6-1: มุมมองผลผลิตและผลลัพธ์จากการบริหารความเสี่ยง	6-5
แผนภาพที่ 6-2: ความสัมพันธ์ระหว่างระบบประเมินผลและระบบแรงจูงใจพนักงาน	6-7

บทที่ 1

บทนำ

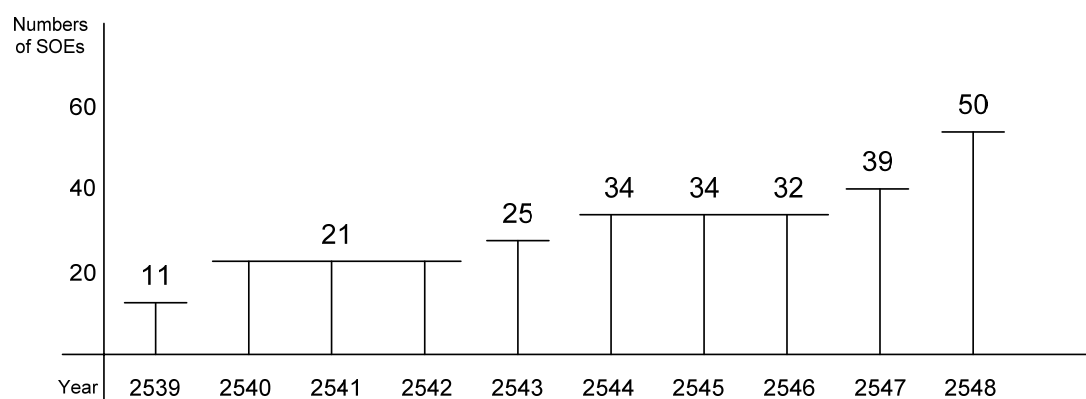
รัฐวิสาหกิจนั้นมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างมาก โดยในปี พ.ศ. 2547 รัฐวิสาหกิจทำรายได้ถึง 28% ของผลิตภัณฑ์มวลรวม (Gross Domestic Product, GDP) มีสินทรัพย์รวมกันถึง 5.38 ล้านล้านบาท รายได้รวม 1.80 ล้านล้านบาท รายได้นำส่งรัฐรวม 57,500 ล้านบาท และจำนวนพนักงานรวมถึงเกือบ 3 แสนคน นอกจากนั้นรัฐวิสาหกิจที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์มีมูลค่าตลาดรวมกันสูงถึง 25% ของมูลค่าตามราคาตลาดรวม (Market Capitalization) ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอีกด้วย¹ ดังนั้นภาครัฐจึงให้ความสำคัญต่อการประเมินผลการดำเนินงาน และสร้างยุทธศาสตร์พัฒนารัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ซึ่งรวมถึง ยุทธศาสตร์การพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการด้านผลการดำเนินงาน (Improve capacity of management to enhance performance) ยุทธศาสตร์การปรับเปลี่ยนอุตสาหกรรมและโครงสร้างทางกฎหมาย (Reform industry and regulatory framework) และยุทธศาสตร์การสร้างความรู้ความตื่นตัวรับรู้ของสาธารณชน (Create public awareness) ซึ่งยุทธศาสตร์เหล่านี้มีขึ้นเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมให้รัฐวิสาหกิจอยู่ในบริบทที่สามารถแข่งขันในธุรกิจโลกาภิวัตน์ได้

จากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2538 ได้อนุมัติหลักเกณฑ์ระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ และเริ่มนำระบบประเมินผลฯ มาใช้วัดประสิทธิภาพการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจตั้งแต่ปีบัญชี 2539 มาจนถึงปัจจุบัน โดยในปี 2548 มีรัฐวิสาหกิจอยู่ในระบบประเมินผลฯ รวม 50 แห่ง (ไทยเรทติ้งแอนด์อินฟอร์เมชันเซอร์วิส (ทริส), 2548)

พัฒนาการของระบบประเมินผลการดำเนินงานเริ่มในปี พ.ศ. 2539 จากการประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจเพียง 11 แห่ง จากแผนภาพที่ 1 พบว่า รัฐวิสาหกิจที่ได้รับการประเมินมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นขั้นบันไดอย่างต่อเนื่อง โดยเกณฑ์การประเมินผลในแต่ละปีอาจมีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร แต่ในส่วนของการประเมินผลที่เกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงนั้นเพิ่งเริ่มในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งคณะกรรมการประเมินด้านการบริหารความเสี่ยงนี้ ไม่ได้มีการเผยแพร่ในแหล่งสาธารณะเหมือนกับการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ

¹ ที่มาจาก ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย รวบรวมโดย ศูนย์พัฒนาการกำกับดูแลกิจการบริษัทจดทะเบียน บทความเรื่อง รัฐวิสาหกิจไทยกับการกำกับดูแลกิจการที่ดีตามกติกาสากล (ปี 2548)

แผนภาพที่ 1-1: จำนวนรัฐวิสาหกิจที่ได้รับการประเมินผลการดำเนินงานโดยกระทรวงการคลัง

ที่มา: บริษัทไทยเรตติ้งแอนด์อินฟอร์เมชันเซอร์วิส (ทริส), 2548)

SOEs = State Owned Enterprises

หน่วยงานที่เข้ามากำกับดูแลการดำเนินนโยบายการบริหารและพัฒนาธุรกิจให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล (สคร., 2548) คือ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ หรือ สคร. และจากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ในปี พ.ศ. 2547 การบริหารความเสี่ยงได้ถูกนำมาเป็นหนึ่งในเกณฑ์การประเมินผล ด้านการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์ 5 ด้าน ดังนี้ 1) บทบาทของคณะกรรมการ 2) การบริหารความเสี่ยง 3) การควบคุมและตรวจสอบ 4) การบริหารจัดการสารสนเทศ และ 5) การบริหารทรัพยากรบุคคล

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ข้อมูลทางการบัญชีได้มาจากการบันทึกรายการ รวบรวมข้อมูลและจัดทำเป็นรายงานเพื่อใช้ในการบริหารงานและเปิดเผยต่อภายนอก ซึ่งข้อมูลทางการบัญชีเป็นแหล่งข้อมูลที่มีความสำคัญอย่างมากต่อองค์กร การตัดสินใจในการบริหารงานต่าง ๆ ได้นำตัวเลขและข้อมูลทางการบัญชีมาเป็นข้อพิจารณาที่สำคัญประกอบกับข้อมูลเกี่ยวกับสถานะแวดล้อมภายนอกองค์กร เพื่อวางแผนกลยุทธ์ต่าง ๆ ขององค์กร ซึ่งข้อมูลทางการบัญชีนี้สามารถนำมาประเมินความเสี่ยงขององค์กรได้ (Ayres and Logue, 2002)

บทเรียนที่ผู้บริหารและผู้ถือหุ้นได้รับจากกรณีอื้อฉาวของ Enron คือการมองข้ามข้อมูลทางการบัญชีจากรายงานทางการเงิน การขาดความใส่ใจเกี่ยวกับตัวเลขทางการบัญชีในรายงานการเงิน ทำให้การรายงานอัตราส่วนทางการเงินต่าง ๆ เกิดการเบี่ยงเบนไป ซึ่งเมื่อนำอัตราส่วนเหล่านี้มาใช้ในการประเมินความสามารถในการทำกำไรหรือสภาพหนี้ที่มีอยู่ ก็อาจทำให้แสดงตัวเลขที่ดีเกินจริง ตัวอย่างที่เกิดขึ้นได้แก่ การไม่นำรายการนอกงบดุล (Off-balance sheet) มาคำนวณอาจทำให้มีสินทรัพย์และหนี้สินต่ำกว่าที่ควรจะเป็น หรือกรณีที่ไม่มีการทบทวนและประเมินมูลค่าของสินทรัพย์ในราคาปัจจุบัน (Present Value) แต่ยึดหลักการบันทึกบัญชีด้วยราคาทุนเดิม (Historical Cost) อย่างเดียว หากราคาตามบัญชีมีมูลค่าต่ำกว่าราคา

ตลาดก็จะทำตัวเลขทางการเงินบัญชีไม่ได้สะท้อนข้อมูลที่ใกล้เคียงความเป็นจริง ดังนั้น จึงมีการกำหนดมาตรฐานทางการเงินบัญชีเรื่องการด้อยค่าของสินทรัพย์ขึ้นมา เพื่อเป็นแนวทางในการรับรู้มูลค่าปัจจุบันให้มากที่สุด เพื่อให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจที่อยู่บนพื้นฐานของสถานะทางการเงินที่แท้จริงและสามารถใช้ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ต่อการบริหารงานองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อมูลทางการเงินบัญชีเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์ในการประเมินความเสี่ยงขององค์กร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับให้ความสำคัญของผู้บริหารและศักยภาพในการนำข้อมูลทางการเงินบัญชีมาใช้ในการประเมินความเสี่ยงของแต่ละองค์กร อย่างไรก็ตาม ข้อมูลทางการเงินบัญชีอาจไม่ใช่แหล่งข้อมูลที่สามารถนำมาประเมินความเสี่ยงทั้งหมดขององค์กรได้ แต่ยังมีความเสี่ยงอีกหลายประเภทที่ข้อมูลทางการเงินบัญชีไม่สามารถนำไปประเมินได้ เช่น ความเสี่ยงจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ความเสี่ยงด้านกฎระเบียบ ความเสี่ยงทางการเงิน เป็นต้น สำหรับข้อมูลทางการเงินบัญชียังสามารถใช้ในการประเมินความเสี่ยงด้านภาระหนี้สิน ความเสี่ยงด้านผลการดำเนินงาน ความเสี่ยงด้านการจ่ายเงินปันผล และความเสี่ยงทางการเงินอื่น ๆ อีกทั้งเป็นแหล่งข้อมูลที่ให้สัญญาณเตือนว่าควรมีการประเมินความเสี่ยงในเรื่องใด และยังเป็นแหล่งข้อมูลที่แสดงผลลัพธ์จากการบริหารความเสี่ยงได้อีกด้วย

ความเสี่ยงหมายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตและมีผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรทั้งในทางกลยุทธ์ การปฏิบัติงาน และการเงิน (COSO, 2004; ไพรัช วอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส์, 2546) ซึ่งนับวันองค์กรต่างต้องเผชิญหน้ากับความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นมากมาย (Boltan, 2003) องค์กรอิสระอย่างสมาคมผู้ตรวจสอบภายในระหว่างประเทศ (The Institute of Internal Auditors, IIA) จึงได้กำหนดให้การประเมินความเสี่ยงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการควบคุมภายใน และในปี พ.ศ. 2547 (ค.ศ. 2004) สถาบันดังกล่าวก็ได้กำหนดแนวทางการบริหารความเสี่ยงอย่างเป็นรูปธรรมขึ้น

ในส่วนของการประเมินความเสี่ยงนั้น COSO² ได้กำหนดแนวคิดของการควบคุมภายในที่มีการประเมินความเสี่ยงเป็นหนึ่งใน 5 องค์ประกอบหลัก คือ 1) สภาพแวดล้อมในการควบคุม (Control environment) 2) การประเมินความเสี่ยง (Risk assessment) 3) กิจกรรมการควบคุม (Control activities) 4) ข้อมูลและการสื่อสาร (Information and Communication) และ 5) การติดตามผล (Monitoring) (อุษณา ภัทรมนตรี, 2547) โดยที่การประเมินความเสี่ยงเป็นการพิจารณาว่าความเสี่ยงมีโอกาที่จะเกิดขึ้นสูงหรือต่ำเพียงใด มีผลกระทบต่อองค์กรมากน้อยเท่าใด และมีระดับความรุนแรงของความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับองค์กรในระดับใด

การบริหารความเสี่ยง (Risk Management) หมายถึงการกระทำต่าง ๆ ในองค์กรด้วยความรอบคอบระมัดระวัง เพื่อแสวงหาโอกาสความเป็นไปได้ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร

²COSO ย่อมาจาก The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission

โดยการเพิ่มโอกาสในการสร้างผลตอบแทนด้านบวก และลดโอกาสที่จะเกิดผลตอบแทนด้านลบ (Holmes, 2002) การบริหารความเสี่ยงจึงมีกระบวนการหลัก ๆ ทั้งหมด 4 ขั้นตอน คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ การระบุเหตุการณ์ความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยง และการตอบสนองความเสี่ยง (อุษณา ภัทรมนตรี, 2547)

พัฒนาการเกี่ยวกับขั้นตอนและกระบวนการเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงได้มีมาอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นแนวคิดการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร (Enterprise Risk Management หรือ ERM) ซึ่งมีการขยายคำจำกัดความเพิ่มจากเดิม กล่าวคือ การบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร หมายถึง กระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือของคณะกรรมการบริษัท ผู้บริหาร และทุกคนในองค์กร ในการประยุกต์วางแผนกลยุทธ์ทั่วทั้งองค์กร เพื่อระบุเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อหน่วยงานในองค์กร โดยจะมีการบริหารความเสี่ยงจนถึงจุดที่ยอมรับได้ ด้วยความเชื่อมั่นที่สมเหตุสมผลว่าจะทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (COSO, 2004)

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Stock Exchange of Thailand, SET) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารความเสี่ยง จึงได้ร่วมมือกับบริษัทไพร์ชวอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส์ จัดทำคู่มือแนะนำวิธีการบริหารความเสี่ยง เพื่อเป็นแนวทางเบื้องต้นของการบริหารความเสี่ยงแก่องค์กรต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ด้วย (ไพร์ชวอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส์, 2546) ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2547 (ค.ศ. 2004) The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO) ได้จัดทำแม่บทการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้องค์กรต่าง ๆ นำไปปฏิบัติในการบริหารความเสี่ยงขององค์กร โดยมีองค์ประกอบทั้งหมด 8 ข้อ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมภายในองค์กร (Internal Environment) 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective Setting) 3) การบ่งชี้เหตุการณ์ (Event Identification) 4) การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) 5) การตอบสนองความเสี่ยง (Risk Response) 6) กิจกรรมการควบคุม (Control Activities) 7) ข้อมูลและการสื่อสาร (Information and Communication) และ 8) การติดตามผล (Monitoring)

ปัจจุบันบางองค์กรมีการพัฒนากระบวนการเพื่อระบุความเสี่ยงและบริหารความเสี่ยงแล้ว ในขณะที่บางแห่งยังไม่มีการพัฒนาหรือยังไม่มีแม้แต่การตัดสินใจที่จะนำการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กรเลย (COSO, 2004) สำหรับประเทศไทยการบริหารความเสี่ยงจะพบมากในธุรกิจที่เป็นสถาบันทางการเงินคือ ธนาคารและธุรกิจประกันภัย ซึ่งต่างมีลักษณะการดำเนินงานที่แตกต่างจากธุรกิจอื่น เพราะเป็นธุรกิจที่ระดมเงินทุนจากประชาชนและนำไปบริหารจัดการให้เกิดผลตอบแทนอย่างคุ้มค่า การบริหารความเสี่ยงจึงเป็นสิ่งจำเป็น ถ้าหากมีความผิดพลาดในการบริหารงานก็จะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ดังนั้น หน่วยงานที่กำลังก้าวสู่การมีข้อกำหนดให้ธุรกิจดังกล่าวต้องมีการบริหารความเสี่ยงในองค์กร และมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างเพียงพอ

แม้ว่าการบริหารความเสี่ยงจะถือกำเนิดมาจากธุรกิจภาคเอกชน แต่ในปัจจุบันหน่วยงานของรัฐก็ได้นำแนวคิดการบริหารความเสี่ยงเข้ามาใช้ในองค์กรด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะรัฐวิสาหกิจที่ได้มีการนำระบบการบริหารงานแบบเอกชนมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและเพิ่มศักยภาพในการบริหารงาน จากข้อมูลการสัมมนา เรื่องบทบาทของคณะกรรมการรัฐวิสาหกิจ เมื่อวันที่ 31 พฤศจิกายน 2548 ณ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์ ระบุว่าในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2544-2547 (ค.ศ. 2001-2004) สินทรัพย์รวมของรัฐวิสาหกิจปรับตัวเพิ่มขึ้นจาก 4.4 ล้านล้านบาท เป็น 5.4 ล้านล้านบาท และรายได้รวมเพิ่มจาก 1.3 ล้านล้านบาท เป็น 1.8 ล้านล้านบาท โดยมีกำไรสุทธิที่ปรับเพิ่มขึ้นจาก 85 พันล้านบาท เป็น 167 พันล้านบาท

จากแนวปฏิบัติสากลและการทบทวนวรรณกรรมที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการบริหารความเสี่ยงเป็นระบบการบริหารงานที่รัฐวิสาหกิจต้องให้ความสำคัญและนำมาปฏิบัติใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กร องค์กรแต่ละแห่งอาจมีสถานะและระยะเวลาในการนำระบบบริหารความเสี่ยงมาใช้ที่แตกต่างกันออกไป (Miccolis, Hively and Merkley, 2001; Kleffner, Lee, and McGannon; 2003) บางองค์กรอาจเริ่มมีกระบวนการบริหารความเสี่ยงแต่ยังไม่ได้มีการผสมผสานจนกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วม ในขณะที่บางแห่งได้บูรณาการการบริหารความเสี่ยงเข้ากับกิจกรรมทุกส่วนในองค์กร ดังนั้นจึงทำให้เกิดความแตกต่างในระดับการบริหารความเสี่ยงระหว่างองค์กร ซึ่งจากเกณฑ์วัดผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจด้านการบริหารจัดการองค์กร ได้มีการจัดระดับการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจโดยมีการเปรียบเทียบกับกรอบที่ได้กำหนดไว้ 5 ระดับ คือ ระดับ (1) มีการบริหารความเสี่ยงน้อยมาก ระดับ (2) มีการบริหารความเสี่ยงเบื้องต้นที่มีระบบ ระดับ (3) มีการเชื่อมโยงและบูรณาการความเสี่ยงกับการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการที่ดี ระดับ (4) มีการบริหารความเสี่ยงที่สร้างมูลค่าเพิ่มแก่องค์กร และระดับ (5) มีการปลูกฝังให้การบริหารความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมปกติและเป็นวัฒนธรรมองค์กร

การบริหารความเสี่ยงจะต้องเชื่อมโยงการวัดความเสี่ยงและการวัดผลการดำเนินงานขององค์กรเข้าด้วยกัน การวัดความเสี่ยงจะต้องมีการระบุความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น รวมทั้งพิจารณาโอกาสและผลกระทบของความเสี่ยง เพื่อประเมินระดับความรุนแรงของความเสี่ยงว่าอยู่ในระดับสูงหรือต่ำเพียงใด โดยองค์กรจะต้องให้ความสำคัญในการบริหารความเสี่ยงเป็นลำดับแรก ถ้ามีโอกาสที่ความเสี่ยงจะเกิดขึ้นสูงและมีผลกระทบต่อองค์กรมาก สำหรับการประเมินผลการดำเนินงานนั้นได้อยู่บนพื้นฐานของรายการทางบัญชี เช่น อัตราผลตอบแทนกำไรจากการดำเนินงาน เป็นต้น (Casualty Actuarial Society (CAS), 2003) ดังนั้น ข้อมูลทางการเงินจึงมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการประเมินความเสี่ยงขององค์กร โดยอัตราส่วนทางการเงินและบัญชีถือเป็นตัวแทนหลักในการประมาณการความเสี่ยง (Schiedler, 1981)

ผลการดำเนินงานเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กร โดยผลการดำเนินงานอาจมีตัวชี้วัดทั้งที่เป็นตัวเลขทางการเงินและไม่ใช้ตัวเลขทางการเงิน ข้อมูลทางการเงิน

บัญชีจะสะท้อนให้เห็นผลการดำเนินงานทางการเงิน เช่น กำไรจากการดำเนินงาน รายได้ ต้นทุนการผลิต ค่าใช้จ่ายต่างๆ เป็นต้น ถ้าองค์กรมีการบริหารความเสี่ยงที่ดีองค์กรก็จะสามารถลดความอ่อนไหว (sensitivity) ของผลกำไรและสร้างมูลค่าสูงสุดให้แก่ผู้ถือหุ้นได้ (Lam, 2003) ดังนั้น องค์กรที่มีการบริหารความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพจึงถือเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้องค์กรตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีได้ แต่ในอีกแง่หนึ่งการบริหารความเสี่ยงก่อให้เกิดต้นทุนเช่นกัน (Sadgrove, 1996) ยิ่งมีการดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยงมากเท่าใด ก็อาจต้องมีการลงทุนมากขึ้นด้วย ผลที่ตามมาคือการมีต้นทุนการดำเนินการในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น อาทิ ต้นทุนด้านเทคโนโลยี ต้นทุนด้านบุคลากร และต้นทุนด้านการดูแลรักษาระบบ เป็นต้น ดังนั้น จึงเป็นประเด็นที่ควรศึกษาว่าองค์กรที่มีการบริหารความเสี่ยงในระดับสูงจะทำให้มีผลการดำเนินงานดีกว่าองค์กรที่อยู่ในระดับต่ำกว่าหรือไม่

แม้ว่าแนวคิดด้านการบริหารความเสี่ยงจะมีมานานแล้ว แต่การอ้างอิงที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดเรื่องการบริหารความเสี่ยงอย่างแพร่หลายเพิ่งมีมาประมาณ 6 ปีเท่านั้น (Miccolis, Hively and Merkley, 2001) โดยเริ่มจากการเพิ่มขอบเขตของการบริหารความเสี่ยงและการจัดทำแม่บทการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร (Enterprise Risk Management Framework) ขึ้นเมื่อปลายปี 2547 (ค.ศ. 2004) ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่าง COSO และ PricewaterhouseCoopers LLP จึงส่งผลให้มีการตื่นตัวในเรื่องดังกล่าวอย่างแพร่หลายในประเทศไทยมากขึ้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือพัฒนาการของระบบการบริหารความเสี่ยงในรัฐวิสาหกิจ การพัฒนาดังกล่าวมีความสำคัญต่อองค์กรเหล่านี้อย่างมาก ทั้งนี้เพราะความสมดุลในการบริหารความเสี่ยงจะทำให้องค์กรสามารถสร้างความน่าเชื่อถือได้ต่อผู้ถือผลประโยชน์ร่วมหรือผู้มีส่วนได้เสีย (stakeholders) ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่อยู่ในหรือนอกองค์กรก็ตาม อีกทั้งยังช่วยให้การดำเนินงานขององค์กรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ดังนั้น การศึกษาพัฒนาการของระบบการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจ การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการดังกล่าว และการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลการบริหารความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจจึงเป็นประโยชน์ต่อประเทศในภาพรวม ทั้งนี้ เพราะรัฐวิสาหกิจเป็นองค์กรที่ให้บริการพื้นฐานแก่ประชาชน นอกจากนั้น งานวิจัยด้านการบริหารความเสี่ยงจะเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการในการบูรณาการองค์ความรู้ระหว่างศาสตร์ด้านการบัญชีและด้านการจัดการอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 6.1 เพื่อศึกษาพัฒนาการของระบบการประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจไทย
- 6.2 เพื่อศึกษากระบวนการบริหารความเสี่ยงและเกณฑ์ที่ใช้วัดการบริหารความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับผลการดำเนินงานทางการเงินของรัฐวิสาหกิจไทย
- 6.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจไทย
- 6.4 เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างมูลค่าตัวชี้วัดในการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงินของรัฐวิสาหกิจไทย
- 6.5 เพื่อให้ผู้บริหารของรัฐวิสาหกิจนำผลการศึกษาไปปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้จะทำการศึกษาจากองค์กรที่เป็นหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจเท่านั้น เนื่องจากปัจจุบันรัฐวิสาหกิจเป็นองค์กรที่อยู่ในกระแสความสนใจของประชาชนอย่างมาก เพราะนโยบายในการแปรรูปรัฐวิสาหกิจและการเปิดเสรีทางการค้าของรัฐบาล จึงทำให้รัฐวิสาหกิจจำเป็นต้องมีการพัฒนาการบริหารงานในองค์กรมากขึ้น กอปรกับการบริหารความเสี่ยงเป็นการบริหารจัดการองค์กรที่เพิ่งมีการแพร่หลายในรัฐวิสาหกิจเมื่อ 2-3 ปี ที่ผ่านมา รัฐวิสาหกิจที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ ครอบคลุมรัฐวิสาหกิจ จำนวน 60 แห่ง โดยเป็นรัฐวิสาหกิจที่มีอยู่ในฐานข้อมูล ณ วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2548 ถึงแม้ว่าข้อมูลที่เผยแพร่บางแหล่งอาจมีจำนวนแตกต่างกันก็ตาม ล่าสุดจากรายงานของสำนักคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) ได้สรุปจำนวนรัฐวิสาหกิจ ณ วันที่ 15 สิงหาคม 2550 ว่ามีรัฐวิสาหกิจ จำนวน 59 แห่ง

การดำเนินงานตลอดโครงการ

โครงการวิจัยนี้ใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานทั้งสิ้น 15 เดือน นับตั้งแต่ได้รับทุน (1 กันยายน 2549 – 30 พฤศจิกายน 2550) ซึ่งการดำเนินงานส่วนใหญ่เป็นไปตามแผนที่ได้เสนอไว้ในข้อเสนอโครงการ แต่ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการบางอย่างตามความเหมาะสม สรุปแผนการดำเนินงานดังตาราง 1-1 (Gantt Chart) ด้านล่างนี้

ตารางที่ 1-1: การดำเนินงานตลอดโครงการ

การดำเนินโครงการ	1-3	4-6	7-9	10-12	13-15
1. รวบรวมข้อมูลทฤษฎีภูมิเพื่อปรับปรุงกรอบแนวคิด					
2. ขอข้อมูลจากหน่วยงานต้นสังกัดและกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจ					
3. สัมภาษณ์ลึกลับหน่วยงานต้นสังกัดและกำกับดูแล					
4. จัดทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1 และปรับกระบวนการวิจัยให้เหมาะสมขึ้น					
5. สัมภาษณ์ลึกลับรัฐวิสาหกิจ จำนวน 25 แห่ง					
6. สรุปผลและส่งแบบสอบถามเพื่อยืนยันข้อมูลจากการสัมภาษณ์					
7. สัมภาษณ์ลึกลับหน่วยงานต้นสังกัดและกำกับดูแลเพื่อตรวจสอบข้อมูล					
8. วิเคราะห์และสรุปผล					
9. จัดทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2					
10. จัดสัมมนารับฟังและเผยแพร่รายงานผลการวิจัยเบื้องต้น (Public Hearing)					
11. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ และเขียนร่างบทความวิจัยเพื่อเผยแพร่ในวงกว้าง					

จากตารางที่ 1-1 การดำเนินงานระหว่างเดือน กันยายน-กุมภาพันธ์ 2550 (ระยะ 6 เดือนแรก) ได้ศึกษาข้อมูลทฤษฎีภูมิและทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจ ทำให้ได้ข้อมูลเพื่อสร้างกรอบแนวคิดที่สมเหตุสมผล และเป็นประโยชน์ต่อการสร้างแผนการสัมภาษณ์เชิงลึกและพัฒนาตัวแบบสอบถามสำหรับผู้บริหารของรัฐวิสาหกิจในระยะต่อไป

ระหว่างเดือน มีนาคม-สิงหาคม 2550 (ระยะ 6 เดือนต่อมา) สามารถดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารรัฐวิสาหกิจจำนวน 25 แห่ง และนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาปรับปรุงกรอบแนวคิดและพัฒนาให้แบบสอบถามมีความชัดเจนมากขึ้น จากนั้นได้จัดส่งแบบสอบถามไปยังผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจทุกแห่งเพื่อยืนยันข้อมูลที่ได้เก็บจากแหล่งสาธารณะว่ามีความถูกต้อง นอกจากนั้นได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจากหน่วยงานกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจเพิ่มเติม ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการส่งแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ลึกได้ถูกวิเคราะห์และนำไปจัดทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2

สำหรับระยะ 3 เดือนสุดท้ายของโครงการวิจัย (กันยายน-พฤศจิกายน 2550) ได้วิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียดเพื่อทำรายงานผลวิจัย จัดสัมมนารายงานผลวิจัยเบื้องต้นเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานกำกับดูแล และรัฐวิสาหกิจ และได้สรุปผลวิจัย

เพื่อจัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ และเริ่มเขียนร่างบทความจากผลวิจัยเพื่อตีพิมพ์และเผยแพร่ในการประชุมและวารสารระดับนานาชาติต่อไป

แผนการเผยแพร่ผลงานวิจัย คือบทความเรื่อง “Value Relevance of Risk Management Indicators to Financial Performance of the Thai State Enterprises”

1. ส่งไปเพื่อขอนำเสนอในที่ประชุมนานาชาติที่ AAA 2008 ที่เมือง Anaheim ประเทศสหรัฐอเมริกา หรือ ในที่ประชุมนานาชาติ ที่ GBATA 2008 ที่เมือง Madrid ประเทศสเปน ประมาณเดือนกรกฎาคม – สิงหาคม 2008

2. ส่งไปเผยแพร่ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติชื่อ “*Journal of Asian Business*” by ของ Center for International Business Education: University of Michigan Business School หรือ “*Journal of Accounting and Public Policy*” by ELSVIER, www.elsevier.com/locate/jaccpubpol

ประโยชน์ของโครงการวิจัย

1. เพิ่มองค์ความรู้ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความเสี่ยง การจัดการ การควบคุมภายใน และการกำกับดูแลที่ดีในองค์กร โดยองค์ความรู้ที่ได้จากโครงการวิจัยเป็นพื้นฐานที่นำไปขยายผลสำหรับงานวิจัยต่อเนื่องสำหรับหน่วยงานราชการหรือภาคธุรกิจต่อไป
2. ผลจากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในหลักสูตรต่าง ๆ ทั้งในระดับปริญญาบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น สาขาวิชาการจัดการในแง่ของนโยบายธุรกิจ วิชาการบัญชีบริหาร วิชาการควบคุมและตรวจสอบภายใน วิชาที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลที่ดี และรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นต้น
3. ผลจากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อรัฐวิสาหกิจในการเรียนรู้ถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยง และมีแนวทางในการดำเนินงานให้เกิดความสอดคล้องกับนโยบาย แผนงาน และกลยุทธ์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น
4. มีตัวแบบ (model) เบื้องต้นสำหรับการวัดมูลค่าที่เกี่ยวข้อง (value relevance) ของดัชนีชี้วัดการบริหารความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานทางการเงินของรัฐวิสาหกิจ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารของรัฐวิสาหกิจและหน่วยงานกำกับดูแลมีแนวปฏิบัติที่มาจากกรอบแนวคิดเชิงวิชาการในการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับต้นทุนการวัดผลการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม
5. ผลจากการศึกษาจะเป็นรากฐานแห่งความเข้าใจและเป็นแนวทางในการเสนอแนะนโยบายแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่ให้ความสำคัญต่อพัฒนาการของเกณฑ์วัดการบริหารความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงินที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้จะรวมถึงองค์กรของรัฐซึ่งมีหน้าที่ควบคุมดูแลและออกกฎระเบียบเพื่อให้เกิดการพัฒนาของประเทศโดยส่วนรวม

6. เพื่อนำผลวิจัยไปเผยแพร่ในแวดวงนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ อีกทั้งทำให้เกิดการสร้างอาจารย์รุ่นใหม่ให้สามารถต่อยอดและสร้างผลงานวิจัยวิชาการอย่างต่อเนื่อง

โครงสร้างของรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทที่ 2 สรุปบทความ งานวิจัย และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ อันประกอบด้วย การบริหารความเสี่ยง มูลค่าเกี่ยวเนื่อง การประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ

บทที่ 3 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรัฐวิสาหกิจไทยซึ่งเป็นกรอบข้อมูลหลักสำหรับโครงการวิจัยนี้ โดยอธิบายเกณฑ์การแบ่งประเภทรัฐวิสาหกิจ และข้อมูลผลการดำเนินงานทางการเงินระหว่างปี พ.ศ. 2541-2548 (ค.ศ. 1998-2005)

บทที่ 4 ระบุระเบียบวิธีวิจัย กรอบแนวคิด วิธีการเก็บข้อมูล ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คำถามสำหรับการสัมภาษณ์ลึก การออกแบบสอบถาม และการวัดตัวแปร

บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ลึกและข้อมูลจากแบบสอบถาม

บทที่ 6 อธิบายและสรุปผลการวิจัย พร้อมข้อเสนอแนะ

รายการอ้างอิง

- ไพรัชขอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส. 2546. แนวทางการบริหารความเสี่ยง, ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.
- อุษณา ภัทรมนตรี. 2547. การตรวจสอบภายในสมัยใหม่: แนวคิดและกรณีศึกษา = Modern internal audit. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Ayres, Frances L. and Logue, Dennis S. 2002, (July/August). Risk management in the Shadow of Enron. Journal of Business Strategy 23(4): 36-40.
- Boltan, L. 2003. Special Report: Business Risk - The fear factor. Accountancy 131(13): 48.
- CAS. 2003. Overview of Enterprise Risk Management, Casualty Actuarial Society.
- Committee of Sponsoring Organizations (COSO). 2003. Draft enterprise risk management framework: Executive summary, Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, Available from: www.erm.coso.org
- Committee of Sponsoring Organizations (COSO). 2004. Enterprise risk management - Integrated framework: Executive summary, Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, Available from: www.erm.coso.org
- Holmes, A. 2002. Risk management. Great Britain, Capstone Publishing.
- Kleffner, A.E; Lee, R.B.; and McGannon, B. 2003, (Spring). The effect of corporate governance of the use of enterprise risk management: Evidence from Canada. Risk Management and Insurance Review 6(1): 53-73.
- Lam, J. 2003. Enterprise risk management: From incentives to controls. United States of America, John Willey & Sons, Inc.
- Miccolis, J. A.; Hively, K.; Merkley, B.W. 2001. Enterprise Risk Management: Trends and Emerging Practices. Prepared by the principal investigators from the Tillinghast-Towers Perrin and Sponsored by The Institute of internal Auditors Research Foundation. Available from: www.theiia.org.
- Sadgrove, K. 1996. The complete guide of business risk management., Gower Publishing Limited.
- Schiedler, Patricia L. 1981 (June). Using accounting information to assess risk. Management Accounting 62(12):38-42.

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้มีการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับมูลค่าเกี่ยวเนื่อง (Value Relevance) ผลการดำเนินงาน (Performance) และหลักการบริหารความเสี่ยง (Risk Management) รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและกำหนดตัวแบบการวิจัย

มูลค่าเกี่ยวเนื่อง (Value Relevance)

ในช่วงท้ายของสหัสวรรษที่ 2000 มีงานวิจัยทางการบัญชีซึ่งทำกันอย่างแพร่หลายที่เน้นเรื่องมูลค่าเกี่ยวเนื่อง (Value Relevance) โดยงานวิจัยส่วนใหญ่จะศึกษาว่าข้อมูลทางบัญชี เช่น กำไร และมูลค่าที่บันทึกไว้ตามบัญชีหรือที่เรียกสั้น ๆ ว่ามูลค่าทางบัญชี (Book Value, BV) จะส่งผลต่อราคาหลักทรัพย์หรือไม่อย่างไร งานวิจัยดังกล่าวแตกต่างจากงานวิจัยที่เน้นการศึกษาเรื่องการตีราคามูลค่าหุ้น (Equity Valuation) เพราะถึงแม้ว่าตัวแปรตามจะเป็นราคาหลักทรัพย์เช่นเดียวกัน แต่ตัวแปรอิสระจะมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องผลตอบแทนการประกาศเงินปันผล เป็นต้น โดยที่งานวิจัยประเภทหลังทางด้านการตีราคามูลค่าหลักทรัพย์จะมีขอบเขตที่กว้างกว่ามาก

ตัวอย่างงานวิจัยที่เน้นมูลค่าเกี่ยวเนื่องในต่างประเทศได้แก่งานของ Samia & Zhou (2004) ซึ่งศึกษามูลค่าเกี่ยวเนื่องที่ได้จากข้อมูลทางบัญชีและราคาหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ของเทศจีน ซึ่งทั้งสองตลาดคือ Shanghai Stock Exchange และ the Shenzhen Stock Exchange มีหลักทรัพย์ที่เสนอขายต่อผู้ลงทุนในประเทศ (Domestic Investor) และผู้ลงทุนต่างชาติ (Foreign Investor) โดยผลวิจัยพบว่ามูลค่าทางบัญชี (Book Value) และกำไร (Earnings) มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์ (Stock Price) โดยที่มูลค่าเกี่ยวเนื่องของข้อมูลบัญชีจะสูงกว่าสำหรับตลาดของผู้ลงทุนต่างชาติเมื่อเทียบกับผู้ลงทุนในประเทศ และความสัมพันธ์ดังกล่าวแปรเปลี่ยนไปตามระยะเวลาของการศึกษาซึ่งในช่วงเวลาที่ศึกษา คือ ค.ศ.1994-2000 มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลตามมาตรฐานการบัญชีของประเทศจีนและตามมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ

งานวิจัยระยะยาวที่ใช้ข้อมูลจาก COMPUSTAT (ค.ศ.1953-1993) เป็นระยะเวลานานถึงกว่า 40 ปี เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลทางบัญชีมีมูลค่าเกี่ยวข้องกับราคาหลักทรัพย์หรือไม่และในรูปแบบใด ผลวิจัยพบว่า ทั้งราคาตามบัญชี (BV) และ กำไร (Earnings) เมื่อใช้คู่กันมีมูลค่าเกี่ยวเนื่องต่อราคาหลักทรัพย์ แต่ความสำคัญของ BV มีมากขึ้นโดยเฉพาะในกรณีที่เกิดรายการที่ไม่เกิดขึ้นบ่อยและในกรณีที่ตัวเลขกำไรติดลบ (Collins, Maydew, & Weiss, 1997)

นอกจากการศึกษาตัวเลขและทิศทางของมูลค่าทางการบัญชีและความสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ แล้วยังมีงานวิจัยที่ศึกษามูลค่าเกี่ยวเนื่องของข่าวข้อมูลกำไรที่มีต่อราคาหลักทรัพย์โดยพบว่าผู้ลงทุนอาจจะตัดสินใจลงทุนโดยมีแรงจูงใจจากการประเมินมูลค่าของหลักทรัพย์ในระยะยาว ซึ่งต่างจากผลการศึกษาหลายอันที่ว่าผู้ลงทุนอาจเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจลงทุนทันทีจากข่าวหรือการประกาศข้อมูลเกี่ยวกับทิศทางและมูลค่าของกำไรมากกว่า (Caylor, Lopez, & Rees, 2007)

ในส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการบัญชีนั้นส่วนใหญ่จะศึกษาถึงผลจากการเปลี่ยนจากมาตรฐานเดิมของประเทศนั้นๆ (Specific country accounting standard) มาเป็นมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standard, IAS) โดยมีงานวิจัยที่ศึกษามูลค่าเกี่ยวเนื่อง (Value Relevance) ในประเทศต่าง ๆ อาทิ งานวิจัยของ El Shamy & Al-Qenae (2005) ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูล 20 ปี ของตลาดหลักทรัพย์ในประเทศคูเวต โดยดูความเปลี่ยนแปลงของมูลค่าเกี่ยวเนื่องของกำไรและราคาตามบัญชีว่าอันไหนมีความสัมพันธ์กับราคาหุ้น ซึ่งก็พบว่าทั้งกำไรและมูลค่าทางบัญชีต่างมีมูลค่าเกี่ยวเนื่องต่อราคาหุ้นโดยตัวเองและโดยรวม แต่มูลค่าเกี่ยวเนื่องระหว่างกำไรต่อราคาหุ้นเพิ่มขึ้น ในขณะที่มูลค่าของราคาตามบัญชีต่อราคาหุ้นมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่มีการนำมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IAS) มาใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990

นอกจากนี้นักวิจัยจากประเทศจีนหลายท่านยังพบว่าข้อมูลทางบัญชีให้มูลค่าเกี่ยวเนื่องเพิ่มเติมต่อราคาหลักทรัพย์มากกว่าถ้าใช้มาตรฐานการบัญชีของประเทศจีนเองเมื่อเทียบกับการใช้มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (Lin & Chen, 2005) ซึ่งในงานก่อนหน้านี้ของนักวิจัยที่ตลาดหลักทรัพย์ในประเทศจีนหลายท่านต่างมุ่งศึกษาประโยชน์ของข้อมูลทางบัญชีภายใต้มาตรฐานการบัญชีของประเทศจีน (Chinese Accounting Standards หรือบางครั้งเรียกว่า Chinese General Accepted Accounting Standard) ว่าจะมีความแตกต่างจากมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศหรือไม่ แต่ผลวิจัยก็มีความขัดแย้งกัน นั่นคือบางงานวิจัยก็พบความแตกต่างของมูลค่าเกี่ยวเนื่องเมื่อใช้มาตรฐานที่ต่างกัน แต่บางงานวิจัยก็ไม่พบความแตกต่าง (Boa & Chow, 1999; Sami & Zhou, 2004)

สำหรับผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวเลขทางบัญชีและราคาหลักทรัพย์นั้นมีความหลากหลายและดำเนินการอย่างต่อเนื่องพอควร โดยส่วนใหญ่จะศึกษาว่าการประกาศข้อมูลเกี่ยวกับกำไรจะส่งผลต่อราคาหลักทรัพย์หรือผลตอบแทนของหลักทรัพย์มากน้อยเพียงใด และในทิศทางใด นอกจากนี้ยังศึกษาปัจจัยที่กระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในตัวเลขทางการบัญชี อาทิ การเปลี่ยนมาตรฐานทางการบัญชี การประกาศข่าวดีและข่าวไม่ดีเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน เป็นต้น สำหรับงานวิจัยเรื่องมูลค่าเกี่ยวเนื่องในตลาดหลักทรัพย์ไทยนั้น กิตติมา อัครนุพงศ์ (2546) ได้ศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการบัญชีต่อความสัมพันธ์ระหว่างกำไรและความเกี่ยวข้องในการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์ และพบว่าการ

เปลี่ยนมาตรฐานการบัญชีไม่มีผลต่อความสัมพันธ์ดังกล่าว และทั้งพบและไม่พบความเกี่ยวข้องเนื่องจากการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์ของรายการการด้อยค่า ค่าเผื่อการด้อยค่าที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ กำไรหรือขาดทุนจากการปรับโครงสร้างหนี้ การลงทุนในหลักทรัพย์เพื่อขาย

การใช้คำว่า Value Relevance ในงานวิจัยที่คณะวิจัยกำลังทำอยู่นี้จะไม่ตรงกับคำนิยามหรือความหมายที่เป็นที่ยอมรับทั่วไปในงานวิจัยทางการบัญชีที่ Holthausen & Watts (2001) และ Barth et al (2001) ได้สรุปและรวบรวมทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการนำตัวเลขทางบัญชีมาหาความเกี่ยวข้องกับมูลค่าหรือราคาหลักทรัพย์ ซึ่งในภาพรวมแล้วตัวแบบการคำนวณมูลค่าความเกี่ยวข้องจะใช้โมเดลงบดุล (Balance sheet model) โมเดลกำไร (Earning model) หรือโมเดลรายได้ส่วนเหลือ (Residual income model หรือ Ohlson model) ซึ่งตัวแปรตามที่ใช้ศึกษาไม่ว่าจะเป็นโมเดลใดก็จะเกี่ยวข้องกับราคาหลักทรัพย์ มูลค่าหลักทรัพย์ หรือผลตอบแทนจากหลักทรัพย์ และตัวแปรอิสระก็คือ อัตราส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลในงบดุล อาทิ อัตราส่วนหนี้สินต่อทุน (Debt to Equity Ratio) อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (Debt to Asset Ratio) เป็นต้น หรือข้อมูลหรืออัตราส่วนที่เกี่ยวข้องกับงบกำไรขาดทุน เช่น กำไรจากการดำเนินงาน กำไรสุทธิ หรือ ราคาตามบัญชี (สินทรัพย์หักหนี้สิน) และข้อมูลอื่นๆ ที่มีทฤษฎีรองรับว่าจะมีผลต่อราคาหลักทรัพย์ เช่น ต้นทุนเงินทุน มูลค่าปัจจุบันของสินทรัพย์ เป็นต้น

ในการใช้ศัพท์ทางบัญชีคำว่า “มูลค่าเกี่ยวข้องหรือมูลค่าเกี่ยวข้อง (Value Relevance)” ในโครงการวิจัยนี้ ถึงแม้ว่าจะแตกต่างจากวรรณกรรมที่ได้ทบทวนมาข้างต้นพอสมควรเพราะไม่ได้ใช้ตัวแปรตามที่เกี่ยวข้องกับราคาหลักทรัพย์หรือมูลค่าหลักทรัพย์โดยตรง แต่แนวคิดและความหมายของมูลค่าเกี่ยวข้องที่ใช้ในวิจัยครั้งนี้ได้ดัดแปลงจากทั้งโมเดลงบดุล (Balance sheet model) และโมเดลกำไร (Earning model) โดยแทนที่จะใช้ตัวเลขหรืออัตราส่วนที่มีตัวเลขรายได้หรือกำไรเป็นตัวแปรอิสระ ก็จะใช้เป็นตัวแปรตามแทน เพื่อหามูลค่าเกี่ยวข้องเนื่องจากการบริหารความเสี่ยงว่ามีผลต่อตัวเลขผลการดำเนินงานทางการบัญชีอย่างไร แต่สำหรับ Residual income model ไม่ได้นำมาสร้างตัวแบบสำหรับการศึกษานี้เพราะรัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งถูกจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ และเงินทุนในการจัดตั้งหรือการลงทุนในหลาย ๆ แห่งได้รับการเอื้อประโยชน์จากแหล่งเงินทุนของรัฐ ซึ่งทำให้ต้นทุนเงินทุนแตกต่างจากองค์กรธุรกิจเพื่อหวังกำไร ดังนั้นการสร้างตัวแบบโดยใช้แนวคิด Residual income model จึงไม่เหมาะสมสำหรับข้อมูลครั้งนี้ และสมการตัวแบบสำหรับมูลค่าเกี่ยวข้องและผลการดำเนินงานที่สร้างขึ้นจะแสดงไว้ในส่วนตัวแบบการศึกษาในบทที่ 4 เรื่องระเบียบวิธีวิจัย

ผลการดำเนินงานทางการเงินและไม่ใช้ทางการเงิน (Financial and Non-financial Performance)

นอกเหนือไปจากการพิจารณาความสำเร็จในด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ นโยบายหรือกลยุทธ์ขององค์กร ผลการดำเนินงานนับเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญในการดำเนินงานของทุกองค์กร ซึ่งส่วนใหญ่ได้นำผลการดำเนินงานทางการเงินมาเป็นตัวสะท้อนให้เห็นความสำเร็จขององค์กร โดยที่ผลการดำเนินงานทางการเงินซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการบริหารงานและใช้ในการตัดสินใจจะได้มาจากการรวบรวมข้อมูลทางการเงินบัญชี

เนื่องจากผลการดำเนินงานขององค์กรเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่แสดงถึงความสำเร็จและการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องขององค์กร แม้ว่าในอดีตผู้บริหารส่วนใหญ่มักจะมุ่งเน้นเฉพาะผลการดำเนินงานทางการเงิน แต่ในปัจจุบันผลการดำเนินงานที่ไม่ใช่ทางการเงินเริ่มมีบทบาทมากขึ้นและเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย สำหรับการวัดผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจนั้น หน่วยงานกำกับดูแลก็ได้กำหนดทั้งทางการเงินและไม่ใช้ทางการเงินมาประยุกต์ใช้ กล่าวคือ ด้านผลการดำเนินงานทางการเงินจะพิจารณาจากความสามารถในการทำกำไร สภาพคล่อง ความสามารถในการบริหารสินทรัพย์ โครงสร้างทางการเงิน และความสามารถในการชำระหนี้ ส่วนของผลการดำเนินงานที่ไม่ใช่ทางการเงินนั้นแม้จะมีความหลากหลายค่อนข้างมากตามประเภทธุรกิจเฉพาะทาง แต่ถ้านำกรอบแนวคิดเครื่องมือประเมินผลการปฏิบัติงาน หรือ Balanced Scorecards มาประยุกต์ใช้ก็จะคำนึงถึงผลการดำเนินงานด้านลูกค้าหรือผู้รับบริการ ด้านกระบวนการภายใน และด้านการเรียนรู้และเติบโตขององค์กร ซึ่งเมื่อผนวกกับการดำเนินงานตามนโยบายและความสามารถในการบริหารจัดการองค์กรก็จะเป็นภาพสะท้อนผลการดำเนินงานโดยรวมของรัฐวิสาหกิจ

ผลการดำเนินงานทางการเงินบัญชีนั้นโดยปกติแล้วจะนับเป็นผลการดำเนินงานที่เป็นตัวเงินที่ธุรกิจใช้ในการรายงานและเปิดเผยผลการดำเนินงานขององค์กร อย่างไรก็ตาม Eccles and Pyburn (1992) ยืนยันว่าการวัดผลทางการเงินบัญชีเป็นตัวชี้วัดที่ให้ข้อมูลย้อนหลัง ที่เกิดจากการกระทำที่ผ่านมาแล้ว ข้อมูลทางการเงินบัญชีจะเป็นตัวเลขของรายได้ที่แสดงให้เห็นให้ผู้มีส่วนได้เสีย โดยเฉพาะผู้ถือหุ้น และนักลงทุนรับทราบเกี่ยวกับผลลัพธ์ของการตัดสินใจในอดีต (Johnson & Kaplan, 1987; Eccles 1991) โดยนอกจากตัวเลขทางการเงินโดยตรง เช่น กำไรสุทธิ ต้นทุนขาย และต้นทุนการดำเนินงานแล้ว ยังมีอัตราส่วนทางการเงินต่าง ๆ¹ ที่ใช้เป็นตัวชี้วัดผลการดำเนินงานสำหรับองค์กรเช่นกัน โดยการแบ่งเป็นอัตราส่วนประเภทต่าง ๆ ได้แก่ อัตราส่วนวิเคราะห์ความสามารถในการหากำไร หรือประสิทธิภาพในการบริหารงานของฝ่ายบริหาร (Profitability ratios) อัตราส่วนวิเคราะห์ความสามารถในการใช้สินทรัพย์ (Activity ratios)

¹ ค่าแปลของอัตราส่วนประเภทต่าง ๆ อ้างอิงจาก วิเคราะห์งบการเงิน หลักและการประยุกต์ โดย ศ.เพชร ชุมทรัพย์ (2548)

อัตราส่วนวิเคราะห์ความคล่องตัว (Liquidity ratios) และอัตราส่วนวิเคราะห์ความสามารถในการก่อหนี้ (Profitability ratios) เป็นต้น

การนำอัตราส่วนทางการเงินมาพิจารณาในแง่ของกรอบการประเมินความเสี่ยงทั่วองค์กร Mouri (2002) ให้ความเห็นว่า อัตราส่วนทางการเงินเป็นเพียงมุมมองเดียวและไม่เพียงพอในการเข้าใจภาพรวมในการวัดผลการดำเนินงานองค์กร อีกทั้ง จะให้ข้อมูลที่เกี่ยวพันกับประเภทของความเสี่ยงและการประเมินความเสี่ยงที่ค่อนข้างจำกัด แม้ว่าอัตราส่วนการวิเคราะห์การจัดการต้นทุนจะถือเป็นอัตราส่วนทางการเงินเพื่อใช้ในการบริหารจัดการเรื่องสินค้าและการบริหารงานในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ประเภทของความเสี่ยง อาทิ ความเสี่ยงทางธุรกิจและแฟรนไชส์ ความเสี่ยงทางตลาด ความเสี่ยงทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ความเสี่ยงในด้านทำตามกฎระเบียบทางกฎหมาย ที่ระบุไว้ก็ยังไม่ครบถ้วนสำหรับระบบการประเมินผลทั้งองค์กร โดยไม่ว่าจะเป็นปัจจัยเสี่ยงภายในหรือภายนอกองค์กรก็จะสามารถนำตัวชี้วัดด้านการเงินมาเป็นส่วนประกอบเล็ก ๆ ส่วนหนึ่งเท่านั้น

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานที่ไม่เป็นตัวเงินได้ทวีความสำคัญต่อการอยู่รอดและความยั่งยืนขององค์กร ตัวชี้วัดเหล่านี้ส่วนใหญ่จะไม่ใช่ตัวเงิน ซึ่งงานวิจัยหลายชิ้นที่เกี่ยวข้องกับ Balanced Scorecard พบความสัมพันธ์ระหว่างราคาหลักทรัพย์กับมูลค่าทางบัญชีที่ลดลง แต่กลับมีความสัมพันธ์กับตัวชี้วัดที่ไม่เป็นตัวเงินเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีความพยายามที่จะศึกษาว่าผลตอบแทนจากหลักทรัพย์มีความสัมพันธ์กับตัวชี้วัดที่เป็นตัวเงินหรือตัวชี้วัดที่ไม่ใช่เป็นตัวเงินมากกว่ากันหรือไม่ บางงานวิจัยไม่พบความสัมพันธ์ บางงานวิจัยพบว่าตัวชี้วัดที่ไม่ใช่ตัวเงินมีความสัมพันธ์แบบผสมกับตัวชี้วัดที่เป็นตัวเงินซึ่งส่งผลต่อผลการดำเนินงานโดยรวมขององค์กร (Ittner and Larcker, 1995, 1997; Chanhall, 1997; Perera et al., 1997; Banker et al, 2000)

ยังมีคำถามมากมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินความเสี่ยงและตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน อาทิ ผลการดำเนินงานทางการเงินที่เปิดเผยในรายงานทางการเงินจะสามารถใช้ในการประเมินความเสี่ยงขององค์กรได้หรือไม่ การศึกษานโยบายบัญชีที่ส่งผลต่อรายงานทางการเงินจะเป็นประโยชน์ต่อการเข้าใจความเสี่ยงขององค์กรหรือไม่อย่างไร ในการวัดผลการดำเนินงานองค์กรเป็นการวัดความเสี่ยงที่องค์กรมีอยู่หรือไม่อย่างไร ตัวอย่างของมิติการวัดผลการดำเนินงาน ประเภทของการวัดผล และตัวอย่างตัวชี้วัดทางการเงินและไม่ใชทางการเงิน แสดงไว้ในตารางที่ 2-1 จะเห็นได้ว่าแม้จะมีความพยายามที่จะแยกแยะมิติ ประเภท และตัวชี้วัด แต่การหาประเภทและตัวชี้วัดที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ขององค์กรซึ่งในทางปฏิบัติก็ยังขึ้นอยู่กับว่าจะสามารถหาข้อมูลที่ต้องการนำมาเป็นตัวชี้วัดได้ง่ายหรือไม่เพียงใด มีการเก็บข้อมูลดังกล่าวหรือไม่ และข้อมูลที่เก็บไว้มีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด

ตารางที่ 2-1: มิติของผลการดำเนินงาน ชนิดของการวัด และตัวชี้วัดทางการเงินและไม่ใช้การเงิน

Dimensions of Performance	Types of Measures	Selected Financial and Non-financial Indicators
Competitiveness	- Relative market share and position - Sales growth - Measures of the customer base	Customer satisfaction, market share, sales growth, Number of new services
Financial performance	- Profitability - Liquidity - Capital Structure - Market Ratio	Net profit, net income, ROI, sales, operating income
Quality of service	- Reliability - Responsiveness - Aesthetics/ appearance - Cleanliness/ tidiness - Comfort - Friendliness - Communication - Courtesy - Competence - Access - Availability - Security	Product quality, Number of customer complaint, Number of service being interrupted, Service lead time
Flexibility	- Volume flexibility - Delivery speed flexibility - Specification flexibility	Capacity utilization
Resource utilization	- Productivity - Efficiency	Employee efficiency
Innovation	- Performance of the innovation process - Performance of individual innovations	Number of employee suggestions

แหล่งข้อมูล: รวบรวมและสรุปจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังแสดงในบรรณานุกรม

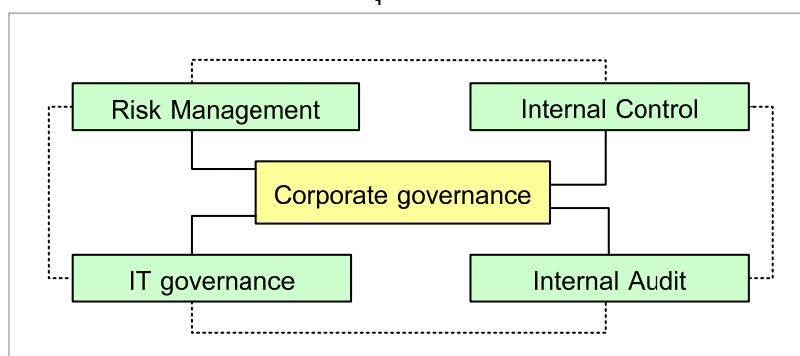
แม้ว่า Balanced Scorecard จะเป็นเครื่องมือทางการจัดการที่เน้นการใช้ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน (Key Performance Indicator, KPI) ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย เพื่อช่วยให้องค์กรสามารถวัดผลการดำเนินงานในมุมมองต่าง ๆ ตัวชี้วัดหลาย ๆ ตัวที่ระบุด้วยแนวคิด Balanced Scorecard อาจจะสามารถมองกลับด้านให้กลายเป็นตัวชี้วัดด้านความเสี่ยงจากการดำเนินงาน หรือ Key Risk Indicators (KRI) โดยอัตโนมัติได้ นอกจากความเสี่ยงที่เกิดจากการดำเนินงานตามปกติ ยังมีความเสี่ยงที่เกิดจากเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึง หรือจากภัยธรรมชาติ อีกทั้งความเสี่ยงที่เกิดจากการดำเนินงานอื่น ๆ ความเสี่ยงเหล่านี้จำเป็นต้องมีการระบุความเสี่ยง (Risk Identification) การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) และการจัดการความเสี่ยง (Risk Management) เพื่อให้องค์กรสามารถอยู่รอดและมีผลการดำเนินงานตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาระบบการจัดการที่เกี่ยวข้องกับด้านความเสี่ยงจึงมีความสำคัญต่อรัฐวิสาหกิจเพราะจะเป็นการเชื่อมโยงผลการดำเนินงานและกลยุทธ์องค์กรเข้าด้วยกัน

การบริหารความเสี่ยง (Risk Management)

การบริหารความเสี่ยง เป็นระบบการบริหารงานรูปแบบใหม่ที่กำลังมีความสำคัญและเป็นที่แพร่หลายในแวดวงธุรกิจอย่างมาก โดยเฉพาะหลังจากที่ประเทศไทยประสบวิกฤติการณ์เศรษฐกิจเมื่อปี 2541 และหลังจากเกิดกรณีอื้อฉาว Enron และ WorldCom เมื่อปี 2545 ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ได้กำหนดให้แต่ละองค์กรนำหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate Governance) มาใช้ในการบริหารงาน ไม่เพียงแต่ในภาคเอกชนเท่านั้น หน่วยงานของรัฐก็ได้ให้ความสำคัญเช่นกัน กระทรวงการคลังได้มีการแนะนำหลักเกณฑ์และแนวทางการกำกับดูแลที่ดีในรัฐวิสาหกิจ โดยคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2544

การบริหารความเสี่ยง คือ การบริหารกิจกรรมรวมทั้งกระบวนการปฏิบัติงานและลดโอกาสที่องค์กรจะเกิดความเสียหายให้มีระดับของความเสี่ยงและขนาดของความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้อยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับได้ ประเมินได้และตรวจสอบได้ (เมธา สุวรรณสาร, 2544) แนวทางการบริหารความเสี่ยง เป็นระบบความคิด (Think System) ซึ่งได้รับการยอมรับจากผู้บริหารระดับสูงของหลายองค์กรว่า สามารถช่วยให้องค์กรลดความเสี่ยงต่อการไม่บรรลุเป้าหมายขององค์กรที่ได้ตั้งไว้ มีหลายหน่วยงานที่นำระบบความคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ในองค์กร และสามารถบริหารความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อมีการบริหารความเสี่ยงที่เป็นระบบและสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพทั่วทั้งองค์กรแล้ว ก็จะทำให้เกิดการกำกับดูแลกิจการที่ดีขึ้นโดยอัตโนมัติ (สุวิมล กุลเลศ, 2544)

แผนภาพที่ 2-1: การบริหารเชิงรุก

ที่มา: ปรับปรุงมาจากแนวคิดของ เมธา สุวรรณสาร, 2544 (หน้า 37)

เมธา สุวรรณสาร (2544) ได้ให้แนวคิดด้านการบริหารเชิงรุก โดยนำเครื่องมือด้านการบริหารต่าง ๆ มาแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ดังแผนภาพที่ 2-1 อันประกอบด้วยการกำกับดูแลกิจการที่ดีขององค์กรกับการบริหารความเสี่ยง การควบคุมภายใน และการตรวจสอบภายใน โดยได้สรุปว่าการโยนโยนของการกำกับดูแลกิจการที่ดีกับการบริหารความเสี่ยงการควบคุมภายในขององค์กรต่าง ๆ จะนำไปสู่การอธิบายและการทำความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องได้อีก

มากเพราะการบริหารและการจัดการกับความเสี่ยงได้เปลี่ยนแนวความคิดและวิธีการปฏิบัติงานแบบใหม่ ๆ ให้แก่ผู้ตรวจสอบภายใน

ความสำเร็จในการบริหารความเสี่ยงและการสร้างประสิทธิภาพประสิทธิผล รวมทั้งการแข่งขันจะเกิดขึ้นได้ยาก ถ้าไม่มีการวางแผนการบริหารความเสี่ยงที่สอดคล้องกันระหว่าง IT Governance ให้มีความสัมพันธ์กับ Corporate Governance ดังนั้น การสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืนตามหลักการบริหารความเสี่ยงภายใต้มุมมองการกำกับดูแลกิจการที่ดี จึงขึ้นอยู่กับ ความคิดที่ถูกต้อง ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติด้วยความกล้าหาญที่ถูกต้องเท่านั้น (เมธา สุวรรณสาร, 2546)

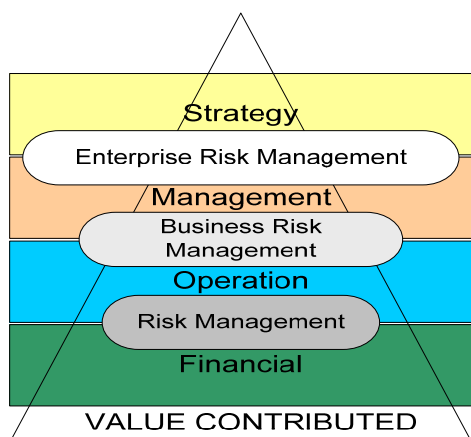
วิวัฒนาการของการบริหารความเสี่ยง การบริหารความเสี่ยงเป็นแนวคิดทางการบริหารสมัยใหม่ที่มีความสำคัญ เนื่องจากการค้าเสรีทำให้มีการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว แนวคิดการบริหารความเสี่ยงถูกนำมากำหนดอยู่ในมาตรฐานการตรวจสอบภายใน รหัส 2100 และ 2200 ที่กำหนดให้การประเมินและการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงเป็นลักษณะงานของกิจกรรมตรวจสอบภายในอย่างหนึ่ง และได้กำหนดให้มีการวางแผนการตรวจ โดยพิจารณาตามผลการประเมินความเสี่ยง (อุษณา ภัทรมนตรี, 2547) ดังนั้น การบริหารความเสี่ยงจึงมีจุดเริ่มต้นมาจากกิจกรรมตรวจสอบภายในนั่นเอง

พัฒนาการของการบริหารความเสี่ยงในต่างประเทศได้เกิดขึ้นระหว่างปี พ.ศ.2528-2534 (ค.ศ. 1985-1991) ซึ่งในขณะนั้นได้มีการจัดทำแม่บทและกระบวนการบริหารความเสี่ยงแต่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และยังไม่ได้นำมาปฏิบัติใช้จริงภายในองค์กร จากนั้นในปี พ.ศ.2535-2543 (ค.ศ. 1992-2000) หลายองค์กรได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการบริหารความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้น และมีสถาบันการศึกษาหลายแห่งได้นำการบริหารความเสี่ยงมาจัดเป็นวิชาเรียน อีกทั้ง ได้เกิดหน่วยงานที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงขึ้นด้วย ซึ่งหลังจากปี พ.ศ. 2544 (ค.ศ. 2001) เป็นต้นมา การบริหารความเสี่ยงก็เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย และได้้นำการบริหารความเสี่ยงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการกำกับดูแลกิจการ

นอกจากนั้น ในปี พ.ศ. 2544 (ค.ศ.2001) สถาบันผู้ตรวจสอบภายในระหว่างประเทศ (The Institute of Internal Auditor, IIA) ที่เป็นสถาบันที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาวิชาชีพตรวจสอบภายใน ซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและมีสมาชิกอยู่ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วย IIA ได้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยของ The Institute of Internal Auditor Research Foundation (IIA RF) ที่มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง เพื่อศึกษาแนวโน้ม ปัจจัย และการนำหลักการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรมาใช้จากผู้บริหารระดับสูง (Miccolis, Hively and Merkley, 2001)

การขยายกรอบแนวคิดของการบริหารความเสี่ยงได้มีมาอย่างต่อเนื่อง ดังแผนภาพ 2-2 ได้แสดงการพัฒนาของการบริหารความเสี่ยงที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่องค์กร การที่จะบรรลุในกลยุทธ์ กระบวนการ การปฏิบัติงาน เทคโนโลยี และความรู้ นั้น จะต้องตั้งเป้าหมายในการประเมินและจัดการความไม่แน่นอนต่าง ๆ ที่องค์กรได้เผชิญอยู่ไปพร้อมกับการสร้างมูลค่าให้แก่องค์กร (McPhee, 2002) ซึ่งการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรจะสามารถสร้างมูลค่าให้กับองค์กรในระดับสูงสุด

แผนภาพที่ 2-2: The Enterprise-wide Risk Management Model

ที่มา: ปรับปรุงจากแนวคิดของ Arthur Andersen อ้างถึงใน MCPhee, 2002

Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission หรือ COSO ซึ่งเป็นคณะกรรมการจากสถาบันวิชาชีพ 5 แห่ง คือ 1) American Institute of Certified Public Accountants (AICPA) 2) American Accounting Association (AAA) 3) Financial Executives Institute (FEI) 4) Institute of Internal Auditors (IIA) และ 5) Institute of Management Accountant (IMA) โดยความร่วมมือกับ PricewaterhouseCoopers LLP ได้ออกแม่บทการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร (Enterprise Risk Management-Integrated Framework) เมื่อปี พ.ศ.2547 (ค.ศ. 2004) ซึ่งได้ให้คำจำกัดความของ Enterprise Risk Management ไว้ดังนี้

“Enterprise risk management is a process, effected by an entity’s board of directors, management and other personnel, applied in strategy setting and across the enterprise, designed to identify potential events that may affect the entity, and manage risk to be within its risk appetite, to provide reasonable assurance regarding the achievement of entity objectives.” (COSO, 2004: page 2)

ดังนั้น การบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรจึงหมายถึง กระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือของคณะกรรมการบริษัท ผู้บริหาร และพนักงานทุกคนในองค์กร ในการประยุกต์และวางแผนกลยุทธ์ทั่วทั้งองค์กร เพื่อระบุเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อหน่วยงานในองค์กร โดยจะมีการบริหารความเสี่ยงจนถึงจุดที่ยอมรับได้ ด้วยความเชื่อมั่นที่สมเหตุสมผลว่าจะทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งปัจจุบันแนวคิดดังกล่าวกำลังอยู่ในความสนใจของทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่พยายามนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กร

องค์ประกอบของการบริหารความเสี่ยง การบริหารความเสี่ยงตามแนวทางการตรวจสอบภายใน ได้มีกระบวนการหลักสำคัญ 4 ประการ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective Setting) การระบุเหตุการณ์ความเสี่ยง (Event Identification) การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) และการตอบสนองความเสี่ยง (Risk Response) ในขณะที่การบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรมีองค์ประกอบทั้งหมด 8 ข้อ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมภายในองค์กร (Internal Environment) 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective Setting) 3) การบ่งชี้เหตุการณ์ (Event Identification) 4) การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) 5) การตอบสนองความเสี่ยง (Risk Response) 6) กิจกรรมการควบคุม (Control Activities) 7) ข้อมูลและการสื่อสาร (Information and Communication) และ 8) การติดตามผล (Monitoring) อย่างไรก็ตาม กระบวนการบริหารความเสี่ยงในแต่ละองค์กร อาจมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในองค์กรนั้น ๆ แต่องค์ประกอบสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการบริหารความเสี่ยง มีดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective Setting)

การบริหารงานในปัจจุบัน ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้กำหนดวิสัยทัศน์และภาระกิจขององค์กรว่าจะมีทิศทางไปทางด้านใด และต้องกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กรให้ชัดเจน เพื่อการวางแผนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ดังนั้น การกำหนดวัตถุประสงค์เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการประเมินว่าจะมีเหตุการณ์ความเสี่ยงใดบ้างที่จะทำให้ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้

รายงานจากบริษัทไพร์ชวอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส (2546) และ รศ.อุษณา ภัทรมนตรี (2547) ได้ให้คำนิยามว่า “ความเสี่ยง” หมายถึง เหตุการณ์ความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และมีผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรทั้งในทางกลยุทธ์ การปฏิบัติงานและการเงิน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับ Institute of Chartered Accountants in England and Wales หรือ ICAEW (1998) ที่ได้กล่าวว่า ความเสี่ยงเป็นความไม่แน่นอนของผลประโยชน์ในธุรกิจที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจไปตามวัตถุประสงค์และกลยุทธ์ขององค์กร

2. การระบุความเสี่ยง (Risk Identification)

ความเสี่ยงเป็นเหตุการณ์ความไม่แน่นอนต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น และอาจเป็นเหตุการณ์ ความเสี่ยงที่ทำให้วัตถุประสงค์หรือกลยุทธ์ไม่สามารถบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หรือ เหตุการณ์ใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงานของธุรกิจโดยทั่วไป และส่งผลกระทบต่อผลการ ดำเนินงานของธุรกิจ ซึ่งองค์กรส่วนใหญ่มักจะสนใจความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบในด้านลบมากกว่า ด้านบวก เพราะผลกระทบด้านบวกจะถูกนำไปพิจารณาในแง่ของโอกาสทางธุรกิจมากกว่า ดังนั้น เหตุการณ์ใด ๆ ก็ตามที่จะเกิดขึ้นแล้วจะทำให้ธุรกิจต้องสูญเสียผลประโยชน์ จึง ถือเป็นความเสี่ยงทางธุรกิจทั้งสิ้น ซึ่งความเสี่ยงนั้นองค์กรอาจคาดการณ์ได้ว่าจะเกิด อะไรขึ้นบ้างในการดำเนินงาน แต่ความเสี่ยงบางอย่างองค์กรอาจคาดการณ์ไม่ถึง เช่น เหตุการณ์ความไม่สงบหรือความผันผวนของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดไม่ถึง ซึ่งนับวันจะทวี ความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น

ประเภทความเสี่ยงมีมากมายหลายประเภทด้วยกัน ดังตารางที่ 2-2 จะพบว่ามีการ จำแนกความเสี่ยงเป็นหลายประเภทขึ้นอยู่กับความต้องการในรายละเอียดว่ามีมากน้อยเพียงใด เมื่อพิจารณาจำนวนตามแนวดิ่ง พบว่า Shaw (2003) เป็นผู้ที่จำแนกความเสี่ยงออกเป็น ประเภทต่าง ๆ มากที่สุดถึง 9 ประเภท ในขณะที่ COSO (2003) และ Lam (2003) จำแนกได้ เพียง 3 ประเภทเท่านั้น ถ้าหากพิจารณาจำนวนตามแนวนอน พบว่า ความเสี่ยงด้านการ ดำเนินงาน (Operational risk) เป็นความเสี่ยงที่ได้รับการระบุเป็นหนึ่งในประเภทของความ เสี่ยงมากที่สุด รองลงมาคือความเสี่ยงด้านตลาด (Market Risk) และความเสี่ยงด้านการให้ สินเชื่อ (Credit Risk) ซึ่งการจำแนกความเสี่ยงทั้งสามประเภทดังกล่าวเป็นการจัดประเภทที่ สอดคล้องตามแม่บทของการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร (COSO, 2003) และถือว่ากำลัง เป็นที่สนใจในแวดวงธุรกิจปัจจุบัน และในความเสี่ยงแต่ละประเภทอาจประกอบด้วยความเสี่ยง ย่อยอีกหลายประเภท

ตารางที่ 2-2: ความเสี่ยงจำแนกตามการบริหารความเสี่ยง

Reference Categories of Business Risk	CAS, 2003	COSO, 2003	Lam, 2003	Shaw, 2003	Holmes, 2002	Culp, 2001	Miccoli, Hively , and Merkley, 2001	วันเพ็ญ กฤตผล และ อุทัย ตันละมัย, 2545
Hazard risk	✓							
Business risk				✓	✓		✓	✓
Financial risk	✓			✓	✓			
Operational risk	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Strategic risk	✓				✓			
Organizational risk							✓	
Market risk		✓	✓	✓		✓	✓	
Liquidity risk						✓		
Credit risk		✓	✓	✓		✓	✓	
Insurance risk							✓	
Investments in Securities risk								✓
Privacy risk				✓				
Political risk				✓				
Legal/regulatory risk				✓		✓		
Environmental risk				✓				
Program และ Project risk					✓			
Technological risk					✓			
Other risk						✓		✓
Total (Categories)	4	3	3	9	6	6	6	4

ที่มา: พรพิพัฒน์ จูหา, 2548 หน้า 15

ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (Operational risk) หมายถึง ความเสี่ยงอันเกิดจากการขาดระบบงานและการควบคุมที่ดีพอ ความผิดพลาดในการทำงานของพนักงาน หรือการจัดการที่ล้มเหลวจนทำให้เกิดความสูญเสียแก่บริษัท (สันติ ธิรพัฒน์ , 2544: หน้า 35-50; Holmes, 2002; Lam, 2003) โดยเฉพาะ Lam (2003) กล่าวว่า ความเสี่ยงด้านการดำเนินงานจะมีอยู่ในทุกธุรกิจ องค์กรโดยทั่วไปต่างให้ความสำคัญกับส่วนแบ่งรายได้ที่อาจได้รับผลกระทบที่มาจากความเสียหายของกระบวนการที่ขาดประสิทธิภาพและความผิดพลาดของพนักงาน เมื่อสภาวะแวดล้อมของธุรกิจเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบทั้งในและต่างประเทศซึ่งส่งผลกระทบต่อธุรกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม และอาจเป็นความเสี่ยงต่อการดำเนินงานที่แม้จะมีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยมาก แต่ถ้าเกิดขึ้นจริงก็จะสร้างความเสียหายต่อธุรกิจได้อย่างมากทีเดียว

ความเสี่ยงด้านตลาด (Market Risk) หมายถึง ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นหากมีการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย (Interest rate) อัตราแลกเปลี่ยน (Foreign currency rates) ราคาสินค้าโภคภัณฑ์ (Commodity price) และราคาหลักทรัพย์ (Equity price) (Thornton และ Welker, 2004; Guo, 2002; Linsmeier et al., 2002) ความเสี่ยงเหล่านี้อยู่นอกเหนือความสามารถที่กิจการจะควบคุมได้ (Sadgrove, 1996)

ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ (Credit risk) หมายถึง ความเสี่ยงที่ลูกค้าจะผิดสัญญาจากการกู้ยืมเงิน หรือความไม่แน่นอนที่เกี่ยวข้องกับความสามารถหรือความเต็มใจที่จะจ่ายเงินคืนของบุคคลหนึ่งที่เป็นลูกหนี้ของอีกบุคคลหนึ่ง (Holmes, 2002) ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อถือเป็นความเสี่ยงที่มีความสำคัญในสังคมมาก เพราะมีหลายคนที่จะคิดจะกระทำการใดสิ่งหนึ่งในอนาคตแต่แล้วยังขาดแคลนเงินทุน จึงจำเป็นต้องแสวงหาเงินทุนเพื่อทำในสิ่งที่ตั้งใจไว้ ดังนั้น สถาบันการเงินจึงเป็นผู้ที่แบกรับภาระความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อมากที่สุด (Borge, 2001) นอกจากนั้น Lam (2003) ยังเห็นว่าความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อจะมีอยู่ทั้งธุรกิจที่เป็นสถาบันการเงินและไม่ใช่เป็นสถาบันการเงิน เพราะความเสี่ยงจากการผิดสัญญานั้นมีอยู่ในกิจกรรมการให้กู้ยืมเงิน เช่น ในการขายสินค้าหรือให้บริการก็มีความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อที่รวมอยู่ในบัญชีลูกหนี้การค้า

สำหรับรัฐวิสาหกิจนั้น ทริสได้ให้แนวทางการเลือกใช้หลักเกณฑ์ในการระบุความเสี่ยงตามแนวทางใดก็ได้ เช่น อ้างอิงจากเกณฑ์ของกระทรวงการคลัง อ้างอิงตาม New COSO หรืออ้างอิงจากเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย (ในกรณีเป็นสถาบันการเงิน) เป็นต้น

- ตามเกณฑ์ของกระทรวงการคลัง การระบุความเสี่ยงแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk) ความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ (Operational Risk) ความเสี่ยงด้านการดำเนินธุรกิจ (Business Risk) และ ความเสี่ยงด้านเหตุการณ์ความไม่แน่นอนต่างๆ (Event Risk)
- ตามหลักเกณฑ์ของ New COSO การระบุความเสี่ยงแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ S-O-F-C ได้แก่ ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk) ความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ (Operational Risk) ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk) และ ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ (Compliance Risk)
- ตามเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย การระบุความเสี่ยงแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk) ความเสี่ยงด้านตลาดและสภาพคล่อง (Market and Liquidity Risk) ความเสี่ยงด้านสินเชื่อ (Credit Risk) ความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ (Operational Risk) และความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ (Compliance Risk)

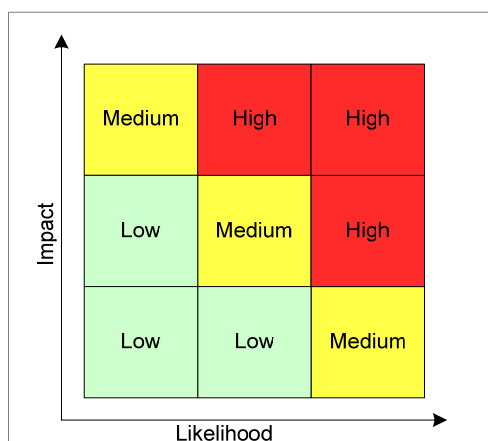
นอกจากการระบุความเสี่ยงแล้ว จะต้องมีการพิจารณาปัจจัยที่เป็นมูลเหตุของความเสียหายว่ามีเหตุการณ์ใดบ้างที่จะทำให้ความเสี่ยงนั้นเกิดขึ้นจริง โดยพิจารณาจากปัจจัยทั้งภายนอกและภายในองค์กร ปัจจัยเสี่ยงภายนอก เช่น ภาวะเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การเมือง สังคม เป็นต้น ซึ่งองค์กรเองไม่สามารถควบคุมได้ ส่วนปัจจัยภายในเป็นปัจจัยที่เกิดในองค์กร เช่น การบริหารจัดการ การผลิต บุคลากร เป็นต้น ซึ่งการพิจารณาความเสี่ยงและเหตุการณ์ที่เป็นปัจจัยเสี่ยงเหล่านี้จะต้องนำไปพิจารณาโอกาสและผลกระทบของความเสี่ยงในการประเมินความเสี่ยงต่อไป

3. การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment)

เมื่อมีการวิเคราะห์ความเสี่ยงในธุรกิจออกมาเป็นประเภทต่าง ๆ และพิจารณาเหตุการณ์ความเสี่ยงได้แล้ว จะต้องมีการประเมินโอกาสและผลกระทบของความเสี่ยงว่ามีมากน้อยเพียงใด หรือเรียกว่า “การประเมินความเสี่ยง” ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการบริหารความเสี่ยงอย่างมาก เพราะการประเมินความเสี่ยงเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรและการควบคุมภายใน

การประเมินความเสี่ยงนั้นผู้บริหารจะต้องพิจารณาความเสี่ยงนั้น ๆ ว่ามีโอกาสที่จะเกิดขึ้น สูงหรือต่ำเพียงใด และนำมาพิจารณาประกอบผลกระทบว่ามีมากหรือน้อยเพียงใด เพื่อจัดระดับความเสี่ยงดังแผนภาพที่ 2-3 ผู้บริหารควรกำหนดระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ (Risk Tolerance) และความเสี่ยงที่ชอบ (Risk Appetite) ซึ่งเป็นบริเวณพื้นที่ Medium (กลาง) ในขณะที่พื้นฐานที่ High (สูง) เป็นพื้นที่วิกฤติที่ผู้บริหารควรให้ความสนใจในการบริหารความเสี่ยงและติดตามเป็นลำดับแรก (อุษณา ภัทรมนตรี, 2547)

แผนภาพที่ 2-3: ผังจัดระดับความเสี่ยง

ที่มา: ปรับปรุงมาจากแนวคิดของ อุษณา ภัทรมนตรี, 2547 (หน้า 4-6)

4. การตอบสนองความเสี่ยง (Risk Response)

หลังจากการประเมินความเสี่ยงแล้ว ผู้บริหารจะต้องเลือกวิธีการตอบสนองความเสี่ยง ซึ่งมีหลายวิธีการด้วยกัน เช่น การหลีกเลี่ยงความเสี่ยง (Risk Avoidance) การลดความเสี่ยง (Risk Reduction) การแบ่งความเสี่ยง (Risk Sharing) การยอมรับความเสี่ยง (Risk Acceptance) และการควบคุมความเสี่ยง (Risk Control) เป็นต้น ผู้บริหารต้องกำหนดวิธีการบริหารความเสี่ยงเพื่อตอบสนองความเสี่ยงที่เหลืออยู่ หลังจากมีการเปรียบเทียบระดับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นกับระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ ควรมีความระมัดระวังในการพิจารณาผลกระทบของความเสี่ยงที่อาจซ่อนเร้นอยู่ด้วย เช่น ผลกระทบต่อชื่อเสียงและความเชื่อมั่นของผู้มีส่วนได้เสียในองค์กร เป็นต้น

องค์ประกอบสำคัญในการบริหารความเสี่ยงที่กล่าวมาข้างต้นเมื่อนำไปใช้ปฏิบัติจริง จะต้องนำไปประยุกต์ให้เหมาะสมสำหรับแต่ละองค์กร ซึ่งอาจทำให้มีกระบวนการบริหารความเสี่ยงที่ทวีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น บางองค์กรจะต้องมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในการบริหารความเสี่ยง จัดตั้งคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงขึ้นในสายงาน หรือบางองค์กรอาจมีการจัดทำเป็นคู่มือการบริหารความเสี่ยงภายในองค์กร เพื่อเป็นการสื่อสารและรายงานผลการบริหารความเสี่ยงภายในองค์กรด้วย ดังนั้น กระบวนการบริหารความเสี่ยงจึงมีความยืดหยุ่นไปตามสภาพแวดล้อมการบริหารงานของแต่ละองค์กร

การนำหลักการบริหารความเสี่ยงมาบริหารงานในองค์กรได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น ในระยะเวลา 5-6 ปีที่ผ่านมา บางองค์กรได้นำการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กรแล้ว ในขณะที่บางแห่งยังไม่ได้มีแนวความคิดที่จะนำมาใช้เลย (COSO, 2003) อย่างไรก็ตามจากงานวิจัยของสถาบันผู้ตรวจภายในระหว่างประเทศ (IIA, 2001) ได้ทำการสำรวจโดยการส่งแบบสอบถามไปยังองค์กรต่าง ๆ และได้รับการตอบกลับจำนวน 130 แห่ง พบว่ามีจำนวนองค์กร 9% ที่ยังไม่มี การนำการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร ในขณะที่มี 11% ที่นำการบริหารความเสี่ยงมาใช้ อย่างครบถ้วน และมีอีก 38% ที่นำหลักการมาใช้แล้วบางส่วน ซึ่งยังมีองค์กรอีก 20% ที่อยู่ระหว่างวางแผนเพื่อนำมาใช้ และมีอีก 22% ที่เพิ่งเริ่มมีการศึกษาและเรียนรู้หลักการบริหารความเสี่ยง นอกจากนี้ ระยะเวลาที่ได้นำการบริหารความเสี่ยงส่วนใหญ่อยู่ในระหว่าง 1-2 ปี (44%) รองลงมาคือ น้อยกว่า 1 ปี (31%) แสดงว่าองค์กรส่วนใหญ่เพิ่มเริ่มที่จะนำการบริหารความเสี่ยงมาใช้ได้ไม่นานนัก ในขณะที่มีองค์กรอีก 13% ที่มีระยะเวลาในการนำมาใช้นานกว่า 5 ปี ขึ้นไป

แนวทางในการปฏิบัติงาน ปัจจุบันได้มีหน่วยงานที่มีชื่อเสียงหลายแห่งได้จัดทำกรอบการบริหารความเสี่ยง เพื่อเป็นแนวทางให้องค์กรต่าง ๆ นำหลักการบริหารความเสี่ยงไปใช้อาทิ “Enterprise Risk Management-Integrated Framework” โดยความร่วมมือระหว่าง COSO และบริษัทไพรัชวอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส ซึ่งเป็นกรอบการบริหารความเสี่ยงที่เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมทั่วโลก สำหรับประเทศไทยก็มีเกณฑ์สำหรับการบริหารความเสี่ยงของกระทรวงการคลังและเกณฑ์การบริหารความเสี่ยงของธนาคารแห่งประเทศไทย

จากผลการศึกษาของ KPMG (1999) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติที่ใช้ในการบริหารจัดการความเสี่ยงของหน่วยงานเอกชนและรัฐบาล (Best Practices in Risk Management: Private and Public Sectors Internationally) โดยสัมภาษณ์จากหน่วยงานประเทศต่าง ๆ 18 แห่ง อาทิ ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส เยอรมัน สวีเดน และสวิตเซอร์แลนด์ ฯลฯ ได้สรุปและเสนอแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม 11 ข้อ ดังนี้

1. พนักงานทุกคนเป็นผู้จัดการความเสี่ยงขององค์กร (Risk manager)
2. ผู้บริหารระดับสูงต้องสนับสนุนการบริหารจัดการความเสี่ยง (Risk management Champion)
3. กำหนดช่องทางการสื่อสารแบบเปิด
4. ควรมีการกำหนดทีมงานและคณะทำงาน
5. ภาษาที่ใช้ควรเป็นภาษาง่าย ๆ และใช้ในทางธุรกิจทั่วไป
6. การกำหนดตำแหน่งหน้าที่ด้านการจัดการความเสี่ยงขององค์กร
7. การสื่อให้ทราบผลจากการจัดการความเสี่ยง
8. ฝ่ายตรวจสอบภายในและ/หรือคณะกรรมการตรวจสอบเข้ามาช่วยในการบริหารความเสี่ยง
9. คำแนะนำในการให้คำปรึกษาหรือจัดทำคู่มือคำแนะนำ
10. การอบรมเกี่ยวกับความเสี่ยง เพื่อให้ผู้บริหารเข้าใจเกี่ยวกับความเสี่ยง
11. วิธี เครื่องมือและเทคนิค ต้องมีความหลากหลาย เช่น Business Risk Maps, Modeling Tools, Workshops, Internet/Intranet เป็นต้น

องค์กรควรมีการประยุกต์แนวทางการปฏิบัติให้เหมาะสมและเชื่อมโยงกับเป้าหมายขององค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการให้บริการ และเป็นการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีให้แก่องค์กร

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยง การนำแนวคิดการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการสนับสนุนของคณะกรรมการบริษัท (Kleffner, Lee and McGannon, 2003) ดังนั้น ผู้บริหารระดับสูงเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันให้มีการบริหารความเสี่ยงภายในองค์กร ซึ่งจากผลการวิจัยของ Beasley, Clune และ Hermanson (2005) ที่ได้

ทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความเสี่ยงต่าง ๆ ขององค์กร จำนวน 123 แห่ง ซึ่งพบว่า การดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยงนั้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคณะกรรมการบริหารความเสี่ยง (Chief Risk Officer) คณะกรรมการอิสระ (Board independence) ผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร (Chief Executive Officer) และผู้อำนวยการฝ่ายการเงิน (Chief Financial Officer) นอกจากนี้ ยังพบว่าลักษณะของสำนักงานสอบบัญชี ขนาดองค์กร และประเภทอุตสาหกรรมก็มีความสัมพันธ์กับการบริหารความเสี่ยงเช่นเดียวกัน

เหตุใดผู้บริหารจึงต้องสนับสนุนให้มีการบริหารความเสี่ยงภายในองค์กร จากทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ที่ถูกพัฒนาขึ้นโดย Jensen และ Meckling (1976) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ถือหุ้นมุ่งหวังที่จะติดตามการปฏิบัติงานของผู้บริหาร เพื่อสร้างผลประโยชน์ให้แก่ผู้ถือหุ้นอย่างดีที่สุด ผู้บริหารจำเป็นต้องการแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นวิธีการที่จะดูแลรักษาปกป้องผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้น เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ถือหุ้น ดังนั้น จึงทำให้ผู้ถือหุ้นรู้สึกไว้วางใจว่าผู้บริหารได้มีการส่งเสริมให้มีการบริหารความเสี่ยงในองค์กร และแสดงความสามารถในการดำเนินกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผู้ถือหุ้น นอกจากนี้ในทฤษฎีการส่งสัญญาณ (Signalling Theory) ของ Spence (1973) ก็สามารถอธิบายได้ว่า บางบริษัทอาจจะต้องการที่จะส่งสัญญาณให้ตลาดทราบ ว่า บริษัทมีความได้เปรียบและความสามารถในการบริหารความเสี่ยงที่เชี่ยวชาญมากกว่าบริษัทอื่น ๆ (Shrives และ Linsley, 2003)

นอกจากผู้บริหารระดับสูงแล้วข้อกำหนดของหน่วยงานที่กำกับดูแลองค์กร ก็มีความสำคัญในการให้แนวทางการบริหารความเสี่ยงแก่องค์กรต่าง ๆ เช่นกัน (Kleffner, Lee and McGannon, 2003) อาทิ ตลาดหลักทรัพย์ในแต่ละประเทศ สถาบันวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานที่เข้ามากำกับดูแลเหล่านี้ จะเข้ามามีบทบาทในการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานต่าง ๆ รวมถึงให้แนวทางการบริหารความเสี่ยง เพื่อพัฒนาองค์กรที่อยู่ในความดูแล และเป็นการดูแลผลประโยชน์ให้กับองค์กรและผู้ที่มีส่วนได้เสียในองค์กรนั้นด้วย

รัฐวิสาหกิจในประเทศไทยเป็นองค์กรที่มีหน่วยงานกำกับดูแลหลายหน่วยงานด้วยกัน อาทิ กระทรวงต้นสังกัด สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ สำนักตรวจเงินแผ่นดิน เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ได้เข้ามากำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อกำกับดูแลและวางแนวทางในการพัฒนารัฐวิสาหกิจให้มีศักยภาพในการแข่งขันเพิ่มมากขึ้น และพยายามนำแนวทางการบริหารงานรูปแบบใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมในภาคเอกชนมาใช้ในรัฐวิสาหกิจเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการบริหารความเสี่ยงซึ่งเป็นระบบการบริหารงานอย่างหนึ่งที่หน่วยงานกำกับดูแลได้กำหนดให้มีขึ้นในรัฐวิสาหกิจ เพื่อเป็นไปตามกรอบแนวคิดของการกำกับดูแลกิจการที่ดีและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กร และเพื่อรับรองกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่กำลังจะเข้าสู่ระบบการค้าเสรีที่จะทำให้มีการแข่งขันที่มีความรุนแรงมากขึ้น

ตัวชี้วัดความเสี่ยง (Key Risk Indicator: KRI) เป็นเครื่องมือวัดกิจกรรมที่อาจทำให้องค์กรมีความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยในการพิจารณาทิศทางของความเสี่ยงว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นหรือลดลง และเอื้อประโยชน์ให้องค์กร สามารถรับรู้และจัดการความเสี่ยงได้ทันต่อเหตุการณ์ และสนับสนุนกิจกรรมการควบคุมภายในด้วย โดย KRI ต้องสามารถใช้ระบุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงได้ เช่น ความเสี่ยงด้านการผันผวนของรายได้ มี KRI คือ อัตราความพึงพอใจของลูกค้า อัตราการร้องเรียนจากลูกค้า ความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน เป็นต้น (ไพรัชวอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส, 2550)

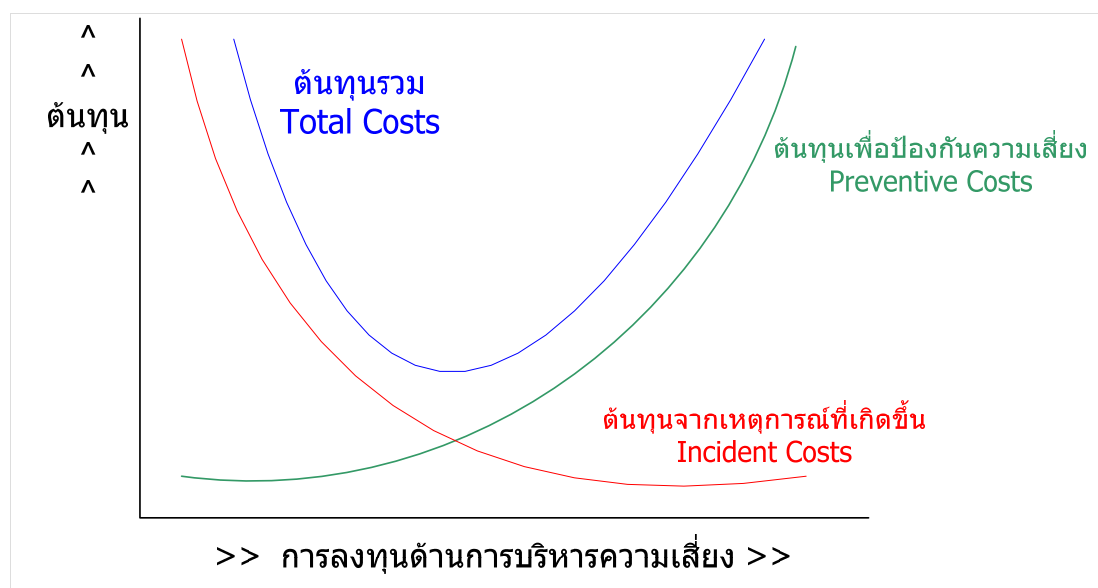
KRI ที่ดีต้องสามารถชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงความเสี่ยงได้อย่างแม่นยำและช่วยแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ (ไพรัชวอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส, 2550) ในการกำหนด KRI ควรมีการพิจารณาโดยอาศัยข้อมูลจากทั้งภายในและภายนอกองค์กร รวมถึงต้องพิจารณานโยบายและกฎระเบียบ (policies and regulations) กลยุทธ์และวัตถุประสงค์ขององค์กร (strategies and objective) ความสูญเสียในอดีต (previous losses and incident) ความต้องการของผู้มีส่วนได้เสีย (stakeholder requirements) และการประเมินความเสี่ยง (risk assessment) (Lam, 2006)

นอกจากนี้ Lam (2006) ยังได้กำหนดคุณลักษณะของ KRI ที่มีประสิทธิภาพไว้หลายประการ อาทิ KRI ต้องสอดคล้องกับวิธีการและมาตรฐาน สามารถวัดในเชิงปริมาณได้ เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้บริหาร สามารถนำไปเทียบเคียงได้ ทันต่อเหตุการณ์ เป็นต้น ดังนั้น KRI จึงถือเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญในการบริหารความเสี่ยง ซึ่งองค์กรควรมีการกำหนดขึ้น เพื่อเป็นการสร้างสัญญาณเตือนภัยให้แก่องค์กร และสามารถบริหารความเสี่ยงได้อย่างทันทั่วทั้งที่

ประโยชน์และต้นทุนของการบริหารความเสี่ยง (Benefit and Cost) ความสำเร็จในการบริหารความเสี่ยงนั้น ต่างมุ่งเน้นที่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กร และยังมีประโยชน์อีกมากมาย อาทิ เป็นการสร้างโอกาสให้กับองค์กรในการได้รับผลตอบแทนสูงสุด ลดความผันผวนของผลกำไร สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม การลงทุนในการบริหารความเสี่ยงก็มีต้นทุนเช่นกัน ยังมีการลงทุนในการบริหารความเสี่ยงมากเท่าไรก็จะมีต้นทุนในการดำเนินการเพิ่มขึ้นเท่านั้น ดังแผนภาพที่ 2-4

Sadgrove (1996) กล่าวว่า การบริหารความเสี่ยงเป็นการลงทุนอย่างหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดต้นทุนในการตรวจสอบ (Cost of auditor) ต้นทุนในการดูแลรักษา (Cost of preventative maintenance) ต้นทุนในการจ่ายเงินเดือนให้กับผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย จึงทำให้เกิดมุมมองว่าการบริหารความเสี่ยงแม้จะมีประโยชน์ต่อองค์กรมากมายก็ตาม แต่สิ่งที่ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงก็คือต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการบริหารความเสี่ยง

แผนภาพที่ 2-4: ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนและการลงทุนด้านการบริหารความเสี่ยง

ที่มา: พัฒนาจากแนวคิดของ Sadgrove, 1996: หน้า 13

การลงทุนในระบบการบริหารความเสี่ยงจึงเป็นเรื่องสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นในด้านบุคลากร เวลา หรือระบบสารสนเทศที่สนับสนุนการจัดการด้านการบริหารความเสี่ยงขององค์กรก็ตาม ซึ่งล้วนเป็นต้นทุนในการบริหารความเสี่ยงทั้งสิ้น ดังนั้น ในการบริหารความเสี่ยงจำเป็นต้องคำนึงถึงประโยชน์และความคุ้มค่าในการลงทุนด้านต่าง ๆ ด้วย ซึ่งในแต่ละองค์กรอาจมีจุดสมดุลที่แตกต่างกันออกไปตามขนาดและโครงสร้างขององค์กร

จากผลงานวิจัยของ Carreno, Cardona, and Barbat (2004) ที่ศึกษาเกี่ยวกับตัววัดผลในการบริหารความเสี่ยง (Risk Management Index) ของประเทศโคลัมเบีย เพื่อใช้ในการวัดผลจากการดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยง (risk management performance) และวัดประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยง ในงานวิจัยดังกล่าวได้กำหนดตัวชี้วัดเป็น 4 ดัชนี โดยมีมุมมองในการวัดผลจาก 4 ประเด็น ได้แก่ การระบุความเสี่ยง (risk identification) การลดความเสี่ยง (risk reduction) การบริหารจัดการความเสียหาย (disaster management) และการป้องกันทางการเงิน (governance and financial protection) ผลการศึกษาพบว่าค่าของตัววัดผลดังกล่าวมีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นจากอดีต (ค.ศ. 1985-2003) และเสนอว่าควรมีการเทียบเคียงตัววัดผลในการบริหารความเสี่ยงกับข้อมูลอื่น ๆ จากหน่วยงานภายนอกด้วย

อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทยมีมุมมองในการประเมินการบริหารความเสี่ยงในรัฐวิสาหกิจ โดยจัดระดับการบริหารความเสี่ยงไว้ 5 ระดับ ซึ่งโครงการวิจัยนี้จะใช้เป็นค่าเชิงปริมาณของตัวชี้วัดด้านการบริหารความเสี่ยง โดยแบ่งระดับตามกรอบการบริหารความเสี่ยง คือ ระดับ (1) มีการบริหารความเสี่ยงน้อยมาก ระดับ (2) มีการบริหารความเสี่ยงเบื้องต้นที่มีระบบ ระดับ (3) มีการเชื่อมโยงและบูรณาการความเสี่ยงกับการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการที่ดี ระดับ (4) มีการบริหารความเสี่ยงที่สร้างมูลค่าเพิ่มแก่องค์กร และระดับ (5)

มีการปลูกฝังให้การบริหารความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมปกติและเป็นวัฒนธรรมองค์กร ระดับที่แตกต่างกันนั้นได้สะท้อนให้เห็นการพัฒนากระบวนการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจ ซึ่งสามารถนำมาประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารความเสี่ยงต่อไปได้

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีแนวคิดในการเชื่อมโยงผลการประเมินความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจในแต่ละระดับกับผลการดำเนินงานทางการเงินของรัฐวิสาหกิจ ว่าในรัฐวิสาหกิจที่มีผลการประเมินในระดับที่ต่างกันจะมีผลต่อผลการดำเนินงานทางการเงินอย่างไรบ้าง เพื่อนำมากำหนดมูลค่าตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจไทย อีกทั้ง ยังต้องการศึกษาต้นทุนของการบริหารความเสี่ยงว่ามีความสัมพันธ์การระดับการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจหรือไม่ อย่างไร โดยมีการอธิบายตัวแบบการวิจัยในบทที่ 4 ต่อไป

รายการอ้างอิง

- กิตติมา อัครนพวงศ์ (2546) ผลกระทบของการเปลี่ยนมาตรฐานการบัญชีไทยในปี 2542 ต่อความเกี่ยวข้องในการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์ของข้อมูลทางการบัญชี (The Effects of Year 1999 Changes in Thai Accounting Standards on Value Relevance of Accounting Information). Unpublished Dissertation, Department of Accountancy, Faculty of Commerce and Accountancy, Chulalongkorn University.
- ไทยเรตติ้งแอนด์อินฟอร์เมชันเซอร์วิส (ทริส). 2548. Corporate Governance. แหล่งที่มา: <http://www.tris.co.th>.
- เมธา สุวรรณสาร, 2544. การสร้างกรอบการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate Governance) กับการบริหารความเสี่ยงขององค์กร. วารสารนักบัญชี 47(2) : 31-38.
- เมธา สุวรรณสาร, 2546. การบริหารความเสี่ยงกับสัญญาณเตือนภัยของจุดอ่อนและการทุจริต. วารสารนักบัญชี (สิงหาคม-พฤศจิกายน) : 82-94
- วันเพ็ญ กฤตผล และอุทัย ต้นละมัย. 2545. Risk Assessment and Disclosure of Insurance Companies in Thailand: From Accounting Policy to Corporate Governance. Asian Academic Accounting Association, 3rd Annual Conference in NAGOYA, Japan.
- พรพิพัฒน์ จูฑา. 2548. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง กับผลการดำเนินงานทางการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ภาควิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 157 หน้า.
- ไพรัชขอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส. 2546. แนวทางการบริหารความเสี่ยง, ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.
- ไพรัชขอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส. 2550. เอกสารเผยแพร่ เรื่อง 10 คำถาม-คำตอบ ที่น่ารู้เรื่องการบริหารความเสี่ยง. ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. 14 หน้า
- สันติ ธีรพัฒน์ . 2544. การบริหารความเสี่ยงทางการเงินเบื้องต้น. เอกสารประกอบการประชุม นักบัญชีทั่วประเทศครั้งที่ 17 “การผสมผสานความรู้: ความท้าทายของนักบัญชี”. หน้า 35-50. 22-23 มิถุนายน ณ อาคารอิมแพ็คคอนเวนชั่น เซ็นเตอร์ เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี.
- สุวิมล กุลาลีส. 2544. Risk Management ควรเริ่มต้นปฏิบัติหรือยัง? วารสารนักบัญชี (เมษายน-กรกฎาคม) : 69-72.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร). 2548. แหล่งที่มา: <http://www.sepo.or.th>.
- อุษณา ภัทรมนตรี. 2547. การตรวจสอบภายในสมัยใหม่: แนวคิดและกรณีศึกษา = Modern internal audit . กรุงเทพฯ : ภาควิชาบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- Ayres, Frances L. and Logue, Dennis S. 2002, (July/August). Risk management in the Shadow of Enron. Journal of Business Strategy 23(4): 36-40.
- Bao, B.; and Chow, L. (1999). The usefulness of earnings and book value for equity valuation in emerging capital markets: Evidence from listed companies in the People's Republic of China. Journal of International Financial Management and Accounting, 10: 85-104.
- Barth, Mary E.; Beaver, William H.; and Landsman, Wayne R. (2001) The relevance of the value relevance literature for financial accounting standard setting: another view, Journal of Accounting & Economics, 31: 77-104.
- Beasley, Mark S., Clune, Rischard and Hermanson, Dana R. 2005. Enterprise risk management: An empirical analysis of factors associated with the extent of implementation. Journal of Accounting and Public Policy 24: 521-531.
- Boltan, L. 2003. Special Report: Business Risk - The fear factor. Accountancy 131(13): 48.
- Borge, D. 2001. The book of risk. United States of America, John Wiley & Sons, Inc.
- Carreno, M.L.; Cardona, O.D.; and Barbat, A.H. 2004. Evaluation of the risk management performance. Available from: www.unisdr.org/HFdialogue/download/tp1-Evaluation-risk-management-performance-m1.pdf. 8 page.
- CAS. 2003. Overview of Enterprise Risk Management, Casualty Actuarial Society.
- Caylor, Marcus L.; Lopez, Thomas J.; and Rees, Lynn (2007). Is the value relevance of earnings conditional on the timing of earnings information? Journal of Accounting and Public Policy, 26: 62-95
- Collins, Daniel W.; Maydew, Edward L.; and Weiss, Ira S. (1997) Changes in the value-relevance of earnings and book values over the past forty years. Journal of Accounting and Economics 24: 39-67.
- Committee of Sponsoring Organizations (COSO). 2003. Draft enterprise risk management framework: Executive summary, Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, Available from: www.erm.coso.org
- Committee of Sponsoring Organizations (COSO). 2004. Enterprise risk management - Integrated framework: Executive summary, Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, Available from: www.erm.coso.org
- Culp, C. L. 2001. The risk management process: Business strategy and tactics. United States of America, John Wiley & Sons, Inc.

- El Shamy, M.A.; and Al-Qenae, R. (2005) 'The change in the value-relevance of earnings and book values in equity valuation over the past 20 years and the impact of the adoption of IASs: the case of Kuwait', *Int. J. Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, 2, 1/2:153–167.
- Gue, H. 2002. Quantitative market risk disclosure, bond default risk and the cost of debt: Why Value at Risk? Available from: <http://gloriamundi.org/picsresources/hgp.pdf>.
- Holmes, A. 2002. Risk management. Great Britain, Capstone Publishing.
- Holthausen, Robert W. ; and Watts, Ross L. (2001) The relevance of the value-relevance literature for financial accounting standard setting, *Journal of Accounting & Economics*, 31:3-75.
- ICAEW. 1998. Financial reporting of risk: Proposal for a statement of business risk. London, Financial Reporting Committee-Institute of Chartered Accountants in England and Wales.
- Jensen, M. C.; and Meckling, W. H. 1976. Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. Journal of Financial Economics 3: 305-360.
- Kleffner, A.E; Lee, R.B.; and McGannon, B. 2003, (Spring). The effect of corporate governance of the use of enterprise risk management: Evidence from Canada. Risk Management and Insurance Review 6(1): 53-73.
- KPMG. 1999. Best Practices in Risk Management: Private and Public Sectors Internationally. Available from: http://www.tbs-sct.gc.ca/pubs/dcgpubs/riskmanagement/rm-pps1_e.asp. 1-65.
- Lam, J. 2003. Enterprise risk management: From incentives to controls. United States of America, John Willey & Sons, Inc.
- Lam, J. 2006. Emerging best practices in developing key risk indicators and ERM reporting. Sponsored by COGNOS. 1-14.
- Lin, Z. Jun; and Chen, Feng (2005) Value relevance of international accounting standards harmonization: Evidence from A- and B-share markets in China, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 14: 79–103.
- Linsmeier, T. J., et al. 2002. The effect of mandated market risk disclosures on trading volume sensitivity to interest rate, exchange rate, and commodity price movements. The Accounting Review 77(2): 343-377.

- McPhee,L. 2002. Risk management and governance. Available from: <http://www.anao.gov.au/WebSite.nsf/Publications/7BCEC0251ECF4420CA256C540003EADO>.
- Miccolis, J. A.; Hively, K.; Merkley, B.W. 2001. Enterprise Risk Management: Trends and Emerging Practices. Prepared by the principal investigators from the Tillinghast-Towers Perrin and Sponsored by The Institute of internal Auditors Research Foundation. Available from: www.theiia.org.
- Sadgrove, K. 1996. The complete guide of business risk management., Gower Publishing Limited.
- Samia, Heibatollah; and Zhou, Haiyan (2004) A comparison of value relevance of accounting information in different segments of the Chinese stock market, The International Journal of Accounting, 39: 403– 427
- Schiedler, Patricia L. 1981 (June). Using accounting information to assess risk. Management Accounting 62(12):38-42.
- Shaw, J. C. 2003. Corporate governance and risk : A systems approach. United States of America, John Wiley & Sons, Inc.
- Shrives, P.; and Linsley, P. 2003. Risk management: Communicating risk management in annual reports. International Accountant 20.
- Spence, A. M. 1973. Job market signalling. Quarterly Journal of Economics 87(3): 355-374.
- Thornton, D. B.; and Welker, M. 2004. The effect of oil and gas producer's FRR No.48 disclosures on investors' risk assessment. Journal of Account Audit Finance 19(1): 85-114.

บทที่ 3

รัฐวิสาหกิจไทย

รัฐวิสาหกิจเป็นองค์กรที่รัฐบาลเป็นเจ้าของหรือเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ทั้งในทางตรงและทางอ้อม รัฐวิสาหกิจมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งขึ้นก็เพื่อจัดหาบริการขั้นพื้นฐานของประเทศ รวมถึงเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับภาคเศรษฐกิจและรักษาเสถียรภาพด้านการเงิน การคลังให้แก่ประเทศ ดังนั้น จึงถือเป็นองค์กรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างมาก

ความเป็นมา

รัฐวิสาหกิจของประเทศไทยได้ถือกำเนิดขึ้นมาอย่างยาวนาน ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา¹ เดิมมีรัฐวิสาหกิจจำนวนมากกว่า 100 แห่ง แต่ได้มีการยุบเลิกและรวมรัฐวิสาหกิจบางแห่งเข้าด้วยกัน² และข้อมูลจากสำนักคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ ณ 15 สิงหาคม 2550 ได้สรุปว่ารัฐวิสาหกิจมี จำนวน 59 แห่ง

รัฐวิสาหกิจมีบทบาทสำคัญในการจัดหาบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงมีส่วนในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับภาคเศรษฐกิจที่แท้จริง ปัจจุบันรัฐวิสาหกิจถือเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศ และเป็นแหล่งการจ้างงานรายใหญ่ของประเทศ³ อย่างไรก็ตาม ในการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจนั้นอาจมีเหตุผลหลายประการด้วยกัน อาทิ เพื่อการบูรณะฟื้นฟูเศรษฐกิจ เพื่อดำเนินกิจการที่เป็นสาธารณูปโภคพื้นฐาน เพื่อความมั่นคงของประเทศ หรือเพื่อสนองความต้องการในการอุปโภคบริโภคของประชาชนในขณะนั้น

คำจำกัดความของรัฐวิสาหกิจอาจมีการตีความแตกต่างกันไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รัฐวิสาหกิจบางแห่งอาจจะมีสถานะเป็นรัฐวิสาหกิจตามความหมายของกฎหมายฉบับหนึ่ง แต่ไม่ได้มีสถานะเป็นรัฐวิสาหกิจตามความหมายของกฎหมายอื่น⁴ ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) ซึ่งเป็นหน่วยงานกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจ ได้นิยามรัฐวิสาหกิจตามความหมายของพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ.2502 ดังนี้

ก. องค์กรของรัฐบาลหรือหน่วยงานธุรกิจที่รัฐบาลเป็นเจ้าของ

ข. บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ส่วนราชการมีทุนรวมอยู่ด้วยเกินกว่าร้อยละห้าสิบ

¹ www.thaiserc.org หัวข้อ รายงานสรุปผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ โดย รศ. ดร. นันทวัฒน์ บรมานันท์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² www.thailandoutlook.com ข้อมูล ณ ปี 2548

³ www.sepo.go.th หัวข้อ รัฐวิสาหกิจไทย

⁴ www.sepo.go.th หัวข้อ แนวทางการปฏิบัติงานสำหรับกรรมการรัฐวิสาหกิจ

ค. บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ส่วนราชการและ/หรือรัฐวิสาหกิจ ตาม (ก) และ/หรือ (ข) มีทุนรวมอยู่ด้วยเกินกว่าร้อยละห้าสิบ

ง. บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ส่วนราชการและ/หรือรัฐวิสาหกิจตาม (ค) และ/หรือ (ก) และ/หรือ (ข) มีทุนรวมอยู่ด้วยเกินกว่าร้อยละห้าสิบ

จ. บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ส่วนราชการและ/หรือรัฐวิสาหกิจตาม (ง) และ/หรือ (ก) และ/หรือ (ข) และ/หรือ (ค) มีทุนรวมอยู่ด้วยเกินกว่าร้อยละห้าสิบ

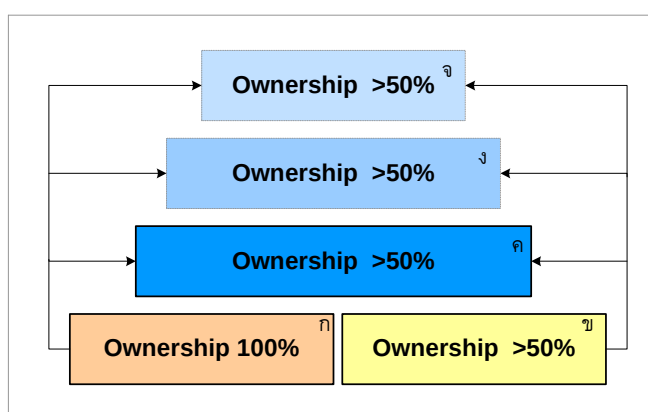
นอกจากต้องพิจารณาความหมายของรัฐวิสาหกิจตามพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ.2502 ดังกล่าวแล้ว ในการพิจารณาว่าองค์กรหรือหน่วยงานใดเป็นรัฐวิสาหกิจหรือไม่ อาจต้องพิจารณาตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ประกอบด้วย เช่น พระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับกรรมการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2518 (มาตรา 4) พระราชบัญญัติพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2521 (มาตรา 4) พระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2543 (มาตรา 6) และพระราชบัญญัติการบริหารหนี้สาธารณะ พ.ศ. 2548

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีคำนิยามรัฐวิสาหกิจอยู่ในหลายกฎหมายก็ตาม แต่ต่างนิยามความหมายของรัฐวิสาหกิจไว้ไม่ต่างกันนัก ซึ่งองค์กรที่เข้าข่ายการเป็นรัฐวิสาหกิจมีลักษณะ 2 แบบ คือ

1) องค์กรที่รัฐบาลเป็นเจ้าของโดยตรง ซึ่งองค์กรนั้นระดมทุนมาจากรัฐบาลและรัฐบาลเป็นเจ้าของเองทั้งหมด หรือนิติบุคคลใด ๆ ที่มีรัฐบาลไปเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่มากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ จึงถือเป็นรัฐวิสาหกิจที่รัฐบาลเข้ามาเป็นเจ้าของหรือเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่โดยตรง

2) องค์กรที่รัฐบาลเป็นเจ้าของโดยทางอ้อม ซึ่งเป็นนิติบุคคลที่ถูกถือหุ้นโดยรัฐวิสาหกิจตามข้อ 1 และต้องมีทุนรวมอยู่มากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ จึงถือเป็นรัฐวิสาหกิจที่รัฐบาลเข้ามาเป็นผู้ถือหุ้นโดยทางอ้อม

แผนภาพที่ 3-1: การนิยามรัฐวิสาหกิจตาม พ.ร.บ.วิธีการงบประมาณ พ.ศ.2502

ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ.2502 จะนิยามความหมายของรัฐวิสาหกิจตามข้อ 2 กว้างกว่ากฎหมายอื่น โดยจะนับรวมนิติบุคคลที่ถูกรัฐวิสาหกิจตามข้อ 1 และ 2 เข้าไปถือหุ้นโดยทางอ้อมอีก 2 ช่วง ดังแผนภาพ 3-1 อย่างไรก็ตาม ความหมายของคำว่า "รัฐวิสาหกิจ" ที่ใช้เป็นหลักและอ้างอิงอยู่เสมอ คือ ความหมายของรัฐวิสาหกิจตามพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2502 ซึ่งสรุปไว้ว่ารัฐวิสาหกิจคือ องค์การของรัฐบาลหรือหน่วยงานธุรกิจที่รัฐบาลเป็นเจ้าของ หรือบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจมีทุนรวมอยู่ด้วยเกินกว่าร้อยละ 50 (เช่นบริษัทลูกของรัฐวิสาหกิจ) จึงเป็นองค์การที่มีทุนในการดำเนินงานส่วนใหญ่มาจากรัฐบาล

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่ารัฐวิสาหกิจเป็นองค์การที่รัฐบาลเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสียในองค์การนั้นมากกว่ากึ่งหนึ่ง และเป็นหน่วยงานทางธุรกิจหรือกิจการของรัฐที่มีภารกิจในการให้บริการสาธารณะ ด้านอุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรมรวมถึงเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานทางเศรษฐกิจให้แก่รัฐบาล จากภารกิจของรัฐวิสาหกิจข้างต้น จึงทำให้รัฐวิสาหกิจมีลักษณะองค์กรและการดำเนินงานที่มีลักษณะผสมระหว่างกิจการเอกชนที่ต้องมีความคล่องตัว ในการดำเนินงาน และมีเป้าหมายคือกำไรในการดำเนินงานอันเป็นเป้าหมายทางเศรษฐกิจ รวมถึงการเป็นหน่วยงานของรัฐแบบมหาชน ซึ่งเป็นเครื่องมือของรัฐที่ต้องดำเนินการต่าง ๆ ภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์ของกฎหมายและมีเป้าหมายคือผลประโยชน์ต่อส่วนรวมอันเป็นเป้าหมายทางสังคม ถึงแม้ว่ารัฐวิสาหกิจจะดำเนินการอย่างองค์กรเอกชนในหลาย ๆ ด้าน ก็ตาม แต่การที่ภาครัฐมีกฎระเบียบบังคับที่เข้มงวดก็ทำให้มีความยืดหยุ่นไม่มากนัก และบางแห่งก็ดำเนินการเช่นเดียวกับหน่วยงานราชการ

ในการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจนั้น รัฐบาลจะจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเฉพาะ อาทิ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา ประกาศของคณะปฏิวัติ เป็นต้น ซึ่งในการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจขึ้นมาแต่ละแห่งนั้น จะจัดตั้งขึ้นมาก็ด้วยเหตุผลหลายประการแตกต่างกันไป จากข้อมูลการนำเสนอรายได้เข้ารัฐของกรมบัญชีกลาง⁵ ได้แสดงข้อมูลรัฐวิสาหกิจเป็นประเภทต่าง ๆ ซึ่งอาจจะพออนุมานให้เห็นวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจได้บางส่วน⁶ ดังต่อไปนี้

- 1.ประเภทหารายได้ให้รัฐ (2 แห่ง) ได้แก่ สลากฯ กฟผ.
- 2.ประเภทสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ
 - 2.1 สาธารณูปโภค (5 แห่ง) ได้แก่ กฟผ. กฟน. กฟภ. กปน. กปภ.
 - 2.2 สาธารณูปการ (12 แห่ง) ได้แก่ กทพ. รพท. ขสมก. กทท. ทอท. บวท. ทศท. กสท. ปณท. อสมท. กคช. กนอ.
- 3.ประเภทดำเนินการตามนโยบายพิเศษของรัฐ

⁵ ที่มาจาก สำนักรัฐวิสาหกิจ กรมบัญชีกลาง รวบรวมโดย กองวางแผนฯ สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง

⁶ ชื่อเต็มของรัฐวิสาหกิจแสดงไว้ในภาคผนวก 4-1

3.1 สถาบันการเงิน (10 แห่ง) ได้แก่ สธค. กรุงไทย ธ.ออมสิน ธอส. ธกส.

ธสน. ธพว. บตท. บบส. บอย.

3.2 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ (2 แห่ง) ได้แก่ ปตท. อ.อ.ป.

3.3 เกษตรกรรมและพาณิชยกรรม (15 แห่ง) ได้แก่ บขส. ร.ส.พ. บทด. อกท. บกท. โรงงานไฟ อส. โรงพิมพ์ตำรวจ อ.ส.ค. อ.ต.ก. อสป. อ.ส.ย. อต. อคส. อภ.

3.4 ส่งเสริม (5 แห่ง) ได้แก่ สภย. ททท. กกท. อสส. วว.

4. ประเภตตั้งขึ้นเพื่อความมั่นคงของประเทศ (2 แห่ง) ได้แก่ อ.บ.ต. อพน.

5. ประเภทที่สร้างขึ้นหรือได้มาด้วยเหตุผลอื่น (1 แห่ง) ได้แก่ บริษัท สห

6. รัฐวิสาหกิจที่ไม่ได้จัดประเภทไว้ (6 แห่ง) ได้แก่ รฟม. บทม. สปพ. อจน. อ.ส.พ.

อพาช.

ในการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจสามารถแยกกิจกรรมได้เป็น 2 ประเภท คือ กิจกรรมเชิงสังคมและกิจกรรมเชิงพาณิชย์ ดังนั้น รัฐวิสาหกิจบางแห่งอาจมีทั้งการดำเนินงานเชิงพาณิชย์และเชิงสังคมอยู่ด้วยกัน แต่บางแห่งมีการดำเนินงานเพียงด้านใดด้านหนึ่ง สำหรับรัฐวิสาหกิจที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ส่วนใหญ่จะดำเนินการเชิงพาณิชย์เป็นหลัก และต้องบริหารให้เกิดกำไรสูงสุด ในขณะที่รัฐวิสาหกิจที่เน้นกิจกรรมเชิงสังคม บางแห่งยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ และต้องได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณจากรัฐบาล

พัฒนาการของรัฐวิสาหกิจไทย

รัฐวิสาหกิจไทยได้เกิดขึ้นครั้งแรกจากการนำทุนของรัฐไปสร้างรัฐวิสาหกิจโดยคณะราษฎรซึ่งเป็นชนชั้นที่มีอำนาจในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. 2475 และหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองได้มีการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจเพิ่มมากขึ้น โดยมีพระราชบัญญัติองค์การของรัฐบาล พ.ศ. 2496 ในการจัดตั้งหน่วยงานต่างๆ ขึ้นมาหลายแห่งซึ่งมีสถานะภาพเป็นรัฐวิสาหกิจ⁷ ปัจจุบันรัฐวิสาหกิจได้มีจำนวนลดลงจากอดีต เนื่องจากบางรัฐวิสาหกิจถูกยุบเลิกหรือให้ภาคเอกชนเข้ามาบริหารจัดการแทน และปรับเปลี่ยนสถานะภาพไปตามยุคสมัย

ประวัติความเป็นมาของรัฐวิสาหกิจไทยที่ สคร. ได้มีเผยแพร่ (สคร., 2549a) กล่าวว่า เมื่อ พ.ศ. 2475 ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลไทยในขณะนั้นมีนโยบายให้จัดตั้งรัฐวิสาหกิจเพื่อดำเนินการทางด้านอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการในด้านอุปโภคบริโภคของประชาชนให้เพียงพอและเพื่อบูรณะฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมให้เจริญก้าวหน้า โดยในขณะนั้นภาคเอกชนยังไม่มีความพร้อมทั้งในด้านเงินทุนและความสามารถ ซึ่งมีผลทำให้มีการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจขึ้นเป็นจำนวนมากถึง 100 กว่าแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการบัญญัติพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐบาล พ.ศ.

⁷ ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ, รัฐวิสาหกิจ: ประวัติความเป็นมา, <http://www.sepo.go.th/b01.html>

2496 ที่เปิดโอกาสให้รัฐบาลจัดตั้งรัฐวิสาหกิจตามที่รัฐบาลเห็นสมควร เพื่อเข้าไปแทรกแซงในเศรษฐกิจหลายสาขาได้โดยสะดวก

ต่อมาในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายจากการแทรกแซงของรัฐในภาคเศรษฐกิจมาเป็นการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจต่อภาคเอกชนและต่างประเทศโดยรัฐเป็นเพียงผู้คุมกัน ส่งเสริม และสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งนโยบายนี้ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504-2509 (กระทรวงการคลัง, 2550) ดังนั้น รัฐบาลสมัยนั้นได้มีการทบทวนว่ารัฐวิสาหกิจใดที่รัฐสมควรดำเนินกิจการต่อไปกิจการใดควรคืนให้เอกชนเข้ามาดำเนินการจึงได้ดำเนินการลดจำนวนรัฐวิสาหกิจลงและนโยบายนี้ก็ได้นำมาใช้ในการต่อมาในทุกสมัย

ในปี 2538 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้นำระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจมาใช้ ตามข้อเสนอแนะของธนาคารโลก เพื่อติดตามและกำกับดูแลประสิทธิภาพการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ โดยได้มีการเชื่อมโยงระบบแรงจูงใจของพนักงานรัฐวิสาหกิจกับระบบประเมินผล และได้เริ่มนำมาใช้ตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมา (สคร., 2549b)

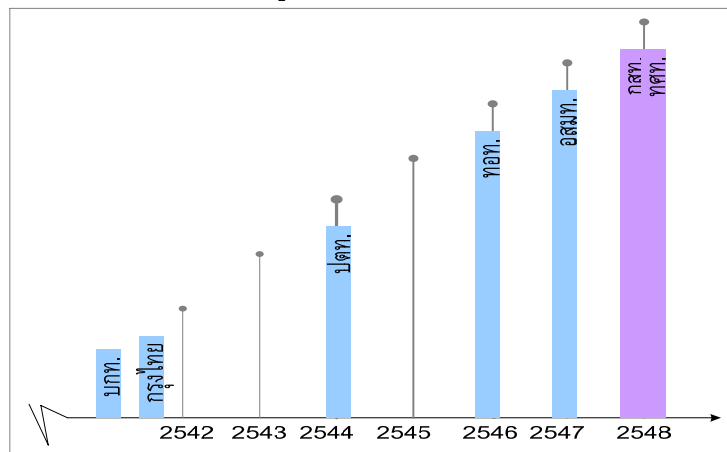
ในปี 2540 เป็นปีที่ประเทศไทยประสบปัญหาเศรษฐกิจ ค่าเงินบาทลอยตัว ซึ่งเป็นวิกฤตทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่ประเทศไทยอย่างมาก จนกระทั่งรัฐบาลได้เจรจาขอความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ IMF (International Monetary Fund) ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขในข้อตกลงของ IMF หลายอย่าง อาทิ การทบทวนโครงการลงทุนของรัฐวิสาหกิจและตัดรายจ่ายที่มีความสำคัญในระดับต่ำลงเพื่อรักษาฐานะการเงินของภาครัฐวิสาหกิจให้สมดุล การปรับปรุงอัตราค่าบริการของรัฐวิสาหกิจให้สะท้อนต้นทุนที่สูงขึ้นจากการอ่อนตัวของค่าเงินบาท และเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในรัฐวิสาหกิจโดยเน้นที่ภาคสาธารณูปโภค พลังงาน การสื่อสารและการขนส่ง เป็นต้น (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2547)

จากรายงานสรุปผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ ของ รศ. ดร. นันทวัฒน์ บรมานันท์ (2547) เรื่อง การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ได้กล่าวถึง ท่าทีของรัฐบาลที่แสดงเกี่ยวกับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ในปี 2541 ไว้ในหนังสือแจ้งความจำนงขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนระหว่างประเทศ ว่า "ทางการกำลังเริ่มโครงการแปรรูปรัฐวิสาหกิจในสาขาสาธารณูปโภคซึ่งกระบวนการแปรรูปรัฐวิสาหกิจดังกล่าวจะทำให้เกิดรายได้ที่จะใช้ในการดูแลผู้ใช้แรงงานและลดหนี้ภาครัฐ" และรัฐบาลได้เสนอเอกสารภาคผนวกชื่อ "กลยุทธ์การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ" ซึ่งกำหนดมาตรการและแบบแผนในการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ รวมทั้งการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องและกำหนดเวลาในการแปรรูปรัฐวิสาหกิจไว้อย่างชัดเจน ในขณะนั้นจึงได้จัดทำพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 ขึ้นมาเพื่อแปลงทุนของรัฐวิสาหกิจเป็นหุ้นของบริษัท แต่สำหรับในส่วนของการนำหุ้นออกไปขายเพื่อให้เกิดการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ

นั้น กฎหมายดังกล่าวมิได้บัญญัติไว้จึงทำให้กฎหมายว่าด้วยทุนรัฐวิสาหกิจไม่เป็นกฎหมายสำหรับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ

ดังนั้น ในช่วงปี 2540-2543 จึงเป็นช่วงวิกฤตทางเศรษฐกิจของไทย และมีการวางแผนแปรรูปรัฐวิสาหกิจที่ชัดเจนมากขึ้น แม้ว่าในอดีตได้มีการแปรรูปรัฐวิสาหกิจไปแล้วบ้างก็ตาม จากนั้นเมื่อยุครัฐบาลของ ฯพณฯ ท่านนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งถือเป็นช่วงปีทองแห่งการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจไทยก็ว่าได้ เพราะมีรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่แปรรูปเป็นบริษัทจำนวน 5 แห่ง (แผนภาพที่ 3-2) เนื่องจากรัฐบาลในยุค ของ ฯพณฯ ท่านนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้มีการผลักดันนโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าจะมีการระบุนโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับก็ตาม

แผนภาพที่ 3-2: การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ

ที่มา: ปรับปรุงมาจากแนวคิดของ Pallapa Ruangrong (2005): หน้า 8

จากแผนภาพที่ 3-2 ได้แสดงให้เห็นว่าภายในช่วงระยะเวลา 5 ปี ระหว่างปี 2544-2548 ได้มีรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ในสาขาพลังงานและสาขาสื่อสาร แปรรูปเป็นบริษัทมหาชน จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ ปตท. (PTT) ทอท.(AOT) อสมท.(MCOT) ทศท.(TOT) และกสท.(CAT) แต่ว่า ทศท. และ กสท. ยังไม่ได้มีการระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ข้อมูล 27 มิถุนายน พ.ศ.2548 รัฐวิสาหกิจทั้งหมดจำนวน 60 แห่ง กระจายอยู่ใน 9 สาขากิจการ โดยมีสินทรัพย์รวมกันถึง 5.38 ล้านล้านบาท รายได้รวม 1.80 ล้านล้านบาท (หรือคิดเป็น 28% ของ GDP) รายได้นำส่งรัฐรวม 57,500 ล้านบาท และจำนวนพนักงานรวมถึงเกือบ 3 แสนคน นอกจากนั้น รัฐวิสาหกิจที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ จำนวน 6 แห่ง⁸ มีมูลค่าตลาดรวมกันสูงถึง 25% ของมูลค่าตามราคาตลาดรวม (Market Capitalization) ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอีกด้วย ซึ่งการที่รัฐมีนโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจนั้นนอกจาก

⁸ ประกอบด้วย การบินไทย ธนาคารกรุงไทย ปตท. ปตท.สผ. ท่าอากาศยานไทย และอสมท.

จะช่วยลดภาระหนี้สาธารณะของรัฐแล้ว ก็จะมีผลต่อตลาดทุนของประเทศอีกด้วย (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2548: หน้า 1)

นอกจากนี้ ในปี 2548 องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา หรือ Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) ได้มีการเผยแพร่แนวทางการกำกับดูแลกิจการสำหรับรัฐวิสาหกิจที่ครอบคลุมหลักการใน 6 ประเด็น คือ 1.) กรอบการกำกับดูแลกิจการ 2.) สิทธิของผู้ถือหุ้น 3.) ความเท่าเทียมกันของผู้ถือหุ้น 4.) บทบาทของผู้มีส่วนได้เสีย 5.) การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส และ 6.) ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ โดยแนวทางดังกล่าวเน้นย้ำถึงความเท่าเทียมกันระหว่างรัฐวิสาหกิจและผู้ประกอบการเอกชนในอุตสาหกรรมที่เปิดให้มีการแข่งขันเสรี บทบาทหน้าที่ของรัฐในฐานะเจ้าของที่ควรกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานที่ชัดเจนให้แก่รัฐวิสาหกิจ และไม่ควรแทรกแซงการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ โดยควรให้อำนาจแก่คณะกรรมการของรัฐวิสาหกิจในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ และมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจ (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2548: หน้า 1)

จากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 ได้มีการปฏิวัติทางการเมืองครั้งใหญ่ โดยการนำของ พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน และได้แต่งตั้งรัฐบาลชุดรักษาการ โดยมี พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ดังนั้น สถานการณ์ทางการเมืองที่ยังไม่มั่นคงนี้เอง จึงทำให้นโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจต้องชะลอออกไปก่อน

ปัจจุบันรัฐวิสาหกิจของไทยมีการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรอย่างต่อเนื่อง ตามแนวทางการกำกับดูแลกิจการที่ดี และได้นำแนวทางการบริหารแนวใหม่ที่นิยมในภาคเอกชนมาปรับใช้ในองค์กรมากขึ้น สังเกตได้จากการที่ สคร.ได้กำหนดให้รัฐวิสาหกิจระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กรเมื่อปี 2547 นอกจากนี้ในปี 2549 สคร. ยังกำหนดให้รัฐวิสาหกิจนำระบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐศาสตร์มาใช้ในองค์กรอีกด้วย เพื่อสร้างศักยภาพในการดำเนินงาน และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินทรัพย์ของรัฐ และท้ายที่สุดก็จะเกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติต่อไป

ประเภทรัฐวิสาหกิจ

การแบ่งประเภทรัฐวิสาหกิจทำได้หลายมิติ และแม้ว่าอาจแบ่งประเภทรัฐวิสาหกิจด้วยเกณฑ์หรือมิติอื่น ๆ อีกมากมาย แต่การแบ่งประเภทรัฐวิสาหกิจในบทนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการนำข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไปในบทที่ 4 จึงกำหนดมิติในการแบ่งรัฐวิสาหกิจเป็น 9 มุมมอง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แบ่งตามสาขา (By Sector)
2. แบ่งตามกระทรวงเจ้าสังกัด (By Ministry in Charge)
3. แบ่งตามกฎหมายจัดตั้ง (By Law of Establishment)
4. แบ่งตามลำดับการแปรรูป (By Privatization Process)
5. แบ่งตามความสามารถในการแข่งขัน (By Competitiveness)
6. แบ่งตามวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กร (By Government Objective)
7. แบ่งหน่วยงานและกระบวนการประเมินผล
(By Appraisal Agency and Assessment Process)
8. แบ่งตามเกณฑ์ในระบบแรงจูงใจ (By Motivation System)
9. แบ่งตามขนาด (จำนวนพนักงาน) และความเก่าแก่ (จำนวนปีที่ก่อตั้ง)
(By Size and Age)

1. สาขาของรัฐวิสาหกิจไทย ข้อมูลจากศูนย์สารสนเทศของ สคร.ได้แบ่งรัฐวิสาหกิจไทยออกเป็น 9 สาขา ได้แก่ สาขาพลังงาน สาขาส่งเสริมการค้า สาขาสื่อสาร สาขาสาธารณูปการ สาขาอุตสาหกรรม สาขาเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ สาขาพาณิชย์และบริการ สาขาสังคมและเทคโนโลยี และสาขาสถาบันการเงิน โดยสาขาส่งเสริมการค้าจะมีจำนวนรัฐวิสาหกิจในสังกัดอยู่มากที่สุดจำนวน 14 แห่ง ซึ่งในจำนวนนี้ยังสามารถจำแนกเป็นสาขาส่งเสริมการค้า จำนวน 6 แห่ง สาขาส่งเสริมการค้า จำนวน 3 แห่ง และสาขาส่งเสริมการค้าทางอากาศ จำนวน 5 แห่ง

จากรัฐวิสาหกิจจำนวน 60 แห่ง โดยรวมแล้วมีพนักงานทำงานอยู่เกินครึ่งหนึ่งส่วนสี่ล้านคน (ตาราง 3-1) และแนวโน้มจำนวนพนักงานมีการลดลงตามลำดับ แต่ก็ยังมีจำนวนที่สูงมาก สำหรับสาขาส่งเสริมการค้าเป็นสาขาที่มีพนักงานมากที่สุด รองลงมา คือ สาขาพลังงานและสาขาส่งเสริมการค้า ตามลำดับ สำหรับรัฐวิสาหกิจในสาขาสถาบันการเงิน จำนวน 10 แห่ง ก็มีจำนวนคนอยู่สูงมากเกือบเท่ากับสาขาสื่อสาร ในขณะที่สาขาพาณิชย์และบริการมีจำนวนคนน้อยที่สุด

ตารางที่ 3-1: จำนวนพนักงานในรัฐวิสาหกิจไทย แบ่งตามสาขา ระหว่างปี 2543-2548

รายชื่อรัฐวิสาหกิจ	จำนวน องค์กร	ปี 2543	ปี 2544	ปี 2545	ปี 2546	ปี 2547	ปี 2548
1. สาขาพลังงาน	4	73,794	72,500	71,473	67,948	65,961	64,841
2. สาขาขนส่ง	14	87,547	86,446	85,383	85,821	82,482	82,789
3. สาขาสื่อสาร	4*	47,844	50,826	49,323	48,931	48,207	48,128
4. สาขาสาธารณูปการ	4	14,700	13,894	13,315	13,061	12,283	12,014
5. สาขาอุตสาหกรรม	7	7,734	7,030	6,940	6,755	7,426	6,337
6. สาขาเกษตรและ ทรัพยากรธรรมชาติ	7	7,019	6,891	6,558	6,784	6,159	7,104
7. สาขาพาณิชย์และบริการ	5	2,381	2,490	2,445	2,513	2,438	2,279
8. สาขาสังคมและเทคโนโลยี	6	5,057	5,037	5,054	5,029	4,992	4,578
รวมรัฐวิสาหกิจทั่วไป	52	246,076	245,114	240,491	236,842	229,948	228,160
9. สาขาสถาบันการเงิน	9	42,040	41,784	44,182	41,466	42,601	43,223
รวมรัฐวิสาหกิจ	60	288,116	286,898	284,673	278,308	272,549	271,383

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (ข้อมูล ณ วันที่ 15 มี.ค. 48)

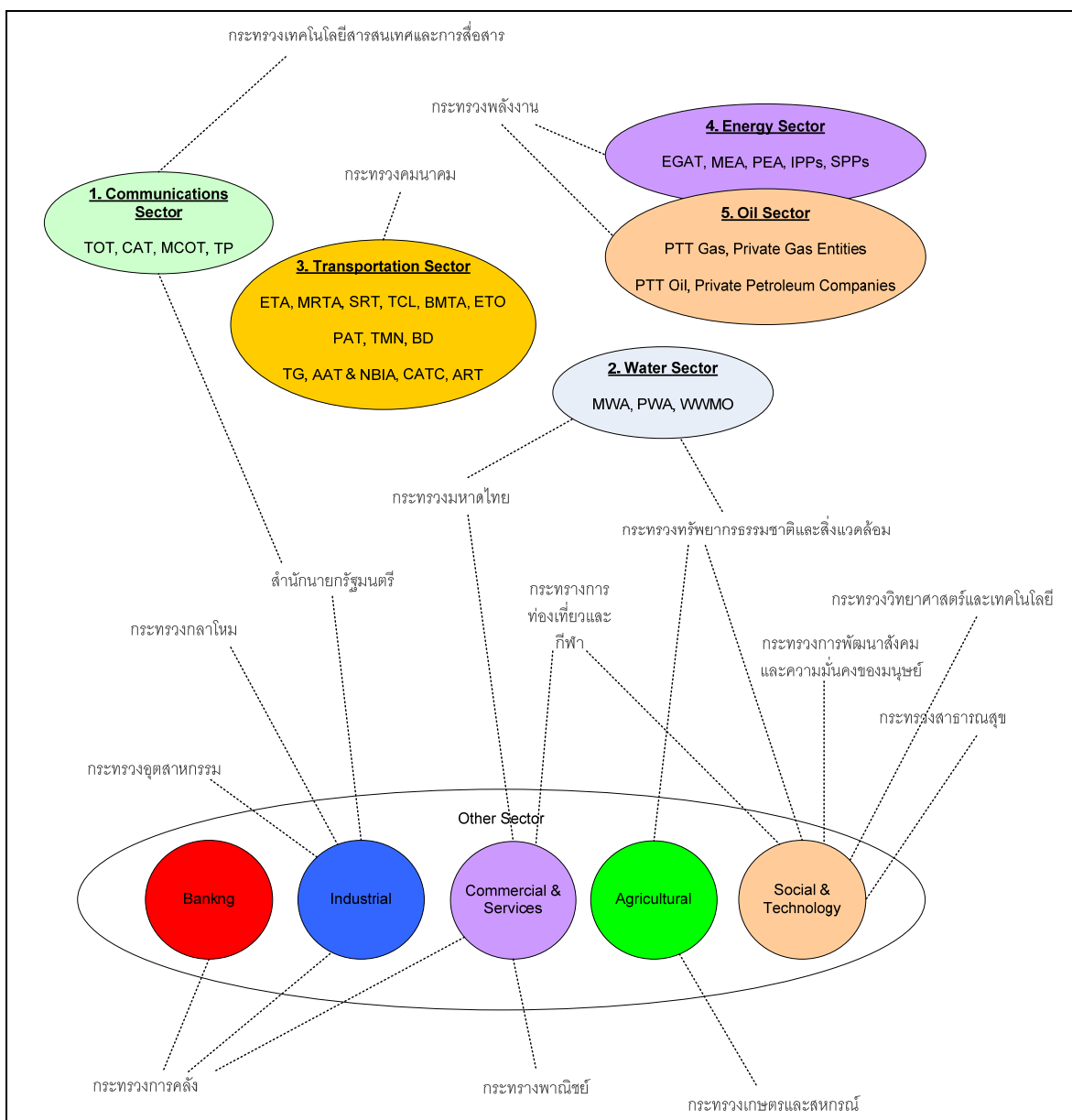
* แยกไปรษณีย์ไทยออกจาก กสท

2. **กระทรวงเจ้าสังกัด** ในส่วนของหน่วยงานเจ้าสังกัดรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่สังกัดอยู่ภายใต้กระทรวง 14 กระทรวง แต่มีรัฐวิสาหกิจจำนวน 2 แห่งที่อยู่ภายใต้สำนักนายกรัฐมนตรี ดังตาราง 3-2 ซึ่งกระทรวงที่มีรัฐวิสาหกิจในสังกัดสูงสุดคือ กระทรวงการคลังและกระทรวงคมนาคม ซึ่งมีรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงละ 14 และ 13 แห่ง ตามลำดับ สำหรับกระทรวงอื่นจะมีรัฐวิสาหกิจสังกัดอยู่ประมาณกระทรวงละ 1-5 แห่ง

ตารางที่ 3-2: รัฐวิสาหกิจแบ่งตามเจ้าสังกัด

เจ้าสังกัด	จำนวน (แห่ง)	เปอร์เซ็นต์
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	5	8.3
กระทรวงพาณิชย์	1	1.7
กระทรวงกลาโหม	3	5
กระทรวงพลังงาน	2	3.3
กระทรวงการคลัง	14	23.3
กระทรวงอุตสาหกรรม	1	1.7
กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	3	5
กระทรวงมหาดไทย	5	8.3
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4	6.7
กระทรวงสาธารณสุข	1	1.7
กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	2	3.3
กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	2	3.3
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	2	3.3
กระทรวงคมนาคม	13	21.7
สำนักนายกรัฐมนตรี	2	3.3
รวม	60	100

แผนภาพที่ 3-3: รัฐวิสาหกิจและหน่วยงานเจ้าสังกัด

ที่มา: The Royal Thai Government – Master Plan for State Enterprise Sector Reform (Cabinet Approved on September 1st, 1998)

รายละเอียดของรัฐวิสาหกิจและเจ้าสังกัดแสดงดังแผนภาพ 3-3 เป็นที่น่าสังเกตว่า กระทรวงคมนาคมจะมีรัฐวิสาหกิจที่เก่าที่สุดอย่างการรถไฟแห่งประเทศไทยสังกัดอยู่ใน ขณะเดียวกันก็มีรัฐวิสาหกิจที่ใหม่ที่สุดอย่าง บริษัทท่าอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ จำกัด สังกัดอยู่ด้วยเช่นกัน

3. **กฎหมายจัดตั้ง** ในการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจนั้นสามารถทำได้โดยกฎหมายหลายประเภท กฎหมายที่สำคัญได้แก่ พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา พระราชกำหนด เป็นต้น จากข้อมูลตามตาราง 3-3 จะเห็นได้ว่ารัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ได้ก่อตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติ มีจำนวน 23 แห่ง รองลงมาคือ จัดตั้งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัด จำนวน 15 แห่ง และจัดตั้งตามพระราชกฤษฎีกา จำนวน 14 แห่ง

ตารางที่ 3-3: การจำแนกประเภทรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายจัดตั้ง

กฎหมายจัดตั้ง	รัฐวิสาหกิจ
1.พระราชบัญญัติ (23 แห่ง)	กฟผ. กฟน. กฟภ. รฟท. กทท. รฟม. กปน. กปภ. อจน. กนอ. สลากฯ ททท. วว. อภ. สกย. อสป. กกท. ธ.ออมสิน ธอส. ธกส. ธสน. ธพว. บอย.
2.พระราชกฤษฎีกา (14 แห่ง)	ขสมก. สบพ. อ.บ.ต. อฟน. อ.ส.พ. อ.อ.ป. อ.ส.ย. อ.ต.ก. อ.ส.ค. อคส. อต. อสส. อพวช.ร.ส.พ.
3.ประกาศคณะปฏิวัติ (2 แห่ง)	กคช. กทพ.
4.ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชน จำกัด (15 แห่ง)	ปตท. บขส. บทด. อกท. ทอท. บกท. บวท. ทศท. กสท. ปณท. อสมท. บริษัทสห กรุงไทย
5. ระเบียบ หรือข้อบังคับ (5 แห่ง)	รยส. อส. โรงงานไฟ โรงพิมพ์ตำรวจ สรค.
6. พระราชกำหนด (2 แห่ง)	บตท. บบส.

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (ข้อมูล ณ วันที่ 15 มี.ค. 48)

หากพิจารณาโดยการนำสาขาของรัฐวิสาหกิจมาประกอบด้วย พบว่า ในสาขาขนส่งที่มีรัฐวิสาหกิจมากที่สุด จำนวน 14 แห่ง ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่จัดตั้งขึ้นโดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัด จำนวน 7 แห่ง ในขณะที่สาขาการเงินที่มีรัฐวิสาหกิจ จำนวน 9 แห่ง ส่วนใหญ่จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติ สำหรับสาขาอุตสาหกรรมและสาขาเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนใหญ่จัดตั้งขึ้นโดยพระราชกฤษฎีกา

4. การแปรรูปรัฐวิสาหกิจไทย จากแผนแม่บทการแปรรูปรัฐวิสาหกิจที่คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2541 (ค.ศ.1998) ได้วางแนวทางการแปรรูปโดยมีการจัดกลุ่มรัฐวิสาหกิจออกเป็นสาขา และมีการเลือกลำดับขององค์กรที่จะทำการแปรรูป สำหรับรูปแบบของการแปรรูปนั้นมีได้อย่างหลากหลาย แต่สำหรับรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิต การประปานครหลวง องค์กรการโทรศัพท์ เป็นต้น จะมีการแปรรูปโดยเปลี่ยนโครงสร้างส่วนของเจ้าของ โดยหลักการแล้วจะเริ่มจากการแปลงให้อยู่ในรูปบรรษัทวิสาหกิจแห่งชาติก่อน (Corporatization) ซึ่งขั้นตอนนี้จะต้องมีการออกกฎหมายที่จะทำให้การแปรรูปจากรัฐวิสาหกิจซึ่งมี พ.ร.บ. กำกับอยู่สามารถทำได้อย่างถูกกฎหมาย จากนั้นจึงจะแปลงให้บรรษัทดังกล่าวเป็นบริษัทเอกชน (Privatization) ที่มีผู้ถือหุ้นเป็นเอกชน มีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ การแปรรูปในขั้นตอนนี้จะมีการประเมินมูลค่าสินทรัพย์และหนี้สินขององค์กร โดยที่นำส่วนของผู้ถือหุ้นไประดมทุนในตลาดหลักทรัพย์และแปรรูปองค์กรให้เป็นบริษัทมหาชน (Public Company Limited)

ตารางที่ 3-4: รัฐวิสาหกิจที่แปลงเป็นบริษัทมหาชน และระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์

แปลงสภาพเป็นบริษัทมหาชน			ระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์	
ปีที่แปลงสภาพ (ปีงบประมาณ)	รายชื่อรัฐวิสาหกิจ	วันที่แปลงสภาพ	รายชื่อรัฐวิสาหกิจ	วันที่ระดมทุน
2545	1. บมจ. ปตท. 2. บมจ. ทศท. คอร์ปอเรชั่น 3. บมจ. ท่าอากาศยานไทย	1 ต.ค. 2544 31 ก.ค. 2545 30 ก.ย. 2545	1. บมจ. อินเทอร์เน็ตประเทศไทย 2. บมจ. ปตท.	6 ธ.ค.2544
2546	บมจ. กสท โทรคมนาคม	14 ส.ค. 2546	1. ธนาคารไทยธนาคาร จำกัด (มหาชน) 2. บมจ. บัตรกรุงไทย	
2547	บมจ. อสมท.	17 ส.ค. 2547	1. ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) (ส่วนเพิ่มทุน) 2. บมจ. การบินไทย (ส่วนเพิ่มทุน) 3. ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน) (ส่วนเพิ่มทุน) 4. บมจ. ท่าอากาศยานไทย	7 มี.ค. 2547
2548	บมจ. กฟผ.	24 มี.ย. 2548	1. บมจ. อสมท	17 พ.ย.2547
2549	1. การไฟฟ้านครหลวง 2. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค 3. การประปานครหลวง 4. องค์กรเบตเตอร์ 5. โรงงานยาสูบ	ต้องรอ ผลการพิจารณาของ ศาลปกครองสูงสุด กรณีของ บมจ. กฟผ. ก่อน	1. บมจ. กฟผ. 2. บมจ. ทีโอที (บมจ. ทศท. คอร์ปอเรชั่น เดิม) 3. บมจ. กสท โทรคมนาคม	อยู่ระหว่างดำเนินการ

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ

รัฐวิสาหกิจที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ฯ ปัจจุบันมีทั้งหมด 5 แห่ง คือ บมจ. ปตท. บมจ. การบินไทย บมจ. ท่าอากาศยานไทย บมจ. อสมท และ บมจ. ธนาคารกรุงไทย โดยก่อนกระจายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์รัฐวิสาหกิจทุกแห่งจะถูกถือหุ้นกระทรวงการคลัง 100% และหลังการกระจายหุ้นแล้ว กระทรวงการคลังก็เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่อยู่ในรัฐวิสาหกิจแต่ละจำนวนสัดส่วนการถือหุ้นลง ดังแสดงในตารางที่ 3-5

ตารางที่ 3-5: สัดส่วนการถือหุ้นของภาครัฐในบริษัทมหาชน (ที่เป็นรัฐวิสาหกิจไทย)

บริษัทมหาชนจำกัด	ร้อยละการถือหุ้น (ณ วันที่ 25 พ.ย.48)
1. บมจ. ปตท.	52.48
2. บมจ. การบินไทย	53.98
3. บมจ. ท่าอากาศยานไทย	70.00
4. บมจ. อสมท	77.28
5. ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)	56.41(ถือโดย กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน)

ที่มา: www.settrade.com; Accessed November 25, 2005

สำหรับความคืบหน้าของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจนั้น ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการปรับโครงสร้างรัฐวิสาหกิจ พบว่ามีความล่าช้าและไม่เป็นไปตามแผนแม่บทที่ได้ทำไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541

ในส่วนของร่าง พ.ร.บ.บรรษัทวิสาหกิจแห่งชาติและการจัดตั้งบรรษัทวิสาหกิจแห่งชาตินั้น ณ สิ้นเดือน ธ.ค. 2548 ยังอยู่ระหว่างเตรียมการจัดทำการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับร่าง พ.ร.บ. บรรษัทวิสาหกิจแห่งชาติจากผู้เกี่ยวข้อง และอยู่ระหว่างศึกษาแนวทางการจัดตั้งบรรษัทวิสาหกิจแห่งชาติ โดยมีแผนจะเสนอร่างกฎหมายให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาภายในเดือนเมษายน 2549

สำหรับความคืบหน้าของการแปลงสภาพรัฐวิสาหกิจและระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์ ในปี 2549 มีแผนแปลงสภาพรัฐวิสาหกิจเป็นบริษัทจำนวน 3 แห่ง คือ การไฟฟ้านครหลวง (กฟน.) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ.) และ การประปานครหลวง (กปน.) อีกทั้งมีแผนที่จะนำรัฐวิสาหกิจเข้าระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์ จำนวน 3 แห่ง คือ บมจ. กฟผ. บมจ. ทีโอที และ บมจ. กสท โทรคมนาคม ตารางที่ 3-6 แสดงรายละเอียดความคืบหน้าของแต่ละองค์กร

ตารางที่ 3-6: ความสำเร็จในส่วนของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ณ สิ้นเดือน ธ.ค. 2548

กฟน. กฟภ. และ กปน. อยู่ระหว่างดำเนินการแปลงสภาพ และแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่ต้องดำเนินการก่อนแปลงสภาพ	กฟน. จัดทะเบียนเป็น บมจ. ภายในเดือน มิถุนายน 2549 กฟภ. จัดทะเบียนเป็น บมจ. ภายในเดือน กรกฎาคม 2549 กปน. จัดทะเบียนเป็น บมจ. ภายในเดือนมิถุนายน 2549
1. บมจ.กฟผ. บริษัท กฟผ. จำกัด (มหาชน) มีแผนจะเข้าระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ในวันที่ 30 พ.ย.2548 แต่ศาลปกครองสูงสุดมีคำสั่งระงับการดำเนินการเพื่อเสนอขายหรือดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับการขายหุ้นของบริษัท กฟผ. จำกัด (มหาชน) ไว้จนกว่าจะมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ตามคำร้องของมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค	บมจ. กฟผ. : เข้าจดทะเบียนและกระจายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ฯ ในวันที่ 30 กรกฎาคม 2549 (เลื่อนจากแผนเดิมมาหลายครั้ง เนื่องจากบรรยากาศทางการเมืองและการต่อต้านทางสังคม)
2. บมจ.ทีโอที - รอผลคดีข้อพิพาทของบริษัท TRUE ซึ่งจะมีผลต่อการประเมินมูลค่ากิจการของ บมจ. ทีโอที - จะนำเสนอแผนธุรกิจต่อคณะกรรมการระดมทุนในวันที่ 16 ม.ค. 2549 - ยื่นแบบคำขออนุญาตเสนอขายหลักทรัพย์ต่อ กสท.และยื่นคำขอให้รับหุ้นสามัญเป็นหลักทรัพย์จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ต่อตลาดหลักทรัพย์ฯ เมื่อวันที่ 29 พ.ย.2548 - ได้ทำหนังสือถึง กทช. เพื่อขอลดค่าธรรมเนียม ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาของ กทช. - จะมีการประชุมคณะกรรมการระดมทุนในวันที่ 16 ม.ค.2549	บมจ.ทีโอที : จัดทะเบียนและกระจายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ฯ ในพฤษภาคมปี 2549 (แผนเดิมเดือนพฤศจิกายน 2548 และอาจจะถูกเลื่อนออกไปอีก)
3. บมจ.กสท - อยู่ระหว่างสรรหา CEO - ว่าจ้าง CFO เมื่อวันที่ 4 ม.ค. 2549 - อยู่ระหว่างเจรจากับ บริษัท ฮัทชิสัน ไวร์เลส มัลติมีเดีย โฮลดิ้งส์ จำกัด เกี่ยวกับ CDMA	บมจ.กสท : ได้เลื่อนแผนเข้าจดทะเบียนและกระจายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์เป็นภายในไตรมาสแรกของปี 2549 (แผนเดิม ในเดือนพฤศจิกายน 2548 และอาจจะถูกเลื่อนออกไปอีก)

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ

นอกจากนี้ ยังมีแผนสนับสนุนให้มีการจัดตั้งองค์กรกำกับดูแล 2 สาขา คือ

1. องค์กรกำกับดูแลกิจการไฟฟ้า ซึ่งได้แต่งตั้งคณะกรรมการฯ และนำเสนอร่าง พรบ.การประกอบกิจการไฟฟ้า ต่อคณะรัฐมนตรีภายในเดือนกันยายน 2548 (เดิมกำหนดไว้เดือนสิงหาคม 2548) และ
2. องค์กรกำกับดูแลกิจการน้ำประปา โดยกระทรวงมหาดไทยเสนอร่าง พรบ. ประกอบกิจการน้ำภายในเดือน กันยายน 2548

จากแผนแม่บทการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ได้กำหนดแผนการแปรรูปรัฐวิสาหกิจในสาขาหลักที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานของประเทศอันได้แก่ สาขาสื่อสาร สาขาสารธารณูปโภค สาขากำลังงาน และสาขาขนส่ง สำหรับรัฐวิสาหกิจในรายสาขาอื่นๆ (ซึ่งประกอบด้วย อุตสาหกรรม สังคม เทคโนโลยี พาณิชยกรรมและบริการ เกษตร และสถาบันการเงิน) มีการศึกษาทบทวนและจำแนกรัฐวิสาหกิจในกลุ่มนี้ออกเป็น 4 ส่วน (คณะกรรมการกำกับนโยบายด้านรัฐวิสาหกิจ, 2541) คือ

ส่วนที่ 1 ให้พ้นสภาพความเป็นรัฐวิสาหกิจโดยสิ้นเชิง ได้แก่ องค์การสุรา องค์การแก้ว องค์การเบตเตอร์ องค์การฟอกหนัง โรงพิมพ์ตำรวจ บริษัท ไม้อัดไทย จำกัด

ส่วนที่ 2 ปรับปรุงองค์กรเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการจำหน่ายโอนกิจการในอนาคต ได้แก่ โรงงานยาสูบ องค์การตลาด การกีฬาแห่งประเทศไทย องค์การเภสัชกรรม สำนักงานธนาคาเคราะห์

ส่วนที่ 3 ให้แยกธุรกิจหลักและจำหน่ายโอนส่วนที่ไม่ใช่ธุรกิจหลัก ได้แก่ โรงงานไฟฟ้า สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ องค์การสะพานปลา องค์การสวนยาง องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย การเคหะแห่งชาติ

ส่วนที่ 4 ให้คงสภาพความเป็นรัฐวิสาหกิจและนำหลักปฏิบัติที่ดีที่สุดของภาคเอกชนมาใช้ ได้แก่ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย องค์การคลังสินค้า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การสวนพฤกษศาสตร์ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร องค์การสวนสัตว์ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เมื่อ 19 กันยายน 2549 ทำให้รัฐวิสาหกิจที่อยู่ในแผนแปรรูปรัฐวิสาหกิจต้องชะลอการแปรรูปออกไป ดังนั้น การแปรรูปรัฐวิสาหกิจในอนาคตจึงขึ้นอยู่กับความมั่นคงทางการเมืองและนโยบายของรัฐบาลชุดใหม่

5. ความสามารถในการแข่งขัน แม้ว่าหนึ่งในจุดประสงค์หลักของการตั้งรัฐวิสาหกิจคือการให้รัฐมีรายได้จากสินค้าหรือบริการที่อยู่ภายใต้การดูแลของรัฐโดยตรง มีความคล่องตัวมากกว่าหน่วยงานราชการในแง่ของการบริหารงาน และมีพระราชบัญญัติในการจัดตั้งเฉพาะของแต่ละแห่ง เมื่อเวลาผ่านไป ก็จะพบว่าการแข่งขันเกิดขึ้นอย่างรุนแรง ดังนั้นรัฐวิสาหกิจจึงถูกจัดประเภทโดยใช้เกณฑ์การแข่งขันดังนี้

- รัฐวิสาหกิจที่ต้องแข่งขันกับเอกชน มักจะเป็นประเภทอุตสาหกรรม
- รัฐวิสาหกิจประเภทผูกขาดโดยธรรมชาติ โดยส่วนใหญ่เป็นธุรกิจที่อันตรายต่อสุขภาพ เช่น โรงงานยาสูบ องค์การสุรา

- รัฐวิสาหกิจกึ่งผูกขาด เปิดโอกาสให้เอกชนลงทุนบ้าง แต่ไม่มาก เช่น องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ องค์การเชื้อเพลิง

6. ตามวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง การที่รัฐวิสาหกิจได้ถูกจัดตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันก็เพื่อช่วยให้การบริหารงานของภาครัฐ ซึ่งประกอบด้วยงานด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ดังนั้น ถ้าพิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจ สามารถแบ่งรัฐวิสาหกิจได้เป็น 6 ประเภท (กระทรวงการคลัง, 2544)

ตารางที่ 3-7: รัฐวิสาหกิจแบ่งตามวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของรัฐบาล

ประเภท	ชื่อย่อ
1.ประเภทผูกขาดและหารายได้ให้รัฐ	สลาภฯ รยส.
2.ประเภทผูกขาด หารายได้ และเลี้ยงตัวได้	กสท. ทอท. กปน. กทพ. กปภ. ทศท. ปณท. กฟผ. กฟน. กฟภ. บหม. บวท.
3.ประเภทผูกขาดและให้บริการสังคม	ขสมก. รฟท. รฟม.
4.ประเภทกึ่งแข่งขันและรัฐให้สิทธิพิเศษเพื่อประกอบกิจการ	อสมท. กทท. กคช. บขส. กนอ. อภ. อจน. ธ.ออมสิน ธสน. ธกส. ธอส. บตท. ธพว. บอย.
5.ประเภทแข่งขันกับเอกชน	บกก. กรุงไทย ปตท.
6.ประเภทส่งเสริม	วว.

- รัฐวิสาหกิจประเภทแสวงหากำไรและหารายได้ เป็นบริษัทมหาชนที่จดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และส่งรายได้ให้กระทรวงการคลังในรูปแบบของเงินปันผล
- รัฐวิสาหกิจประเภทแสวงหากำไร ไม่ได้อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แต่ต้องส่งส่วนแบ่งรายได้ให้กระทรวงการคลังเป็นเปอร์เซ็นต์ของกำไรสุทธิ
- รัฐวิสาหกิจประเภทหารายได้แต่มีการควบคุมราคาและบริการ ส่วนใหญ่ประสบผลขาดทุน จึงไม่จำเป็นต้องมีการนำส่งเงินให้รัฐ
- รัฐวิสาหกิจประเภทส่งเสริมหรือไม่แสวงหากำไร ไม่ต้องส่งรายได้เข้ารัฐ แต่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐเป็นรายปี ได้แก่ บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด องค์การกักตุนน้ำเสีย องค์การสวนพฤกษศาสตร์ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การกีฬาแห่งประเทศไทย องค์การสวนสัตว์

7. เกณฑ์การแบ่งรัฐวิสาหกิจในระบบแรงจูงใจ จากการที่ลักษณะของกิจการในรัฐวิสาหกิจมีความแตกต่างกันอย่างมาก ดังนั้น เพื่อประโยชน์ในการกำหนดระบบแรงจูงใจที่เหมาะสม รัฐจึงได้แบ่งรัฐวิสาหกิจออกเป็น 4 ประเภท⁹ ดังนี้

ประเภทที่ 1 รัฐวิสาหกิจที่ต้องแข่งขันกับภาคเอกชน และได้มีการแปรรูปไปบางส่วน แล้วด้วยการกระจายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ เช่น บกท. กรุงไทย เป็นต้น

ประเภทที่ 2 รัฐวิสาหกิจประเภทผูกขาดโดยธรรมชาติ และมีเป้าหมายในการแปรรูปในระยะยาว เช่น กฟผ. กฟน. เป็นต้น

ประเภทที่ 3 รัฐวิสาหกิจประเภทหารายได้

3 (ก) รัฐวิสาหกิจกลุ่มที่มีการควบคุมราคาและบริการจนประสบผลขาดทุน เช่น รฟท. ขสมก. เป็นต้น

3 (ข) รัฐวิสาหกิจที่ไม่เข้าหลักเกณฑ์ 3 (ก)

ประเภทที่ 4 รัฐวิสาหกิจประเภทส่งเสริมหรือประเภทที่ไม่แสวงหากำไร

โดยที่รัฐวิสาหกิจประเภทที่ 1 จะใช้ระบบแรงจูงใจตามมาตรฐานและให้อิสระในการจัดการเช่นเดียวกับบริษัทเอกชน ในขณะที่รัฐวิสาหกิจประเภทที่ 2 ใช้หลักเกณฑ์การเป็นรัฐวิสาหกิจที่ดี แต่สำหรับรัฐวิสาหกิจประเภทที่ 3 และ 4 นั้น ระบบแรงจูงใจจะเป็นไปตามระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ (กระทรวงการคลัง, 2544)

8. หน่วยงานและกระบวนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจไทย แม้ว่าแนวคิดเรื่องการประเมินผลรัฐวิสาหกิจจะเกิดขึ้นไม่นานนัก แต่การตรวจสอบเพื่อให้เงินรายได้เข้ารัฐมีความถูกต้องเกิดขึ้นมานานแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเรื่องการตรวจสอบและการประเมินผลไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อมประกอบด้วย

- กระทรวงการคลัง
- สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน
- กรมบัญชีกลาง
- คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์ ก.ล.ต. และตลาดหลักทรัพย์
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.)
- ไทยเรตติ้งแอนด์อินฟอร์เมชันเซอร์วิส (ทริส)
- สมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย (IOD)
- มูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง (FPRI)
- ที่ปรึกษาบุคคล
- บริษัทที่ปรึกษา Big 4

⁹ การประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ. 5 พฤศจิกายน 2549. ศูนย์สารสนเทศสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ.

9. ขนาดและอายุ ปัจจัยที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับในวรรณคดีปริทรรศน์ด้านการจัดการองค์กร คือ ความแตกต่างในขนาดและอายุขององค์กรจะมีผลต่อผลการดำเนินงาน การจัดการองค์กรในด้านต่างๆ เพราะความคล่องตัวหรือความซับซ้อนของกระบวนการดำเนินงานเป็นผลมาจากขนาดขององค์กรโดยตรง ยังมีจำนวนคนมาก การประสานงานและการสื่อสารก็ทวีความสำคัญ และถ้าเป็นองค์กรประเภทให้บริการด้วยแล้วก็จะยิ่งมีความสำคัญมากเท่านั้น การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ พบว่า ในปี 2548 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีจำนวนพนักงานมากที่สุด 25,967 คน รองลงมา คือ บมจ.การบินไทย มีจำนวน 25,840 คน หากพิจารณาเป็นรายสาขา พบว่า สาขาสถาบันการเงิน และสาขาขนส่งจะมีจำนวนพนักงานสูงกว่าสาขาอื่น ๆ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากในสาขาดังกล่าวมีจำนวนรัฐวิสาหกิจหลายแห่ง

จากข้อมูลตารางที่ 3-9 รัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ได้ก่อตั้งมาอย่างยาวนาน กว่า 50 ปี และกระจายอยู่ในทุกกลุ่มสาขา โดยเฉพาะการรถไฟแห่งประเทศไทยและธนาคารออมสินที่ก่อตั้งมาอย่างยาวนานกว่าแห่งอื่นๆ สำหรับรัฐวิสาหกิจที่ก่อตั้งมาไม่นาน ส่วนใหญ่เป็นรัฐวิสาหกิจมีการจัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ เช่น บริษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย เป็นต้น

ตารางที่ 3-8: จำนวนพนักงานรัฐวิสาหกิจระหว่างปี พ.ศ. 2543-2548

รัฐวิสาหกิจ	พ.ศ. ค.ศ.	2543 2000	2544 2001	2545 2002	2546 2003	2547 2004	2548 2005
1. สาขาพลังงาน							
1 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย		29,175	28,543	27,950	27,433	26,038	25,967
2 การไฟฟ้านครหลวง		11,573	10,988	10,386	9,906	9,773	9,237
3 การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค		28,933	28,333	27,965	27,583	27,060	26,547
4 การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย		3,313	-	-	-	-	-
บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)		-	3,836	4,342	3,026	3,090	3,090
5 บริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด(มหาชน)		800	800	830	-	-	-
รวมสาขาที่ 1		73,794	72,500	71,473	67,948	65,961	64,841
2. สาขาขนส่ง							
2.1 สาขาขนส่งทางบก							
1 การทางพิเศษแห่งประเทศไทย		3,830	3,723	3,694	3,912	3,308	3,767
2 การรถไฟแห่งประเทศไทย		20,481	20,075	19,544	19,307	18,759	18,692
3 การรถไฟฟ้ามหานครแห่งประเทศไทย		237	232	231	256	357	447
4 องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ		20,238	19,911	19,534	19,691	18,675	18,607
5 บริษัท ขนส่ง จำกัด		3,336	3,318	3,488	3,822	3,678	3,752
6 องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์		2,580	2,445	2,313	2,134	1,925	1,782
รวมสาขาที่ 2.1		50,702	49,704	48,804	49,122	46,702	47,047
2.2 สาขาขนส่งทางน้ำ							
1 การท่าเรือแห่งประเทศไทย		5,263	4,820	4,259	4,053	3,850	3,720
2 บริษัท ไทยเดินเรือทะเล จำกัด		52	48	51	84	55	55
3 บริษัท ตู้กรุงเทพ จำกัด		100	96	95	95	95	78
รวมสาขาที่ 2.2		5,415	4,964	4,405	4,232	4,000	3,853
2.3 สาขาขนส่งทางอากาศ							
1 บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)		3,065	2,983	2,936	2,912	2,840	3,156
2 ท่าอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ จำกัด		155	153	155	187	-	-
3 บริษัท การบินไทย จำกัด		25,632	25,966	26,378	26,485	26,024	25,840
4 บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย		2,349	2,414	2,443	2,570	2,641	2,710
5 สถาบันการบินพลเรือน		229	262	262	313	275	273
รวมสาขาที่ 2.3		31,430	31,778	32,174	32,467	31,780	31,979
รวมสาขาที่ 2		87,547	86,446	85,383	85,821	82,482	82,879
3. สาขาสื่อสาร							
1 องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย		24,483	22,842	21,645	-	-	-
บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน)		-	-	-	21,110	20,625	20,771
2 การสื่อสารแห่งประเทศไทย		22,230	26,868	26,600	-	-	-
บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน)		-	-	-	6,614	6,037	5,748
บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด		-	-	-	20,025	20,462	20,526
3 บริษัท อสมท. จำกัด (มหาชน)		1,131	1,116	1,078	1,182	1,083	1,083
รวมสาขาที่ 3		47,844	50,826	49,323	48,931	48,207	48,128
4. สาขาสารณูปการ							
1 การประปานครหลวง		5,549	5,354	5,071	4,822	4,571	4,463
2 การประปาส่วนภูมิภาค		6,709	6,292	6,139	6,139	5,686	5,622
3 องค์การจัดการน้ำเสีย		81	82	82	92	92	92
4 การเคหะแห่งชาติ		2,361	2,166	2,023	2,008	1,934	1,837
รวมสาขาที่ 4		14,700	13,894	13,315	13,061	12,283	12,014

ตารางที่ 3-8 (ต่อ): จำนวนพนักงานรัฐวิสาหกิจระหว่างปี พ.ศ. 2543-2548

รัฐวิสาหกิจ	พ.ศ. ค.ศ.	2543 2000	2544 2001	2545 2002	2546 2003	2547 2004	2548 2005
5. สาขาอุตสาหกรรม							
1 โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง		5,697	5,031	4,924	4,818	5650	4,513
2 โรงงานไฟ กรมสรรพสามิต		112	106	105	101	106	196
3 องค์การสุรา กรมสรรพสามิต		203	201	210	210	211	211
4 องค์การเบตเตอร์		291	287	279	269	213	224
5 องค์การพอกหนัง		567	599	636	573	497	441
6 โรงพิมพ์ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ		133	144	144	143	134	125
7 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย		731	662	642	641	615	627
รวมสาขาที่ 5		7,734	7,030	6,940	6,755	7,426	6,337
6. สาขาเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ							
1 องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้		2,058	2,056	1,874	2,026	1889	1,971
2 องค์การสวนพฤกษศาสตร์		180	256	256	255	255	255
3 องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย		1,230	1,200	1,176	1,168	1127	1,126
4 องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร		510	464	438	430	458	455
5 องค์การสะพานปลา		345	337	331	356	319	298
6 สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง		2,232	2,131	2,031	2,121	1886	1,872
7 องค์การสวนยาง		464	447	452	428	225	1,127
รวมสาขาที่ 6		7,019	6,891	6,558	6,784	6,159	7,104
7. สาขาพาณิชย์และบริการ							
1 สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล		898	882	865	909	908	917
2 องค์การตลาด		94	95	96	100	94	68
3 องค์การคลังสินค้า		422	543	533	553	506	408
4 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย		965	968	949	949	928	884
5 บริษัท สหโรงแรมไทยและการท่องเที่ยว จำกัด		2	2	2	2	2	2
รวมสาขาที่ 7		2,381	2,490	2,445	2,513	2,438	2,279
8. สาขาสังคมและเทคโนโลยี							
1 สำนักงานธนากรเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์		379	372	366	389	355	356
2 การกีฬาแห่งประเทศไทย		530	532	549	549	606	549
3 องค์การสวนสัตว์		898	939	923	967	995	982
4 สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย		838	847	832	735	774	658
5 องค์การพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ		71	86	91	122	97	96
6 องค์การเภสัชกรรม		2,341	2,261	2,293	2,267	2,165	1,937
รวมสาขาที่ 8		5,057	5,037	5,054	5,029	4,992	4,578
รวมรัฐวิสาหกิจทั่วไป		246,076	245,114	240,491	236,842	229,948	228,160
9. สาขาสถาบันการเงิน							
1 ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)		16,060	15,541	14,653	14,343	14811	14,676
2 ธนาคารออมสิน		9,636	9,540	9,519	9,450	9273	9,637
3 ธนาคารอาคารสงเคราะห์		2,107	2,094	5,040	2,116	2093	2,148
4 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร		12,752	12,955	13,026	13,270	13554	13,561
5 ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย		516	558	582	568	593	670
6 ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม		162	249	630	964	1513	1,812
7 บรรษัทตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย		35	38	47	54	144	52
8 บรรษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน		449	496	557	140	65	540
9 บรรษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม		77	93	128	561	555	127
10 องค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน		246	220	-	-	-	-
รวมสาขาที่ 9		42,040	41,784	44,182	41,466	42,601	43,223
รวมรัฐวิสาหกิจ		288,116	286,898	284,673	278,308	272,549	271,383

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (ข้อมูล ณ วันที่ 15 มี.ค. 48)

ตารางที่ 3-9: ปีที่ก่อตั้งเป็นรัฐวิสาหกิจ

รัฐวิสาหกิจ	ปีที่ก่อตั้ง พ.ศ. ค.ศ.	อายุ (ปี)	รัฐวิสาหกิจ	ปีที่ก่อตั้ง พ.ศ. ค.ศ.	อายุ (ปี)
สาขาพลังงาน			สาขาเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ		
บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)	2521 1978	29	องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้	2499 1956	51
การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย	2512 1969	38	องค์การสวนพฤกษศาสตร์	2545 2002	5
การไฟฟ้านครหลวง	2501 1958	49	องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย	2514 1971	36
การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค	2503 1960	47	องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร	N/A N/A	N/A
สาขาส่ง			องค์การสะพานปลา	2496 1953	54
บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)	2522 1979	28	สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง	2503 1960	47
การทำเรือแห่งประเทศไทย	2494 1951	56	องค์การสวนยาง	2504 1961	46
การรถไฟแห่งประเทศไทย	2429 1886	121	สาขาสังคมและเทคโนโลยี่		
องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ	2519 1976	31	สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล	2517 1974	33
บริษัท วิสาหกิจการบินแห่งประเทศไทย จำกัด	2506 1963	44	องค์การตลาด	2496 1953	54
องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์*	2490 1947	58	องค์การคลังสินค้า	2498 1955	52
บริษัท ไทยเดินเรือทะเล จำกัด	2483 1940	67	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	2503 1960	47
บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)	2503 1960	47	บริษัท สหโรงแรมไทยและการท่องเที่ยว จำกัด	N/A N/A	N/A
บริษัท ขนส่ง จำกัด	2473 1930	77	สาขาสังคมและเทคโนโลยี่		
สถาบันการบินพลเรือน	2535 1992	15	สำนักงานธนาคารพาณิชย์ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ	2498 1955	52
บริษัท ท่าอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ จำกัด	N/A N/A	N/A	การกีฬาแห่งประเทศไทย	2528 1985	22
การรถไฟฟ้ามหานครแห่งประเทศไทย	2535 1992	15	องค์การสวนสัตว์	2497 1954	53
การทางพิเศษแห่งประเทศไทย	2515 1972	35	สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย	2506 1963	44
บริษัท กรุงเทพมหานคร จำกัด	2484 1941	66	องค์การพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ	2538 1995	12
สาขาสื่อสาร			องค์การเลขาธิการกรม	2495 1952	55
บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน)	2497 1954	53	สาขาสถาบันการเงิน		
บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน)	2520 1977	30	ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)	2508 1965	42
บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด	2520 1977	30	ธนาคารออมสิน	2456 1913	94
บริษัท อสมท จำกัด(มหาชน)	2520 1977	30	ธนาคารอาคารสงเคราะห์	2496 1953	54
สาขาสารสนเทศ			ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	2536 1993	14
การประปานครหลวง	2510 1967	40	ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย	2536 1993	14
การประปาส่วนภูมิภาค	2522 1979	28	ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย	2545 2002	5
องค์การจัดการน้ำเสีย	2538 1995	12	บรรษัทตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย	2540 1997	10
การเคหะแห่งชาติ	2537 1994	13	บรรษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน*	2540 1997	8
สาขาสถาบันการเงิน			บรรษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม	2534 1991	16
โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง	2482 1939	68			
โรงงานไฟ กรมสรรพสามิต	2535 1992	15			
องค์การสุรา กรมสรรพสามิต	2506 1963	44			
องค์การเบตเตอร์	2498 1955	52			
องค์การฟอกหนัง	2500 1957	50			
โรงพิมพ์ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	2497 1954	53			
การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	2515 1972	35			

ที่มา: รวบรวมข้อมูลจากประวัติความเป็นมาของรัฐวิสาหกิจที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ของรัฐวิสาหกิจแต่ละแห่ง
นับถึงปี พ.ศ. 2550 (ค.ศ.2007)

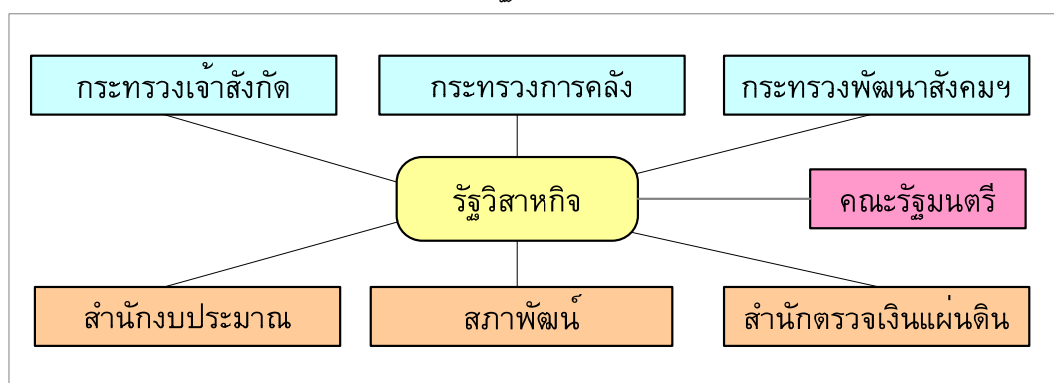
หมายเหตุ: ปตท. แปรสภาพเป็นบริษัทมหาชนปี 2544, ทศท. แปรสภาพเป็นบริษัทมหาชนปี 2545,
กสท. และ ปณท. แปรสภาพเป็นบริษัทมหาชนปี 2546,อสมท. แปรสภาพเป็นบริษัทมหาชนปี 2547
N/A =ไม่สามารถรวบรวมข้อมูลได้, * ปิดกิจการแล้วตาม มติ ครม ปี 2548 จึงนับถึง ปี 2548 เท่านั้น

ดังนั้น มุมมองในการจัดแบ่งรัฐวิสาหกิจจึงมีหลายมุมมองด้วยกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความต้องการในการวิเคราะห์ข้อมูลรัฐวิสาหกิจด้านใด สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ได้นำมุมมองในการแบ่งรัฐวิสาหกิจตามเกณฑ์การแบ่งในระบบแรงจูงใจมากำหนดไว้ในแบบสอบถามที่ส่งไปยังรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ เพื่อสอบถามเกี่ยวกับประเภทรัฐวิสาหกิจซึ่งจะแสดงผลในบทที่ 4 นอกจากนี้ยังนำการแบ่งรัฐวิสาหกิจตามสาขาทั้ง 9 สาขา มาแบ่งรัฐวิสาหกิจในการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านต่าง ๆ ด้วย

หน่วยงานกำกับดูแลและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันรัฐวิสาหกิจมีกระทรวงการคลัง (Ministry of Finance : MOF) เป็นผู้กำกับดูแลโดยตรง เนื่องจากต้องเจ้าของทุนของรัฐวิสาหกิจ และยังมีหน่วยงานอื่นที่เข้ามาตรวจสอบและกำกับดูแลอีก อาทิ กระทรวงเจ้าสังกัด (Line Ministries) สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ หรือ สคร. (State Enterprise Policy Office: SEPO) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือสภาพัฒน์ (National Economics and Social Development Bureau : NESDB) สำนักตรวจเงินแผ่นดิน หรือ สตง. (Office of the Auditor General : OAG) เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ได้เข้ามากำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อกำกับดูแลและวางแนวทางในการพัฒนารัฐวิสาหกิจให้มีศักยภาพในการแข่งขันเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการบริหารความเสี่ยงก็เป็นระบบการบริหารอย่างหนึ่งที่หน่วยงานกำกับดูแลได้กำหนดให้มีขึ้นในรัฐวิสาหกิจ เพื่อเป็นไปตามกรอบแนวคิดของการกำกับดูแลกิจการที่ดีและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กร เพื่อรับรองกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่กำลังจะเข้าสู่ระบบการค้าเสรีที่จะทำให้มีการแข่งขันที่มีความรุนแรงมากขึ้น

แผนภาพที่ 3-4: หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับรัฐวิสาหกิจ

ที่มา: ปรับปรุงมาจากแนวคิดของ Pallapa Ruangrong (2005), หน้า 11

กระทรวงการคลังเป็นแหล่งเงินทุนหลักของรัฐวิสาหกิจทุกแห่ง รวมทั้งมีหน้าที่จัดเก็บรายได้เข้ารัฐบาลจากรัฐวิสาหกิจที่มีผลกำไรจากการดำเนินงาน โดยมอบหมายให้ สคร. เป็นหน่วยงานที่กำหนดนโยบายพัฒนารัฐวิสาหกิจและวางหลักเกณฑ์ในการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ นอกจากนี้ ยังมีกระทรวงต่าง ๆ ที่เป็นเจ้าสังกัดที่มีหน้าที่เป็นผู้วางนโยบายเพื่อพัฒนารัฐวิสาหกิจในสังกัดของตนเองด้วย

นอกจากหน่วยงานที่ดูแลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจโดยภาพรวมแล้ว ยังมีหน่วยงานจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่ในการพิจารณาขบลงทุนประจำปีของรัฐวิสาหกิจเพื่อเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีและกระทรวงเจ้าสังกัดของรัฐวิสาหกิจในประเด็นการบริหารจัดการรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนความเหมาะสมและ

ความเป็นไปได้ของโครงการลงทุนของแต่ละรัฐวิสาหกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) อีกทั้ง ยังมีสำนักงานงบประมาณ (Budget Bureau: BB) เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการจัดสรรงบประมาณให้แก่รัฐวิสาหกิจ และวิเคราะห์แผนการปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายเงินของรัฐวิสาหกิจ รวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงานของรัฐวิสาหกิจด้วย (สำนักงานประมาณ, 2550) และมีสำนักตรวจเงินแผ่นดินเป็นหน่วยงานที่เข้ามাত্রวสอบและให้การรับรองงบการเงินของรัฐวิสาหกิจทุกแห่ง

สำหรับกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับรัฐวิสาหกิจมีหลายอย่างด้วยกัน เริ่มตั้งแต่กฎหมายจัดตั้งของรัฐวิสาหกิจแต่ละแห่ง ไม่ว่าจะเป็น พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา หรือกฎหมายอื่น ๆ ที่รัฐวิสาหกิจต้องปฏิบัติตาม รัฐวิสาหกิจยังต้องปฏิบัติตามกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับรัฐวิสาหกิจอีก 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับกรรมการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอื่นอีก¹⁰ เช่น

- พระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2543 ที่ว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับการจ้างงาน สหภาพแรงงาน การแต่งตั้งคณะกรรมการกิจการสัมพันธ์
- กฎกระทรวง (พ.ศ. 2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2535
- กฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545) ออกตามความในพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงาน หรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2535
- ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการบัญชีและการเงินของรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2548 ที่กำหนดให้รัฐวิสาหกิจต้องมีการจัดให้มีระบบบัญชีที่เหมาะสมตามหลักการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไป
- ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจำหน่ายหุ้นและซื้อหุ้นของส่วนราชการ พ.ศ. 2535

นอกจากนี้ กฎหมายที่กล่าวมาข้างต้น รัฐวิสาหกิจทุกแห่งจะต้องมีการปฏิบัติตามกฎหมายแรงงานตามที่กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กำหนดและต้องดำเนินนโยบายตามมติคณะรัฐมนตรี (Committee) รวมทั้งต้องปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบแบบเฉพาะที่กำหนดขึ้นในแต่ละอุตสาหกรรม หรือในแต่ละสายธุรกิจ เช่น รัฐวิสาหกิจที่เป็นสถาบันการเงินยังต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นต้น

ดังนั้น จะเห็นว่ารัฐวิสาหกิจมีหน่วยงานและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องมากมาย เมื่อเทียบกับบริษัทเอกชนทั่วไป จึงทำให้บางครั้งการทำงานของรัฐบาลวิสาหกิจเองต้องขาดความคล่องตัวไปบ้าง แต่ในทางตรงกันข้ามการที่มีหน่วยงานและกฎระเบียบเหล่านี้ก็ถือเป็นเครื่องมือในการ

¹⁰ รวบรวมข้อมูลจาก สคร. ทางเว็บไซต์ www.sepo.go.th หัวข้อ กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

ควบคุมการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเป็นการดูแลผลประโยชน์ของประเทศด้วย

การประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ

กระทรวงการคลังถือเป็นหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับรัฐวิสาหกิจ เนื่องจากกระทรวงการคลังนั้นเสมือนเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของรัฐวิสาหกิจทุกแห่ง โดยการระดมเงินของแผ่นดินที่ทำการจัดเก็บภาษีและรายได้อื่น ๆ มาลงทุนในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศผ่านรัฐวิสาหกิจ จากที่ธนาคารโลกได้ให้คำแนะนำว่าควรมีระบบประเมินผลในรัฐวิสาหกิจ คณะรัฐมนตรีจึงอนุมัติในหลักการประเมินผลเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2538 เพื่อมุ่งหวังในการปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจให้สูงขึ้น โดยเปลี่ยนแนวคิดในการกำกับรัฐวิสาหกิจจากการควบคุมขั้นตอนในการทำงานมาเป็นการควบคุมผลงานของรัฐวิสาหกิจแทน โดยทำข้อตกลงกับบริษัท ไทยเรทติ้งแอนด์อินฟอร์เมชันเซอร์วิส จำกัด หรือ “ทริส” เป็นที่ปรึกษา นับตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมา จากข้อมูลปี 2548 มีรัฐวิสาหกิจที่เข้าระบบประเมินผลแล้ว 50 แห่ง และมีแผนให้รัฐวิสาหกิจทุกแห่งเข้าระบบประเมินผลให้ครบ

ตารางที่ 3-10: จำนวนรัฐวิสาหกิจที่ได้รับการประเมินผลการดำเนินงานจากทริส*

จำนวน	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548**
1.สาขาพลังงาน	-	-	-	-	3	4	4	4	5	5
2.สาขาขนส่ง	3	7	7	7	7	10	10	9	10	12
3.สาขาสื่อสาร	2	3	3	3	3	3	3	2	4	4
4.สาขาสาธารณูปการ	3	3	3	3	3	4	4	4	4	4
5.สาขาอุตสาหกรรม	-	2	2	2	2	2	2	2	2	4
6.สาขาเกษตรและ ทรัพยากรธรรมชาติ	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4
7.สาขาพาณิชย์และบริการ	-	1	1	1	1	1	1	1	3	3
8.สาขาสังคมและเทคโนโลยี	1	2	2	2	2	2	2	2	2	6
9.สาขาสถาบันการเงิน	2	3	3	3	4	8	8	8	8	8
รวม	11	21	21	21	25	34	34	32	39	50

หมายเหตุ: * ตารางนี้เชื่อมโยงกับ ตารางที่ 3-12 สรุปผลการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ ประจำปี 2539-48

** ณ ปี 2548 มีรัฐวิสาหกิจ จำนวน 10 แห่ง ที่ยังไม่ได้เข้าระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ ได้แก่ 1) บรรษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน 2) บริษัท สหโรงแรมไทยและการท่องเที่ยว จำกัด 3) บริษัท อู๋กรุงเทพ จำกัด 4) โรงพิมพ์ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ 5) องค์การฟอกหนัง 6) องค์การตลาด 7) องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร 8) องค์การเบตเตอร์ 9) องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ 10) องค์การสวนยาง

ระบบประเมินผลฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนการกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจจากการควบคุมขั้นตอนเป็นการควบคุมผลงานของรัฐวิสาหกิจแทน และเพื่อมุ่งหวังปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ สำหรับเกณฑ์การประเมินที่ใช้ในการให้คะแนนตัวชี้วัดผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมนั้นได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องตามความเหมาะสม โดยสามารถแบ่งเกณฑ์ระบบประเมินผลฯ ออกเป็น 3 ช่วง ¹¹ ดังนี้

1. ช่วงปี 2539-2544 มี 6 เกณฑ์ประเมิน ได้แก่ 1) ประสิทธิภาพทางการเงิน 2) ประสิทธิภาพทางกายภาพ 3) คุณภาพของการบริการ 4) การดำเนินงานตามแผน 5) คุณภาพของแผน และ 6) คุณภาพของการบริการ
2. ช่วงปี 2544-2547 มี 5 เกณฑ์ประเมิน ได้แก่ 1) ประสิทธิภาพการดำเนินงาน 20% 2) ประสิทธิภาพการดำเนินงาน 20% 3) การสนองประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้เสีย 20% 4) การบริหารและพัฒนาองค์กร 20% และ 5) การกำกับดูแลที่ดี 15%
3. ช่วงปี 2547-2549 มี 3 เกณฑ์ประเมินสำหรับรัฐวิสาหกิจทั่วไป ได้แก่ 1) การดำเนินการตามนโยบาย 20% 2) ผลการดำเนินงานทางการเงินและไม่การเงิน 50% และการบริหารจัดการองค์กร 30% แต่สำหรับรัฐวิสาหกิจที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์มี 2 เกณฑ์การประเมิน ได้แก่ 1) ผลการดำเนินงาน 70% และ 2) การกำกับดูแลที่ดี 30%

โดยในการประเมินผลระหว่างปี 2538-2547 ได้มีการแบ่งรัฐวิสาหกิจเป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1) ประเภทผูกขาดและหารายได้ให้รัฐ 2) ประเภทผูกขาด หารายได้ และเลี้ยงตัวเองได้ 3) ประเภทผูกขาด และให้บริการเชิงสังคม 4) ประเภทกึ่งแข่งขัน และรัฐให้สิทธิพิเศษเพื่อประกอบกิจการ 5) ประเภทแข่งขันกับเอกชน และ 6) ประเภทส่งเสริม จากนั้นในช่วงปี 2547 ได้มีการปรับเปลี่ยนประเภทรัฐวิสาหกิจเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ รัฐวิสาหกิจที่กระจายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ และรัฐวิสาหกิจทั่วไป

สำหรับเกณฑ์การประเมินในปัจจุบัน ณ ปี 2549 ได้อธิบายแสดงรายละเอียดหลักการประเมินเพิ่มเติมดังตาราง 3-11 ซึ่งแบ่งเกณฑ์การประเมินออกเป็น 3 ด้านหลัก ๆ คือ ด้านการดำเนินงานตามนโยบาย ด้านผลการดำเนินงานที่มีทั้งตัวชี้วัดทางการเงินและตัวชี้วัดที่ไม่ใช่ทางการเงิน และด้านการบริหารจัดการองค์กร สำหรับตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงถูกกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งในการประเมินด้านการบริหารจัดการองค์กร นอกเหนือจากบทบาทของคณะกรรมการรัฐวิสาหกิจ การควบคุมภายในและการตรวจสอบภายใน การบริหารจัดการสารสนเทศ และการบริหารทรัพยากรบุคคล

¹¹ ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ, ภาพรวมระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ, หน้า 12-14

คะแนนจากการผลการประเมินรัฐวิสาหกิจอาจถือเป็นตัวเลขที่สะท้อนให้เห็นผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจในภาพรวม ที่ไม่ได้เน้นการวัดผลจากผลการดำเนินงานทางการเงินเพียงอย่างเดียว เนื่องจากมีการประเมินผลด้านการบริหารจัดการองค์กรที่ได้เป็นตัวชี้วัดในการประเมินด้านหนึ่ง ซึ่งให้น้ำหนักการประเมิน 30%

ตารางที่ 3-11: หลักเกณฑ์การกำหนดตัวชี้วัด

รัฐวิสาหกิจ	เกณฑ์การประเมิน	น้ำหนักคะแนน
รัฐวิสาหกิจทั่วไป	-การดำเนินการตามนโยบาย -ผลการดำเนินงานทางด้านการเงินและไม่ใช้การเงินการ -การบริหารจัดการองค์กร	20% ± 10% 50% ± 10% 30% ± 10%
รัฐวิสาหกิจในตลาดหลักทรัพย์	-ผลการดำเนินงาน -การกำกับดูแลที่ดี	70% 30%

ที่มา: ส่วนประเมินผล, สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ, เอกสารเผยแพร่ เรื่อง ระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ, www.sepo.go.th, หน้า 9-10.

สำหรับรัฐวิสาหกิจที่จดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์จะมีความแตกต่างจากรัฐวิสาหกิจทั่วไปเกี่ยวกับเกณฑ์และน้ำหนักให้คะแนน โดยจะประเมินผลการดำเนินงาน 70% ซึ่งสูงกว่าการประเมินในรัฐวิสาหกิจทั่วไปที่ให้น้ำหนัก 50% นอกจากนี้ รัฐวิสาหกิจที่จดทะเบียนจะไม่มีเกณฑ์การประเมินเกี่ยวกับการดำเนินการตามนโยบายเหมือนกับรัฐวิสาหกิจทั่วไป นอกจากนี้ ยังมีความแตกต่างในการประเมินด้านการบริหารจัดการองค์กรที่ยึดตามเกณฑ์การประเมินผลของ IOD (สมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย) ที่มีการประเมินผลเกี่ยวกับการกำกับดูแลที่ดี 30% ในขณะที่รัฐวิสาหกิจทั่วไปจะมีการประเมินผลด้านการบริหารจัดการองค์กรใน 5 ประเด็น คือ บทบาทของคณะกรรมการ การบริหารความเสี่ยง การควบคุมและตรวจสอบภายใน การบริหารจัดการสารสนเทศ และการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยยึดตามเกณฑ์การประเมินของทริส (ไทยเรตติ้งแอนด์อินฟอร์เมชันเซอร์วิส)

หลักการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ จะเริ่มจากการทำบันทึกข้อตกลงการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ (Performance Agreement) เพื่อกำหนดตัวแปรและเป้าหมายในการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจในแต่ละปี โดยจะคำนึงถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายรัฐบาลและวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจ ซึ่งคณะกรรมการของรัฐวิสาหกิจเป็นผู้กำกับดูแลให้รัฐวิสาหกิจดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในบันทึกข้อตกลงฯ ในการประเมินผลงานของรัฐวิสาหกิจในดอนสิ้นปี จะแบ่งผลงานของรัฐวิสาหกิจออกเป็น 5 ระดับ (คะแนน 1-5) และมีการเชื่อมโยงกับระบบแรงจูงใจด้วย โดยรัฐวิสาหกิจใด

ดำเนินการได้ดีกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในบันทึกข้อตกลงฯ จะได้รับเงินโบนัสประจำปีตามเกณฑ์การจ่ายเงินโบนัสในแต่ละกลุ่ม (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ, 2549b)

ความหมายของระดับคะแนนของระบบประเมินผลฯ ใน 5 ระดับ สามารถอธิบายได้ดังนี้ ระดับ 5 หมายถึง ผลการดำเนินงานดีขึ้นมากระดับ 4 หมายถึง ผลการดำเนินงานดีขึ้น ระดับ 3 หมายถึง ผลการดำเนินงานปกติ ระดับ 2 หมายถึง ผลการดำเนินงานต่ำ และระดับ 1 หมายถึง ผลการดำเนินงานต่ำมาก

คะแนนการประเมินผลการดำเนินรัฐวิสาหกิจได้มีการเผยแพร่ทางเว็บไซต์ของ สคร. ซึ่งล่าสุดได้เผยแพร่การสรุปผลการประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งในแต่ละปี และได้แสดงคะแนนเฉลี่ย ระหว่างปี 2539-2548 ดังตารางที่ 3-12 ซึ่งพบว่า ในปี 2548 บริษัท ปตท จำกัด (มหาชน) เป็นรัฐวิสาหกิจที่ผลคะแนนสูงสุด 4.9100 คะแนน รองลงมา คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และธนาคารอาคารสงเคราะห์ (ธอส.) ที่มีคะแนนเท่ากับ 4.6955 และ 4.5681 คะแนน ตามลำดับ ในขณะที่บริษัทตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย (บตท.) เป็นแห่งที่มีผลคะแนนต่ำสุด 1.5012 คะแนน เมื่อพิจารณาจากผลคะแนนเฉลี่ย ระหว่างปี 2539-2548 พบว่า บริษัท ปตท จำกัด (มหาชน) เป็นรัฐวิสาหกิจที่ผลคะแนนเฉลี่ย สูงสุดอีกเช่นกัน เท่ากับ 4.6668 คะแนน (เฉลี่ยปี 2543-2548) ในขณะที่ บริษัท ไทยเดินเรือทะเล จำกัด มีผลคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดเพียง 1.8377 คะแนน ซึ่งเพิ่งเข้าระบบการประเมินผลในปี 2548

ตารางที่ 3-12: สรุปผลการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ ประจำปี 2539-2548

ลำดับที่	รัฐวิสาหกิจ	ผลการประเมิน (คะแนน)										คะแนนเฉลี่ย
		ปี 2548	ปี 2547	ปี 2546	ปี 2545	ปี 2544	ปี 2543	ปี 2542	ปี 2541	ปี 2540	ปี 2539	
1	บริษัท ปตท จำกัด (มหาชน)	4.9100	4.9120	4.7000	4.4986	4.5200	4.4600					4.6668
2	บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน)	3.1528	2.6920		3.8625	4.3600	4.3600	4.5500	4.7900	4.9000	4.9200	4.1764
3	บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด	4.0296	4.2131	4.5323	4.5902	4.3800						4.3490
4	ธนาคารออมสิน	4.2396	4.2392	4.6717	4.7493	4.4400	4.5700	4.0900	4.4000	3.7400	4.0100	4.3150
5	การท่าเรือแห่งประเทศไทย	3.0215	3.2855	4.6769	4.5637	3.8800	4.2700	4.4500	4.1000	4.6200	3.8900	4.0758
6	สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย	4.4772	4.3822	4.1638	3.9705	4.0000	4.3800	4.2200	4.4000	4.3100		4.2560
7	โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง	3.1968	3.1464	4.2120	4.2505	3.8700	4.0400	4.4600	3.8800	4.5900		3.9606
8	บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)	3.5740	3.9927	3.7599	3.9468	4.0800	4.3800	4.3600	4.0300	4.0400	4.5600	4.0723
9	ธนาคาร กรุงไทย จำกัด (มหาชน)	3.7537	3.7438	3.8937	4.5974	3.9400						3.9857
10	บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด	4.3281	4.1058									4.2170
11	การไฟฟ้านครหลวง	4.4330	4.2843	3.8991	4.1086	4.1000	4.1900					4.1692
12	ธนาคารอาคารสงเคราะห์	4.5681	4.5991	4.5695	3.9347	4.1300	3.5497					4.2252
13	การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	4.4263	4.1945	4.5389	4.3822	3.6900	3.9800	4.0000	3.9500	3.7000		4.0958
14	การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย	4.2977	4.0859	4.2069	4.2350	3.6600						4.0971
15	บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน)	3.2109	2.7191	4.2873	3.6772	4.0100	4.2900	4.1400	3.9100	3.8200	4.1000	3.8165
16	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	4.6955	4.5977	4.7671	4.5859	4.3300	3.8700	4.1800	3.1100	2.9300	4.1100	4.1176
17	บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)	3.4786	4.0956	4.1873	4.1220	3.6200						3.9007
18	การประปานครหลวง	4.4789	4.4874	4.4878	4.4258	4.4900	4.2500	3.8200	3.3900	3.5100	3.2400	4.0580
19	การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค	4.3089	4.0986	4.2809	3.5956	3.7700	3.8000					3.9757
20	การทางพิเศษแห่งประเทศไทย	3.7083	3.3551	3.8090	3.8997	3.1320	4.2500	4.0900	3.6300	3.9100		3.7538
21	บริษัทประกันสินเชื่อบุคคลสหกรณ์ชาดย้อม	4.1445	3.1604	3.6487	3.8948	3.8100						3.7317
22	การประปาสวนภูมิภาค	4.4714	4.3043	4.6037	4.4857	4.1900	4.1300	3.5700	3.0800	2.4800	3.4100	3.8725
23	บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)	4.1198	4.2573	4.1702	3.8380	4.0296	3.1000	3.7500	3.3000	3.8200		3.8205
24	การเคหะแห่งชาติ	3.7723	3.4213	3.8647	3.2726	3.0200	3.5800	3.9200	3.3100	3.2700	3.4800	3.4911
25	การรถไฟฟ้ามหานครแห่งประเทศไทย	3.1842	3.3740	3.8929	4.1618	4.0400	3.2900	2.4700	3.6400	2.7100		3.4181
26	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	3.1796	3.4280									3.3038
27	องค์การเภสัชกรรม	3.8391	3.7173	3.8225	3.2982	3.2300	3.1600	3.5500	3.5700	2.7600	3.8100	3.4757
28	ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมฯ	4.1905	3.9297	3.8295	2.4517	3.6200						3.6043
29	สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล	3.9432	2.8556	3.7353	3.4905	2.4266	3.2900	3.2000	3.4900	3.3100		3.3046
30	ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย	3.7050	3.5642	3.8813	3.7543	2.9600	2.9600	3.5300	2.8700	2.9000		3.3472
31	การรถไฟแห่งประเทศไทย	2.9996	2.4326	2.6627	3.3283	3.7600	3.5300	3.1900	3.6400	2.8000	2.2400	3.0583
32	บริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)	3.6830	3.0890									3.3860
33	บริษัท ขนส่ง จำกัด	2.8559	2.4165	3.1702	3.2732	2.7700	3.3600	3.2500	3.2900	2.4400		2.9806
34	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ	3.3529	3.3551	3.3506	3.2613	3.4000	2.9900	2.6800	3.0300	2.7300		3.1278
35	องค์การคลังสินค้า	2.3124	2.8095									2.5610
36	องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร	1.5427	2.6568									2.0998
37	องค์การจัดการน้ำเสีย	2.2654	2.3790	2.3512	2.2020	3.1100						2.4615
38	บริษัท ท่าอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ จำกัด				2.4522	2.5600						2.5061
39	บริษัท ตลาดรองสินเชื่อบุคคล	1.5012	2.5174	2.0090	2.6430	2.1900						2.1721
40	องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย	2.2796	2.3359									2.3078
41	องค์การพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ	3.6635										3.6635
42	การกีฬาแห่งประเทศไทย	3.6076										3.6076
43	สำนักงานธนารักษ์	3.5850										3.5850
44	องค์การสวนพฤกษศาสตร์	3.5789										3.5789
45	องค์การสวนสัตว์	3.5016										3.5016
46	องค์การสุรา	3.1487										3.1487
47	โรงพิมพ์ตำรวจ	3.1389										3.1389
48	สถาบันการบินพลเรือน	3.0003										3.0003
49	องค์การสะพานปลา	2.7291										2.7291
50	องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้	2.1844										2.1844
51	บริษัท ไทยเดินเรือทะเล จำกัด	1.8377										1.8377
		50	39	32	34	34	25	21	21	21	11	

ที่มา: รวบรวมข้อมูลจาก ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ www.sepo.go.th

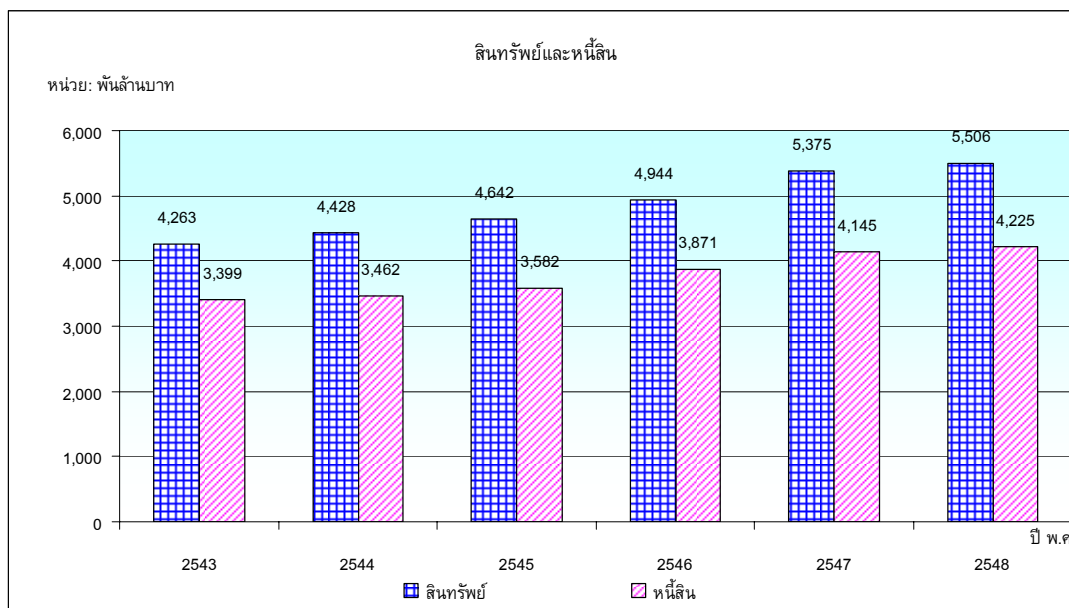
ข้อมูลการเงินของรัฐวิสาหกิจ

รัฐวิสาหกิจมีการรวบรวมข้อมูลและจัดทำรายงานทางการเงินเช่นเดียวกับองค์กรในภาคเอกชน โดยยึดตามหลักการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไป ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการบัญชีและการเงินของรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2548 กำหนดให้รัฐวิสาหกิจต้องจัดทำและเก็บรักษาบัญชี และจัดทำรายงานเกี่ยวกับฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ ดังนั้น รายงานทางการเงินจึงเป็นความรับผิดชอบโดยตรงของคณะกรรมการ คณะกรรมการต้องรายงานความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานตามหน้าที่ในการดูแลกิจการโดยการทำรายงานประจำปีและงบการเงินส่งให้สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน กระทรวงการคลัง และกระทรวงเจ้าสังกัด โดยงบการเงินของรัฐวิสาหกิจจะต้องผ่านการตรวจสอบและรับรองจากสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.)

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) เป็นหน่วยงานกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจที่ได้มีการรวบรวมข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับรัฐวิสาหกิจ และข้อมูลทางการเงิน ซึ่งทาง สคร. ได้มีการรวบรวมและเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ www.sepo.go.th โดยสามารถดาวน์โหลดข้อมูลงบการเงินและหมายเหตุประกอบงบการเงินย้อนหลังสำหรับแต่ละแห่งได้ นอกจากนี้ สคร. ได้มีการสรุปข้อมูลโดยภาพรวมเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจที่มีผลการดำเนินงานโดดเด่นในแต่ละด้าน (ภาคผนวก 3-2) ซึ่งจากข้อมูล ณ 24 ม.ค. 2549 พบว่า งบดุล บัญชี พ.ศ. 2548 ธนาคารกรุงไทย เป็นองค์กรที่มีสินทรัพย์รวม และหนี้สินรวมสูงที่สุด (1,147.97 และ 1,065.97 พันล้านบาท) รองลงมา คือ ธนาคารออมสิน (656.56 และ 588.82 พันล้านบาท) ในขณะที่ บมจ.กฟผ. และสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นองค์กรที่มีการนำส่งรายได้แผ่นดินสูงที่สุด เท่ากับ 16.93 และ 10.35 พันล้านบาท ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังพบว่า บมจ. ปตท. และธนาคารกรุงไทย เป็นองค์กรที่มีกำไรสุทธิ (ก่อนหักภาษี) สูงที่สุด 86.99 และ 15.05 พันล้านบาท ตามลำดับ ในขณะที่ บมจ.กฟผ. และการรถไฟแห่งประเทศไทย มีผลขาดทุนสูงสุด เท่ากับ 7.23 และ 6.43 พันล้านบาท

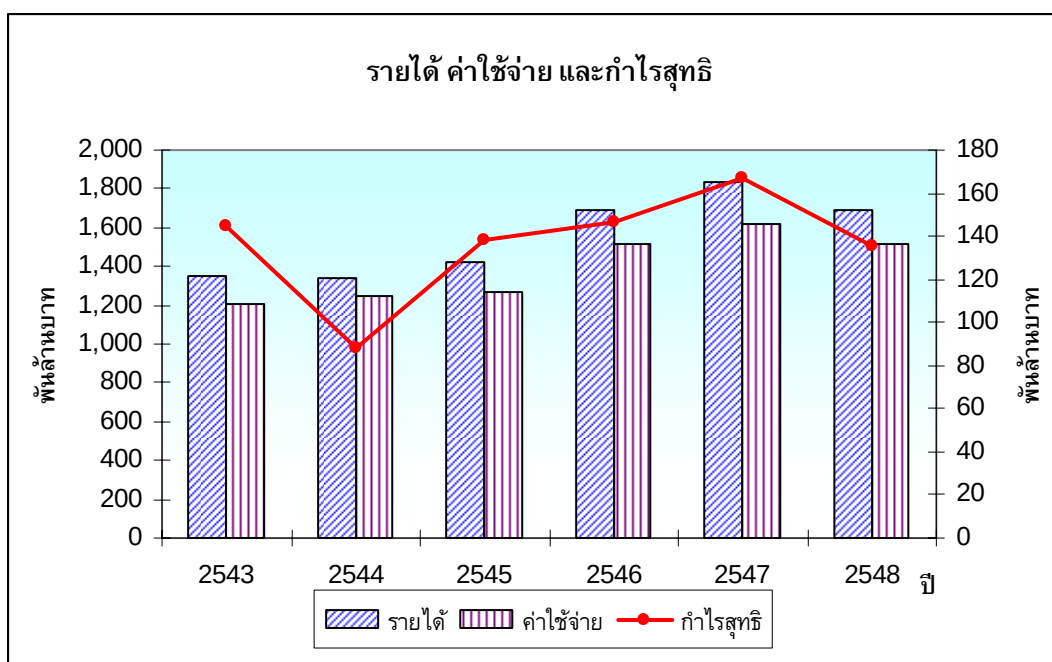
จากแผนภาพที่ 3-5 พบว่า มูลค่ารวมสินทรัพย์และหนี้สินของรัฐวิสาหกิจ ระหว่างปี 2543-2548 มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น โดยนับจากปี 2543 จะพบว่าสินทรัพย์มีอัตราเพิ่มสูงขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณ 5% ต่อปี และหนี้สินมีอัตราเพิ่มสูงขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณ 4% นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากแผนภาพที่ 3-6 พบว่า รายได้และค่าใช้จ่าย มีอัตราเพิ่มสูงขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณ 5% ต่อปี ในขณะที่กำไรสุทธิ มีอัตราเพิ่มสูงขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณ 4% ต่อปี

แผนภาพที่ 3-5: สินทรัพย์และหนี้สินระหว่างปี พ.ศ. 2543- 2548 (พันล้านบาท)

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ ข้อมูล ณ.วันที่ 24 ม.ค 49

แผนภาพที่ 3-6: รายได้ ค่าใช้จ่าย และกำไรสุทธิ ระหว่างปี พ.ศ. 2543- 2548 (พันล้านบาท)

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ ข้อมูล ณ.วันที่ 24 ม.ค 49

นอกจากนี้ จากข้อมูลการสรุปฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานภาพรวมของ รัฐวิสาหกิจ ของ สคร. (ภาคผนวก 3-1) พบว่า ข้อมูลล่าสุดปี 2548 มีมูลค่าสินทรัพย์รวม เท่ากับ 5,505.94 พันล้านบาท หนี้สินรวม 4,225.32 พันล้านบาท รายได้ 1,688.88 พันล้านบาท ค่าใช้จ่าย 1,513.87 พันล้านบาท และกำไรสุทธิ 135.73 พันล้านบาท ซึ่งข้อมูลดังกล่าวมีการปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น ยกเว้นกำไรสุทธิที่มีการลดจำนวนลงจากปี 2547 เมื่อพิจารณาจากอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) พบว่ามีแนวโน้มลดลงจากปี 2543 โดย ROA มีอัตราอยู่ระหว่าง 2-3 เปอร์เซ็นต์ และ ROE มีอัตราประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์

ถึงแม้ว่า สคร. ได้มีการนำเสนอรายงานการเงินและมีการสรุปข้อมูลสำคัญในภาพรวมแล้วก็ตาม แต่การวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินเชิงลึกก็มีความจำเป็นสำหรับการวิจัยครั้งนี้เช่นกัน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและทราบแนวโน้มทางการเงินของรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น จึงได้มีการรวบรวมข้อมูลทางการเงินของรัฐวิสาหกิจที่มีการเผยแพร่อยู่ระหว่างปี 2541 – 2548 และนำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการวิจัยต่อไป และเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ ข้อมูลจะขอกล่าวถึงรัฐวิสาหกิจโดยใช้ชื่อย่อแทนชื่อเต็ม (ชื่อเต็มของรัฐวิสาหกิจแสดงอยู่ในภาคผนวก 4-1) โดยจะอธิบายข้อมูลทางการเงินแบ่งเป็นรายสาขา (ข้อมูลตัวทางการเงินดูเพิ่มเติมได้ในภาคผนวก 3-3) ดังต่อไปนี้

1. สาขาพลังงาน ประกอบด้วยรัฐวิสาหกิจจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ ปตท. กฟผ. กฟน. และ กฟภ. รัฐวิสาหกิจในกลุ่มนี้ มีสินทรัพย์รวมและรายได้ดำเนินงานสูงกว่าแสนล้านบาท โดย กฟผ. เป็นแห่งที่มีสินทรัพย์รวมสูงสุดกว่า 300,000 ล้านบาท ในขณะที่ ปตท. มีรายได้สูงที่สุด กว่า 600,000 ล้านบาท และมีแนวโน้มสูงขึ้น แต่มีเงินที่นำส่งให้รัฐกลับมีแนวโน้มลดลง ซึ่งตรงกันข้ามกับ กฟผ. ที่ ณ ปี 2548 มีการนำส่งเงินได้ให้รัฐสูงกว่า 10,000 ล้านบาท สำหรับงบลงทุน ปตท. มีแนวโน้มสูงเพิ่มขึ้นทุกปี ในปี 2548 มีการเบิกจ่ายงบลงทุนกว่า 70,000 ล้านบาท

2. สาขาขนส่ง ประกอบด้วยรัฐวิสาหกิจจำนวน 14 แห่ง บกท. และ กทพ. เป็นรัฐวิสาหกิจที่มีสินทรัพย์สูงกว่าแห่งอื่น ที่ระดับแสนล้านบาท โดยเฉพาะ บกท. มีสินทรัพย์รวมกว่า 200,000 ล้านบาท และเป็นแห่งเดียวในกลุ่มนี้ที่สร้างรายได้สูงกว่า 100,000 ล้านบาทอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาจากตัวเลขนำส่งเงินส่งให้รัฐยังมีไม่สูงนัก แต่กลับมีการเบิกจ่ายงบลงทุนสูงถึงกว่า 50,000 ล้านบาท

3. สาขาสื่อสาร ประกอบด้วยรัฐวิสาหกิจจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ ทศท. กสท. ปณท. และ อสมท. ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจที่ผ่านการแปรรูปรัฐวิสาหกิจทุกแห่ง แต่ อสมท. เป็นแห่งเดียวที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในกลุ่มสาขานี้ ทศท. มีสินทรัพย์และรายได้รวมสูงที่สุด และใช้งบลงทุนสูงที่สุดด้วย กว่า 10,000 ล้านบาท

4. สาขาสาธารณูปการ ประกอบด้วยรัฐวิสาหกิจจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ กปน. กปภ. อจน. และ กคช. รัฐวิสาหกิจในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีสินทรัพย์ในระดับที่ใกล้เคียงกันกว่า 50,000 ล้านบาท ยกเว้น อจน. ที่มีสินทรัพย์ในปี 2547 น้อยมากเพียง 75 ล้านบาท สำหรับรายได้ กปน. และ กปภ. มีจำนวนกว่า 10,000 ล้านบาท ในขณะที่ กคช. ที่มีรายได้กว่า 3,000 ล้านบาท แต่เป็นแห่งที่ใช้งบประมาณสูงถึงกว่า 10,000 ล้านบาท ในปี 2548

5. สาขาอุตสาหกรรม ประกอบด้วยรัฐวิสาหกิจจำนวน 7 แห่ง ได้แก่ รยส. โรงงานไฟฟ้า อส. อ.บ.ต. อฟน. โรงพิมพ์ตำรวจ และ กนอ. โดยรวมแล้วรัฐวิสาหกิจในกลุ่มนี้มีสินทรัพย์และรายได้ไม่สูงมากนัก มีเพียง รยส. เพียงแห่งเดียวที่ในปี 2548 มีสินทรัพย์สูงกว่า 25,000 ล้านบาท และมีรายได้สูงกว่า 44,000 ล้านบาท แต่รัฐวิสาหกิจในกลุ่มสาขานี้มีการใช้จ่ายงบประมาณไม่สูงนัก และเงินนำส่งให้รัฐก็ไม่สูงเช่นกัน

6. สาขาเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วยรัฐวิสาหกิจจำนวน 7 แห่ง ได้แก่ อ.อ.ป. อ.ส.พ. อ.ส.ค. อ.ต.ก. อสป. สกย. และ อ.ส.ย. รัฐวิสาหกิจในกลุ่มสาขานี้มีสินทรัพย์รวมในระดับที่น้อยมาก ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 500-2,000 ล้านบาท แต่มี สกย. เพียงแห่งเดียวที่มีสินทรัพย์รวมสูงกว่า 7,000 ล้านบาท สำหรับรายได้และงบประมาณส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ อีกทั้งส่วนใหญ่ไม่มีการนำส่งรายได้ให้รัฐ

7. สาขาพาณิชย์และบริการ ประกอบด้วยรัฐวิสาหกิจจำนวน 5 แห่ง ได้แก่ สลากข. อค. อคส. ททท. และบริษัทสห รัฐวิสาหกิจที่มีสินทรัพย์สูงที่สุดคือ สลากข. มีสินทรัพย์รวมกว่า 28,000 ล้านบาท รองลงมา คือ ททท. มีสินทรัพย์กว่า 4,000 ล้านบาท ส่วนที่เหลืออีก 2 แห่งมีสินทรัพย์ไม่เกิน 1,000 ล้านบาท สำหรับรายได้มีเพียงสลากข. แห่งเดียวที่มีรายได้กว่า 5,000 ล้านบาท รัฐวิสาหกิจในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ใช้งบประมาณน้อยและนำส่งรายได้น้อยด้วย ยกเว้น สลากข. ที่นำส่งเงินให้รัฐกว่า 8,000 ล้านบาท ในปี 2547

8. สาขาสังคมและเทคโนโลยี ประกอบด้วยรัฐวิสาหกิจจำนวน 6 แห่ง ได้แก่ สรค. กกท. อสส. วว. อพวช. และ อภ. ซึ่งต่างมีสินทรัพย์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับเดียวกัน ประมาณ 1,000 กว่า ล้านบาท ยกเว้น อภ. ที่ในปี 2548 มีสินทรัพย์สูงถึง 7,000 กว่าล้านบาท เช่นเดียวกับรายได้ที่สูงถึง 4,000 กว่าล้านบาท ในขณะที่แห่งอื่นสูงไม่เกิน 500 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม รัฐวิสาหกิจในกลุ่มนี้มีการเบิกจ่ายงบประมาณน้อยมาก และส่วนใหญ่ไม่มีการนำส่งรายได้

9. สาขาสถาบันการเงิน ประกอบด้วยรัฐวิสาหกิจ จำนวน 9 แห่ง ได้แก่ ธ. กรุงไทย ธ.ออมสิน ธอส. ธกส. ธสน. ธพว. บตท. บบส. และ บอย. รัฐวิสาหกิจในกลุ่มสาขานี้ ส่วนใหญ่เป็นธนาคารซึ่งจะมีขนาดสินทรัพย์จำนวนมาก โดยเฉพาะกรุงไทยเป็นแห่งที่มีสินทรัพย์รวมสูงที่สุดกว่า 1,000,000 ล้านบาท รองลงมา คือ ธ.ออมสินกว่า 600,000 ล้านบาท และเช่นเดียวกันทั้ง กรุงไทย และธ.ออมสินเป็นแห่งที่มีรายได้จำนวนสูงที่สุดในกลุ่มสาขานี้ โดยมี

รายได้สูง 50,000 กว่าล้านบาท และกว่า 30,000 ล้านบาท ตามลำดับ สำหรับรัฐวิสาหกิจในกลุ่มนี้ไม่มีข้อมูลการเบิกจ่ายงบลงทุนจากภาครัฐ แต่มีการนำส่งเงินให้ภาครัฐ โดยเฉพาะ ธ.ออมสิน นำส่งสูงกว่าแห่งอื่นประมาณ 4,000 กว่าล้านบาท

ตามที่กล่าวมาข้างต้นสามารถเห็นภาพรวมของรัฐวิสาหกิจในแต่ละสาขา และในแต่ละองค์กรได้มากขึ้น จึงพอสรุปได้ว่าสาขาพลังงานและสาขาการเงินเป็นกลุ่มรัฐวิสาหกิจที่มีฐานะทางการเงินที่มีการจัดหาแหล่งเงินทุนสูงกว่าสาขาอื่น ๆ และสร้างมูลค่ารายได้ในจำนวนกว่าหลายพันล้านบาท ถึงแม้ว่าสาขาดังกล่าวจะมีอัตราผลตอบแทนไม่สูงนัก แต่ก็อยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่สาขาสถาปัตยกรรมอาจไม่มีความโดดเด่นในด้านใดเลย แต่ก็สามารถสร้างผลตอบแทนในระดับสูงได้เช่นกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากมูลค่าสินทรัพย์และส่วนของเจ้าของมีมูลค่าไม่สูงนักเมื่อเทียบกับสาขาพลังงานและสาขาการเงิน

นอกจากนี้ ยังพบว่ารัฐวิสาหกิจในสาขาสาธารณสุข การ สาขาสถาปัตยกรรม สาขาเกษตร และทรัพยากรธรรมชาติ และสาขาพาณิชย์และบริการ เป็นสาขาที่มีรายได้หลักจากการดำเนินงานอยู่ในระดับที่ต่ำมาก ซึ่งจากการสังเกตข้อมูลในงบกำไรขาดทุนจะพบว่ารัฐวิสาหกิจในสาขาดังกล่าวหลายแห่งมีรายได้ส่วนหนึ่งมาจากเงินอุดหนุนของรัฐบาลหลายล้านบาท และถึงแม้จะได้รับเงินอุดหนุนก็ตาม แต่ก็ไม่ได้ทำให้รัฐวิสาหกิจมีผลกำไรมากขึ้นและบางแห่งอาจประสบผลขาดทุน

ข้อมูลจากรายงานประจำปี 2548 ของ สคร. ได้มีการรายงานผลการปฏิบัติราชการของ สคร. ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการสำหรับรัฐวิสาหกิจที่มีปัญหาผลขาดทุนจำนวน 11 แห่ง ได้แก่ 1) การรถไฟแห่งประเทศไทย 2) องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ 3) การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย 4) สถาบันการบินพลเรือน 5) องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร 6) องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย 7) การเคหะแห่งชาติ 8) องค์การสวนสัตว์ 9) บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด และ 10) องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ โดย สคร. ได้ตั้งเป้าหมายว่ารัฐวิสาหกิจเหล่านี้ควรจะเริ่มมีกำไรในปี 2553

นอกจากนี้ สคร. ได้มีการมอบรางวัลรัฐวิสาหกิจดีเด่นประจำปีให้แก่รัฐวิสาหกิจที่มีความสามารถในการตอบสนองนโยบายต่างๆ ที่รัฐวิสาหกิจได้รับมอบหมาย โดยแบ่งเป็นรางวัลออกเป็น 3 ประเภท คือ รางวัลคณะกรรมการรัฐวิสาหกิจดีเด่น รางวัลการบริหารจัดการองค์กรดีเด่น และรางวัลผลการดำเนินงานดีเด่น โดยรางวัลผลการดำเนินงานดีเด่น จะประเมินจากผลการประกอบการหลักของรัฐวิสาหกิจทั้งด้านการเงินและมิใช่การเงิน ซึ่งรัฐวิสาหกิจ 3 แห่งได้รับรางวัลผลการดำเนินงานดีเด่น ได้แก่ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ดังนั้น จึงถือได้ว่า บริษัท ปตท.จำกัด เป็นรัฐวิสาหกิจที่มีความโดดเด่นมากกว่ารัฐวิสาหกิจแห่งอื่น ๆ และถือเป็นรัฐวิสาหกิจที่มีศักยภาพในการสร้างผลกำไรให้แก่ภาครัฐในระดับสูง รวมทั้งมีความสามารถแข่งขันกับภาคเอกชน ในขณะที่รัฐวิสาหกิจในสาขาอุตสาหกรรม สาขาสังคมและเทคโนโลยี สาขาเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ และสาขาพาณิชย์และบริการ เป็นกลุ่มที่ไม่สามารถสร้างกำไรให้ภาครัฐได้มากนัก แต่ก็ป็นรัฐวิสาหกิจที่จำเป็นต้องมีเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ สำหรับรัฐวิสาหกิจที่สร้างกำไรให้แกรัฐได้แก่ สาขาพลังงาน สาขาการเงิน สาขาขนส่ง และสาขาสื่อสาร

รายการอ้างอิง

กระทรวงการคลัง (2550), ความเป็นมาของรัฐวิสาหกิจ,

แหล่งที่มา:<http://www.mof.go.th/sepc/sepc2.htm>.

กระทรวงการคลัง (2544), คู่มือระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ. ฝ่ายเลขานุการ

คณะกรรมการประเมินผลงานรัฐวิสาหกิจ สำนักรัฐวิสาหกิจและหลักทรัพย์ของรัฐ.

คณะกรรมการกำกับนโยบายด้านรัฐวิสาหกิจ (2541), สรุปแผนแม่บทการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ,

แหล่งที่มา:<http://www.mof.go.th/sepc/>. วันที่สืบค้น 30 มิถุนายน 2548)

นันทวัฒน์ บรมานันท์ (2547), รายงานสรุปผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การแปรรูป

รัฐวิสาหกิจ, อาจารย์ประจำ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, แหล่งที่มา:

http://www.thaiserc.org/main_news_detail.php?no=16&dir=news

ผดุงศักดิ์ รัตนเดโช และคณะ (2549), สรุปผลวิจัย เรื่อง “ผลกระทบของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ:

ข้อดีข้อเสีย”, 19 หน้า.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2548), รัฐวิสาหกิจไทยกับการกำกับดูแลกิจการที่ดีตาม

กติกาสากล, ศูนย์พัฒนาการกำกับดูแลกิจการบริษัทจดทะเบียน. แหล่งที่มา:

www.set.or.th , 7 หน้า.

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (2549a), รัฐวิสาหกิจไทย, แหล่งที่มา:

www.sepo.or.th.

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (2549b), ระบบประเมินผลรัฐวิสาหกิจ, แหล่งที่มา:

www.sepo.or.th.

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (2549c), ภาพรวมระบบประเมินผลรัฐวิสาหกิจ,

17 หน้า.

สำนักงานประมาณ (2550), อำนาจหน้าที่ของสำนักงบประมาณ, แหล่งที่มา: www.bb.go.th

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550), ประวัติและบทบาท

หน้าที่ของ สศช., แหล่งที่มา: www.nesdb.go.th

Pallapa Ruangrong (2005), ARGC Task Force on Corporate Governance of SOEs

The Case of Thailand, Prepared by State Enterprise Policy Office, Ministry of Finance, Thailand. Available from:

www.oecd.org/dataoecd/14/28/34974513.ppt

ภาคผนวก บทที่ 3

ภาคผนวก 3-1: ผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงิน ภาพรวมรัฐวิสาหกิจ

ภาคผนวก 3-2: การจัดอันดับรัฐวิสาหกิจจากข้อมูลทางการเงิน

ภาคผนวก 3-3: ข้อมูลทางการเงินเบื้องต้นของรัฐวิสาหกิจ แบ่งตามสาขา

ภาคผนวก 3-1: ผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงิน ภาพรวมรัฐวิสาหกิจ

(หน่วย: ล้านบาท)

รายการ \ ปี พ.ศ.	2543	2544	2545	2546	2547	2548 (ณ ก.ย. 48)
สินทรัพย์	4,263,146.91	4,428,316.26	4,642,296.50	4,944,462.32	5,375,224.14	5,505,941.33
หนี้สิน	3,399,025.30	3,461,695.43	3,581,568.05	3,870,886.88	4,144,709.60	4,225,321.32
ทุน	864,121.61	966,620.83	1,060,728.45	1,073,575.44	1,230,514.55	1,280,620.02
รายได้	1,352,959.06	1,340,018.01	1,422,107.98	1,690,995.24	1,829,963.35	1,688,884.00
กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน					646.16	1,028.71
ค่าใช้จ่าย	1,203,775.30	1,244,510.43	1,268,156.41	1,514,414.15	1,615,055.13	1,513,876.82
ขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน					15,402.87	7,539.70
กำไร (ขาดทุน) สุทธิก่อนภาษี	149,183.76	95,507.58	153,951.57	176,581.09	200,151.51	168,496.19
ภาษีเงินได้นิติบุคคล	4,319.62	7,763.68	15,437.60	29,990.58	32,684.56	32,766.92
กำไร (ขาดทุน) สุทธิ	144,864.14	87,743.90	138,513.97	146,590.51	167,466.95	135,729.27
เงินอุดหนุน	24,326.80	32,347.28	37,181.81	42,453.84	39,933.30	41,113.60
รายได้ นำส่งภาครัฐ :	48,512.39	66,771.03	74,500.28	94,104.52	91,295.20	116,364.43
เงินนำส่งรายได้แผ่นดิน/เงินปันผล	44,192.77	59,007.35	58,905.98	63,923.63	57,516.76	81,374.40
เงินปันผลของกิจการที่ กค. ถือต่ำกว่า 50 %	n/a	n/a	156.70	190.32	1,017.54	2,223.10
เงินนำส่งของรศ. ที่อุบลและชำระบัญชี	n/a	n/a	n/a	n/a	76.34	0.01
ภาษีเงินได้นิติบุคคล	4,319.62	7,763.68	15,437.60	29,990.58	32,684.56	32,766.92
งบลงทุน						
ยอดอนุมัติทั้งปี	n/a	286,578.00	204,866.79	191,160.00	347,755.67	400,156.01
เบิกจ่ายจริง	n/a	140,401.76	111,602.66	94,357.29	155,651.82	210,082.01
อัตราการเบิกจ่าย (%)	n/a	64.76	67.75	56.37	58.52	52.50
จำนวนพนักงาน (คน)	288,116	286,898	284,673	278,308	272,549	270,873
จำนวนข้อมูลรัฐวิสาหกิจ (แห่ง)	61	61	61	61	60	59
ผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (%)	3.40	1.98	2.98	2.96	3.12	2.47
ผลตอบแทนต่อส่วนของทุน (%)	16.76	9.08	13.06	13.65	13.61	10.60
ผลตอบแทนต่อรายได้ (%)	10.71	6.55	9.74	8.67	9.15	8.04
หนี้สินต่อทุน (เท่า)	3.93	3.58	3.38	3.61	3.37	3.30

แสดงรับรองงบการเงินแล้ว ปี 2543 = 60 แห่ง ปี 2544= 59 แห่ง ปี 2545= 57 แห่ง ปี 2546= 56 แห่ง ปี 2547= 55 แห่ง ปี 2548

เป็นข้อมูลเบื้องต้น ณ สิ้นงวดบัญชี ก.ย. 48 จำนวน 59 แห่ง

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ ข้อมูล ณ วันที่ 24 ม.ค 49

ภาคผนวก 3-2: การจัดอันดับรัฐวิสาหกิจจากข้อมูลทางการเงิน

รัฐวิสาหกิจที่มีสินทรัพย์รวมสูงสุด 10 อันดับแรก (ปีบัญชี 2548)

หน่วย : ล้านบาท

ลำดับที่	รายชื่อรัฐวิสาหกิจ	สินทรัพย์
1	ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)	1,147,975.02
2	ธนาคารออมสิน	656,563.23
3	บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)	556,032.18
4	ธนาคารอาคารสงเคราะห์	500,510.50
5	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	437,099.82
6	บริษัท กฟผ จำกัด (มหาชน)	365,647.30
7	บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน)	241,764.86
8	บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)	231,638.28
9	การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค	207,181.77
10	การทางพิเศษแห่งประเทศไทย	163,994.34

หมายเหตุ : เป็นข้อมูลเบื้องต้น ณ สิ้นงวดบัญชี ก.ย. 48

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อมูล ณ.วันที่ 24 ม.ก. 49

รัฐวิสาหกิจที่มีหนี้สินรวมสูงสุด 10 อันดับแรก (ปีบัญชี 2548)

หน่วย : ล้านบาท

ลำดับที่	รายชื่อรัฐวิสาหกิจ	หนี้สิน
1	ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)	1,065,978.73
2	ธนาคารออมสิน	588,829.42
3	ธนาคารอาคารสงเคราะห์	475,983.52
4	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	391,644.46
5	บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)	318,580.02
6	บริษัท กฟผ จำกัด (มหาชน)	194,775.87
7	บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)	172,426.19
8	บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน)	140,118.14
9	การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค	132,685.86
10	การทางพิเศษแห่งประเทศไทย	94,028.28

หมายเหตุ : เป็นข้อมูลเบื้องต้น ณ สิ้นงวดบัญชี ก.ย. 48

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อมูล ณ.วันที่ 24 ม.ก. 49

รัฐวิสาหกิจที่มีการนำส่งรายได้แผ่นดินสูงสุด 10 อันดับแรก (ปีงบประมาณ 2548)

หน่วย : ล้านบาท

ลำดับที่	รายชื่อรัฐวิสาหกิจ	รายได้ส่ง
1	บริษัท กฟผ จำกัด (มหาชน)	16,931.35
2	สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล	10,358.49
3	บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน)	10,116.00
4	บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)	9,907.32
5	โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง	5,985.50
6	ธนาคารออมสิน	5,334.00
7	บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน)	4,583.00
8	บริษัท อสมท จำกัด(มหาชน)	2,800.78
9	บริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม	2,705.00
10	ธนาคารอาคารสงเคราะห์	2,002.00

หมายเหตุ : เป็นข้อมูลเบื้องต้น ณ สิ้นงวดบัญชี ก.ย. 48

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อมูล ณ.วันที่ 24 ม.ก. 49

รัฐวิสาหกิจที่มีกำไรสุทธิ (ก่อนหักภาษี) สูงสุด 10 อันดับแรก (ปีบัญชี 2548)

หน่วย : ล้านบาท

ลำดับที่	รายชื่อรัฐวิสาหกิจ	กำไรสุทธิ
1	บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)	86,994.02
2	ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)	15,050.21
3	บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน)	10,702.30
4	บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)	9,858.04
5	บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)	9,656.00
6	ธนาคารออมสิน	8,984.40
7	การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค	7,660.00
8	โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง	6,090.92
9	บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน)	5,949.00
10	การไฟฟ้านครหลวง	5,815.52

หมายเหตุ : เป็นข้อมูลเบื้องต้น ณ สิ้นงวดบัญชี ก.ย. 48

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อมูล ณ.วันที่ 24 ม.ก. 49

รัฐวิสาหกิจที่มีผลขาดทุนสูงสุด 10 อันดับแรก (ปีบัญชี 2548)

หน่วย : ล้านบาท

ลำดับที่	รายชื่อรัฐวิสาหกิจ	ขาดทุนสุทธิ
1	บริษัท กฟผ จำกัด (มหาชน)	(7,236.51)
2	การรถไฟแห่งประเทศไทย	(6,431.52)
3	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ	(5,232.16)
4	การรถไฟฟ้ามหานครแห่งประเทศไทย	(557.18)
5	องค์การลาดเพื่อเกษตรกร	(230.12)
6	องค์การสวนสัตว์	(109.74)
7	ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย	(37.85)
8	สถาบันการบินพลเรือน	(37.68)
9	องค์การสวนพฤกษศาสตร์	(30.94)
10	องค์การฟอกหนัง	(29.01)

หมายเหตุ : เป็นข้อมูลเบื้องต้น ณ สิ้นงวดบัญชี ก.ย. 48

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อมูล ณ.วันที่ 24 ม.ก. 49

ภาคผนวก 3-3: ข้อมูลทางการเงินเบื้องต้นของรัฐวิสาหกิจ แบ่งตามสาขา (หน่วย: ล้านบาท)

1. สาขาพลังงาน

ชื่อย่อ	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548
สินทรัพย์รวม								
ปตท.		158,755.11	191,328.86	238,172.55	234,465.84	269,067.17	259,961.46	
กฟผ.	358,445.39	396,362.32	434,410.86	409,330.69	382,086.13	374,996.55	344,889.19	347,324.65
กฟน.	77,020.88	81,145.65	87,991.03	93,667.41	94,349.28	99,066.81	104,586.93	112,856.34
กฟภ.	147,321.95	150,844.31	157,314.38	167,961.12	175,498.32	185,128.49	199,032.84	209,767.34
รายได้จากการดำเนินงาน								
ปตท.		227,302.26	364,587.79		387,097.82	478,922.03	614,258.39	
กฟผ.	146,688.28	134,444.35	161,134.30	185,194.07	207,198.01	230,607.99	273,432.58	281,855.00
กฟน.	72,092.37	67,389.20	75,738.30	88,968.51	92,614.64	100,502.44	110,660.12	117,216.09
กฟภ.	103,138.54	101,724.56	115,831.55	137,772.89	148,246.11	164,364.32	190,993.06	213,707.44
การเบิกจ่ายงบลงทุน								
ปตท.				7,004.80	9,936.26	11,777.05	16,860.85	71,053.52
กฟผ.				21,120.16	14,261.53	6,878.17	11,062.63	16,572.05
กฟน.				7,507.70	7,384.60	6,021.10	5,479.33	7,945.83
กฟภ.				11,197.27	12,730.63	12,679.61	9,173.06	13,808.40
การนำส่งรายได้ให้รัฐ								
ปตท.	542.60	8,308.00	3,897.60	7,155.00	11,020.92	5,522.71	5,871.00	
กฟผ.	2,000.00	5,267.65	7,975.12	16,620.00	7,470.00	9,555.00	10,540.50	
กฟน.	1,522.00	1,188.00	687.00	864.50	1,696.80	1,637.80	1,603.80	
กฟภ.	6,960.00	5,306.15	2,987.00	2,900.00	2,175.00	2,096.50	2,414.20	

2. สาขาขนส่ง

ชื่อย่อ	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548
สินทรัพย์รวม								
กทพ.	48,112.69	50,207.93	161,263.00	159,070.51	156,851.82	155,354.06	159,779.82	163,994.34
รฟท.		50,207.93	55,838.69	62,862.70	70,313.72	74,074.74	75,093.97	85,245.62
รฟม.	28,681.03	55,628.94	72,833.29	90,085.78	99,901.79	102,900.64		
ขสมก.	3,045.16	3,114.64	5,184.09	4,066.93	6,325.43	5,228.95	3,040.81	6,066.03
บขส.	3,045.16	3,114.64	3,254.10	3,342.92	3,745.09	3,581.59	3,913.31	3,889.18
ร.ส.พ.	455.04	398.24	345.57	313.68				
กทข.	19,815.54	20,688.16	23,782.39	24,560.89	24,797.61	22,244.25	2,268.95	
บตด.	359.43	314.30	306.49	309.81	319.25	292.86	306.93	291.41
เอกท.	192.61	208.24	200.84	203.39	197.65	207.51	210.88	212.37
ทอท.	28,008.56	34,281.88	3,066.51	41,737.76	41,121.57	41,665.44	65,724.77	74,066.94
บหม.	11,880.06	14,058.23	15,998.82	17,979.81	23,483.27	37,289.23	66,729.82	93,820.00
บกท.	150,822.55	144,809.98	167,624.55	172,732.52	178,231.65	167,751.59	192,925.97	231,241.73
บวท.	2,564.63	2,566.01	272,703.89	2,915.52	3,071.99	3,226.56	3,728.02	5,146.59
สบพ.		570.37	535.88	546.82	446.68	656.52	692.09	
รายได้จากการดำเนินงาน								
กทพ.	559.45	5,364.96	3,211.44	3,454.94	2,901.85	4,989.59	5,219.89	5,321.05
รฟท.		7,207.94	7,535.68	7,835.18	8,064.11	8,657.52	8,647.31	8,488.33
รฟม.	129.99	144.61	65.44	2,632.30	2,558.41	129.69		
ขสมก.	2,072.70	2,180.81	6,400.16	6,379.62	6,274.53	6,159.13	5,828.28	6,216.86
บขส.	2,072.70	2,180.84	2,382.25	2,607.59	2,705.02	2,868.65	2,945.78	3,166.56
ร.ส.พ.	1,058.92	964.63	940.39	866.43				
กทข.	4,957.64	4,781.30	5,008.17	5,188.38	5,467.66	5,792.62		
บตด.	756.59	359.40	273.07	229.51	153.53	159.38	306.16	294.59
เอกท.	78.94	94.31	87.64	121.11	102.79	144.34	135.16	164.71
ทอท.	8,788.34	10,279.21	10,938.89	11,759.85	12,024.38	11,999.66	13,973.93	14,894.44
บหม.				14,408.82				
บกท.	105,493.28	107,652.95	121,459.65	178,865.88	128,735.86	134,220.26	152,187.64	162,085.50
บวท.	2,128.57	2,486.42	2,896.89	3,307.66	2,990.45	3,013.10	3,496.13	3,820.53
สบพ.		107.17	93.05	201.09	130.01	150.87	210.08	
การเบิกจ่ายงบลงทุน								
กทพ.				507.58	316.11	177.86	1,147.84	5,613.65
รฟท.				7,917.52	9,633.36	7,859.19	3,476.37	3,321.88
รฟม.				20,460.14	12,371.50	3,640.90	1,478.80	957.61
ขสมก.				18.94	27.96	11.16	2.23	2.65
บขส.				17.13	8.4	9.33	136.05	290.02
ร.ส.พ.				0	0.03	0	0	0
กทข.				3,459.61	642.92	151.05	240.6	522.72
บตด.				0	0.94	0	1.43	0.48
เอกท.				1.84	2.02	3.04	2.22	0.88
ทอท.				1,995.24	4,007.35	3,995.63	8,929.24	10,393.20
บหม.				1,976.22	6,411.17	10,944.76	25,337.29	28,537.15
บกท.				26,169.70	3,868.10	10,350.30	24,738.00	59,593.30
บวท.				460.19	299	457	642.33	1,898.05
สบพ.				2.56	9.43	264.69	42.75	78.64
การนำส่งรายได้ให้รัฐ								
กทพ.	-	118.92	-	-	-	310.00	499.00	
รฟท.				-		-		
รฟม.								
ขสมก.								
บขส.	107.15	178.66	153.62	86.40	118.55	129.40	91.30	
ร.ส.พ.				-	-			
กทข.	1,700.00	-	-	2,421.00	917.00	1,110.00	1,365.68	
บตด.	52.93	3.86	21.17	0.70	0.74	0.82	0.55	
เอกท.		4.20	6.00	2.30	2.50	0.50	1.00	
ทอท.	880.00	168.00	3,008.08	3,871.30	3,864.10	3,903.10	904.76	
บหม.								
บกท.	1,668.74	-	-	-	-	1,668.74	9,396.02	
บวท.			439.82	277.80	312.06	-	-	
สบพ.								

3. สาขาสื่อสาร

ชื่อย่อ	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548
สินทรัพย์รวม								
ทศท.	253,725.79	251,285.26	260,560.28	273,003.63	284,064.15	260,314.91	256,865.68	
กสท.	67,688.81	73,825.48	84,211.12	95,563.04	95,537.26	78,576.17	68,608.72	
ปณท.						16,702.07	16,082.14	
อสมท.	5,333.52	5,544.14	5,738.84	5,998.28	4,774.26	5,024.15	6,039.67	7,652.31
รายได้จากการดำเนินงาน								
ทศท.	37,779.68	35,711.77	33,663.06	38,053.48	6,617.29	43,099.14	44,207.47	
กสท.	32,153.88	30,117.68	29,094.39	30,084.94	30,536.04	10,003.96	19,677.40	
ปณท.						3,614.95	11,642.16	
อสมท.	1,265.57	1,284.70	965.48	1,076.65	1,224.82	1,368.85	1,899.23	3,386.86
การเบิกจ่ายงบลงทุน								
ทศท.				13,012.80	11,091.50	10,748.70	6,800.10	13,879.40
กสท.				4,167.66	4,010.32	759.48	3,556.33	2,392.55
ปณท.						488.67	0	376.25
อสมท.				94.56	451.11	491.17	1,528.72	700.32
การนำส่งรายได้ให้รัฐ								
ทศท.	16,357.00	11,888.00	2,174.81	2,837.70	8,336.77	14,498.33	4,500.00	
กสท.	5,220.00	3,500.00	4,295.75	5,228.50	4,594.19	3,802.44	2,530.20	
ปณท.							177.60	
อสมท.	560.00	301.00	241.82	247.40	1,841.94	422.23	469.00	

4. สาขาสาธารณูปการ

ชื่อย่อ	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548
สินทรัพย์รวม								
กปน.	44,292.57	46,150.32	48,638.89	50,904.95	50,764.56	52,258.62	54,080.47	55,432.96
กปภ.	30,287.36	33,088.87	37,237.46	40,072.92	41,141.62	43,039.32	45,583.12	48,511.12
อจน.	29.35	19.52	17.27	24.62	24.43	34.71	75.51	
กคช.	46,083.54	49,863.84	40,906.38	40,033.68	35,817.23	33,478.68	38,102.97	50,492.26
รายได้จากการดำเนินงาน								
กปน.	4,919.75	9,730.49	11,181.04	11,967.92	12,639.32	13,261.83	14,285.28	15,154.39
กปภ.	4,349.61	5,346.67	5,006.18	6,536.65	7,125.42	7,715.89	8,646.83	10,325.52
อจน.					20.66	4.60	3.78	
กคช.	1,803.53	2,088.14	2,195.36	2,095.38	2,190.22	2,928.68	3,632.01	3,307.71
การเบิกจ่ายงบลงทุน								
กปน.				4,772.00	5,229.10	5,436.60	5,640.40	5,153.90
กปภ.				4,222.28	4,471.50	3,753.60	3,104.91	3,497.68
อจน.				5.07	10.49	29.62	6.10	-
กคช.				2,217.85	1,743.56	1,206.72	7,725.73	17,050.07
การนำส่งรายได้ให้รัฐ								
กปน.	200.00	336.00	2,171.05	1,737.30	1,177.10	1,596.20	1,565.90	
กปภ.	-	24.15	-	-	-	83.15	114.10	
อจน.								
กคช.	200.00	3.59	-	-	-			

5. สาขาอุตสาหกรรม

ชื่อย่อ	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548
สินทรัพย์รวม								
รยส.	19,540.87	16,672.84	17,724.12	17,586.74	16,839.58	19,173.27	25,698.74	25,550.65
โรงงานไฟ		135.93	168.35	176.63	193.36	234.42	222.22	
อ.ส.	964.50	857.29	819.59	807.97	840.41	831.79	841.42	888.63
อ.บ.ด.	197.78	177.16	175.08	192.65	207.48	238.48	238.47	
อ.ฟน.	334.88	306.45						
โรงพิมพ์ตำรวจ	190.49	204.69	277.51	288.28	270.28	283.73	263.20	
กนอ.		11,976.69	12,395.92				13,193.18	13,350.72
รายได้จากการดำเนินงาน								
รยส.	40,657.36	37,227.67	38,477.11	38,486.63	40,810.65	42,150.77	45,112.19	44,002.11
โรงงานไฟ		102.04	114.23	120.40	148.86	180.89	196.82	
อ.ส.	234.51	245.71	302.33	332.22	338.00	395.14	389.03	416.35
อ.บ.ด.	165.07	187.46	198.34	180.16	185.61	178.29	222.81	
อ.ฟน.	106.40	265.37						
โรงพิมพ์ตำรวจ	66.19	89.59	93.56	178.72	99.89	125.58	112.53	
กนอ.			2,091.85				2,637.81	2,991.78
การเบิกจ่ายงบลงทุน								
รยส.				886.26	919.62	513.24	326.16	313.75
โรงงานไฟ				0.27	2.32	0.51	0.92	4.38
อ.ส.				3.69	59.78	25.2	13.39	2.63
อ.บ.ด.				0.47	0.07	2.92	1.55	4.68
อ.ฟน.				0.76	0.1	0.84	0.49	0.07
โรงพิมพ์ตำรวจ				1.96	23.63	17.63	1.92	2.69
กนอ.				161.78	150.21	102.4	183.04	142.05
การนำส่งรายได้ให้รัฐ								
รยส.	1,936.00	7,721.80	5,310.00	5,232.00	5,491.00	3,642.00		
โรงงานไฟ	35.00	40.60	36.10	34.50	38.40	43.60	67.64	
อ.ส.	50.00	313.80	136.70	93.60	82.80	83.38	76.63	
อ.บ.ด.							17.09	
อ.ฟน.								
โรงพิมพ์ตำรวจ	8.20	5.50	4.10	6.20	15.10	5.37	2.55	
กนอ.	161.00	194.20	59.50	103.00	-	495.40	204.90	

6. สาขาเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ

ชื่อย่อ	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548
สินทรัพย์รวม								
อ.อ.ป.	2,857.44	2,778.33	2,741.54	2,725.25	2,742.16	2,764.95	2,923.05	
อ.ส.พ.		567.22	549.32	539.50	529.08	507.52	508.37	
อ.ส.ค.	1,119.79	1,132.87	972.53	841.94	892.28			
อ.ด.ก.	5,295.19	4,845.29	5,097.54	11,627.01	18,188.35			
อ.สป.	896.87	925.26	1,107.98	945.20	970.85	902.45	862.22	
ส.กย.	5,448.24	4,542.96	4,253.17	4,307.49	4,319.17	5,391.08	6,398.69	7,086.42
อ.ส.ย.		560.47	524.60	578.06	634.68	612.37	605.82	
รายได้จากการดำเนินงาน								
อ.อ.ป.	655.47	669.18	787.19	857.44	600.97	986.82	1,078.39	
อ.ส.พ.		1.39	2.47	3.75	6.31	7.27	8.33	
อ.ส.ค.	1,683.78	1,682.88	1,970.94	2,190.65	2,109.65			
อ.ด.ก.	1,732.33	879.99	724.45	974.73	301.23			
อ.สป.	1,308.67	316.03	1,158.42	1,295.42	235.26	235.89	143.13	
ส.กย.								
อ.ส.ย.		320.73	355.97	244.34	589.51	538.97	447.63	
การเบิกจ่ายงบลงทุน								
อ.อ.ป.				63.05	169.26	286.52	143.37	191.3
อ.ส.พ.				5.11	4.52	6.3	3.84	7.67
อ.ส.ค.				4.65	6.94	3.25	2.55	25.3
อ.ด.ก.				2.59	7.11	6.31	0	0
อ.สป.				6.49	7.84	16.25	8.93	2.9
ส.กย.				32.53	13.45	6.26	33.13	79
อ.ส.ย.				7.23	16.49	7.24	7.88	7.07
การนำส่งรายได้ให้รัฐ								
อ.อ.ป.		-	-	-				
อ.ส.พ.								
อ.ส.ค.		-	-	-	-			
อ.ด.ก.		-	-	-	116.97	45.57		
อ.สป.	4.50	5.10	12.14	6.50	8.51	9.60	5.61	
ส.กย.				-	-			
อ.ส.ย.		-	12.00	12.80	18.75	11.20		

7. สาขาพาณิชย์และบริการ

ชื่อย่อ	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548
สินทรัพย์รวม								
ส.ลากฯ			10,732.12	11,549.19	10,684.39	13,429.76	22,027.43	28,901.05
อ.ด.	249.34	252.89	245.88	234.16	278.05	223.28		
อ.ค.ส.	863.62	1,029.22	1,148.33	944.12	993.66	907.72	924.44	
ท.ท.ท.	1,723.82	237.47		2,374.15	3,181.04	2,949.11	2,477.19	4,364.16
บริษัทสห	219.85	217.71	216.66	223.54	239.11	453.75	337.98	
รายได้จากการดำเนินงาน								
ส.ลากฯ			2,530.53	2,470.80	2,808.53	3,208.93	5,371.45	5,733.49
อ.ด.	590.94	772.13	865.91	814.43	785.67	744.78		
อ.ค.ส.	1,374.31	1,345.98	1,412.99	1,344.34	891.98	710.56	572.80	
ท.ท.ท.	151.57	911.05		77.39	95.47	83.08	87.11	97.17
บริษัทสห	7.00	7.00	7.00	5.96	10.92	10.92		
การเบิกจ่ายงบลงทุน								
ส.ลากฯ				39.7	423.85	261.26	16.92	59.23
อ.ด.				7.07	0.42	1.19	1.77	1.06
อ.ค.ส.				7.68	10.46	6.01	17.02	20.13
ท.ท.ท.				6.36	90.08	281.9	322.75	22.26
บริษัทสห								
การนำส่งรายได้ให้รัฐ								
ส.ลากฯ	7,340.50	7,304.87	9,373.43	4,885.70	5,456.16	7,504.80	8,872.31	
อ.ด.	6.40	3.70	5.00	-	6.27	4.36	3.60	
อ.ค.ส.	0.10	-	4.00	-	-			
ท.ท.ท.								
บริษัทสห	4.7	4.7	4.1	3.5	4.47	47.08	117.71	

8. สาขาสังคมและเทคโนโลยี

ชื่อย่อ	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548
สินทรัพย์รวม								
สดค.	1,575.70	1,555.57	1,781.09	1,803.29	1,881.13	1,948.32	2,322.45	2,966.59
กกท.	3,248.66	2,828.45	2,820.73	3,443.21	2,466.01	2,709.52	2,910.17	3,590.68
อสส.	903.84	1,102.44	1,312.34	1,543.84	1,846.41	1,844.05		
วว.	1,089.37	1,100.02	1,074.33	1,180.30	1,382.62	1,573.03	1,759.04	1,778.82
อพวช.	813.59	1,415.31	1,378.49	1,347.55	1,291.23	1,215.31	1,035.91	
อภ.	3,987.89	4,273.16	4,784.98	5,093.61	5,300.79	5,798.91	6,529.16	7,174.61
รายได้จากการดำเนินงาน								
สดค.	62.18	262.89	281.45	269.47	263.70	272.78	282.67	345.67
กกท.	14.19	14.27	30.72	124.92	29.11	36.05	47.93	40.62
อสส.	128.17	139.79	143.41	140.33	140.72	149.63		
วว.	25.05	32.44		38.73	42.98	40.63	46.04	49.63
อพวช.	1.35	8.92	18.43	25.21	22.38	20.97	14.88	
อภ.	3,247.64	3,760.81	3,428.72	3,418.14	3,330.98	3,678.71	3,920.58	4,465.79
การเบิกจ่ายงบลงทุน								
สดค.				9.97	8.82	26.29	10.09	
กกท.				176.61	165.9	128.63	195.58	
อสส.				217.75	177.18	77.67	8.9	
วว.				150.82	190.06	119.41	109.2	
อพวช.				76.28	45.08	37.57	43.98	
อภ.				223.86	190.58	312.1	222.83	
การนำส่งรายได้ให้รัฐ								
สดค.	22	29.3	34	48.7	37.21	41.50	42.11	
กกท.								
อสส.								
วว.								
อพวช.								
อภ.	110	199	204	228.6	208.7	201.48	240.58	

9. สาขาสถาบันการเงิน

ชื่อย่อ	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548
สินทรัพย์รวม								
กรงไทย	1,065,401.85	992,668.31	989,679.52	976,468.31	1,058,387.95	1,134,450.68	1,149,416.85	1,160,069.63
ธ.ออมสิน	372,758.83	42,437.95	477,771.43	548,706.29	598,770.88	639,351.47	665,911.32	
ธอส.	359,000.52	323,447.17	329,147.66	307,342.19	333,034.03	377,003.54	448,457.31	531,155.01
ธกส.		265,289.46	276,680.37	308,930.05	342,420.31	355,283.05	387,202.21	422,348.46
ธสท.	53,193.07	53,092.18	58,128.75	51,100.08	45,023.19	47,930.15	52,895.75	70,498.89
ธพว.					12,336.08	21,498.07	37,089.84	
บคท.	1,115.21	1,235.30	1,958.04	1,941.74	1,097.55	3,079.93	3,685.21	
บส.	1,026.19	43,990.51	41,877.51	34,851.99	29,384.97	24,689.07	24,674.22	28,527.69
บอช.		3,711.31	3,153.87	5,756.80	5,025.12	5,359.55	5,395.42	
รายได้จากการดำเนินงาน								
กรงไทย	83,606.11	48,551.24	42,095.76	39,484.57	39,801.39	39,853.75	46,007.36	50,161.06
ธ.ออมสิน	32,243.86	26,309.26	26,488.02	26,537.44	27,956.28	27,260.91	27,924.76	
ธอส.	39,393.51	25,860.15	21,692.22	17,564.13	15,488.78	14,967.95	15,256.49	18,716.85
ธกส.		25,929.43	22,786.03	19,896.80	18,626.20	21,500.58	17,518.44	21,151.56
ธสท.	4,491.34	3,349.77	4,152.08	3,455.08	2,042.46	1,961.63	1,663.20	2,992.68
ธพว.					19.63	1,005.80	1,490.87	
บคท.	139.69	64.13	97.00	89.70	104.25	89.87	132.67	
บส.	89.56	938.44	3,307.81	3,505.42	5,180.35	6,268.59	5,726.93	2,338.58
บอช.		169	137	212	328	558	363	
การนำส่งรายได้ให้รัฐ								
กรงไทย	105.77	-	-	-	-	109.99	-	
ธ.ออมสิน	-	1,323.00	3,115.30	2,692.30	3,350.20	4,440.00	4,121.00	
ธอส.	1,650.50	2,248.50	-	-	537.70	800.00	1,367.00	
ธกส.								
ธสท.		107.80				93.60	328.60	
ธพว.								
บคท.						7.38		
บส.			46.84	7.50	6.07		4.79	
บอช.								

ที่มา: สินทรัพย์รวมและรายได้จากการดำเนินงานรวบรวมจาก www.sepo.go.th, การเบิกจ่ายงบลงทุนรวบรวมจาก

www.nesdb.go.th และการนำส่งรายได้ให้รัฐ รวบรวมจาก www.cgd.go.th

หมายเหตุ: ข้อมูลจากงบการเงินของรัฐวิสาหกิจที่รวบรวมระหว่างปี 2542 - 2548 จะมีนำเสนอข้อมูลโดยยึดข้อมูลจากปีที่มีการเปิดเผยในปีนั้นเป็นหลัก ถึงแม้ว่าในปีต่อมาจะมีการปรับปรุงงบการเงินใหม่ก็ตาม จะไม่มีการนำข้อมูลที่มีการปรับปรุงในปีถัดไปมาวิเคราะห์ ยกเว้นข้อมูลปี 2541 จะนำข้อมูลมาจากรายงานประจำปี 2542 เนื่องจากมีข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลที่สามารถรวบรวมข้อมูลได้มากที่สุดเพียงระหว่างปี 2542 - 2548 นอกจากนี้ ข้อมูลรายได้จากการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจบางแห่งได้คำนวณขึ้นเองโดยวิเคราะห์จากรายได้หลักของรัฐวิสาหกิจเป็นหลัก ซึ่งข้อมูลรายได้และสินทรัพย์ ปี 2546-2548 ได้มีการส่งข้อมูลให้รัฐวิสาหกิจตรวจสอบอีกครั้งในแบบสอบถาม

บทที่ 4

ระเบียบวิธีวิจัย

กระบวนการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในโครงการนี้อยู่บนรากฐานของการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลมากกว่าหนึ่งแหล่ง เพื่อให้การวิเคราะห์สามารถทำได้ในเชิงลึก อีกทั้งเป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ระหว่างแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน อาทิ การเก็บข้อมูลผลการดำเนินงานทางการเงินมาจากรายงานการเงินที่รัฐวิสาหกิจส่งให้สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) ข้อมูลที่ส่งสำนักตรวจเงินแผ่นดิน หรือรายงานประจำปีจากองค์กรเอง

ในบทนี้จะกล่าวถึง ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือการเก็บข้อมูล และขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล และตัวแบบการศึกษา และขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนประชากรของรัฐวิสาหกิจทั้ง 9 สาขานั้น ในแต่ละปีมีจำนวนแตกต่างกัน ดังตาราง 4-1 แสดงจำนวนรัฐวิสาหกิจที่มีอยู่ในระบบ และจำนวนรัฐวิสาหกิจที่เข้าระบบการประเมินผลการดำเนินงาน ตั้งแต่ปี 2539 ถึง 2548 จากข้อมูลพบว่า รัฐวิสาหกิจมีจำนวนเพิ่มขึ้นเนื่องจากความต้องการมีหน่วยงานเพื่อดูแลโครงสร้างพื้นฐานใหม่ ๆ เช่น รถไฟฟ้ามหานคร ทำอากาศยานแห่งใหม่ เป็นต้น และมีหน่วยงานที่ถูกยุบไปเนื่องจากภาคเอกชนมีการดำเนินงานและการแข่งขันอย่างเต็มรูปแบบ จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมียุติวิสาหกิจเหล่านั้นอีกต่อไป หรือรัฐวิสาหกิจเหล่านี้มีผลประกอบการที่ขาดทุนจนไม่สามารถประกอบการต่อไปได้ เป็นต้น แต่ในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมามีจำนวนรัฐวิสาหกิจไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก คือมีอยู่ 60 แห่งโดยเฉลี่ย นอกจากนี้ จำนวนรัฐวิสาหกิจที่เข้าระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ (Performance Agreement: PA) มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากข้อมูลปี 2548 รัฐวิสาหกิจกว่า 80% ได้เข้าระบบประเมินผล PA แล้ว และคาดว่ารัฐวิสาหกิจทุกแห่งจะเข้าระบบประเมินผลทุกแห่ง

ตารางที่ 4-1: จำนวนรัฐวิสาหกิจและจำนวนรัฐวิสาหกิจที่ถูกประเมิน

รัฐวิสาหกิจ	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48
จำนวนทั้งหมด	59	59	64	63	61	61	61	61	61	62*
จำนวนที่ประเมินโดยทริส	11	21	21	21	25	34	34	32	40	50
สัดส่วน (เปอร์เซ็นต์)	18.6	35.6	32.8	33.3	41.0	55.7	55.7	52.5	65.6	80.6

แหล่งข้อมูล: สำนักงานนโยบายและแผนรัฐวิสาหกิจ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ ณ 15 สิงหาคม 2550

*ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ ณ กันยายน 2548 มีรัฐวิสาหกิจ จำนวน 59 แห่ง โดยไม่นับรวม บจก. ทำอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ บจก.ส่งเสริมธุรกิจเกษตรกรไทย และ บจก. ธนาคารพัฒนาสินทรัพย์

จากการเปรียบเทียบข้อมูลที่สามารถรวบรวมได้ พบว่า ในแต่ละแหล่งข้อมูลมีการสรุปจำนวนรัฐวิสาหกิจที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากช่วงเวลาที่ยกรายงานข้อมูลแตกต่างกัน หรือคำนิยามความหมายของรัฐวิสาหกิจไม่เหมือนกัน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับรัฐวิสาหกิจ บางหน่วยงานอาจนับรวมองค์กรแห่งหนึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจ ในขณะที่อีกหน่วยงานหนึ่งไม่นับรวมเป็นรัฐวิสาหกิจ อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลของ TISC (Thailand Investor Service Center) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลสำคัญต่าง ๆ ของประเทศไทยผ่านทางเว็บไซต์ www.thailandoutlook.com ได้แสดงรายชื่อรัฐวิสาหกิจ ณ วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ.2548 จำนวน 60 แห่ง¹ ซึ่งผู้วิจัยได้นำรายชื่อรัฐวิสาหกิจเหล่านี้มาเป็นประชากรสำหรับโครงการวิจัยนี้และรายชื่อรัฐวิสาหกิจทั้งหมดได้แสดงไว้ในภาคผนวก 4-1 ในขณะที่ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนรัฐวิสาหกิจที่ได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลจากศูนย์สารสนเทศ สำนักนโยบายและแผนรัฐวิสาหกิจ ภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2550 ได้รายงานจำนวนและรายชื่อรัฐวิสาหกิจในปี 2548 ว่ามีทั้งหมดจำนวน 62 แห่ง² ซึ่งในจำนวนนี้เป็นรัฐวิสาหกิจที่นำมาศึกษาจำนวน 60 แห่ง สำหรับ บจก.ส่งเสริมธุรกิจเกษตรกรไทย และ บจก. ธนารักษ์พัฒนาสินทรัพย์ โครงการวิจัยนี้ไม่ได้นำมาทำการศึกษาด้วยเนื่องจากข้อมูลในแหล่งสาธารณะทั่วไปส่วนใหญ่ไม่ได้แสดงรายชื่อรัฐวิสาหกิจดังกล่าว ดังนั้น ประชากรในการศึกษาครั้งนี้จึงยึดถือตามแหล่งข้อมูลที่มีการเปิดเผยทั่วไปเป็นหลัก

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัยเกี่ยวกับมูลค่าเกี่ยวเนื่องของตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานทางการเงินนั้น เป็นการใช้อย่างน้อย 100% หรือคือประชากรทั้งหมดนั่นเอง โดยมีการเก็บข้อมูลสำหรับตัวแปรหลักหลายวิธีและจากหลายแหล่งข้อมูล ดังนี้

ข้อมูลตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยง เนื่องจากข้อมูลคะแนนการบริหารความเสี่ยงไม่มีการเปิดเผย ในแหล่งสาธารณะใด ๆ ซึ่งสำหรับตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงนั้นรัฐวิสาหกิจเพิ่งถูกบังคับใช้กับรัฐวิสาหกิจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 แต่ในเบื้องต้นคณะวิจัยได้เก็บข้อมูลตัวชี้วัดผลการดำเนินงานโดยรวมจากเว็บไซต์ของ สคร.และทริส ซึ่งข้อมูลดังกล่าวเผยแพร่ ระหว่างปี 2539-2548 อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ได้ข้อมูลมาสร้างและวิเคราะห์ตัวแบบวิจัย คณะวิจัยจึงขอความร่วมมือจากรัฐวิสาหกิจทั้ง 60 แห่ง เพื่อขอสัมภาษณ์เป็นรายองค์กร แต่ก็ได้รับการตอบรับหลังจากการติดตามทวงถามหลายครั้ง โดยสรุปแล้ว คณะวิจัยสามารถสัมภาษณ์ลึกครอบคลุม

¹ The Thailand Investor Service Center (2005). **Thailand Focus 2005: Enhancing Economic Strength through Value Creation- Chapter IV State Owned Enterprises Development Strategy**. Available from: <http://www.thailandoutlook.com/NR/rdonlyres/FE757436-5B84-46DA-82F8-F08DEE127869/0/ChapterIV.pdf>. 14-22.

² สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) ณ 15 สิงหาคม 2550 ได้รายงานจำนวนรัฐวิสาหกิจในปี 2549 ว่ามีทั้งหมดจำนวน 61 แห่ง และปี 2550 จำนวน 59 แห่ง

รัฐวิสาหกิจถึง 41.7% ดังตารางที่ 4-2 โดยสาขาที่ครอบคลุมมากที่สุดคือสาขาสื่อสาร (100%) และน้อยที่สุดคือสาขาเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ (14.3%)

ตารางที่ 4-2: จำนวนรัฐวิสาหกิจที่ได้สัมภาษณ์เชิงลึก

รายสาขาของรัฐวิสาหกิจ	จำนวน พนักงาน ปี 2548	จำนวน รัฐวิสาหกิจ ทั้งหมด	จำนวน สัมภาษณ์ เชิงลึก	ความครอบคลุม (%)
1. สาขาพลังงาน	64,841	4	2	50.0%
2. สาขาขนส่ง	82,789	14	4	28.6%
3. สาขาสื่อสาร	48,128	4	4	100.0%
4. สาขาสาธารณูปการ	12,014	4	1	25.0%
5. สาขาอุตสาหกรรม	6,337	7	2	28.6%
6. สาขาเกษตรและ ทรัพยากรธรรมชาติ	7,104	7	1	14.3%
7. สาขาพาณิชย์และบริการ	2,279	5	2	40.0%
8. สาขาสังคมและเทคโนโลยี	4,578	6	3	50.0%
รวมรัฐวิสาหกิจทั่วไป	228,160	52	19	36.5%
9. สาขาสถาบันการเงิน	43,223	9	6	66.7%
รวมรัฐวิสาหกิจ	271,383	60	25	41.7%

ในการสัมภาษณ์ลึกนี้คณะวิจัยได้สัมภาษณ์กับผู้บริหาร หรือผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการประเมินและติดตามความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร นอกจากจะได้ข้อมูลสำหรับตัวแปรหลักตัวหนึ่ง (ตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยง) ยังได้สอบถามปัจจัยที่ทำให้การดำเนินการประเมินผลการดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น ผู้วิจัยได้ใช้ความระมัดระวังในการสัมภาษณ์และดำเนินการอย่างมืออาชีพ อาทิ การส่งจดหมายติดต่อเพื่อขอสัมภาษณ์ก่อน หลังจากนั้นก็ดำเนินการติดตามเพื่อยืนยันทางโทรศัพท์หลายครั้ง และในระหว่างการสัมภาษณ์ก็ได้ขออนุญาตบันทึกเทปการสัมภาษณ์และแจ้งผู้ให้สัมภาษณ์ทราบว่าการรายงานจะเป็นในลักษณะของภาพรวมเท่านั้น เป็นต้น

ข้อมูลผลการดำเนินงานทางการเงิน เป็นการเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากรายงานประจำปีและงบการเงินระหว่างปี 2541-2548 รวม 8 ปี สำหรับข้อมูลก่อนหน้าปี 2541 นั้น ไม่สามารถรวบรวมได้ เพราะรัฐวิสาหกิจเองก็ไม่มีข้อมูลย้อนหลังเช่นกัน สำหรับตัวเลขทางบัญชีของปี 2547 และ 2548 ซึ่งเป็นปีที่ภาครัฐเริ่มบังคับให้มีการบริหารความเสี่ยงเป็นหลักเกณฑ์หนึ่งในการประเมินผลการดำเนินงานองค์กร ผู้วิจัยได้ตรวจสอบตัวเลขข้อมูลทุติยภูมิที่เก็บได้กับรัฐวิสาหกิจอีกครั้งหนึ่งผ่านแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับแต่ละองค์กรโดยเฉพาะ

ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เนื่องจากความสัมพันธ์ที่จะศึกษา อาจเกิดจากปัจจัยอื่นที่ส่งผลโดยทางอ้อม จึงมีการเก็บข้อมูลโดยสอบถามปัจจัยและผลกระทบ จากแบบสอบถามเพื่อทำการเก็บข้อมูลวิจัยเชิงสำรวจ และให้รัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งยืนยันข้อมูล ทางการเงินและข้อมูลการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจเท่าที่ผู้วิจัยจะรวบรวมได้จาก แหล่งข้อมูลสาธารณะ การสำรวจโดยแบบสอบถามได้ส่งไปยังรัฐวิสาหกิจทั้งหมดไม่ว่า รัฐวิสาหกิจแห่งนั้นผู้วิจัยจะได้ทำการสัมภาษณ์หรือไม่ก็ตาม ตารางที่ 4-3 ได้สรุปอัตราการ ตอบกลับแบบสอบถาม ซึ่งเมื่อเทียบกับการสัมภาษณ์แล้ว อัตราส่วนของการตอบกลับของ แบบสอบถามสูงมากถึง 75% โดยมีสาขาที่ครอบคลุมทั้ง 100% อยู่ 3 สาขา คือ สาขาสื่อสาร สาขาสาธารณูปการ และสาขาสังคมและเทคโนโลยี ส่วนสาขาอื่นๆ ได้รับการตอบกลับเกิน 60% ยกเว้นสาขาอุตสาหกรรมที่มีอัตราตอบกลับต่ำสุดแต่ก็ได้ถึง 57.1%

ตารางที่ 4-3: อัตราการตอบกลับของแบบสอบถาม

รายชื่อรัฐวิสาหกิจ	จำนวน พนักงาน ปี 2548	จำนวน ทั้งหมด	จำนวน แบบสอบถามที่ ตอบกลับ	อัตรา ตอบกลับ (%)
1. สาขาพลังงาน	64,841	4	3	75.0%
2. สาขาขนส่ง	82,789	14	10	71.4%
3. สาขาสื่อสาร	48,128	4	4	100.0%
4. สาขาสาธารณูปการ	12,014	4	4	100.0%
5. สาขาอุตสาหกรรม	6,337	7	4	57.1%
6. สาขาเกษตรและ ทรัพยากรธรรมชาติ	7,104	7	5	71.4%
7. สาขาพาณิชย์และบริการ	2,279	5	3	60.0%
8. สาขาสังคมและเทคโนโลยี	4,578	6	6	100.0%
รวมรัฐวิสาหกิจทั่วไป	228,160	52	39	75.0%
9. สาขาสถาบันการเงิน	43,223	9	6	66.7%
รวมรัฐวิสาหกิจ	271,383	60	45	75.0%

โดยสรุปแล้วการที่จำนวนประชากรของการวิจัยมีจำนวนจำกัด ดังนั้นการเก็บข้อมูล สำหรับตัวแปรจึงได้ดำเนินการในหลายรูปแบบเพื่อให้มีการตรวจสอบซึ่งกันและกัน และเพื่อให้เกิดความเชื่อถือได้ของการนำข้อมูลไปสร้างตัวแบบความสัมพันธ์ต่อไป

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากใช้กระบวนการเก็บข้อมูล 3 วิธี คือ การสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลผลการดำเนินงานทางการเงินจากข้อมูลทฤษฎี และการส่งแบบสอบถามแบบเฉพาะรายทางไปรษณีย์ ดังนั้นในส่วนนี้จึงอธิบายเครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บข้อมูลแต่ละวิธีโดยลำดับ

การสัมภาษณ์ คำถามที่ใช้สำหรับการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ คือ

1. คะแนนในส่วนของการบริหารความเสี่ยงได้เท่าไร
2. ค่าใช้จ่ายหรือเงินลงทุนในการดำเนินงานด้านบริหารความเสี่ยง ในด้านการจ้างที่ปรึกษา การจ้างบุคลากรใหม่ การพัฒนาและอบรมบุคลากร การเกลี้ยคนจากหน่วยงานอื่น การตั้งสำนักงานการบริหารความเสี่ยงอย่างเป็นทางการ การปรับหรือซื้อระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยง เป็นต้น
3. องค์กรประสบความเสี่ยงประเภทใดบ้าง
4. ปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ขององค์กร
5. การบริหารความเสี่ยงมีมูลค่าเกี่ยวเนื่องแก่องค์กรเพียงใด เช่น เพิ่มรายได้ ลดค่าใช้จ่าย เพิ่มประสิทธิภาพ สร้างความพึงพอใจต่อลูกค้า เป็นต้น
6. ถ้าเป็นรัฐวิสาหกิจประเภทสร้างรายได้ ต้องส่งส่วนแบ่งรายได้ให้แก่รัฐบาลกี่เปอร์เซ็นต์
7. คะแนนประเมินผลการดำเนินงานมีผลต่อโบนัสพนักงานหรือไม่ มีข้อสังเกตหรือข้อคิดเห็นเกี่ยวกับระบบการประเมินผลการดำเนินงานของภาครัฐหรือไม่ อย่างไร

มีการจัดบันทึกการสัมภาษณ์อย่างละเอียด และมีการขออนุญาตบันทึกเทปการสัมภาษณ์ การถอดเทป เพื่อให้มีข้อมูลเชิงคุณภาพที่น่าเชื่อถือได้ สำหรับข้อมูลที่รายงานจะสรุปเป็นภาพรวมและไม่เจาะจงยกเว้นในกรณีการรายงานจากการถอดคำพูดซึ่งถ้ามีการอ้างอิงจะทำในระดับสาขาของรัฐวิสาหกิจเท่านั้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ได้นำมาวิเคราะห์และช่วยในการสร้างแบบสอบถามเชิงสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

การเก็บข้อมูลผลการดำเนินงานทางการเงินและไม่ใช้การเงิน เป็นการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ของรัฐวิสาหกิจทุกแห่งระหว่างปี พ.ศ. 2541–2548 โดยเก็บข้อมูลผลการดำเนินงาน อาทิ รายได้และค่าใช้จ่าย กำไรจากการดำเนินงาน กำไรสุทธิ ฐานะทางการเงิน เช่น สินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนทุน นอกจากนั้นมีการคำนวณอัตราส่วนทางการเงินต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลผลการดำเนินงานทางการเงิน ซึ่งแม้จะพยายามปรับปรุงเพื่อที่จะประเมินมูลค่าเกี่ยวเนื่องที่เป็นผลจากการบริหารความเสี่ยงโดยตรง แต่ผู้วิจัยก็ไม่สามารถแยกข้อมูลเฉพาะส่วนที่ต้องการได้

ทั้งนี้เพราะหน่วยงานรัฐวิสาหกิจเองก็ไม่ได้จำแนกประเภทไว้ในขณะที่เก็บข้อมูล หรือถึงแม้องค์กรอาจจะจำแนกข้อมูลไว้แต่ก็ไม่ได้มอบให้ผู้วิจัย จึงทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ตามแผนงานที่วางไว้ นอกจากนี้มีรัฐวิสาหกิจเป็นจำนวนไม่น้อยที่เพิ่งเริ่มงานด้านการบริหารความเสี่ยงไม่นานนัก ดังนั้นรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ยังต้องใช้เวลาและเงินทุนในการพัฒนาระบบการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านความเสี่ยงเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการใช้ต่อไป

การส่งแบบสอบถามเฉพาะราย ในการพัฒนาเครื่องมือการเก็บข้อมูลเพื่อส่งแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และข้อมูลงบการเงินของรัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งมาสร้างเป็นแบบสอบถามสำหรับเฉพาะราย ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์นั้นครอบคลุมทุกสาขาและขนาดของรัฐวิสาหกิจ อีกทั้งกฎหมายจัดตั้ง สำหรับรัฐวิสาหกิจที่ผู้วิจัยไม่ได้ทำการสัมภาษณ์ ก็จะนำข้อมูลทุติยภูมิที่เก็บจากแหล่งสาธารณะมาสร้างเป็นแบบสอบถามเฉพาะรายเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ข้อมูลเฉพาะรายแล้ว ยังมีคำถามลักษณะปลายปิดในเนื้อหาของแบบสอบถามที่เป็นการให้คะแนนโดยใช้ Likert Scale เกี่ยวกับความคิดเห็นของหน่วยงานว่าเห็นด้วยมากน้อยเพียงใด หน่วยงานได้ให้ความสำคัญมากน้อยเพียงใด หรือหน่วยงานมีการดำเนินงานที่สอดคล้องมากน้อยเพียงใด เป็นต้น สำหรับคำถามปลายเปิดนั้นได้ถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้คำตอบที่สมบูรณ์ หลากหลายและครอบคลุมประเด็นภายใต้กรอบแนวคิดมากขึ้น ตัวอย่างแบบสอบถามสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงสำรวจเฉพาะรายได้แสดงไว้ในภาคผนวก 4-2

แบบสอบถามสำหรับวิจัยเชิงสำรวจ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่หนึ่ง เก็บข้อมูลทั่วไปของรัฐวิสาหกิจ เช่น ประเภทของรัฐวิสาหกิจ จำนวนพนักงาน และข้อมูลทางบัญชีที่มาจากงบการเงินของแต่ละรัฐวิสาหกิจ สำหรับปีงบประมาณ 2546-2549 องค์กรที่ประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ คะแนนผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมระหว่างปี 2546-2548

ส่วนที่สอง ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง เป็นคำถามปลายปิดที่เลือกคำตอบหนึ่งหรือหลายคำตอบ เกี่ยวกับปีที่เริ่มดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยง โครงสร้างการบริหารความเสี่ยงในองค์กร การจ้างที่ปรึกษา การฝึกอบรมพนักงาน และคะแนนในส่วนของการบริหารความเสี่ยงจากที่มีการกำหนดให้นำตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงเข้าระบบการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจตั้งแต่ปี 2547-2549 ต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินที่เกี่ยวกับการจัดอบรมพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยง การทำระบบสารสนเทศเพื่อเชื่อมโยงระบบการบริหารความเสี่ยง และการระบุความเสี่ยงที่สำคัญ 5 อันดับ

ส่วนที่สาม เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยและประโยชน์ของการบริหารความเสี่ยง โดยให้ผู้ตอบประเมินว่าปัจจัยต่างๆ อาทิ หน่วยงานกำกับดูแล กฎระเบียบข้อบังคับ

หรือ ระบบข้อมูลสารสนเทศที่ดี เป็นต้น จะมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการบริหารความเสี่ยงมากน้อยเพียงใด โดยการใช้มาตราวัดแบบ Likert Scale ที่มีคะแนนสูงสุด 5 และต่ำสุด 0 คือไม่มีอิทธิพล นอกจากปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยงแล้ว ยังมีคำถามเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่ได้จากการนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในการจัดการองค์กร ซึ่งจะระบุถึงผลต่างๆ ที่เป็นทั้งด้านการเงินและไม่ใช้ด้านการเงิน โดยรวบรวมและสรุปมาจากการสัมภาษณ์ลึก เช่น การสร้างกำไรอย่างยั่งยืนในองค์กร การทำให้กระบวนการดำเนินงานเป็นระบบมากขึ้น หรือการลดภาระงานให้กับองค์กร เป็นต้น โดยมีการใช้มาตราวัดแบบ Likert Scale เช่นกัน แต่ใช้คะแนนจาก 2 ถึง -2 สำหรับเห็นด้วยมากที่สุดถึงไม่เห็นด้วยมากที่สุด

ส่วนที่สี่ เป็นคำถามปลายเปิดให้ผู้ตอบแสดงข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง

ในแบบสอบถามผู้วิจัยได้ให้ชื่อและวิธีการติดต่อ ตลอดจนสัญลักษณ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บอกแหล่งเงินทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) อย่างชัดเจนเพื่อให้ผู้ตอบมีความเข้าใจในโครงการ อีกทั้งให้รายละเอียดวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย และได้อำนวยความสะดวกในการตอบแบบสอบถามโดยใช้ซองตอบกลับที่มีที่อยู่พร้อมติดแสตมป์ไว้แล้ว นอกจากนั้นได้เสนอให้ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าร่วมสัมมนาเพื่อรับฟังผลวิจัยเบื้องต้นและได้รับรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ในรูปแบบซีดีเมื่องานวิจัยเสร็จสมบูรณ์

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

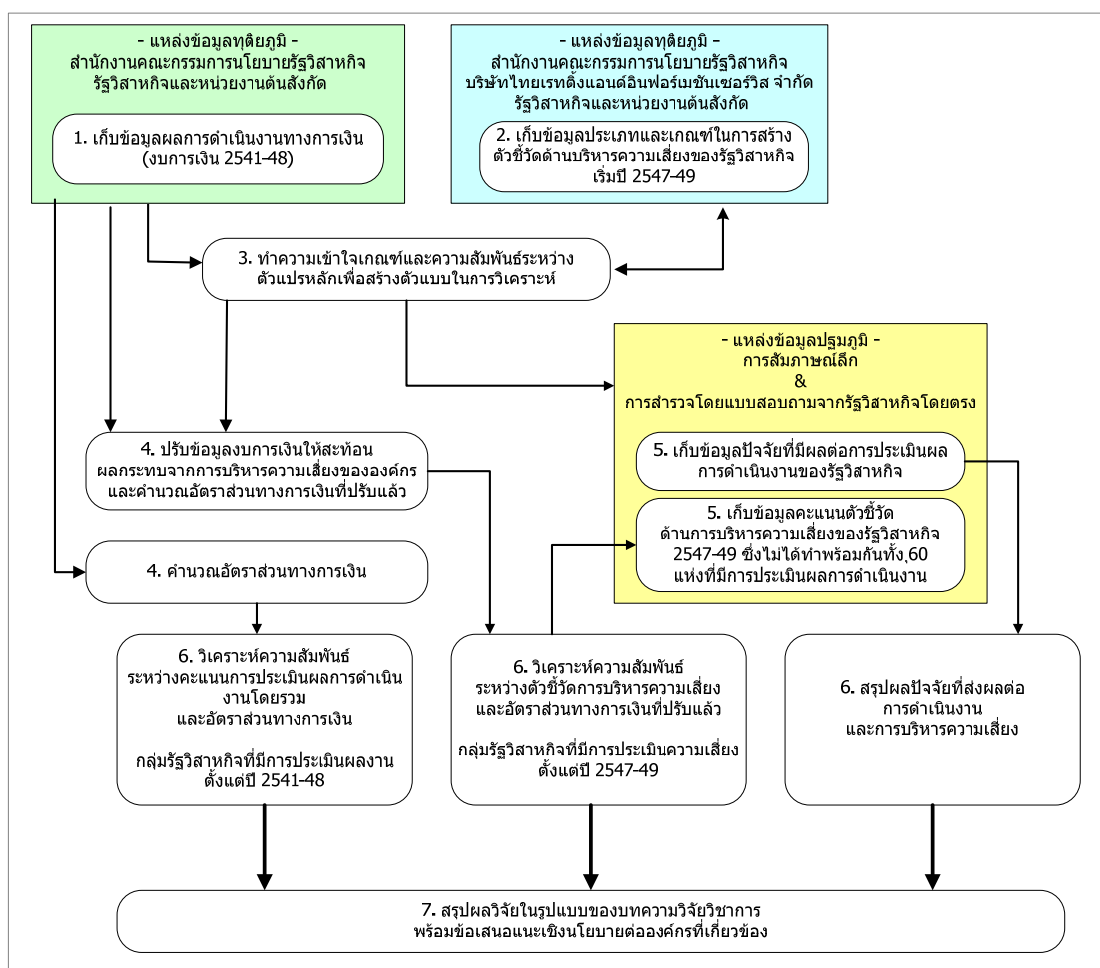
ขั้นตอนการเก็บข้อมูลได้ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับข้อมูลที่มีอยู่ซึ่งแตกต่างจากข้อเสนอโครงการดังนี้

- ตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยง เนื่องจากรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่มีข้อมูลด้านการบริหารความเสี่ยงเพียง 3 ปีเท่านั้น เริ่มจากปี 2547-2549 และตัวชี้วัดที่เป็นที่ยอมรับของรัฐบาลกิจ หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานกำกับดูแล คือ คะแนนจากการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงที่ใช้เกณฑ์การประเมินของทริส ซึ่งแต่ละปีก็มีรัฐวิสาหกิจที่เข้าระบบประเมินผลฯ ไม่เท่ากัน และเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ ผู้วิจัยจึงใช้คะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมตามเกณฑ์ประเมินของทริสมาวิเคราะห์เป็นตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน และสร้างตัวแบบการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานทางการเงินเช่นกัน ซึ่งจำนวนหน่วยวิเคราะห์ในแต่ละตัวแบบการศึกษามีความแตกต่างกันพอสมควรและมีจำนวนไม่มากนัก ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยรวมหน่วยวิเคราะห์เข้า

ด้วยกันแทนที่จะวิเคราะห์ปีต่อปี โดยเริ่มจากปี 2541 ซึ่งเป็นปีที่ 3 ของการประเมินผลรัฐวิสาหกิจซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เกณฑ์การประเมินเริ่มมีความเป็นระบบมากขึ้น

- ผลการดำเนินงานทางการเงินของรัฐวิสาหกิจ ข้อมูลทุติยภูมิจากงบการเงินตั้งแต่ปี 2541-2548 มีความสมบูรณ์พอที่จะนำมาคำนวณอัตราส่วนการเงินหรือตัวแทนผลการดำเนินงานทางการเงินซึ่งเป็นตัวแปรตามในตัวแบบการศึกษา และเป็นข้อมูลที่ไม่สามารถปรับให้สะท้อนผลกระทบจากการบริหารความเสี่ยง (non-adjusted ratios) ทั้งนี้เพราะรายงานการเงินขององค์กรไม่ได้แยกข้อมูลละเอียดเพียงพอที่จะนำมาปรับให้เหมาะสมได้ ดังนั้นการนำอัตราส่วนทางการเงินไปหาความสัมพันธ์ตามตัวแบบการศึกษาจึงต้องใช้การปรับทางสถิติมาช่วยโดยการนำตัวแปรควบคุมมาใส่ในสมการเชิงเส้นที่สร้างขึ้น

แผนภาพที่ 4-1: ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

กระบวนการดำเนินการวิจัยได้มีการปรับเปลี่ยนไปบ้างตามความเหมาะสม เนื่องจากความไม่เพียงพอของข้อมูลที่มีอยู่จริง แต่ผู้วิจัยก็ยังสามารถตอบคำถามวิจัยโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เท่าที่รวบรวมได้ในระดับหนึ่ง และเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ขึ้นด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิคือการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสำรวจโดยแบบสอบถาม

จากแผนภาพ 4-1 สามารถสรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลผลการดำเนินงาน (รายงานทางการเงิน) แหล่งข้อมูลด้านผลการดำเนินงานนี้ได้มาจากแหล่งทุติยภูมิที่มีการเผยแพร่ผ่านรายงานทางการเงินของรัฐวิสาหกิจ อันประกอบด้วยงบการเงินและหมายเหตุประกอบงบการเงิน โดยจะเก็บข้อมูลตัวเลขทางการเงินต่าง ๆ ที่เป็นตัวแทนของผลการดำเนินงานทางการเงิน เพื่อนำมาวิเคราะห์และคำนวณตัวเลขให้สอดคล้องกับตัวแบบการวิเคราะห์ โดยข้อมูลสามารถรวบรวมมาจากการเผยแพร่ข้อมูลของศูนย์สารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) และข้อมูลจากรัฐวิสาหกิจเองในกรณีที่หน่วยงานแรกไม่ได้เผยแพร่ไว้ โดยผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลที่สมบูรณ์ได้สำหรับปี 2541-2548 ซึ่งจะใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ต่อไป

2. การเก็บข้อมูลประเภทและเกณฑ์ในการสร้างตัวชี้วัดด้านการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจ ปัจจุบัน สคร. ภายใต้สังกัดกระทรวงการคลังเป็นหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบในการประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ ซึ่งกระทรวงการคลังทำข้อตกลงให้ทริส (บริษัท ไทยเรตติ้งแอนด์อินฟอร์เมชันเซอร์วิส จำกัด) เป็นที่ปรึกษาและหน่วยงานหลักที่เข้ามาประเมินผลดังกล่าว ซึ่งมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ (Financial Indicators และ Non-financial Indicators) โดยมีเกณฑ์การประเมินผลการบริหารจัดการองค์กร 5 ด้าน คือ 1) บทบาทของคณะกรรมการ 2) การบริหารความเสี่ยง 3) การควบคุมและตรวจสอบภายใน 4) การบริหารจัดการระบบสารสนเทศ และ 5) การบริหารทรัพยากรบุคคล โดยผลการประเมินได้แบ่งผลงานของรัฐวิสาหกิจออกเป็น 5 ระดับ แต่สำหรับหลักเกณฑ์การประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงที่จัดเป็นตัวแปรสำคัญในการศึกษานั้น ล่าสุดทริสได้มีการประเมินผล 5 ระดับ คือ ระดับ (1) มีการบริหารความเสี่ยงน้อยมาก ระดับ (2) มีการบริหารความเสี่ยงเบื้องต้นที่มีระบบ ระดับ (3) มีการเชื่อมโยงและบูรณาการความเสี่ยงกับการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการที่ดี ระดับ (4) มีการบริหารความเสี่ยงที่สร้างมูลค่าเพิ่มแก่องค์กร และระดับ (5) มีการปลูกฝังให้การบริหารความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมปกติและเป็นวัฒนธรรมองค์กร

3. ทำความเข้าใจเกณฑ์การประเมินผลการดำเนินของรัฐวิสาหกิจ และสรุปเพื่อสร้างตัวแบบในการวิเคราะห์จากข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งพบว่าหลักเกณฑ์ในการวัดผลเป็นเกณฑ์เดียวกันก็จริงแต่ในมุมมองของรัฐวิสาหกิจเกณฑ์ก็เปลี่ยนค่อนข้างบ่อย ซึ่งทำให้การสร้างตัวแบบวิเคราะห์ในการเชื่อมโยงข้อมูลทางบัญชีกับมูลค่าตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงทำได้ไม่ลึกเท่าที่ควร กอปรกับรายงานทางการเงินที่มีอยู่ก็ไม่ละเอียดพอที่จะนำมาใช้ปรับตัวเลขให้เห็นผลกระทบอย่างแท้จริง จึงได้แต่ภาพรวมเบื้องต้นเท่านั้น แต่ตัวแบบดังกล่าว (รายละเอียดในส่วนสุดท้ายของบทนี้) ได้อิงแนวคิดมูลค่าเกี่ยวเนื่องที่ได้อธิบายไว้ในบทที่ 2

4. การคำนวณอัตราส่วนทางการเงิน โดยตัวหลัก ๆ ที่ใช้คือ อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร (Fixed Asset Turnover, FAT) อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (Return on Asset, ROA) และอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน (Return on Employee or Operation Profit/ Number of Employees, OPP) โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนย่อย คือ

- อัตราส่วนทางการเงินเพื่อใช้ในการวิเคราะห์มูลค่าเกี่ยวเนื่องของการประเมินผลการดำเนินการโดยรวม โดยใช้ข้อมูลการเงินระหว่างปี 2541-2548
- อัตราส่วนทางการเงินเพื่อใช้ในการวิเคราะห์มูลค่าเกี่ยวเนื่องของการประเมินผลการดำเนินการเฉพาะด้านการบริหารความเสี่ยง โดยใช้ข้อมูลการเงินระหว่างปี 2547-2549

5. การเก็บข้อมูลตัวชี้วัดด้านการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจและปัจจัยที่มีผลต่อการประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ นอกจากการใช้แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (คะแนนตัวชี้วัดด้านบริหารความเสี่ยงจาก สคร.) ขั้นตอนการวิจัยได้วางแผนที่จะนำข้อมูลปฐมภูมิมาใช้ ในการสัมภาษณ์ลึกกับหน่วยงานต้นสังกัดและรัฐวิสาหกิจถึง 25 แห่ง และนำข้อมูลมาพัฒนาเป็นแบบสอบถามที่ยืนยันข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บจากข้อมูลทุติยภูมิทำให้มีความน่าเชื่อถือได้มากขึ้น นอกจากนั้นยังเก็บข้อมูลเชิงทัศนคติหรือการรับรู้โดยการให้ผู้ตอบแบบสอบถามมองย้อนหลังเพื่อวิเคราะห์ตัวแบบที่สร้างขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และใช้ส่งไปยังรัฐวิสาหกิจทั้ง 60 แห่ง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนย่อยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้
- ความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดผลการดำเนินงานโดยรวม และอัตราส่วนทางการเงิน
 - ความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงและอัตราส่วนทางการเงินที่ปรับให้เหมาะสม
 - สรุปผลปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานและการบริหารความเสี่ยงจากองค์กร และความสัมพันธ์ในเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลจากแบบสอบถาม และข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้อง

7. การสรุปผลวิจัยในรูปแบบของบทความวิชาการ พร้อมข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อองค์กรที่เกี่ยวข้อง

หลังจากการวิเคราะห์และสรุปผลวิจัย ผู้วิจัยจะจัดการประชุมสัมมนาเพื่อเสนอผลวิจัยต่อรัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงเจ้าสังกัด สคร. เป็นต้น เพื่อนำคำแนะนำมาปรับปรุงเพื่อทำรายงานฉบับสมบูรณ์ที่มีแนวทางการปฏิบัติที่จะเป็นประโยชน์ต่อรัฐวิสาหกิจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป ซึ่งขั้นตอนนี้ได้เพิ่มเติมจากที่ได้เสนอไว้ในข้อเสนอโครงการ

ตัวแบบการศึกษา (Study Models)

สมการตัวแบบพื้นฐานโดยใช้สมการเชิงเส้นสำหรับการศึกษาที่สร้างขึ้นเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมูลค่าตัวชี้วัดผลการดำเนินงานและผลการดำเนินงานทางการเงิน แสดงไว้ในสมการที่ (1) – (4) และความสัมพันธ์ระหว่างมูลค่าตัวชี้วัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงิน ในสมการที่ (5) – (8)

$$SOE_t = \beta_0 + \beta_1 TPA_{t-1} + \beta_2 GSF + \beta_3 Size_{t-1} + e \dots\dots\dots (1)$$

$$SOE_t / SOE_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 TPA_{t-1} + \beta_2 GSF + \beta_3 Size_{t-1} + e \dots\dots\dots (2)$$

$$SOE_t / SOE_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 (TPA_t / TPA_{t-1}) + \beta_2 GSF + \beta_3 Size_{t-1} + e \dots\dots\dots (3)$$

$$SOE_t = \beta_0 + \beta_1 TPA_t + \beta_2 GSF + \beta_3 Size_t + e \dots\dots\dots (4)$$

$$SOE_t = \beta_0 + \beta_1 TRM_{t-1} + \beta_2 GSF + \beta_3 Size_{t-1} + e \dots\dots\dots (5)$$

$$SOE_t / SOE_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 TRM_{t-1} + \beta_2 GSF + \beta_3 Size_{t-1} + e \dots\dots\dots (6)$$

$$SOE_t / SOE_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 (TRM_t / TRM_{t-1}) + \beta_2 GSF + \beta_3 Size_{t-1} + e \dots\dots\dots (7)$$

$$SOE_t = \beta_0 + \beta_1 TRM_t + \beta_2 GSF + \beta_3 Size_t + e \dots\dots\dots (8)$$

โดยที่ SOE_t คือผลการดำเนินงานทางการเงินในปีปัจจุบัน (t) อันได้แก่อัตราส่วนทางการเงินที่ออกแบบตามแนวคิดมูลค่าเกี่ยวเนื่อง ซึ่งเมื่อใช้โดยตามโมเดลงบดุล (Balance Sheet Model) จะใช้แทนด้วยอัตราหมุนเวียนสินทรัพย์ถาวร (Fixed Asset Turnover, FAT) และอัตราหมุนเวียนสินทรัพย์ถาวรสุทธิ (Fixed Asset Turnover (net), FATN) และเมื่อใช้โมเดลกำไร (Earning Model) นั้น SOE_t จะแทนด้วยอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (Return on Asset, ROA) และอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน (Return on Employees = Operation Profit/ Number of Employees) ซึ่งจะเป็นตัวแปรตามในปีปัจจุบัน (t) หรือปีก่อน (t-1)

ตัวแปรอิสระหรือตัวแปรต้นสำหรับสมการชุดแรก (1) – (4) คือมูลค่าตัวชี้วัดผลการดำเนินงานและสมการชุดหลัง (5) – (8) คือมูลค่าตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยง ซึ่งใช้คะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมประจำปี (Tris's Performance Agreement Score, TPA) และคะแนนการประเมินผลด้านบริหารความเสี่ยง (Tris's Risk Management Score, TRM)

ตัวแปรควบคุมที่นำมาใส่ในสมการเชิงเส้นทุกสมการประกอบด้วยตัวแปร 2 ตัว คือ ตัวแปรที่คำนึงถึงประเภทรัฐวิสาหกิจและตัวแปรขนาดกิจการ ตัวแปรประเภทกิจการเป็นตัวแปร

เทียมที่มีค่า 1 และ 0 ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อแยกความแตกต่างระหว่างประเภทของรัฐวิสาหกิจที่ได้รับและไม่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล (Government Subsidized Fund, GSF) โดยรัฐวิสาหกิจที่ไม่ได้รับเงินอุดหนุนส่วนใหญ่จะเป็นรัฐวิสาหกิจที่ดำเนินงานในเชิงสังคม แต่รัฐวิสาหกิจที่ไม่ได้รับเงินอุดหนุนจะเป็นรัฐวิสาหกิจเชิงพาณิชย์เสียส่วนใหญ่ การที่ใช้ตัวแปรเทียมนี้แทนที่จะใช้ตัวแปรประเภทรัฐวิสาหกิจดังที่จำแนกตามมติคณะรัฐมนตรีและกระทรวงการคลังได้นำมาใช้เพื่อเป็นเกณฑ์แบ่งเงินโบนัสในระบบแรงจูงใจเป็น 4 ประเภท เพราะไม่มีข้อมูลจากแหล่งที่น่าเชื่อถือได้ว่ารัฐวิสาหกิจอยู่ในประเภทใดกันแน่ แม้ว่าจะทำการสอบถามจากรัฐวิสาหกิจเองผ่านการวิจัยเชิงสำรวจ ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้บริหารระดับสูงบางแห่งก็ยังไม่สามารถตอบได้อย่างแน่ชัดลงไป และบางแห่งก็ไม่ตอบคำถามนี้เลย ทำให้ได้ข้อมูลไม่ครบถ้วน ซึ่งถ้านำตัวแปรนี้มาควบคุมจะทำให้หน่วยวิเคราะห์มีจำนวนลดน้อยลงไปอีก แต่ข้อมูลการรับหรือไม่รับเงินสนับสนุนสามารถหาได้จากงบการเงินและจากสภาพพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้สามารถตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้มากขึ้น

สำหรับตัวแปรขนาดองค์กร (Size) ได้ใช้จำนวนพนักงาน หรือมูลค่าสินทรัพย์รวม เป็นตัวแปรควบคุมในสมการตัวแบบแล้วแต่ความเหมาะสมของการศึกษาความสัมพันธ์เหล่านั้น ถ้าตัวแปรตามเป็นอัตราส่วนที่คำนวณจากสินทรัพย์ก็จะใช้จำนวนพนักงาน (Total Number of Employees, EMP) เป็นตัวแปรควบคุมเพื่อไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อน แต่ถ้าตัวแปรตามเป็นอัตราส่วนที่เกี่ยวกับพนักงานก็จะใช้มูลค่าสินทรัพย์รวม (Natural Log of Total Asset, LnTA) เป็นตัวแปรควบคุม

โดยสรุปแล้วสมการพื้นฐานแต่ละสมการข้างต้น มีความหมายดังต่อไปนี้

สมการที่ (1) และสมการที่ (5) เป็นตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างผลการดำเนินงานในปีปัจจุบันกับมูลค่าตัวชี้วัดปีก่อน

สมการที่ (2) และสมการที่ (6) เป็นตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงในผลการดำเนินงานและมูลค่าตัวชี้วัดปีก่อน

สมการที่ (3) และสมการที่ (7) เป็นตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงในผลการดำเนินงานและการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าตัวชี้วัด

สมการที่ (4) และสมการที่ (8) เป็นตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างผลการดำเนินงานในปีปัจจุบันและมูลค่าตัวชี้วัดปีปัจจุบัน

จากตัวแบบการศึกษาพื้นฐาน สามารถสร้างตัวแบบการคำนวณสำหรับอัตราส่วนทางการเงินตาม Balance Sheet Model 2 ตัว ซึ่งเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างผลการดำเนินงานหรืออัตราส่วนทางการเงินที่เกี่ยวกับสินทรัพย์และตัวแปรอิสระที่เป็นมูลค่าตัวชี้วัดผลการดำเนินงานรวมเท่านั้น ดังสมการต่อไปนี้

ก) อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร (Fixed Asset Turnover, FAT)

– สมการ a1 – a8

$$FAT_t = \beta_0 + \beta_1 TPA_{t-1} + \beta_2 GSF + \beta_3 EMP_{t-1} + e \dots\dots\dots (a1)$$

$$FAT_t / FAT_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 TPA_{t-1} + \beta_2 GSF + \beta_3 EMP_{t-1} + e \dots\dots\dots (a2)$$

$$FAT_t / FAT_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 (TPA_t / TPA_{t-1}) + \beta_2 GSF + \beta_3 EMP_{t-1} + e \dots\dots\dots (a3)$$

$$FAT_t = \beta_0 + \beta_1 TPA_t + \beta_2 GSF + \beta_3 EMP_t + e \dots\dots\dots (a4)$$

ข) อัตราการหมุนเวียนสินทรัพย์ของสุทธิ (Net Fixed Asset Turnover, FATN)

– สมการ b1 – b8

$$FATN_t = \beta_0 + \beta_1 TPA_{t-1} + \beta_2 GSF + \beta_3 EMP_{t-1} + e \dots\dots\dots (b1)$$

$$FATN_t / FATN_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 TPA_{t-1} + \beta_2 GSF + \beta_3 EMP_{t-1} + e \dots\dots\dots (b2)$$

$$FATN_t / FATN_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 (TPA_t / TPA_{t-1}) + \beta_2 GSF + \beta_3 EMP_{t-1} + e \dots\dots\dots (b3)$$

$$FATN_t = \beta_0 + \beta_1 TPA_t + \beta_2 GSF + \beta_3 EMP_t + e \dots\dots\dots (b4)$$

สำหรับตัวแบบการศึกษาพื้นฐานตาม Earning Model จะประกอบด้วย อัตราส่วนทางการเงิน 2 อัตราที่เป็นตัวแปรตาม และใช้ทั้งมูลค่าตัวชี้วัดผลการดำเนินงานรวมและมูลค่าตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงเป็นตัวแปรอิสระในแต่ละสมการแยกจากกัน โดยสามารถสร้างตัวแบบความสัมพันธ์ดังต่อไปนี้

ค) อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (Return on Asset, ROA ซึ่งคำนวณจาก

Operating Profit/ Total Asset) – สมการ c1 – c8

$$ROA_t = \beta_0 + \beta_1 TPA_{t-1} + \beta_2 GSF + \beta_3 EMP_{t-1} + e \dots\dots\dots (c1)$$

$$ROA_t / ROA_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 TPA_{t-1} + \beta_2 GSF + \beta_3 EMP_{t-1} + e \dots\dots\dots (c2)$$

$$ROA_t / ROA_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 (TPA_t / TPA_{t-1}) + \beta_2 GSF + \beta_3 EMP_{t-1} + e \dots\dots\dots (c3)$$

$$ROA_t = \beta_0 + \beta_1 TPA_t + \beta_2 GSF + \beta_3 EMP_t + e \dots\dots\dots (c4)$$

$$ROA_t = \beta_0 + \beta_1 TRM_{t-1} + \beta_2 GSF + \beta_3 EMP_{t-1} + e \dots\dots\dots (c5)$$

$$ROA_t / ROA_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 TRM_{t-1} + \beta_2 GSF + \beta_3 EMP_{t-1} + e \dots\dots\dots (c6)$$

$$ROA_t / ROA_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 (TRM_t / TRM_{t-1}) + \beta_2 GSF + \beta_3 EMP_{t-1} + e \dots\dots\dots (c7)$$

$$ROA_t = \beta_0 + \beta_1 TRM_t + \beta_2 GSF + \beta_3 EMP_t + e \dots\dots\dots (c8)$$

ง) อัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน (Return on Employees = Operating Profit/ Number of Employees) – สมการ d1 – d8

$$OPP_t = \beta_0 + \beta_1 TPA_{t-1} + \beta_2 GSF + \beta_3 LnTA_{t-1} + e \dots\dots\dots (d1)$$

$$OPP_t / OPP_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 TPA_{t-1} + \beta_2 GSF + \beta_3 LnTA_{t-1} + e \dots\dots\dots (d2)$$

$$OPP_t / OPP_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 (TPA_t / TPA_{t-1}) + \beta_2 GSF + \beta_3 LnTA_{t-1} + e \dots\dots\dots (d3)$$

$$OPP_t = \beta_0 + \beta_1 TPA_t + \beta_2 GSF + \beta_3 LnTA_t + e \dots\dots\dots (d4)$$

$$OPP_t = \beta_0 + \beta_1 TRM_{t-1} + \beta_2 GSF + \beta_3 LnTA_{t-1} + e \dots\dots\dots (d5)$$

$$OPP_t / OPP_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 TRM_{t-1} + \beta_2 GSF + \beta_3 LnTA_{t-1} + e \dots\dots\dots (d6)$$

$$OPP_t / OPP_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 (TRM_t / TRM_{t-1}) + \beta_2 GSF + \beta_3 LnTA_{t-1} + e \dots\dots\dots (d7)$$

$$OPP_t = \beta_0 + \beta_1 TRM_t + \beta_2 GSF + \beta_3 LnTA_t + e \dots\dots\dots (d8)$$

นอกจากนี้ ในหลายหน่วยงานพยายามที่จะประเมินการบริหารความเสี่ยงในองค์กรว่ามี การบริหารความเสี่ยงอยู่ในระดับใด องค์กรที่มีคะแนนระดับสูงแสดงว่ามีพัฒนาการบริหารความ เสี่ยงที่ดีกว่าบริษัทที่มีคะแนนระดับต่ำกว่า ซึ่งประเด็นนี้เองที่ทำให้เป็นข้อสังเกตว่าในองค์กรที่มี พัฒนาการบริหารความเสี่ยงที่ดีนี้จะมีผลการดำเนินงานดีกว่าองค์กรที่มีการพัฒนาในระดับต่ำ จริงหรือไม่ เพราะว่ายังมีการพัฒนาการบริหารความเสี่ยงมากเท่าใด องค์กรนั้น ๆ ก็ต้อง รับภาระต้นทุนที่เกิดจากการลงทุนในการบริหารความเสี่ยง ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนในเทคโนโลยี หรือการฝึกอบรมพนักงานก็ตาม หลังจากที่มีการบริหารความเสี่ยงแล้วทำให้องค์กรมีผลการ ดำเนินงานดีขึ้นจากเดิมหรือไม่อย่างไร ดังนั้นสมการตัวแบบที่ใช้ในการวิเคราะห์จึงเน้นผลการ ดำเนินงานที่เป็นความสัมพันธ์ดังแสดงในสมการที่ (9) ข้างล่างนี้

$$TRM_t = \beta_0 + \beta_1 (Sum_t(RMINV)) \dots\dots\dots (9)$$

Where: TRM = Tris's Risk Management Score

RMINV = Investment in the resources for risk management activity

$i = 1-t$

การที่ตัวแบบข้างต้นใช้คะแนนประเมินผลการดำเนินงานเป็นตัวแปรอิสระ ทั้งนี้เพราะเหตุปัจจัยสำคัญที่องค์กรต่างๆ จะพยายามดำเนินงานเพื่อให้ตัวเลขการดำเนินงานทางการบัญชี โดยเฉพาะรายได้หรือกำไรอยู่ในระดับสูง เพราะส่วนใหญ่แล้วผลการดำเนินงานขององค์กรจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับโบนัสพนักงาน ดังนั้นการสร้างตัวแบบสมการความสัมพันธ์ของมูลค่าเกี่ยวเนื่องดังกล่าวและการใช้ตัวแปรควบคุมที่เหมาะสมจึงต้องคำนึงถึงโครงสร้างรายได้ของรัฐวิสาหกิจเช่นเดียวกับสมการเชิงเส้นสำหรับตัวแบบการวิเคราะห์ก่อนหน้านี้ นั่นคือ ส่วนของเงินทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐซึ่งใช้เป็นตัวแปรดัมมีมีค่า 0 สำหรับองค์กรที่ไม่ได้รับการสนับสนุน และค่า 1 สำหรับรัฐวิสาหกิจที่ได้รับการสนับสนุน โดยไม่ได้คำนึงถึงจำนวนเงินที่สนับสนุน ทั้งนี้เพราะมีความผันผวนตามขนาดและปัจจัยอื่น

ภาคผนวกบทที่ 4

ภาคผนวก 4-1: รายชื่อรัฐวิสาหกิจที่เป็นประชากรในการวิจัย

ภาคผนวก 4-2: ตัวอย่างแบบสอบถาม

ภาคผนวก 4-1: รายชื่อรัฐวิสาหกิจที่เป็นประชากรในการวิจัย

รัฐวิสาหกิจ	ชื่อย่อ
สาขาลังงาน	
1 บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)	ปตท.
2 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย	กฟผ.
3 การไฟฟ้านครหลวง	กฟน.
4 การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค	กฟภ.
สาขาขนส่ง	
5 บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)	ทอท.
6 การท่าเรือแห่งประเทศไทย	กทท.
7 การรถไฟแห่งประเทศไทย	รฟท.
8 องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ	ขสมก.
9 บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด	บวท.
10 องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์*	ร.ส.พ.
11 บริษัท ไทยเดินเรือทะเล จำกัด	บทด.
12 บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)	บกท.
13 บริษัท ขนส่ง จำกัด	บขส.
14 สถาบันการบินพลเรือน	สบพ.
15 บริษัท ท่าอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ จำกัด	บทม.
16 การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย	รฟม.
17 การทางพิเศษแห่งประเทศไทย	กทพ.
18 บริษัท อู่กรุงเทพ จำกัด	อกท.
สาขาสื่อสาร	
19 บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน)	ทศท.
20 บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน)	กสท.
21 บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด	ปณท.
22 บริษัท อสมท จำกัด(มหาชน)	อสมท
สาขาสาธารณูปโภค	
23 การประปานครหลวง	กปน.
24 การประปาส่วนภูมิภาค	กปภ.
25 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย**	กนอ.
26 องค์การจัดการน้ำเสีย	อจน.
27 การเคหะแห่งชาติ	กคช.
สาขาอุตสาหกรรม	
28 โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง	รยส.
29 โรงงานไฟฟ้า กรมสรรพสามิต	โรงงานไฟ
30 องค์การสุรา กรมสรรพสามิต	อส.
31 องค์การเบตเตอร์	อ.บ.ต.
32 องค์การฟอกหนัง	อฟน.
33 โรงพิมพ์ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	โรงพิมพ์ตำรวจ

ภาคผนวก 4-1 (ต่อ): รายชื่อรัฐวิสาหกิจที่เป็นประชากรในการวิจัย

รัฐวิสาหกิจ	ชื่อย่อ
สาขาเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ	
34 องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้	อ.อ.ป.
35 องค์การสวนพฤกษศาสตร์	อ.ส.พ.
36 องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย	อ.ส.ค.
37 องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร	อ.ต.ก.
38 องค์การสะพานปลา	อสป.
39 สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง	สกย.
40 องค์การสวนยาง	อ.ส.ย.
สาขาบริการ	
41 สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล	สลากฯ
42 องค์การตลาด	อต.
43 องค์การคลังสินค้า	อคส.
44 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	ททท.
45 บริษัท สหโรงแรมไทยและการท่องเที่ยว จำกัด	บริษัทสท
สาขาสังคมและเทคโนโลยี	
46 สำนักงานธนาุเคราะห์ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ	สธค.
47 การกีฬาแห่งประเทศไทย	กกท.
48 องค์การสวนสัตว์	อสส.
49 สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย	วว.
50 องค์การพิพิธภัณฑิวิทยาศาสร์แห่งชาติ	อพวช.
51 องค์การเภสัชกรรม	อภ.
สาขาสถาบันการเงิน	
52 ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)	กรุงไทย
53 ธนาคารออมสิน	ธ.ออมสิน
54 ธนาคารอาคารสงเคราะห์	ธอส.
55 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	ธกส.
56 ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย	ธสน.
57 ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย	ธพว.
58 บรรษัทตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย	บตท.
59 บรรษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน***	บบส.
60 บรรษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม	บอย

ที่มา: ข้อมูลรวบรวมจากกระทรวงการคลัง (www.thailandoutlook.com) ณ 27 มิ.ย. 2548

และสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (www.sepo.go.th)

*มติครม.ให้ยุบเลิกเมื่อวันที่ 27 ธ.ค. 48, ** สคร. ได้จัดกลุ่มให้ กนอ. เป็นรัฐวิสาหกิจที่อยู่ในสาขา อุตสาหกรรม แต่ในจากข้อมูลที่ยรายงานใน Thailand Focus 2005 (หน้า 22) ของกระทรวงการคลัง ได้จัดกลุ่มให้ กนอ. อยู่ในสาขาสาธารณูปโภค สำหรับวิจัยนี้ ได้จัดกลุ่ม กนอ. ตาม สคร, ***มติครม.ให้ยุบเลิกเมื่อวันที่ 20 ธ.ค. 48

ภาคผนวก 4-2: ตัวอย่างแบบสอบถาม

แบบสอบถาม

“มูลค่าของตัวชี้วัดด้านการบริหารความเสี่ยงต่อผลการดำเนินงานในรัฐวิสาหกิจไทย”

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป

1.1 ชื่อรัฐวิสาหกิจ

1.2 องค์กรของท่านเป็นรัฐวิสาหกิจที่จัดอยู่ในประเภทใด

- ☐ ประเภทที่ 1 รัฐวิสาหกิจที่ต้องแข่งขันกับภาคเอกชน
- ☐ ประเภทที่ 2 รัฐวิสาหกิจประเภทผูกขาดโดยธรรมชาติ
- ☐ ประเภทที่ 3 รัฐวิสาหกิจประเภทหารายได้
- ☐ 3 (ก) รัฐวิสาหกิจกลุ่มที่มีการควบคุมราคาและบริการจนประสบผลขาดทุน
- ☐ 3 (ข) รัฐวิสาหกิจที่ไม่เข้าหลักเกณฑ์ 3 (ก)
- ☐ ประเภทที่ 4 รัฐวิสาหกิจประเภทส่งเสริมหรือประเภทที่ไม่แสวงหากำไร

1.3 บุคลากรในองค์กรทั้งหมด จำนวน.....คน

1.4 ทีมงานวิจัยได้รวบรวมข้อมูลการเงินที่เปิดเผยทางเว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) www.sepo.go.th ทั้งนี้ มีข้อมูลบางส่วนที่ไม่สามารถรวบรวมได้ จึงขอความกรุณาในการกรอกข้อมูลดังกล่าว สำหรับข้อมูลที่มีอยู่แล้วให้ท่านตรวจสอบข้อมูลอีกครั้งว่าถูกต้องหรือไม่ กรณีที่ข้อมูลตัวเลขที่มีอยู่ถูกต้องให้ทำเครื่องหมายถูก (✓) ลงในวงกลมท้ายตัวเลข แต่ถ้าไม่ถูกต้องให้ทำเครื่องหมายกากบาท (✗) และกรุณากรอกตัวเลขที่ถูกต้องลงในช่องว่างที่เว้นไว้ให้ ✍

(หน่วย: ล้านบาท)

ปีงบประมาณ	2549	2548	2547	2546
สินทรัพย์รวม	✍	✍ ○	✍ ○	✍ ○
รายได้ดำเนินงาน	✍	✍ ○	✍ ○	✍ ○
ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	✍	✍ ○	✍ ○	✍ ○
กำไรจากการดำเนินงาน	✍	✍ ○	✍ ○	✍ ○

1.5 กระทรวงการคลังได้มอบหมายให้หน่วยงานใดเป็นผู้ประเมินผลการดำเนินงานในองค์กรของท่าน

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ไทยเรตติ้งแอนด์อินฟอร์เมชันเซอร์วิส (ทริส)	ประเมินผลระหว่างปีใด
☐ สำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. (CG Rating)	ปี.....ถึง.....
☐ สมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย (IOD)	ปี.....ถึง.....
☐ มูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง (FPRI)	ปี.....ถึง.....
☐ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์)	ปี.....ถึง.....
☐ อื่น ๆ	ปี.....ถึง.....

1.6 ให้ท่านตรวจสอบผลคะแนนระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจปี 2546-2548 ที่รวบรวมมาจาก สคร. (www.sepo.go.th) และกรอกคะแนนสำหรับปี 2549 (ถ้ามี)

ปี 2546	คะแนน	☐ ถูกต้อง	☐ ไม่ถูกต้อง มีคะแนน=.....	☐ ไม่ทราบ
ปี 2547	คะแนน	☐ ถูกต้อง	☐ ไม่ถูกต้อง มีคะแนน=.....	☐ ไม่ทราบ
ปี 2548	คะแนน	☐ ถูกต้อง	☐ ไม่ถูกต้อง มีคะแนน=.....	☐ ไม่ทราบ
ปี 2549	คะแนน.....	☐ ยังไม่ประกาศผล	☐ ยังไม่ถูกประเมินผล	☐ ไม่ทราบ

ส่วนที่ 2: ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง

2.1 องค์กรได้มีระบบการบริหารความเสี่ยงหรือไม่

- ☐ 1. มี ☐ 2. อยู่ระหว่างดำเนินการ ☐ 3. ไม่มี (ให้ข้ามไปตอบคำถาม ในข้อ 2.7)

2.2 สคร.ได้กำหนดให้นำระบบการบริหารความเสี่ยงมาเป็นตัวชี้วัดด้านหนึ่งในการประเมินผลการดำเนินงาน ฯ ด้านการบริหารจัดการองค์กรในปี 2547 ในองค์กรได้เริ่มนำแนวทางการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในการ องค์กรเมื่อปีใด

- ☐ 1. เริ่มต้นที่ในปี 2547 ☐ 3. เริ่มหลังปี 2547 คือ ปี.....(โปรดระบุ)
☐ 2. เริ่มก่อนปี 2547 คือ ปี.....(โปรดระบุ) ☐ 4. ไม่แน่ใจ

2.3 องค์กรมีหน่วยงานรับผิดชอบการบริหารความเสี่ยง หรือไม่

- ☐ 1. มี โดยตั้งส่วนงานบริหารความเสี่ยงโดยเฉพาะ
☐ 2. มี โดยรวมอยู่ในงานตรวจสอบและควบคุมภายใน
☐ 3. มี โดยรวมอยู่ในงานนโยบายและวางแผน
☐ 4. อยู่ระหว่างดำเนินการจัดตั้ง
☐ 5. อื่น ๆ (ระบุ).....
☐ 6. ไม่มี

2.4 องค์กรมีโครงสร้างการบริหารความเสี่ยงอย่างไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1. มี คณะกรรมการบริหารความเสี่ยง (ระบุ) จำนวนคน
☐ 2. มี คณะอนุกรรมการบริหารความเสี่ยง (ระบุ) จำนวนคน
☐ 3. มี คณะทำงานการบริหารความเสี่ยง (ระบุ) จำนวนคน
☐ 4. อยู่ระหว่างดำเนินการจัดตั้ง
☐ 5. อื่น ๆ (ระบุ).....
☐ 6. ไม่มี (ให้ข้ามไปตอบคำถาม ข้อ 2.6)

2.5 การคัดเลือกบุคลากรที่ทำงานด้านบริหารความเสี่ยงมีกระบวนการอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1. เป็นบุคลากรเดิม แต่ย้ายมาจากส่วนงานอื่นเพื่อทำงานด้านนี้
 โดยเฉพาะ (ระบุ) จำนวนคน
☐ 2. เป็นบุคลากรเดิม แต่เข้ามาทำงานด้านนี้และยังมีภาระงานหลักในส่วนงานอื่น
 ที่ต้องรับผิดชอบอยู่ (ระบุ) จำนวนคน
☐ 3. เป็นบุคลากรใหม่ที่รับเข้ามาเพื่อทำงานด้านการบริหารความเสี่ยงโดยเฉพาะ
 (ระบุ) จำนวนคน
☐ 4. อื่น ๆ

2.6 องค์กรได้มีการจัดจ้างที่ปรึกษาด้านการบริหารความเสี่ยงจากภายนอกองค์กรหรือไม่

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. มี ที่ปรึกษาจากหน่วยงานของรัฐ	☐ 5. อยู่ระหว่างดำเนินการติดต่อ
☐ 2. มี ที่ปรึกษาจากรัฐวิสาหกิจ	☐ 6. อื่น ๆ (ระบุ).....
☐ 3. มี ที่ปรึกษาจากมหาวิทยาลัย	☐ 7. ไม่มี
☐ 4. มี ที่ปรึกษาจากหน่วยงานบริษัทเอกชน	

2.7 องค์กรมีการจัดอบรมสัมมนาหลักสูตรการบริหารความเสี่ยงให้กับผู้บริหารหรือพนักงานในองค์กรของท่านหรือไม่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1. มี โดยจัดอบรมขึ้นเองภายในองค์กร
- ☐ 2. มี โดยส่งไปอบรมกับหน่วยงานของ ☐ ภาครัฐ ☐ รัฐวิสาหกิจ ☐ มหาวิทยาลัย ☐ บริษัทเอกชน
- ☐ 3. อยู่ระหว่างดำเนินการ
- ☐ 4. อื่น ๆ (ระบุ).....
- ☐ 5. ไม่มี

2.8 องค์กรถูกประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงในปีใด และมีคะแนนด้านนี้เท่าใด จากมีการกำหนดให้นำตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงเข้าระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจในปี 2547 (ระดับ 1 – ระดับ 5)

- ☐ 1. ได้รับการประเมินปี 2547 มีคะแนน=..... /ปี 2548 คะแนน=..... /ปี 2549 คะแนน=.....
- ☐ 2. ได้รับการประเมินปี 2548 มีคะแนน=...../ปี 2549 คะแนน=.....
- ☐ 3. ได้รับการประเมินปี 2549 มีคะแนน=.....
- ☐ 4. ยังไม่ได้เข้าระบบการประเมินผลฯ ☐ 5. ไม่มีผลคะแนนในด้านนี้โดยเฉพาะ

2.9 ปัจจุบันองค์กรของท่านมีการประเมินว่าความเสี่ยงใดเป็นความเสี่ยงที่สำคัญที่สุด 5 อันดับแรก (โปรดระบุ)

อันดับที่ 1.....

อันดับที่ 2.....

อันดับที่ 3.....

อันดับที่ 4.....

อันดับที่ 5.....

2.10 ต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการสร้างระบบการบริหารความเสี่ยงมีจำนวนเท่าใด จงเติมตัวเลขลงในช่องว่างที่เว้นไว้ให้ กรณีที่ไม่ทราบจำนวนที่แน่ชัดท่านสามารถตอบโดยการประมาณตัวเลขได้ และถ้าหากไม่มีค่าใช้จ่ายนั้นๆ ให้ทำเครื่องหมายกากบาท (X) ในช่องว่าง

1 ค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนา เพื่อการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยง (รวมทั้งหมด ตั้งแต่ช่วงก่อนปี 2547)	จำนวนกี่บาท	และ/หรือ	จำนวนกี่เปอร์เซ็นต์ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน
			
2 ค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนา เพื่อการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยง (รวมทั้งหมด ตั้งแต่ช่วงปี 2547-ปัจจุบัน)	จำนวนกี่บาท	และ/หรือ	จำนวนกี่เปอร์เซ็นต์ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน
			
3 ค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนา เพื่อการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยง โดยประมาณของพนักงาน 1 คน	จำนวนกี่บาท/คน/ต่อปี	และ/หรือ	จำนวนกี่บาท/คน/ต่อครั้ง
			
4 ค่าใช้จ่ายในการจัดจ้างที่ปรึกษาจากภายนอกองค์กร (รวมทั้งหมด)	จำนวนกี่บาท	และ/หรือ	จำนวนกี่เปอร์เซ็นต์ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน
			
5 ค่าใช้จ่ายในการปรับโครงสร้างองค์กรสำหรับการบริหารความเสี่ยง	จำนวนกี่บาท	และ/หรือ	จำนวนกี่เปอร์เซ็นต์ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน
			
6 ระยะเวลาที่ใช้ไปในการปรับโครงสร้างองค์กรสำหรับการบริหารความเสี่ยง	จำนวนกี่เดือน	และ/หรือ	จำนวนกี่คนวัน(ManDay)
			
7 ต้นทุนเกี่ยวกับการจัดทำระบบสารสนเทศเพื่อเชื่อมโยงระบบการบริหารความเสี่ยง	จำนวนกี่บาท	และ/หรือ	จำนวนกี่เปอร์เซ็นต์ของสินทรัพย์รวม
			
8 งบประมาณในการจัดจ้างพนักงานที่ทำงานด้านการบริหารความเสี่ยงของพนักงาน	จำนวนกี่บาทต่อคน	และ/หรือ	จำนวนกี่บาทต่อปี
			
9 การนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในการบริหารจัดการทำให้มีค่าใช้จ่ายบุคลากรเพิ่มขึ้นโดยประมาณจำนวนเท่าใด	จำนวนกี่บาท	และ/หรือ	จำนวนกี่เปอร์เซ็นต์ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน
			
10 ระยะเวลาในการจัดประชุมเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง จำนวนประมาณเท่าใด ต่อปี	จำนวนกี่ครั้งต่อปี	และ/หรือ	จำนวนกี่ชั่วโมงต่อปี
			

ส่วนที่ 3: ปัจจัยและประโยชน์ของการบริหารความเสี่ยง

ให้ท่านทำเครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

3.1 ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยต่าง ๆ ต่อไปนี้ มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการบริหารความเสี่ยงมากน้อยเพียงใด (5 หมายถึง มีอิทธิพลมากที่สุด, 4 หมายถึง มีอิทธิพลมาก, 3 หมายถึง มีอิทธิพลปานกลาง, 2 หมายถึง มีอิทธิพลน้อย, 1 หมายถึง มีอิทธิพลน้อยที่สุด, 0 หมายถึง ไม่มีอิทธิพล)

ปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลมากน้อยเพียงใด	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1	ไม่มี 0
1 หน่วยงานที่กำกับดูแล	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2 กฎระเบียบ ข้อบังคับ	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3 โครงสร้างการจัดองค์กรและการแบ่งแยกหน้าที่	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4 ผู้บริหารระดับสูง	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5 ทรัพยากรบุคคล	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6 วัฒนธรรมองค์กร	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7 ระบบข้อมูลสารสนเทศที่ดี	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8 การมีเครื่องมือช่วยสนับสนุนการบริหารความเสี่ยง	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9 การมีผู้เชี่ยวชาญและหน่วยฝึกอบรมการบริหารความเสี่ยง	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10 การมีหน่วยงานตรวจสอบภายใน	☐	☐	☐	☐	☐	☐

3.2 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่ได้จากการนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาบริหารจัดการในองค์กร

ผลจากการบริหารความเสี่ยง	เห็นด้วย มากที่สุด 2	เห็นด้วย 1	ไม่มี ความเห็น 0	ไม่เห็นด้วย -1	ไม่เห็น ด้วยมาก ที่สุด -2
1 กระบวนการทำงานเป็นระบบมากขึ้นจากเดิม	☐	☐	☐	☐	☐
2 บุคลากรมีความตื่นตัวเกี่ยวกับความเสี่ยงมากขึ้น	☐	☐	☐	☐	☐
3 สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรมากขึ้น	☐	☐	☐	☐	☐
4 สร้างความเติบโตของกำไรให้กับองค์กร	☐	☐	☐	☐	☐
5 สร้างกำไรอย่างยั่งยืนให้กับองค์กร	☐	☐	☐	☐	☐
6 สามารถบริหารเงินทุนหมุนเวียนได้อย่างพอเพียง	☐	☐	☐	☐	☐
7 สามารถควบคุมรายจ่ายขององค์กรได้ดีขึ้น	☐	☐	☐	☐	☐
8 สามารถลดภาระงานให้กับองค์กรได้	☐	☐	☐	☐	☐
9 สามารถลดจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้นได้	☐	☐	☐	☐	☐
10 สามารถดำเนินงานได้ตามตัวชี้วัดขององค์กร	☐	☐	☐	☐	☐

ส่วนที่ 4: ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง

----ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ----

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลสำหรับการวิจัยนี้ได้รวบรวมมาจากรัฐวิสาหกิจจำนวน 60 แห่ง ซึ่งในระหว่างดำเนินการวิจัยได้มีรัฐวิสาหกิจ 2 แห่ง ยุบเลิกกิจการตามมติคณะรัฐมนตรีในปี 2548 คือ องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ และบริษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน ซึ่งจากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามได้รับการตอบกลับจำนวน 45 แห่ง และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 25 แห่ง ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้นำเสนอทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยผลการวิเคราะห์ 4 ส่วน ได้แก่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสำรวจ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ และผลการวิเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์ลึก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสำรวจ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของรัฐวิสาหกิจไทย ประกอบด้วยข้อมูลทั้งหมด 2 ส่วนใหญ่ โดยส่วนแรกจะวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของรัฐวิสาหกิจที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ประเภทรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานที่เป็นผู้ประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ รวมถึงผลคะแนนการประเมินโดยเฉลี่ย และส่วนที่สองจะแสดงผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ของตัวแปรตามกรอบแนวคิด เช่น ระบบการบริหารความเสี่ยงในรัฐวิสาหกิจไทย ต้นทุนดำเนินการของการบริหารความเสี่ยง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยง และผลลัพธ์จากการบริหารความเสี่ยง

ข้อมูลทั่วไป

จากการส่งแบบสอบถามไปยังรัฐวิสาหกิจทั้งหมด 60 แห่ง มีรัฐวิสาหกิจที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 45 แห่ง คิดเป็นอัตราการตอบกลับเท่ากับ 75% ในจำนวนนี้มีรัฐวิสาหกิจที่ได้ระบุประเภทรัฐวิสาหกิจของตนจำนวน 40 แห่ง ตามที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ และ สคร. นำมาจัดประเภทรัฐวิสาหกิจในระบบแรงจูงใจ โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท¹ ดังนี้

ประเภทที่ 1 รัฐวิสาหกิจที่ต้องแข่งขันกับภาคเอกชน

ประเภทที่ 2 รัฐวิสาหกิจประเภทผูกขาดโดยธรรมชาติ

ประเภทที่ 3 รัฐวิสาหกิจประเภทหารายได้

3 (ก) รัฐวิสาหกิจกลุ่มที่มีการควบคุมราคาและบริการจนประสบผลขาดทุน

3 (ข) รัฐวิสาหกิจที่ไม่เข้าหลักเกณฑ์ 3 (ก)

¹ การประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ. 5 พฤศจิกายน 2549. ศูนย์สารสนเทศสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ. www.sepo.go.th.

ประเภทที่ 4 รัฐวิสาหกิจประเภทส่งเสริมหรือประเภทที่ไม่แสวงหากำไร

ข้อมูลตาราง 5-1 พบว่า รัฐวิสาหกิจ จำนวน 15 แห่ง (37.5%) เป็นรัฐวิสาหกิจประเภทที่ 3 รัฐวิสาหกิจประเภทหารายได้ ในจำนวนนี้กว่าหนึ่งในสามสังกัดในสาขาขนส่ง นอกจากนี้ มีรัฐวิสาหกิจอีก 14 แห่ง (35.0%) จัดอยู่ในประเภทที่ 4 รัฐวิสาหกิจประเภทส่งเสริมหรือประเภทที่ไม่แสวงหากำไร โดยกระจายตัวอยู่ในสาขาสังคมและเทคโนโลยี และสาขาสถาบันการเงิน สำหรับรัฐวิสาหกิจประเภทที่ 1 รัฐวิสาหกิจที่ต้องแข่งขันกับภาคเอกชน มีจำนวน 9 แห่ง และรัฐวิสาหกิจประเภทที่ 2 รัฐวิสาหกิจประเภทผูกขาดโดยธรรมชาติ มีจำนวน 2 แห่ง

ตารางที่ 5-1: ประเภทรัฐวิสาหกิจแบ่งตามเกณฑ์ในระบบแรงจูงใจ

สาขา	ประเภท 1	ประเภท 2	ประเภท 3	ประเภท 4	รวม
พลังงาน	1	2			3 (7.5%)
ขนส่ง	1		5	2	8 (20.0%)
สื่อสาร	2			1	3 (7.5%)
สาธารณูปการ			1	1	2 (5.0%)
อุตสาหกรรม	1		2	1	4 (10.0%)
เกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ			3	2	5 (12.5%)
พาณิชย์และบริการ			3	1	4 (10.0%)
สังคมและเทคโนโลยี	1		1	3	5 (12.5%)
สถาบันการเงิน	3			3	6 (15.0%)
รวม	9 (22.5%)	2 (5.0%)	15 (37.5%)	14 (35.0%)	40 (100.0%)

ระบบประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ (Performance Agreement: PA) ได้เริ่มต้นมาตั้งแต่ปี 2539 ซึ่งจากข้อมูลล่าสุด ณ ปี 2548 พบว่า มีรัฐวิสาหกิจที่เข้าระบบการประเมินผลฯ แล้ว 50 แห่ง และคาดว่ารัฐวิสาหกิจที่เหลืออีก 10 แห่ง จะทยอยเข้าระบบประเมินผลฯ ต่อไปในอนาคต โดยในจำนวนนี้มีรัฐวิสาหกิจ 2 แห่งที่ถูกยุบเลิกกิจการแล้ว เมื่อปี 2548 นั่นคือ บริษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน² และองค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์³ ณ ปี 2548 จึงมีรัฐวิสาหกิจอีกเพียง 8 แห่ง ที่ยังไม่เข้าระบบประเมินผล ได้แก่ 1) องค์การฟอกหนัง 2) องค์การแบดเตอรี 3) บริษัท อู่กรุงเทพ จำกัด 4) โรงงานไฟ 5) บริษัท สหโรงแรมไทยและการท่องเที่ยว จำกัด 6) องค์การตลาด 7) สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง และ 8) องค์การสวนยาง รัฐวิสาหกิจเหล่านี้อยู่ระหว่างดำเนินการเข้าระบบ

² มติครม.ให้ยุบเลิกเมื่อวันที่ 20 ธ.ค. 48

³ มติครม.ให้ยุบเลิกเมื่อวันที่ 27 ธ.ค. 48

ประเมินผลฯ ต่อไปในอนาคต อย่างไรก็ตาม ล่าสุด ณ วันที่ 1 พฤศจิกายน 2550 สคร.ยังไม่มี การเปิดเผยข้อมูลอย่างเป็นทางการว่าปัจจุบันมีรัฐวิสาหกิจใดบ้างที่เข้าระบบประเมินผลฯ

ตารางที่ 5-2: หน่วยงานที่เป็นผู้ประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ

หน่วยงานผู้ประเมินผล	2549	2548	2547	2546
บริษัท ไทยเรตติ้งแอนด์อินฟอร์เมชันเซอร์วิส จำกัด	32	32	25	22
สำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต.			2	1
สมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย	2	3		
มูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง	1	1		
บริษัท PA Associates Consulting จำกัด	6	5		
สำนักบริการธุรกิจและที่ปรึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย			2	
จำนวนแห่ง จำนวนเปอร์เซ็นต์	41 (91.1%)	41 (91.1%)	29 (64.4%)	23 (51.1%)

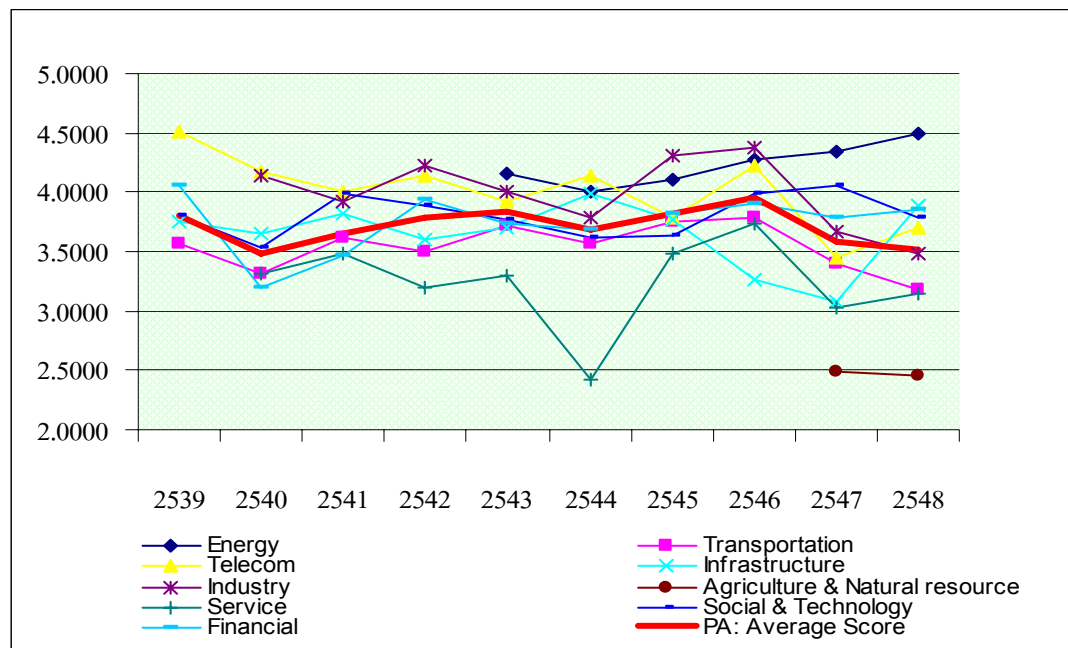
ข้อมูลตาราง 5-2 ได้สรุปหน่วยงานที่เป็นผู้รับผิดชอบในการเข้าไปประเมินผลการดำเนินงานประจำปีของรัฐวิสาหกิจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระทรวงการคลังเป็นผู้มอบหมาย ซึ่งจากรัฐวิสาหกิจที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 45 แห่ง พบว่า ปี 2549 กว่า 90% หน่วยงานหลักที่ประเมินผลคือ บริษัท ไทยเรตติ้งแอนด์อินฟอร์เมชันเซอร์วิส จำกัด ซึ่งต่างรู้จักในนาม “ทริส” (TRIS) โดยทริสเป็นทั้งผู้ประเมินผลและเป็นที่ปรึกษาของระบบประเมินผลฯ ด้วย มาตั้งแต่เริ่มใช้ระบบเมื่อ ปี 2539 นอกจากนี้ ยังมีองค์กรอิสระและบริษัทเอกชน ที่เข้ามาร่วมเป็นผู้ประเมินผลฯ สำหรับสำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. และสมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย จะเป็นผู้ประเมินด้านการกำกับดูแลกิจการให้กับรัฐวิสาหกิจที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์

แผนภาพ 5-1 และ 5-2 ได้แสดงคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยเฉลี่ยของรัฐวิสาหกิจ ระหว่างปี 2539-2548 ซึ่งเป็นข้อมูลที่เผยแพร่โดยสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.)⁴ โดยในแต่ละปีจำนวนรัฐวิสาหกิจที่เข้าระบบประเมินผลฯ จะมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ และหลังจากที่ได้มีการแบ่งข้อมูลเป็นกลุ่มสาขา และคำนวณค่าเฉลี่ยพบว่า รัฐวิสาหกิจสาขาพลังงานมีผลคะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มสูงขึ้นชัดเจนกว่าสาขาอื่น ๆ (แผนภาพที่ 5-1) แม้ว่าจะเพิ่งเข้าระบบประเมินผลฯ ในปี 2543 ก็ตาม สำหรับรัฐวิสาหกิจในสาขาอื่น ๆ มีแนวโน้มค่อนข้างผันผวน โดยส่วนใหญ่คะแนนจะปรับตัวลดลงในปี 2544 และ 2547 ซึ่งเป็นปีที่

⁴ คะแนนการประเมินผล ฯ ของรัฐวิสาหกิจในแต่ละแห่งได้แสดงรายละเอียดไว้ในบทที่ 3 (ตารางที่ 3-12)

มีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การประเมินรัฐวิสาหกิจ อย่างไรก็ตาม สำหรับค่าเฉลี่ยของคะแนนการประเมินผลของรัฐบาลทั้งหมดในแต่ละปี มีแนวโน้มสูงขึ้น แต่ปรับตัวลดลงในปี 2547 และ 2548

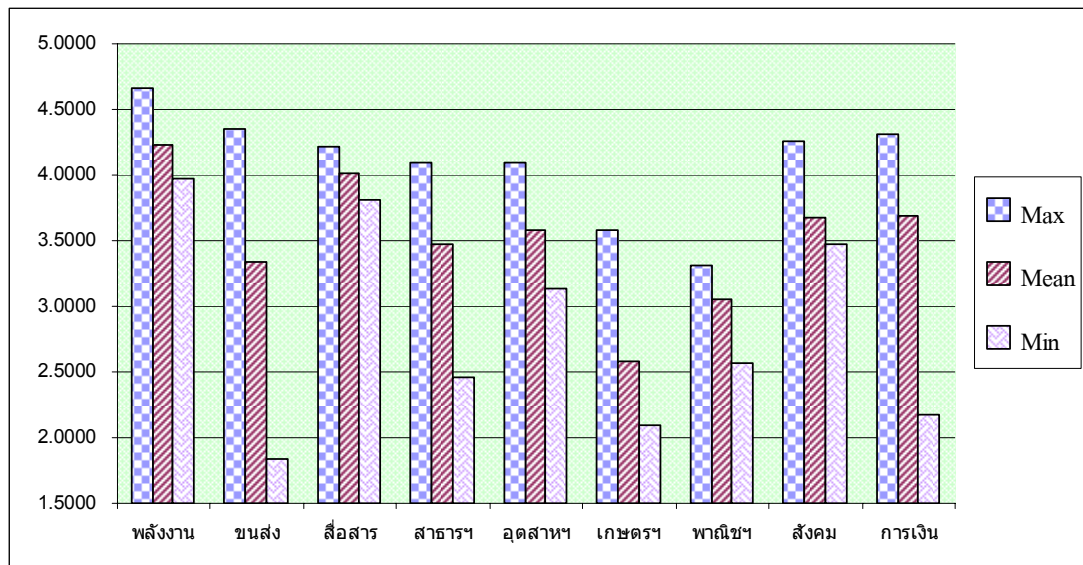
แผนภาพที่ 5-1: แนวโน้มคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจเฉลี่ยโดยรวมและรายสาขา ระหว่างปี 2539-2548

ที่มา: รวบรวมข้อมูลจาก ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ และมีการคำนวณค่าเฉลี่ยเองเป็นรายสาขาและรายปี รวมทั้งคะแนนโดยรวม (PA: Performance Agreement)

เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยระหว่างปี 2539-2548 โดยภาพรวมแล้ว จากแผนภาพ 5-2 พบว่า รัฐวิสาหกิจในสาขาพลังงานมีผลคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงที่สุด 4.2272 คะแนน โดยเฉลี่ยจากคะแนนการประเมินผลของรัฐบาลจำนวน 4 แห่ง รองลงมาคือ สาขาสื่อสาร มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.0067 ในขณะที่สาขาเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ (agr.) เป็นกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เท่ากับ 2.5800 นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยสูงสุดเป็นรัฐวิสาหกิจที่อยู่ในสาขาพลังงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.6668 ในขณะที่รัฐวิสาหกิจในสาขาขนส่งมีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด เท่ากับ 1.8377 คะแนน

แผนภาพที่ 5-2: คะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจเฉลี่ยโดยรวม แบ่งเป็นรายสาขา (เฉลี่ยคะแนน ปี 2539-2548)

ที่มา: รวบรวมข้อมูลจาก ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ และมีการจัดแบ่งคะแนนเป็นกลุ่มสาขา และคำนวณค่าเฉลี่ยรายสาขาเอง

สำหรับคะแนนการประเมินผลของรัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งนั้น ได้มีการรวบรวมและจัดส่งไปยังรัฐวิสาหกิจทุกแห่ง เพื่อให้มีการตรวจสอบผลคะแนนของตนเอง ว่าถูกต้องตรงกันกับข้อมูลที่สามารถรวบรวมได้หรือไม่ โดยให้มีการตรวจสอบผลคะแนนระหว่าง ปี 2546-2548 ซึ่งจากแบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับจำนวน 45 แห่ง รัฐวิสาหกิจทุกแห่งได้ตรวจสอบว่ามีความถูกต้องตรงกับคะแนนของรัฐวิสาหกิจ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะนำไปเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิเคราะห์ผลในลำดับต่อไป นอกจากนี้ในแบบสอบถามได้มีการสอบถามเกี่ยวกับผลคะแนนในปี 2549 พบว่า รัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ยังไม่ทราบผลการประเมิน และมีอีกบางส่วนที่ตอบผลคะแนนปี 2549 แต่ยังไม่ถือว่าเป็นผลคะแนนอย่างเป็นทางการ

ระบบการบริหารความเสี่ยงในรัฐวิสาหกิจไทย

การบริหารความเสี่ยงได้ถูกกำหนดขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในปี 2547 โดยทาง สคร. กำหนดให้นำเรื่องการบริหารความเสี่ยงมาเป็นหัวข้อหนึ่งในประเมินผลการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการองค์การ ทำให้รัฐวิสาหกิจที่อยู่ในระบบประเมินผลฯ ส่วนใหญ่ต้องเริ่มนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร จากตาราง 5-3 พบว่า รัฐวิสาหกิจที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ 38 แห่ง (84.4%) มีการนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กรแล้ว และอยู่ระหว่างดำเนินการอีก 4 แห่ง ทั้งนี้ มีรัฐวิสาหกิจ จำนวน 2 แห่ง ที่ยังไม่ได้นำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร

เมื่อพิจารณาจากระยะเวลาที่เริ่มนำการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร พบว่า รัฐวิสาหกิจ จำนวน 19 แห่ง (44.1%) ได้เริ่มนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร เมื่อปี 2547 ทั้งนี้ มีรัฐวิสาหกิจจำนวน 12 แห่ง (27.9%) ที่ได้นำระบบมาใช้ก่อนปี 2547 ในขณะที่รัฐวิสาหกิจอีก 9 แห่ง (20.9%) เพิ่งเริ่มใช้ในปี 2548 อย่างไรก็ตาม อาจจะกล่าวได้ว่า รัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่เริ่มใช้ระบบการบริหารความเสี่ยงได้ไม่นานนัก คือ อยู่ระหว่าง 2-3 ปี เท่านั้น

ตารางที่ 5-3: ระยะเวลาในการนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในรัฐวิสาหกิจ

การนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในรัฐวิสาหกิจ	จำนวน	
	แห่ง	เปอร์เซ็นต์
การนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร (N= 44)		
มี	38	84.4%
อยู่ระหว่างดำเนินการ	4	8.9%
ไม่มี	2	4.4%
ปี พ.ศ. ที่เริ่มนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร (N=43)		
พ.ศ.2544 (ระยะเวลา 6 ปี)	1	2.3%
พ.ศ.2545 (ระยะเวลา 5 ปี)	5	11.6%
พ.ศ.2546 (ระยะเวลา 4 ปี)	6	14.0%
พ.ศ.2547 (ระยะเวลา 3 ปี)	19	44.1%
พ.ศ.2548 (ระยะเวลา 2 ปี)	9	20.9%
ไม่แน่ใจ	2	4.7%

สภาพแวดล้อมขององค์กรเป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการบริหารความเสี่ยงอย่างเป็นทางการนั่นคือ การกำหนดโครงสร้างองค์กรและหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านการบริหารความเสี่ยง ซึ่งถือเป็นการเริ่มต้นในการสร้างระบบการบริหารความเสี่ยงให้

เกิดขึ้นในองค์กร ผลจากการตอบแบบสอบถามของรัฐวิสาหกิจเกี่ยวกับโครงสร้างองค์กรที่มีผลต่อการดำเนินการด้านการบริหารความเสี่ยง แสดงไว้ในดังตารางที่ 5-4 และ 5-5

ตารางที่ 5-4: หน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านการบริหารความเสี่ยง

หน่วยงานด้านการบริหารความเสี่ยง (N=45)	จำนวน	
	แห่ง	เปอร์เซ็นต์
1. ส่วนงานบริหารความเสี่ยง	18	40.0%
2. งานบริหารความเสี่ยงและควบคุมภายใน	2	4.4%
3. งานตรวจสอบและควบคุมภายใน	1	2.2%
4. งานนโยบายและวางแผน	8	17.8%
5. งานการเงินและการลงทุน	1	2.2%
6. อยู่ระหว่างดำเนินการจัดตั้ง	4	8.9%
7. ไม่มี	2	4.4%
8. ระบุได้ไม่ชัดเจน	8	17.8%

รัฐวิสาหกิจ จำนวน 18 แห่ง (40.0%) ได้จัดตั้งส่วนงานบริหารความเสี่ยงขึ้นในองค์กร เพื่อเป็นส่วนงานที่รับผิดชอบงานด้านการบริหารความเสี่ยงโดยตรง รองลงมา คือ ผู้รับผิดชอบงานด้านการบริหารความเสี่ยงได้รวมอยู่ในส่วนงานนโยบายและวางแผน จำนวน 8 แห่ง (17.8%) นอกจากนี้ บางแห่งได้กำหนดความรับผิดชอบไว้ในสายงานด้านการตรวจสอบและการควบคุมภายใน การเงินและการลงทุน สำหรับโครงสร้างในสายงานการบริหารความเสี่ยงนั้น ส่วนใหญ่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงและคณะทำงานการบริหารความเสี่ยง เพื่อเป็นผู้วางนโยบายและติดตามผล รวมถึงประสานงานด้านการบริหารความเสี่ยงกับบุคลากรภายในองค์กร โดยกว่ากึ่งหนึ่งมีจำนวนคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงน้อยกว่า 10 คน แต่มีคณะทำงานการบริหารความเสี่ยงมากกว่า 10 คน

ตารางที่ 5-5: โครงสร้างการบริหารความเสี่ยง

การจัดตั้งโครงสร้างการบริหารความเสี่ยง (N=45)	<=5 คน	6-10 คน	11-20 คน	> 20 คน	ไม่ระบุ	จำนวนแห่ง (เปอร์เซ็นต์)
1. คณะกรรมการบริหารความเสี่ยง	7	11	10	3	-	31 (68.9%)
2. คณะอนุกรรมการบริหารความเสี่ยง	3	5	3	3	-	14 (31.1%)
3. คณะทำงานการบริหารความเสี่ยง	1	5	6	6	3	21 (46.7%)
4. อยู่ระหว่างดำเนินการจัดตั้ง	-	-	-	-	2	2 (4.4%)
5. อื่น ๆ	-	-	-	-	4	4 (8.9%)

ทรัพยากรบุคคลถือเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนให้การบริหารความเสี่ยงภายในองค์กรสัมฤทธิ์ผล จากตาราง 5-6 พบว่า รัฐวิสาหกิจกว่ากึ่งหนึ่งได้มีการโยกย้ายบุคลากรจากส่วนงานอื่น เพื่อให้เข้ามาทำงานด้านการบริหารความเสี่ยงโดยเฉพาะ และมีรัฐวิสาหกิจกว่าหนึ่งในสามที่มีบุคลากรที่ต้องทำงานด้านการบริหารความเสี่ยงควบคู่ไปกับภาระงานหลักที่ตนต้องรับผิดชอบอยู่

ตารางที่ 5-6: บุคลากรที่เข้ามาทำงานด้านการบริหารความเสี่ยง

บุคลากรที่เข้ามาทำงานด้านการบริหารความเสี่ยง	<=5 คน	6- 10 คน	> 10 คน	ไม่ ระบุ	รวม N=43
1. โอนย้ายบุคลากรเดิมมาจากส่วนงานอื่นเพื่อให้มาทำงานด้านบริหารความเสี่ยงโดยเฉพาะ	8	8	6	1	23 (53.5%)
2. โอนย้ายบุคลากรเดิมมาจากส่วนงานอื่นเพื่อให้มาทำงานด้านบริหารความเสี่ยง แต่ยังมีภาระงานหลักในส่วนงานอื่น ๆ อยู่	4	3	5	5	17 (39.5%)
3. เปิดรับสมัครบุคลากรใหม่ เพื่อให้มาทำงานด้านบริหารความเสี่ยงโดยเฉพาะ	13	2	1	-	16 (37.2%)
4. ตัวแทนแต่ละส่วนงานร่วมกันทำงาน ไม่ได้แบ่งแยกหน้าที่	-	-	-	5	5 (11.6%)
5. จ้างบุคคลจากภายนอกองค์กร	1	-	-	-	1 (2.3%)
6. ไม่มีบุคลากรที่ทำงานบริหารความเสี่ยงโดยเฉพาะ	-	-	-	1	2 (2.3%)

ตารางที่ 5-7: การจัดอบรมให้ความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยงแก่บุคลากร

การจัดอบรมให้ความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยง (N=45)	จำนวน	
	แห่ง	เปอร์เซ็นต์
มีการจัดอบรมขึ้นภายในองค์กร	36	80.0%
ส่งบุคลากรไปอบรมกับหน่วยงานภายนอก	33	73.3%
อบรมกับภาครัฐ	12	26.7%
อบรมกับรัฐวิสาหกิจ	2	4.4%
อบรมกับมหาวิทยาลัย	10	22.2%
อบรมกับบริษัทเอกชน	11	24.4%
ไม่มี	1	2.2%

จากตาราง 5-7 พบว่า รัฐวิสาหกิจกว่า 80% ได้มีการจัดอบรมสัมมนาเพื่อให้ความรู้แก่ผู้บริหารและบุคลากรภายในองค์กร นอกจากนี้รัฐวิสาหกิจ 73.3% ได้ส่งบุคลากรไปอบรมกับหน่วยงานภายนอก ในจำนวนนี้ได้ส่งบุคลากรไปอบรมกับภาครัฐ 12 แห่ง บริษัทเอกชน 11 แห่ง มหาวิทยาลัย 10 แห่ง และรัฐวิสาหกิจด้วยตนเอง 2 แห่ง

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลการจัดจ้างที่ปรึกษาด้านการบริหารความเสี่ยงดังตาราง 5-8 พบว่า รัฐวิสาหกิจจำนวน 19 แห่ง (42.2%) ไม่ได้มีการว่าจ้างที่ปรึกษาแต่อย่างใด แต่มีรัฐวิสาหกิจจำนวน 25 แห่ง (57.8%) ที่มีการว่าจ้างที่ปรึกษาด้านการบริหารความเสี่ยง ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่ได้ว่าจ้างบริษัทเอกชนมาเป็นที่ปรึกษา

ตารางที่ 5-8: การจัดจ้างที่ปรึกษาด้านการบริหารความเสี่ยง

ที่ปรึกษาด้านการบริหารความเสี่ยง (N=45)	จำนวน	
	แห่ง	เปอร์เซ็นต์
หน่วยงานของรัฐ	3	6.7%
มหาวิทยาลัย	6	13.3%
หน่วยงานบริษัทเอกชน	15	33.3%
ผู้เชี่ยวชาญอิสระ	1	2.2%
ไม่มี	19	42.2%

จากการที่ สคร.ได้เริ่มนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาเป็นเกณฑ์ในการประเมินผลฯ ในปี 2547 และจากข้อมูลในตาราง 5-9 ที่มาจากแบบสอบถามจำนวน 45 แห่ง พบว่า รัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่กว่าครึ่งถูกประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงในปี 2547 จำนวน 28 แห่ง โดยในปี 2548 และ 2549 มีรัฐวิสาหกิจถูกประเมินผล จำนวน 10 แห่ง และ 4 แห่ง

ตามลำดับ นอกจากนี้ มีรัฐวิสาหกิจจำนวน 4 แห่ง ที่ยังไม่ได้เข้าระบบประเมินผล และมีรัฐวิสาหกิจอีก 5 แห่งที่เข้าระบบประเมินผลแล้ว แต่ไม่มีผลคะแนนด้านการบริหารความเสี่ยง โดยเฉพาะ เนื่องจากเป็นรัฐวิสาหกิจที่จดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งจะใช้เกณฑ์การประเมินผลด้านการบริหารจัดการตามเกณฑ์ที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนด เพื่อให้เปรียบเทียบกับบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ได้

ผลคะแนนในการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง มีทั้งหมด 5 ระดับคะแนน ซึ่งในแต่ละระดับนั้นได้บ่งชี้ถึงสถานะภาพของระบบการบริหารความเสี่ยงขององค์กรที่เป็นอยู่ โดยทริสเป็นผู้กำหนดและเสนอหลักเกณฑ์ดังกล่าว ระดับคะแนนการบริหารความเสี่ยงมีดังนี้

ระดับ 1 มีการบริหารความเสี่ยงน้อยมาก

ระดับ 2 มีการบริหารความเสี่ยงเบื้องต้นที่มีระบบ

ระดับ 3 มีการเชื่อมโยงและบูรณาการความเสี่ยงกับการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการจัดการที่ดี

ระดับ 4 มีการบริหารความเสี่ยงที่สร้างมูลค่าเพิ่มแก่องค์กร

ระดับ 5 มีการปลูกฝังให้การบริหารความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมปกติและเป็นวัฒนธรรมองค์กร

ตารางที่ 5-9: ปีที่เริ่มประเมินผลและคะแนนด้านการบริหารความเสี่ยง

การประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (N=45)	จำนวน	
	แห่ง	%
เริ่ม ปี พ.ศ. 2547	28	62.2%
เริ่ม ปี พ.ศ. 2548	10	22.2%
เริ่ม ปี พ.ศ. 2549	4	8.9%
ยังไม่ได้เข้าระบบประเมินผลการดำเนินงาน	4	8.9%
ไม่มีการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง	5	11.1%

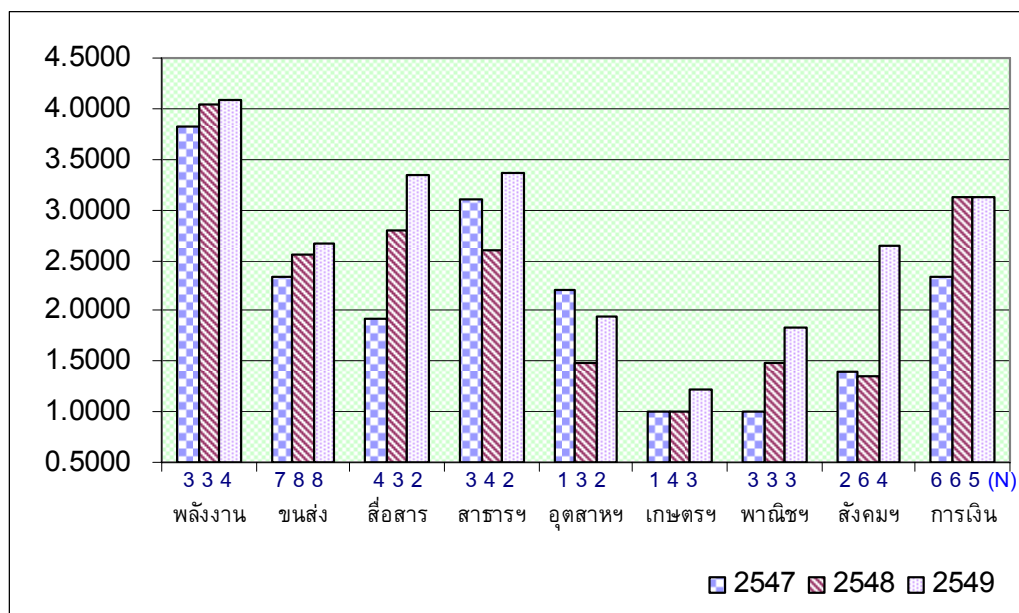
ผลคะแนนด้านการบริหารความเสี่ยง	ระดับ	1>>>>>>>	2>>>>>>>	3>>>>>>>	4>>>>>>>5
ปี 2547 (N=30)		11 (36.7%)	14 (46.7%)	5 (16.7%)	-
ปี 2548 (N=40)		18 (45.0%)	13 (32.5%)	7 (17.5%)	2 (5.0%)
ปี 2549 (N=32)		8 (25.0%)	12 (37.5%)	4 (34.4%)	1 (3.1%)
ค่าสถิติผลคะแนนด้านการบริหารความเสี่ยง		ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด	คะแนนเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ปี 2547 (N=30)		3.9000	1.0000	2.2600	1.0148
ปี 2548 (N=40)		4.4000	1.0000	2.2778	1.1721
ปี 2549 (N=32)		4.5000	1.0000	2.7616	1.0723

จากข้อมูลคะแนนด้านการบริหารความเสี่ยงที่สามารถรวบรวมได้ ดังตาราง 5-9 พบว่า รัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่มีผลคะแนนอยู่ระหว่าง ระดับ 1 ถึง ระดับ 2 เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ย พบว่า คะแนนมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น โดยในปี 2547 รัฐวิสาหกิจ จำนวน 30 แห่ง มีค่าเฉลี่ย 2.26 ปี 2548 รัฐวิสาหกิจ จำนวน 40 แห่ง มีค่าเฉลี่ย 2.2778 และสำหรับปี 2549 รัฐวิสาหกิจ จำนวน 32 แห่ง มีค่าเฉลี่ย 2.76 และมีรัฐวิสาหกิจจำนวนน้อยมากที่มีคะแนนในระดับ 4 ขึ้นไป

นอกจากนี้ เมื่อนำคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงมาคำนวณค่าเฉลี่ย เป็นรายสาขา ตั้งแต่ปี 2547 ถึงปี 2549 เพื่อให้ได้ข้อมูลคะแนนด้านการบริหารความเสี่ยงให้มากที่สุด คะแนนในส่วนนี้ได้รวบรวมมาจากแบบสอบถามและจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เนื่องจากข้อมูลด้านนี้ไม่มีการเปิดเผยในแหล่งสาธารณะ ซึ่งจากรัฐวิสาหกิจจำนวน 60 แห่ง สามารถรวบรวมข้อมูลได้ดังนี้ ในปี 2547 มีผลคะแนนจำนวน 30 แห่ง ปี 2548 มีผลคะแนน จำนวน 40 แห่ง และปี 2549 มีผลคะแนน จำนวน 32 แห่ง

ตามแผนภาพ 5-3 พบว่า ในปี 2547 รัฐวิสาหกิจในสาขาพลังงานมีคะแนนเฉลี่ยด้านการบริหารความเสี่ยงสูงที่สุด เท่ากับ 3.8333 คะแนน รองลงมาคือ สาขาสาธารณูปการ เท่ากับ 3.1000 คะแนน ในขณะที่สาขาเกษตรและทรัพยากร และสาขาพาณิชย์และบริการ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เท่ากับ 1.0000 คะแนน

แผนภาพที่ 5-3: คะแนนเฉลี่ยการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจเฉพาะด้านการบริหาร ความเสี่ยง ระหว่างปี 2547-2549

เมื่อวิเคราะห์แนวโน้มของคะแนนด้านการบริหารความเสี่ยง จากข้อมูลที่รวบรวมได้ อาจยังไม่เห็นแนวโน้มที่ชัดเจนนัก เนื่องจากรัฐวิสาหกิจในแต่ละปีที่น่าสนใจมีจำนวนไม่เท่ากัน แต่สำหรับสาขาที่มีรัฐวิสาหกิจในจำนวนใกล้เคียงกัน เช่น สาขาพลังงาน

สาขาขนส่ง สาขาพาณิชย์และบริการ พบว่า คะแนนเฉลี่ยจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จากปี 2547 ซึ่งถือเป็นปีแรกของการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง ยกเว้นสาขาเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีคะแนนเฉลี่ยปี 2547 และ 2548 เท่าเดิม คือ 1.000

ต้นทุนดำเนินการของการบริหารความเสี่ยง

การบริหารความเสี่ยงในรัฐวิสาหกิจไทยนั้น ถือเป็นการบริหารแนวใหม่ที่เพิ่งเริ่มนำมาใช้ได้ไม่นานนัก ดังนั้น ในการสร้างให้มีระบบการบริหารความเสี่ยงเกิดขึ้นในองค์กร จึงนับได้ว่าเป็นการลงทุนอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนในการพัฒนาบุคลากร การลงทุนในระบบสารสนเทศ การลงทุนในการว่าจ้างที่ปรึกษา เป็นต้น ซึ่งในการวิจัยนี้ได้กำหนดข้อคำถามเกี่ยวกับต้นทุนและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการสร้างระบบการบริหารความเสี่ยง ที่รวบรวมและดัดแปลงมาจากการสัมภาษณ์ โดยมีการสอบถามข้อมูลต้นทุนทั้งที่เป็นจำนวนเงิน จำนวนระยะเวลา และจำนวนชั่วโมง จากรัฐวิสาหกิจที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 45 แห่ง จะมีเพียง 5 แห่ง ที่ไม่มีการตอบตัวเลขต้นทุนและค่าใช้จ่ายใด ๆ เลย ทั้งนี้ ยังไม่อาจสรุปได้ว่า รัฐวิสาหกิจนั้น ๆ ไม่มีต้นทุนในการบริหารความเสี่ยง เนื่องจากต้นทุนในการบริหารความเสี่ยงอาจรวมอยู่กับกิจกรรมอื่น ๆ ขององค์กร และบางครั้งรัฐวิสาหกิจไม่สามารถรายงานผลได้ ดังนั้น จึงมีรัฐวิสาหกิจจำนวน 40 แห่งที่มีการตอบข้อมูลตัวเลขต้นทุนด้านการบริหารความเสี่ยงในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน โดยการตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะระบุจำนวนที่ชัดเจนว่ามีจำนวนเท่าไร แต่ก็มีเพียงไม่กี่แห่งที่ตอบจำนวนเป็นช่วง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่รัฐวิสาหกิจสามารถรวบรวมหรือประมาณการได้ ในการวิเคราะห์ผลสำหรับรัฐวิสาหกิจที่ตอบข้อมูลเป็นแบบช่วง จะมีการหาค่ากลางข้อมูลด้วยการคำนวณค่ามัธยฐาน (Median) เพื่อให้ข้อมูลสามารถนำไปวิเคราะห์และเปรียบเทียบต่อไปได้

จากข้อมูลดังตาราง 5-10 พบว่า ต้นทุนการในการสร้างระบบการบริหารความเสี่ยงที่เกิดขึ้นและรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่สามารถรวบรวมข้อมูลได้นั้น เป็นข้อมูลต้นทุนเกี่ยวกับระยะเวลาในการจัดประชุมเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง และค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนา เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยงตั้งแต่ช่วงปี 2547 เป็นต้นมา โดยมีรัฐวิสาหกิจจำนวน 32 และ 30 แห่ง (ตามลำดับ) ที่มีต้นทุนดังกล่าวและสามารถระบุได้ นอกจากนี้ มีรัฐวิสาหกิจจำนวน 19 แห่ง ที่ระบุว่ามีการใช้จ่ายในการจัดจ้างที่ปรึกษาจากภายนอกองค์กร และมีรัฐวิสาหกิจจำนวน 8 แห่ง ที่มีการลงทุนในการจัดทำระบบสารสนเทศเพื่อเชื่อมโยงระบบการบริหารความเสี่ยง ในขณะที่มีรัฐวิสาหกิจเพียงแห่งเดียวที่มีค่าใช้จ่ายในการปรับโครงสร้างองค์กรเพื่อรองรับสำหรับการบริหารความเสี่ยง

ตารางที่ 5-10: ต้นทุนการบริหารความเสี่ยง

ต้นทุนการบริหารความเสี่ยง	จำนวน (n)	ตอบกลับ (%)	มูลค่ารวม	ค่าเฉลี่ย	ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด
1 ค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนา เพื่อการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยง (รวมทั้งหมด ตั้งแต่ช่วงก่อนปี 2547)						
● จำนวนบาท	10	22.22%	6,461,476	646,148	1,300,000	5,000
● จำนวน % ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	1	2.22%	N/A	0.0013	0.0013	0.0013
2 ค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนา เพื่อการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยง (รวมทั้งหมด ตั้งแต่ช่วงปี 2547-ปัจจุบัน)						
● จำนวนบาท	30	66.67%	31,047,052	1,034,902	8,244,000	20,000
● จำนวน % ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	8	17.78%	N/A	0.02	0.10	0.000002
3 ค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนา เพื่อการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยงโดยประมาณของพนักงาน 1 คน						
● จำนวนบาท/คนต่อปี	22	48.89%	223,431	10,156	130,000	18
● จำนวนบาท/คนต่อครั้ง	13	28.89%	733,693	56,438	720,000	1
4 ค่าใช้จ่ายในการจัดจ้างที่ปรึกษาจากภายนอกองค์กร (รวมทั้งหมด)						
● จำนวนบาท	19	42.22%	118,615,650	6,242,929	30,289,350	15,000
● จำนวน % ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	8	17.78%	N/A	0.09	0.30	0.00008
5 ค่าใช้จ่ายในการปรับโครงสร้างองค์กรสำหรับการบริหารความเสี่ยง						
● จำนวนบาท	1	2.22%	1,086,735	1,086,735	1,086,735	1,086,735
● จำนวน % ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	-	0.00%	-	-	-	-
6 ระยะเวลาที่ใช้ไปในการปรับโครงสร้างองค์กรสำหรับการบริหารความเสี่ยง						
● จำนวนเดือน	10	22.22%	N/A	10	35	2
● จำนวนคนวัน(ManDay)	3	6.67%	N/A	5	6	2
7 ต้นทุนเกี่ยวกับการจัดทำระบบสารสนเทศเพื่อเชื่อมโยงระบบการบริหารความเสี่ยง						
● จำนวนบาท	8	17.78%	62,647,080	7,830,885	39,937,080	10,000
● จำนวน % ของสินทรัพย์รวม	4	8.89%	N/A	0.10	0.37	0.000001
8 งบประมาณในการจัดจ้างพนักงานที่ทำงานด้านการบริหารความเสี่ยงของพนักงาน						
● จำนวนบาทต่อคนต่อปี	10	22.22%	1,701,727	170,173	537,385	10,000
● จำนวนบาทต่อปี	12	26.67%	57,606,373	4,800,531	14,800,000	192,000
9 การนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในการบริหารจัดการทำให้มีค่าใช้จ่ายบุคลากรเพิ่มขึ้น โดยประมาณจำนวนเท่าใด						
● จำนวนบาท	9	20.00%	28,728,330	3,192,037	14,800,000	120,000
● จำนวน % ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	6	13.33%	N/A	0.06	0.12	0.01
10 ระยะเวลาในการจัดประชุมเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง จำนวนประมาณเท่าใด ต่อปี						
● จำนวนครั้งต่อปี	32	71.11%	N/A	20	217	1
● จำนวนชั่วโมงต่อปี	16	35.56%	N/A	96	700	6

N/A หมายถึง จำนวนมูลค่ารวมดังกล่าวไม่สามารถให้ความหมายหรือมีประโยชน์ในการอ่านค่าได้

ต้นทุนด้านการอบรมสัมมนา จากข้อมูลตาราง 5-10 (ข้อ 1-3) พบว่า รัฐวิสาหกิจมีค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องทั้งในช่วงก่อนและหลัง ปี 2547 โดยจากรัฐวิสาหกิจที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 10 แห่ง มีค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนาบุคลากรจากอดีตจนถึงปี 2547 รวมเป็นมูลค่าประมาณ 6.46 ล้านบาท (ค่าเฉลี่ย 0.65 ล้านบาท) ในขณะที่รัฐวิสาหกิจ จำนวน 30 แห่ง มีมูลค่ารวมของค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนาบุคลากรตั้งแต่ช่วงปี 2547-ปัจจุบัน ประมาณ 31.05 ล้านบาท (ค่าเฉลี่ย 1.03 ล้านบาท) นอกจากนี้ ยังมีรัฐวิสาหกิจอีกเพียงไม่กี่แห่งที่ตอบค่าใช้จ่ายในการอบรมสัมมนาเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน โดยเฉลี่ยพบว่าค่าใช้จ่ายในการอบรมสัมมนาตั้งแต่ปี 2547 เฉลี่ยประมาณ 0.02% ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม โดยรวมแล้วรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่มีต้นทุนดังกล่าวตั้งแต่ระดับหลักแสนจนถึงหลักล้าน และเมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายในการอบรมของพนักงานของรัฐวิสาหกิจ 22 แห่ง พบว่า พนักงาน 1 คน จะมีค่าใช้จ่ายดังกล่าวประมาณ 10,156 บาทต่อคนต่อปี

ต้นทุนด้านการจ้างที่ปรึกษา จากข้อมูลตาราง 5-10 (ข้อ 4) พบว่า รัฐวิสาหกิจจำนวน 22 แห่ง มีมูลค่ารวมของค่าใช้จ่ายในการจัดจ้างที่ปรึกษาจากภายนอก ประมาณ 118.62 ล้านบาท และมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6.24 ล้านบาท โดยรัฐวิสาหกิจที่มีค่าใช้จ่ายด้านนี้สูงที่สุด ตอบว่ามีจำนวนสูงกว่า 30 ล้านบาท ในขณะที่รัฐวิสาหกิจอีกแห่งหนึ่งที่มีค่าใช้จ่ายต่ำสุดเพียงหลักหมื่นเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่า รัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ จำนวน 14 แห่ง มีค่าใช้จ่ายในการจ้างที่ปรึกษาในระดับที่สูงมากตั้งแต่ 1,000,000 บาทขึ้นไป ในจำนวนนี้มี 4 แห่งที่มีมูลค่ารวมในการจ้างที่ปรึกษาในระดับหลักสิบล้านบาท และมีรัฐวิสาหกิจจำนวน 10 แห่ง มีมูลค่ารวมในการจ้างที่ปรึกษาในระดับหลักล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยประมาณแห่งละ 3 ล้านบาท นอกจากนี้ พบว่า มีรัฐวิสาหกิจ 8 แห่งที่ตอบค่าใช้จ่ายในการจ้างที่ปรึกษาโดยเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน ซึ่งข้อมูลค่อนข้างกระจายมาก โดยเปอร์เซ็นต์ที่สูงที่สุดเท่ากับ 0.3% ต่ำสุดเท่ากับ 0.00008% และค่าเฉลี่ยประมาณ 0.09%

ต้นทุนในการปรับโครงสร้างองค์กร จากข้อมูลตาราง 5-10 (ข้อ 5-6) พบว่า ระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรเพื่อให้รองรับกับระบบการบริหารความเสี่ยงนั้น มีรัฐวิสาหกิจจำนวน 10 แห่ง ที่สามารถระบุระยะเวลาในการปรับโครงสร้างองค์กรได้ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างไม่เกิน 1 ปี โดยมีค่าเฉลี่ยประมาณ 10 เดือน และมีรัฐวิสาหกิจ 3 แห่งที่ใช้ระยะเวลายาวกว่า 1 ปี นอกจากนี้ ยังมีรัฐวิสาหกิจอีก 3 แห่งที่ระบุระยะเวลาเป็นหน่วย คนวัน (Man-Day) สำหรับค่าใช้จ่ายในการปรับโครงสร้างมีรัฐวิสาหกิจเพียงแห่งเดียวที่ระบุว่าค่าใช้จ่ายด้านนี้ไว้ประมาณหนึ่งล้านบาท

ต้นทุนด้านระบบสารสนเทศ จากตาราง 5-10 (ข้อ 7) พบว่า รัฐวิสาหกิจจำนวน 8 แห่ง ระบุว่ามีการลงทุนในการจัดทำระบบสารสนเทศเพื่อเชื่อมโยงกับระบบการบริหารความเสี่ยง มีมูลค่ารวมประมาณ 62.65 ล้านบาท มีค่าเฉลี่ยประมาณ 7.83 ล้านบาท โดยรัฐวิสาหกิจที่มีการลงทุนสูงสุดมีจำนวนประมาณ 40 ล้านบาท และต่ำสุดประมาณหมื่นบาทเท่านั้น และยังพบว่า มีรัฐวิสาหกิจ จำนวน 6 แห่ง มีการลงทุนในระบบสารสนเทศสูงมากตั้งแต่ 1 ล้านบาทขึ้นไป นอกจากนี้ พบว่า มีรัฐวิสาหกิจ 4 แห่งที่ตอบการลงทุนในระบบสารสนเทศโดยเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน ซึ่งข้อมูลค่อนข้างกระจายมาก โดยเปอร์เซ็นต์ที่สูงสุดเท่ากับ 0.37% ต่ำสุด เท่ากับ 0.0000006% และมีค่าเฉลี่ยประมาณ 0.10%

ต้นทุนด้านบุคลากร การบริหารความเสี่ยงถือเป็นภาระงานใหม่ ซึ่งอาจต้องมีการจัดสรรบุคลากรให้เข้ามาทำงานด้านนี้และมีการจัดสรรเงินงบประมาณต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการบริหารความเสี่ยง ซึ่งจากข้อมูลตาราง 5-10 (ข้อ 8) พบว่า งบประมาณในการจัดจ้างพนักงานที่ทำงานด้านการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจจำนวน 12 แห่ง มีงบประมาณเฉลี่ยปีละ 4.8 ล้านบาท ในจำนวนนี้ มีรัฐวิสาหกิจ 3 แห่งที่มีมูลค่างบประมาณสูงกว่า 10 ล้านบาท จากข้อมูลตาราง 5-10 (ข้อ 9) พบว่า มีรัฐวิสาหกิจจำนวน 9 แห่ง ระบุว่ามีการใช้จ่ายบุคลากรเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากการนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร โดยเฉลี่ยประมาณ 3.19 ล้านบาท

นอกจากนี้ เมื่อวิเคราะห์การใช้เวลาในการประชุมการบริหารความเสี่ยงในแต่ละปี ดังตาราง 5-10 (ข้อ 10) พบว่า รัฐวิสาหกิจ จำนวน 32 แห่ง มีการจัดประชุมเฉลี่ยประมาณ 20 ครั้งต่อปี รัฐวิสาหกิจ 23 แห่ง มีการจัดประชุมไม่เกินเดือนละ 1 ครั้ง และมีรัฐวิสาหกิจอีก 9 แห่งที่มีการประชุมมากกว่า 12 ครั้งต่อปี และเมื่อพิจารณาจากจำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการประชุมต่อปี พบว่า ในระยะเวลา 1 ปี รัฐวิสาหกิจจำนวน 7 แห่ง ใช้เวลาในการจัดประชุมไม่เกิน 24 ชั่วโมง และมีรัฐวิสาหกิจจำนวน 9 แห่ง ที่มีการประชุมมากกว่า 24 ชั่วโมงต่อปี ในจำนวนนี้มี 3 แห่งที่ประชุมมากกว่า 72 ชั่วโมงต่อปี โดยรวมมีค่าเฉลี่ยประมาณ 96 ครั้งต่อปี

ดังนั้น เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วจะพบว่ามูลค่าต้นทุนที่สามารถระบุเป็นจำนวนเงินได้ส่วนใหญ่เป็นต้นทุนหลักในการบริหารความเสี่ยงมี 3 ด้าน คือ ต้นทุนในการพัฒนาบุคลากร ต้นทุนในการจ้างที่ปรึกษา และต้นทุนด้านระบบสารสนเทศ โดยมูลค่ารวมของต้นทุนที่มีมูลค่าสูงที่สุด คือ ต้นทุนในการจ้างที่ปรึกษา มีมูลค่ารวมสูงกว่า 118.62 ล้านบาท รองลงมาคือ ต้นทุนด้านระบบสารสนเทศ มีมูลค่ากว่า 62.65 ล้านบาท และต้นทุนในการพัฒนาบุคลากรที่รวมค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนาทั้งก่อนและหลังปี 2547 มีมูลค่ารวมกว่า 37.5 ล้านบาท

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยง

ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจ ได้รวบรวมจากแบบสอบถามที่ผู้บริหารรัฐวิสาหกิจตอบกลับ จำนวน 45 แห่ง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้บริหารระดับสูงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยงมากที่สุด 84.4% ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.84 รองลงมา คือ วัฒนธรรมองค์กรและทรัพยากรบุคคล สำหรับปัจจัยที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญน้อยที่สุดได้แก่ การมีหน่วยงานตรวจสอบภายในและกฎระเบียบข้อบังคับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 และ 3.81 ตามลำดับ

ตารางที่ 5-11: ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยง	จำนวน	ค่าเฉลี่ย (ค่าเบี่ยงเบน)	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. หน่วยงานที่กำกับดูแล	45	4.24 (0.857)	19 (42.2%)	21 (46.7%)	3 (6.7%)	1 (2.2%)	1 (2.2%)
2. กฎระเบียบ ข้อบังคับ	43	3.81 (0.699)			15 (25.0%)	21 (48.8%)	7 (16.3%)
3. โครงสร้างการองค์กรและการแบ่งแยกหน้าที่	45	3.84 (0.999)	10 (22.2%)	24 (53.3%)	8 (17.8%)		3 (6.7%)
4. ผู้บริหารระดับสูง	45	4.84 (0.367)	38 (84.4%)	7 (15.6%)			
5. ทรัพยากรบุคคล	44	4.34 (0.745)	21 (47.7%)	18 (40.9%)	4 (9.1%)	1 (2.3%)	
6. วัฒนธรรมองค์กร	45	4.36 (0.743)	22 (36.7%)	18 (30.0%)	4 (8.9%)	1 (1.7%)	
7. ระบบข้อมูลสารสนเทศที่ดี	44	4.23 (0.711)	17 (38.6%)	20 (45.5%)	7 (15.9%)		
8. การมีเครื่องมือช่วยสนับสนุนการบริหารความเสี่ยง	43	4.05 (0.653)	10 (23.3%)	25 (58.1%)	8 (18.6%)		
9. การมีผู้เชี่ยวชาญและหน่วยฝึกอบรมการบริหารความเสี่ยง	45	3.96 (0.673)	9 (20.0%)	25 (55.6%)	11 (24.4%)		
10. การมีหน่วยงานตรวจสอบภายใน	44	3.59 (0.693)	3 (6.8%)	22 (50.0%)	17 (38.6%)	2 (4.5%)	

เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยง โดยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) หมุนแกนมุมฉากด้วยวิธี Varimax เพื่อสร้างปัจจัยใหม่ ผลการวิเคราะห์ได้จำนวนปัจจัยที่เหมาะสมที่สุด โดยสรุปผลการวิเคราะห์ได้ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยงทั้งหมด 10 ข้อ พบว่า ในแต่ละปัจจัยข้างต้นมีความสัมพันธ์กับปัจจัยอื่น ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และจากการวัดความเหมาะสมของข้อมูลโดยการตรวจสอบค่า Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) เพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมของข้อมูล พบว่า ข้อมูลชุดนี้มีค่า KMO เท่ากับ 0.558 ซึ่งแสดงว่าข้อมูลชุดนี้เหมาะสมที่จะใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลพอสมควร และจากการทดสอบสมมติฐาน Bartlett's Test of Sphericity พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยงมีความสัมพันธ์กัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ดังนั้น จึงสามารถใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป นอกจากนี้ ได้ทำการสกัดปัจจัยโดยใช้วิธี Principal Component Analysis (PCA) และหมุนแกนปัจจัย แบบ Orthogonal Rotation โดยวิธี Varimax และได้แสดงผลดังตาราง 5-12

จากข้อมูลตาราง 5-12 ได้แสดงค่า Eigenvalues ร้อยละความแปรปรวนที่อธิบายได้ โดยกลุ่มปัจจัย และร้อยละความแปรปรวนสะสมของแต่ละกลุ่มปัจจัย ซึ่งพบว่าข้อมูลกลุ่มปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยงชุดนี้สามารถแบ่งกลุ่มปัจจัยได้ 4 กลุ่ม ซึ่งแต่ละปัจจัยจะมีค่า Eigenvalues มากกว่า 1 ซึ่งกลุ่มปัจจัยทั้ง 4 กลุ่มนี้ สามารถอธิบายค่าแปรปรวนของกลุ่มปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้ง 10 ข้อ ได้ร้อยละ 68.41 ซึ่งกลุ่มปัจจัยที่ 1 ปัจจัยที่ 2 ปัจจัย 3 และปัจจัยที่ 4 สามารถอธิบายความผันแปรของกลุ่มปัจจัยทั้ง 10 ข้อ ได้ร้อยละ 18.99 ร้อยละ 18.32 ร้อยละ 16.24 และร้อยละ 14.87 ตามลำดับ

ตารางที่ 5-12: ผลการจัดกลุ่มปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยง

ปัจจัย	ปัจจัยที่ 1	ปัจจัยที่ 2	ปัจจัยที่ 3	ปัจจัยที่ 4
<u>ค่าความแปรปรวน</u>				
Eigenvalue	1.899	1.832	1.624	1.487
% ความแปรปรวน	18.985	18.318	16.236	14.873
% ความแปรปรวนสะสม	18.985	37.303	53.540	68.413
<u>ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยง</u>				
หน่วยงานที่กำกับดูแล	-0.204	0.584	0.186	0.154
กฎระเบียบ ข้อบังคับ	0.253	0.812	0.035	-0.109
โครงสร้างการจัดองค์กรและการแบ่งแยกหน้าที่	0.143	0.428	0.650	-0.079
ผู้บริหารระดับสูง	0.215	-0.071	0.009	0.865
ทรัพยากรบุคคล	0.856	0.076	0.094	0.070
วัฒนธรรมองค์กร	0.838	0.116	0.129	0.147
ระบบข้อมูลสารสนเทศที่ดี	0.530	-0.118	0.703	0.002
การมีเครื่องมือช่วยสนับสนุนการบริหารความเสี่ยง	-0.001	0.009	0.786	0.210
การมีผู้เชี่ยวชาญและหน่วยฝึกอบรมการบริหารความเสี่ยง	-0.007	0.296	0.161	0.774
การมีหน่วยงานตรวจสอบภายใน	0.108	0.722	-0.045	0.166

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของกลุ่มปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยงดังกล่าว สามารถลดจำนวนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยงจาก 10 ข้อ เหลือเพียง 4 ปัจจัย ดังนี้

ปัจจัยที่ 1 ทรัพยากรบุคคล และวัฒนธรรมองค์กร

ปัจจัยที่ 2 หน่วยงานที่กำกับดูแล กฎระเบียบข้อบังคับ และหน่วยงานตรวจสอบภายใน

ปัจจัยที่ 3 โครงสร้างการจัดองค์กรและการแบ่งแยกหน้าที่ ระบบข้อมูลสารสนเทศที่ดี และการมีเครื่องมือช่วยสนับสนุนการบริหารความเสี่ยง

ปัจจัยที่ 4 ผู้บริหารระดับสูง และการมีผู้เชี่ยวชาญและหน่วยฝึกอบรมการบริหารความเสี่ยง

ผลลัพธ์จากการบริหารความเสี่ยง

ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารด้านการบริหารความเสี่ยงเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่ได้จากการนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร ดังตาราง 5-13 พบว่าผู้บริหารรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่กว่า 80% เห็นด้วยที่การบริหารความเสี่ยงสามารถลดจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ (44 แห่ง) ทำให้กระบวนการทำงานเป็นระบบมากขึ้นจากเดิม (43 แห่ง) สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร (42 แห่ง) และทำให้บุคลากรมีความตื่นตัวเกี่ยวกับความเสี่ยงมากขึ้น (42 แห่ง) ในขณะที่มีรัฐวิสาหกิจบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยว่าการบริหารความเสี่ยงสามารถลดภาระงานให้กับองค์กรได้ (7 แห่ง) และยังไม่เห็นด้วยที่จะทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้ตามตัวชี้วัดขององค์กร (3 แห่ง)

ตารางที่ 5-13: ความคิดเห็นต่อผลลัพธ์จากการบริหารความเสี่ยง

ผลลัพธ์ของการบริหารความเสี่ยง	จำนวน	ค่าเฉลี่ย (ค่าเบี่ยงเบน)	เห็นด้วยมาก ที่สุด	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย มากที่สุด
1. กระบวนการทำงานเป็นระบบมากขึ้นจากเดิม	45	1.44 (0.586)	22 (48.9%)	21 (46.7%)	2 (4.4%)		
2. บุคลากรมีความตื่นตัวเกี่ยวกับความเสี่ยงมากขึ้น	45	1.27 (0.657)	16 (26.7%)	26 (43.3%)	2 (4.4%)	1 (2.2%)	
3. สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรมากขึ้น	45	1.31 (0.596)	17 (37.8%)	25 (55.6%)	3 (6.7%)		
4. สร้างความเติบโตของกำไรให้กับองค์กร	45	0.96 (0.706)	10 (16.7%)	23 (38.3%)	12 (26.7%)		
5. สร้างกำไรอย่างยั่งยืนให้กับองค์กร	45	1.04 (0.737)	13 (28.9%)	21 (46.7%)	11 (24.4%)		
6. สามารถบริหารเงินทุนหมุนเวียนได้อย่างพอเพียง	45	0.89 (0.647)	7 (15.6%)	26 (43.3%)	12 (26.7%)		
7. สามารถควบคุมรายจ่ายขององค์กรได้ดีขึ้น	45	0.93 (0.720)	8 (17.8%)	28 (62.2%)	7 (15.6%)	2 (4.4%)	
8. สามารถลดภาระงานให้กับองค์กรได้	43	0.40 (0.849)	3 (7.0%)	18 (41.9%)	15 (34.9%)	7 (16.3%)	
9. สามารถลดจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้นได้	45	1.51 (0.549)	24 (53.3%)	20 (44.4%)	1 (2.2%)		
10. สามารถดำเนินงานได้ตามตัวชี้วัดขององค์กร	45	1.07 (0.809)	13 (28.9%)	25 (55.6%)	4 (8.9%)	3 (6.7%)	

นอกจากนี้ ได้มีการวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยง โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) หมุนแกนหมุนจากด้วยวิธี Varimax เพื่อสร้างปัจจัยใหม่ ผลการวิเคราะห์ได้จำนวนปัจจัยที่เหมาะสมที่สุด สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของผลลัพธ์ของการบริหารความเสี่ยงทั้งหมด 10 ข้อ พบว่า มีความสัมพันธ์กับปัจจัยอื่น ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และจากการวัดความเหมาะสมของข้อมูลโดยการตรวจสอบค่า Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) เพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมของข้อมูล พบว่า ข้อมูลชุดนี้มีค่า KMO เท่ากับ 0.666 ซึ่งแสดงว่าข้อมูลชุดนี้เหมาะสมที่จะใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลพอสมควร จากการทดสอบสมมติฐาน Bartlett's Test of Sphericity พบว่า ผลลัพธ์ของการบริหารความเสี่ยงมีความสัมพันธ์กัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ดังนั้น จึงสามารถใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป นอกจากนี้ได้ทำการสกัดปัจจัยโดยใช้วิธี Principal Component Analysis (PCA) และหมุนแกนปัจจัย แบบ Orthogonal Rotation ด้วยวิธี Varimax ได้ดังตารางที่ 5-14

จากข้อมูลตาราง 5-14 ได้แสดงค่า Eigenvalues ร้อยละความแปรปรวนที่อธิบายได้โดยกลุ่มปัจจัย และร้อยละความแปรปรวนสะสมของแต่ละกลุ่มปัจจัย ซึ่งพบว่าข้อมูลกลุ่มผลลัพธ์ของการบริหารความเสี่ยงชุดนี้สามารถแบ่งกลุ่มผลลัพธ์ได้ 3 กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีค่า Eigenvalues มากกว่า 1 ซึ่งกลุ่มผลลัพธ์ทั้ง 3 กลุ่มนี้ สามารถอธิบายค่าแปรปรวนของผลลัพธ์ทั้ง 10 ข้อ ได้ร้อยละ 68.25 ซึ่งกลุ่มที่ 1 กลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 สามารถอธิบายความผันแปรของกลุ่มผลลัพธ์ทั้ง 10 ข้อ ได้ร้อยละ 32.91 ร้อยละ 17.90 และร้อยละ 17.44 ตามลำดับ

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของกลุ่มผลลัพธ์ของการบริหารความเสี่ยงสามารถลดจำนวนผลลัพธ์ของการบริหารความเสี่ยงจาก 10 ข้อ เหลือเพียง 3 กลุ่มผลลัพธ์ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กระบวนการทำงานเป็นระบบมากขึ้น บุคลากรมีความตื่นตัว สร้างความเติบโตของกำไร สร้างกำไรอย่างยั่งยืน และสามารถบริหารเงินทุนหมุนเวียนได้อย่างพอเพียง

กลุ่มที่ 2 สามารถควบคุมรายจ่ายขององค์กรได้ดี สามารถลดภาระงานให้กับองค์กร และสามารถดำเนินงานได้ตามตัวชี้วัดขององค์กร

กลุ่มที่ 3 สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร และสามารถลดจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้นได้

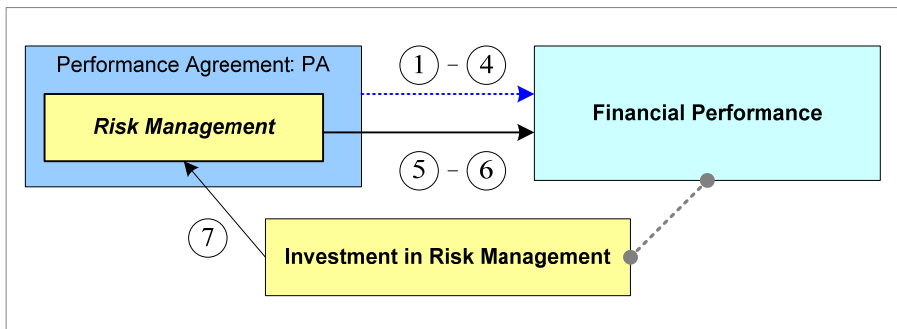
ตารางที่ 5-14: ผลการจัดกลุ่มผลลัพธ์ของการบริหารความเสี่ยง

ปัจจัย	ปัจจัยที่ 1	ปัจจัยที่ 2	ปัจจัยที่ 3
<u>ค่าความแปรปรวน</u>			
Eigenvalue	3.291	1.790	1.744
% ความแปรปรวน	32.910	17.896	17.443
% ความแปรปรวนสะสม	32.910	50.806	68.249
<u>ผลลัพธ์ของการบริหารความเสี่ยง</u>			
กระบวนการทำงานเป็นระบบมากขึ้นกว่าเดิม	0.646	0.325	0.253
บุคลากรมีความตื่นตัวเกี่ยวกับความเสี่ยงมากขึ้น	0.571	-0.044	0.502
สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรมากขึ้น	0.093	0.045	0.789
สร้างความเติบโตของกำไรให้กับองค์กร	0.864	0.196	0.040
สร้างกำไรอย่างยั่งยืนให้กับองค์กร	0.849	0.078	0.131
สามารถบริหารเงินทุนหมุนเวียนได้อย่างพอเพียง	0.807	0.035	0.193
สามารถควบคุมรายจ่ายขององค์กรได้ดีขึ้น	0.507	0.519	0.279
สามารถลดภาระงานให้กับองค์กรได้	0.256	0.814	-0.125
สามารถลดจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้นได้	0.300	0.274	0.728
สามารถดำเนินงานได้ตามตัวชี้วัดขององค์กร	-0.084	0.792	0.570

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร จะมีการวิเคราะห์ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlation) ระหว่างตัวแปรอิสระ (X) และตัวแปรตาม (Y) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในเบื้องต้น โดยได้แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ทั้งแบบ Pearson correlation และ Kendall's tau_b ตามความเหมาะสมของข้อมูลเพื่อให้ค่าความสัมพันธ์มีการเบี่ยงเบนน้อยที่สุด เนื่องจากหน่วยวิเคราะห์ข้อมูลมีจำนวนไม่มาก ดังแผนภาพ 5-4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ 1-4 เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ผลการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวมกับผลการดำเนินงานทางการเงิน สำหรับความสัมพันธ์ 5-6 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินด้านการบริหารความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานทางการเงิน และความสัมพันธ์ 7 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินด้านการบริหารความเสี่ยงกับต้นทุนการบริหารความเสี่ยง

แผนภาพที่ 5-4: กรอบแนวคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

- ① ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร และคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวม
- ② ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิจากเงินอุดหนุน และคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวม
- ③ ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวม
- ④ ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน และคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวม
- ⑤ ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง
- ⑥ ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน และคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง
- ⑦ ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง และต้นทุนการบริหารความเสี่ยง

① ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรและคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวม จากข้อมูลตาราง 5-15 พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร (FAT) และคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจ (TPA) แต่มีค่าความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก โดยอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรในปีปัจจุบัน (FAT_t) มีความสัมพันธ์กับคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวมปีปัจจุบัน (TPA_t) และคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวมปีก่อน (TPA_{t-1}) ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) 0.339 ($p=0.000$) และ 0.163 ($p=0.033$) ตามลำดับ โดยมีความสัมพันธ์ในเชิงลบ สำหรับการเปลี่ยนแปลงในอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร (ΔFAT) มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวม (ΔTPA) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.243 ($p=0.001$) และมีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงลบ

ตารางที่ 5-15: ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson correlation) ระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิจากเงินอุดหนุน และคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (ความสัมพันธ์ที่ 1-2)

Variable	1	2	3	4	5
1. FAT_t	1				
2. ΔFAT	0.095	1			
3. TPA_t	-0.339**	-0.148	1		
4. TPA_{t-1}	-0.163*	-0.033	0.728**	1	
5. ΔTPA	0.033	0.243**	-0.283**	-0.107	1

Variable	1	2	3	4	5
1. $FATN_t$	1				
2. $\Delta FATN$	0.087	1			
3. TPA_t	-0.248**	-0.175*	1		
4. TPA_{t-1}	-0.123	-0.047	0.728**	1	
5. ΔTPA	0.106	0.261**	-0.283**	-0.107	1

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

② ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิจากเงินอุดหนุน และคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวม จากข้อมูลตาราง 5-15 พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิ ($FATN$) และคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจ (TPA) แต่มีค่าความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก โดยการเปลี่ยนแปลงคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวม (ΔTPA) มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในอัตรา

การหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิ ($\Delta FATN$) ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) 0.261 ($p=0.001$) และมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก นอกจากนี้ ยังพบความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวมปีปัจจุบัน (TPA_t) กับอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิในปีปัจจุบัน (FAT_t) และการเปลี่ยนแปลงในอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิ ($\Delta FATN$) ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) 0.248 ($p=0.001$) และ 0.175 ($p=0.026$) ตามลำดับ โดยมีความสัมพันธ์ในเชิงลบ

③ ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมและคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวม จากข้อมูลดังตาราง 5-16 พบว่า อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม มีความสัมพันธ์กับคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวม โดยอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมในปีปัจจุบัน (ROA_t) มีความสัมพันธ์กับคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจในปีปัจจุบัน (TPA_t) และคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจในปีก่อน (TPA_{t-1}) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 แต่มีค่าความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เพียง 0.261($p=0.000$) และ 0.243 ($p=0.001$) ตามลำดับ และมีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงบวก ส่วนการเปลี่ยนแปลงคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวม (ΔTPA) ไม่พบว่ามีค่าความสัมพันธ์ใดๆ กับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม

ตารางที่ 5-16: ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson correlation) ระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม อัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน และคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (ความสัมพันธ์ที่ 3-4)

Variable	1	2	3	4	5
1. ROA_t	1				
2. ΔROA	0.035	1			
3. TPA_t	0.261**	-0.036	1		
4. TPA_{t-1}	0.243**	-0.086	0.728**	1	
5. ΔTPA	0.013	0.057	-0.283**	-0.107	1
Variable	1	2	3	4	5
1. OPP_t	1				
2. ΔOPP	-0.009	1			
3. TPA_t	0.215**	-0.188*	1		
4. TPA_{t-1}	0.200**	-0.036	0.728**	1	
5. ΔTPA	-0.025	0.348**	-0.283**	-0.107	1

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

④ ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน และคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวม จากข้อมูลดังตาราง 5-16 พบว่า อัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน มีความสัมพันธ์กับคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวม แต่มีค่าความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก โดยอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานในปีปัจจุบัน (OPP_t) มีความสัมพันธ์กับคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจในปีปัจจุบัน (TPA_t) และคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจในปีก่อน (TPA_{t-1}) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) 0.215 ($p=0.006$) และ 0.200 ($p=0.016$) ตามลำดับ และมีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงบวก นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน (ΔOPP) ยังมีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจในปีปัจจุบัน (TPA_t) และมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวม (ΔTPA) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) 0.188 ($p=0.025$) และ 0.348 ($p=0.000$) ตามลำดับ

⑤ ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และคะแนนการประเมินผลการบริหารความเสี่ยง จากข้อมูลดังตาราง 5-17 พบว่า อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม มีความสัมพันธ์กับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง แต่มีค่าความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก โดยอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมในปีปัจจุบัน (ROA_t) มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงในปีปัจจุบัน (TRM_t) และคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงในปีก่อน (TRM_{t-1}) แต่มีค่าความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เพียง 0.215 ($p=0.004$) และ 0.250 ($p=0.004$) ตามลำดับ และยังพบว่าการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ΔROA) มีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงในปีปัจจุบัน (TRM_t) และคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงในปีก่อน (TRM_{t-1}) แต่มีค่าความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก ส่วนการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (ΔTRM) ไม่พบว่ามีค่าความสัมพันธ์ใดๆ กับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม

ตารางที่ 5-17: ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Kendall's tau_b) ระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม อัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน และคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (ความสัมพันธ์ที่ 5-6)

Variable	1	2	3	4	5
1. ROA _t	1				
2. Δ ROA	0.023	1			
3. TRM _t	0.215**	-0.200*	1		
4. TRM _{t-1}	0.250**	-0.200*	1.000**	1	
5. Δ TRM	-0.061	0.097	-0.286**	-0.286**	1

Variable	1	2	3	4	5
1. OPP _t	1				
2. Δ OPP	0.007	1			
3. TRM _t	0.326**	-0.142	1		
4. TRM _{t-1}	0.310**	-0.142	1.000**	1	
5. Δ TRM	-0.051	0.089	-0.286**	-0.286**	1

*p< 0.05, **p<0.01

⑥ ความสัมพันธ์ระหว่าง อัตราผลตอบแทนต่อพนักงานและคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง จากข้อมูลดังตาราง 5-17 พบว่า อัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน มีความสัมพันธ์กับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง แต่มีค่าความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก โดยอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานในปีปัจจุบัน (OPP_t) มีความสัมพันธ์กับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงในปีปัจจุบัน (TRM_t) และคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงในปีก่อน (TRM_{t-1}) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) 0.326 (p=0.000) และ 0.310 (p=0.000) ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน (Δ OPP) กับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (TRM) เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (Δ TRM) ที่ไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ กับอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน

ตารางที่ 5-18: ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Kendall's tau_b) ระหว่างคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง และต้นทุนการบริหารความเสี่ยง (ความสัมพันธ์ที่ 7)

ต้นทุนการบริหารความเสี่ยง	จำนวนแห่ง (n)	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	P-value
1 ค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนา เพื่อการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยง (รวมทั้งหมด ตั้งแต่ช่วงก่อนปี 2547)			
● จำนวนบาท	9	0.197	0.46
● จำนวน % ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	1	-	-
2 ค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนา เพื่อการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยง (รวมทั้งหมด ตั้งแต่ช่วงปี 2547-ปัจจุบัน)			
● จำนวนบาท	26	0.170	0.25
● จำนวน % ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	6	-0.077	0.838
3 ค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนา เพื่อการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยง โดยประมาณของพนักงาน 1 คน			
● จำนวนบาท/คน/ต่อปี	20	0.101	0.549
● จำนวนบาท/คน/ต่อครั้ง	10	0.215	0.404
4 ค่าใช้จ่ายในการจัดจ้างที่ปรึกษาจากภายนอกองค์กร (รวมทั้งหมด)			
● จำนวนบาท	18	0.497**	0.005
● จำนวน % ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	7	0.150	0.0645
5 ค่าใช้จ่ายในการปรับโครงสร้างองค์กรสำหรับการบริหารความเสี่ยง			
● จำนวนบาท	1	-	-
● จำนวน % ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	0	-	-
6 ระยะเวลาที่ใช้ไปในการปรับโครงสร้างองค์กรสำหรับการบริหารความเสี่ยง			
● จำนวนเดือน	10	-0.217	0.406
● จำนวนคนวัน(ManDay)	3	-0.186	0.221
7 ต้นทุนเกี่ยวกับการจัดหาระบบสารสนเทศเพื่อเชื่อมโยงระบบการบริหารความเสี่ยง			
● จำนวนบาท	7	0.586	0.068
● จำนวน % ของสินทรัพย์รวม	3	-1.000	0.117
8 งบประมาณในการจัดจ้างพนักงานที่ทำงานด้านการบริหารความเสี่ยงของพนักงาน			
● จำนวนบาทต่อคน	10	0.414	0.102
● จำนวนบาทต่อปี	11	0.397	0.097
9 การนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในการบริหารจัดการทำให้มีค่าใช้จ่ายบุคลากรเพิ่มขึ้น โดยประมาณจำนวนเท่าใด			
● จำนวนบาท	8	0.340	0.252
● จำนวน % ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	5	-0.0316	0.448
10 ระยะเวลาในการจัดประชุมเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง จำนวนประมาณเท่าใด ต่อปี			
● จำนวนครั้งต่อปี	29	0.404**	0.004
● จำนวนชั่วโมงต่อปี	15	0.332	0.108

*p< 0.05, **p<0.01

หมายเหตุ: นำต้นทุนการบริหารความเสี่ยงมาจากแบบสอบถาม และหาความสัมพันธ์กับคะแนนการประเมินผลปี 2548

⑦ ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง และ ต้นทุนการบริหารความเสี่ยง จากข้อมูลตาราง 5-18 พบว่า ต้นทุนการบริหารความเสี่ยงมีความสัมพันธ์กับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 โดยคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงมีความสัมพันธ์กับต้นทุนในการว่าจ้างปรึกษา และระยะเวลาในการจัดประชุม โดยมีค่าความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.497 ($p=0.005$) และ 0.404 ($p=0.004$) ตามลำดับ และมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก

จากผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในข้างต้น จึงได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านผลการดำเนินงานทางการเงินและคะแนนการประเมินผลดังตาราง 5-19 ซึ่งพบว่า อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในอัตราส่วนดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์อยู่ระดับที่น้อยมากและมีความสัมพันธ์ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ

ตารางที่ 5-19: สรุปผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

อัตราส่วนทางการเงิน	TPA_t	TPA_{t-1}	ΔTPA	TRM_t	TRM_{t-1}	ΔTPA
อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร	-	-				
อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิ	-					
อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์	+	+		+	+	
อัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน	+	+		+	+	
Δ อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร			+			
Δ อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิ	-		+			
Δ อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์				-	-	
Δ อัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน	-		+			

หมายเหตุ: TPA = คะแนนการประเมินผลการดำเนินงานโดยรวม TRM = คะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง

t = ข้อมูลในปีปัจจุบัน $t-1$ = ข้อมูลย้อนหลัง 1 ปี

Δ = การเปลี่ยนแปลงของข้อมูล โดยคำนวณจากข้อมูลปีปัจจุบันเทียบกับข้อมูลปีก่อน 1 ปี

นอกจากนี้ ยังพบว่าอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานมีความสัมพันธ์กับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง โดยมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก สำหรับการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงทั้งในปัจจุบันและปีก่อน

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากคะแนนการประเมินเป็นหลักพบว่า การเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานโดยรวมจะมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในอัตราส่วนทางการเงินทุกตัวแปร ยกเว้นการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ กับอัตราส่วนทางการเงินเลย เมื่อพิจารณาจากคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงในปีก่อนและปัจจุบันจะพบว่าต่างมีความสัมพันธ์กับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงบวก และยังมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม แต่มีทิศทางความสัมพันธ์เชิงลบ แต่ยังไม่พบว่าคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงในปีก่อนและปัจจุบันจะมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน

สำหรับการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนในการบริหารความเสี่ยงกับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงนั้น พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนต้นทุนในการว่าจ้างที่ปรึกษา และระยะเวลาในการจัดประชุม กับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง โดยมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง และมีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงบวก

ดังนั้น คะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมและคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงในปีก่อนนั้นจึงมีความสัมพันธ์กับอัตราส่วนทางการเงินในปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจก็มีความสัมพันธ์กับอัตราส่วนทางการเงินด้วยเช่นกัน แต่การเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราส่วนทางการเงิน สำหรับความสัมพันธ์เมื่อเทียบข้อมูลระหว่างผลการประเมินและอัตราส่วนทางการเงินโดยเทียบจากข้อมูลในปีเดียว พบว่าส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กัน จึงพอสรุปได้ว่าผลการประเมินรัฐวิสาหกิจโดยรวมและผลการประเมินด้านการบริหารความเสี่ยงมีความสัมพันธ์กับอัตราส่วนทางการเงินในขณะเดียวกันผลการประเมินด้านการบริหารความเสี่ยงก็มีความสัมพันธ์กับต้นทุนการบริหารความเสี่ยงด้วยเช่นเดียวกัน

ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ

หลังจากได้ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ (X) และตัวแปรตาม (Y) แล้ว ในลำดับถัดไปจะมีการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ เพื่อเป็นการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปร X และ Y (Multiple Regression) โดยตัวแปร X เป็นตัวแปรคะแนนการประเมินผล โดยมี 2 ตัวแปร คือ คะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ (โดยรวม) โดยข้อมูลที่รวบรวมได้อยู่ระหว่างปี 2539- 2548 และคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงระหว่างปี 2547-2549 ส่วนตัวแปร Y คือ อัตราส่วนทางการเงินต่าง ๆ จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร 2) อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์สุทธิจากเงินอุดหนุน 3) อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และ 4) อัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้คำนวณเองจากข้อมูลงบการเงินที่สามารถรวบรวมได้ ระหว่างปี 2541-2548 และปี 2549 เพียงบางส่วนจากแบบสอบถาม เนื่องจากที่รวบรวมข้อมูลนั้นงบการเงินของรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ยังไม่มีเปิดเผยแพร่และบางแห่งอยู่ระหว่างการตรวจสอบของสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน นอกจากนี้ ในการสร้างสมการได้กำหนดตัวแปรควบคุมจำนวน 2 ตัวแปร คือ ตัวแปรที่เป็นตัวแทนขนาดขององค์กร (จำนวนพนักงานมีข้อมูลปี 2542-2549 และสินทรัพย์รวม ปี 2541-2549) และตัวแปรกลุ่มรัฐวิสาหกิจ (Dummy Variable) ในการกำหนดว่ารัฐวิสาหกิจได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลหรือไม่ ค่า 1=ใช่ และ 0= ไม่ใช่)

สำหรับการสร้างสมการความสัมพันธ์เพื่อนำมาเป็นตัวแบบในการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ ได้อธิบายไว้อย่างละเอียดในบทที่ 4 และในส่วนท้ายจะมีทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (ตัวแปร Y) กับต้นทุนการบริหารความเสี่ยง (ตัวแปร X) ด้วย

ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุตามตัวแบบแสดงดังตาราง 5-20 ถึง 5-26 ซึ่งจากการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Measures of Collinearity) โดยการใช้ค่า Tolerance และ VIF (Variance Inflation Factor) พบว่า มีค่า Tolerance อยู่ระหว่าง 0.4-0.9 และค่า VIF ประมาณ 1 แสดงว่าตัวแปรอิสระที่นำมาทดสอบความสัมพันธ์ครั้งนี้มีความเป็นอิสระต่อกัน จึงเป็นไปตามเงื่อนไขเบื้องต้นของการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ นอกจากนี้ จากการตรวจพบว่า ค่า Durbin-Watson ในแต่ละโมเดลมีค่าอยู่ระหว่าง 1.0 - 2.2 แสดงว่าค่าคลาดเคลื่อนมีอิสระต่อกันในระดับหนึ่ง

Model (a) ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร (FAT) และคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (TPA) ได้แบ่งตัวแบบเป็น 4 ตัวแบบ คือ Model (a1) Model (a2) Model (a3) และ Model (a4) ซึ่งผลการวิเคราะห์แสดงดังตาราง 5-20

Model (a1) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรปีปัจจุบัน (FAT_t) กับคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมปีก่อน (TPA_{t-1}) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ($F\text{-value} = 4.826$) คะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมปีก่อน (TPA_{t-1}) มีความสัมพันธ์กับอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรปีปัจจุบัน (FAT_t) แต่มีความสัมพันธ์น้อยมาก โดยตัวแปรอิสระสามารถอธิบายความผันแปรของอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร ได้เพียง 9.6% เท่านั้น ($Adj. R^2 = 0.096$) โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงลบ

Model (a2) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรปีปัจจุบัน (FAT_t) กับการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (ΔTPA) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ไม่พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นแต่อย่างใด

Model (a3) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่าง การเปลี่ยนแปลงในอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร (ΔFAT) กับการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (ΔTPA) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ($F\text{-value} = 3.659$) การเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (ΔTPA) มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร (ΔFAT) แต่มีความสัมพันธ์น้อยมาก โดยตัวแปรอิสระสามารถอธิบายความผันแปรของอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร ได้เพียง 6.7% เท่านั้น ($Adj. R^2 = 0.067$) โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงบวก

Model (a4) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรปีปัจจุบัน (FAT_t) กับคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมปีปัจจุบัน (TPA_t) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ($F\text{-value} = 13.044$) คะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมปีปัจจุบัน (TPA_t) มีความสัมพันธ์กับอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรปีปัจจุบัน (FAT_t) แต่มีความสัมพันธ์น้อยมาก โดยตัวแปรอิสระสามารถอธิบายความผันแปรของอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร ได้ 20.6% ($Adj. R^2 = 0.206$) โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงลบ

ตารางที่ 5-20: ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรและคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (Model a1-a4)

FAT _t = Dependent Variable	Model a1			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _{t-1} = Independent Variable	-0.197	-2.114*	0.037	0.962	1.040
GSF = Control Variable	-0.092	-0.994	0.322	0.970	1.031
EMP = Control Variable	-0.266	-2.878**	0.005	0.981	1.019
df2= 105 Adj.R2 =0.096, Durbin-Watson =1.698, F-value (p) =4.826** (0.003)					
FAT _t = 11.026 -1.601TPA _{t-1} -1.257GSF +0.000 EMP _{t-1} +e					
ΔFAT = Dependent Variable	Model a2			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _{t-1} = Independent Variable	-0.044	-0.441	0.660	0.961	1.041
GSF = Control Variable	-0.089	-0.884	0.379	0.967	1.034
EMP = Control Variable	-0.124	-1.246	0.216	0.979	1.022
df2= 100 Adj.R2 = -0.006, Durbin-Watson= 2.177, F-value (p)=0.797 (0.498)					
ΔFAT = 3.594 -0.322TPA _{t-1} -1.044GSF -0.00005927EMP _t +e					
ΔFAT= Dependent Variable	Model a3			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
ΔTPA = Independent Variable	0.270	2.915**	0.004	0.978	1.022
GSF = Control Variable	-0.053	-0.573	0.568	0.972	1.029
EMP = Control Variable	-0.099	-1.059	0.292	0.971	1.03
df2= 108 Adj.R2 = 0.067, Durbin-Watson= 2.001, F-value (p)=3.659* (0.015)					
ΔFAT = -6.192 +8.173 ΔTPA -0.593 GSF -0.00004413EMP _{t-1} +e					
FAT _t = Dependent Variable	Model a4			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _t = Independent Variable	-0.379	-4.882**	0.000	0.949	1.054
GSF = Control Variable	-0.115	-1.484	0.140	0.955	1.047
EMP = Control Variable	-0.253	-3.308**	0.001	0.975	1.026
df2= 136 Adj.R2 =0.206, Durbin-Watson= 1.729, F-value (p) =13.044** (0.000)					
FAT _t = 17.724 -3.258TPA _t -1.695GSF+0.000 EMP _{t-1} +e					

*p< 0.05, **p<0.01

Model (b) ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิจากเงินอุดหนุน (FATN) และคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (TPA) ได้แบ่งตัวแบบเป็น 4 ตัวแบบ คือ Model (b1) Model (b2) Model (b3) และ Model (b4) ซึ่งผลการวิเคราะห์แสดงดังตาราง 5-21

Model (b1) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิจากเงินอุดหนุน ปีปัจจุบัน ($FATN_t$) กับคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมปีก่อน (TPA_{t-1}) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ($F\text{-value} = 9.482$) คะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมปีก่อน (TPA_{t-1}) มีความสัมพันธ์กับอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิจากเงินอุดหนุนในปีปัจจุบัน ($FATN_t$) แต่มีความสัมพันธ์น้อยมากและมีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงลบ โดยตัวแปรอิสระสามารถอธิบายความผันแปรของอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร ได้ 19.7 % ($\text{Adj. } R^2 = 0.197$)

Model (b2) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิจากเงินอุดหนุน ปีปัจจุบัน ($FATN_t$) กับการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (ΔTPA) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ไม่พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นแต่อย่างใด

Model (b3) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างการเปลี่ยนแปลงในอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิจากเงินอุดหนุน ($\Delta FATN$) กับการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (ΔTPA) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ($F\text{-value} = 3.732$) การเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (ΔTPA) มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิจากเงินอุดหนุน ($\Delta FATN$) แต่มีความสัมพันธ์น้อยมากและมีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงบวก โดยตัวแปรอิสระสามารถอธิบายความผันแปรของอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิจากเงินอุดหนุน ได้เพียง 7.1 % เท่านั้น ($\text{Adj. } R^2 = 0.071$)

Model (b4) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิจากเงินอุดหนุนปีปัจจุบัน ($FATN_t$) กับคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมปีปัจจุบัน (TPA_t) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ($F\text{-value} = 16.325$) คะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมปีปัจจุบัน (TPA_t) มีความสัมพันธ์กับอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิจากเงินอุดหนุนปีปัจจุบัน ($FATN_t$) แต่มีความสัมพันธ์น้อยมากและมีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงลบ โดยตัวแปรอิสระสามารถอธิบายความผันแปรของอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิจากเงินอุดหนุน ได้ 27.2% ($\text{Adj. } R^2 = 0.272$)

ตารางที่ 5-21: ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรสุทธิจากเงินอุดหนุน และคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (Model b1-b4)

FATN _t = Dependent Variable	Model b1			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _{t-1} = Independent Variable	-0.174	-1.940*	0.055	0.962	1.040
GSF = Control Variable	-0.355	-3.981**	0.000	0.970	1.031
EMP = Control Variable	-0.29	-3.279**	0.001	0.988	1.012
df2= 101 Adj.R2 =0.197, Durbin-Watson=1.363, F-value (p)= 9.482** (0.000)					
FATN _t = 9.152 -1.131TPA _{t-1} -3.991GSF +0.000EMP _{t-1} +e					
ΔFATN = Dependent Variable	Model b2			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _{t-1} = Independent Variable	-0.152	-0.503	0.616	0.959	1.043
GSF = Control Variable	-0.053	-0.521	0.603	0.973	1.028
EMP = Control Variable	-0.133	-1.137	0.191	0.981	1.02
df2= 97 Adj.R2 = -0.007, Durbin-Watson=2.174, F-value (p)= 0.774 (0.511)					
ΔFATN = 3.876 -0.380TPA _{t-1} -0.664GSF -0.00006458EMP _{t-1} +e					
ΔFATN= Dependent Variable	Model b3			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
ΔTPA = Independent Variable	0.280	2.979**	0.004	0.981	1.019
GSF = Control Variable	-0.034	-0.359	0.720	0.991	1.009
EMP = Control Variable	-0.101	-1.071	0.287	0.976	1.025
df2= 104 Adj.R2 = 0.071, Durbin-Watson=1.991, F-value (p)=3.732* (0.014)					
ΔFATN = -6.755 +8.753 ΔTPA -0.407 GSF -0.00004613EMP _{t-1} +e					
FATN _t = Dependent Variable	Model b4			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _t = Independent Variable	-0.322	-4.192**	0.000	0.940	1.064
GSF = Control Variable	-0.382	-4.992**	0.000	0.95	1.052
EMP = Control Variable	-0.263	-3.492**	0.001	0.981	1.019
df2= 131 Adj.R2 =0.272, Durbin-Watson=1.498, F-value (p)=16.325** (0.000)					
FATN _t = 13.892 -2.291TPA _t -4.863GSF+0.000 EMP _t +e					

*p< 0.05, **p<0.01

Model (c) ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) และคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (TPA) ได้แบ่งตัวแบบออกเป็น 4 ตัวแบบ คือ Model (c1) Model (c2) Model (c3) และ Model (c4) ซึ่งผลการวิเคราะห์แสดงดังตาราง 5-22 นอกจากนี้ได้สร้างสมการเพื่อวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) และคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (TRM) ได้แบ่งตัวแบบเป็น 4 ตัวแบบ คือ Model (c5) Model (c6) Model (c7) และ Model (c8) ซึ่งผลการวิเคราะห์แสดงดังตาราง 5-23

Model (c1) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมปีปัจจุบัน (ROA_t) กับคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมปีก่อน (TPA_{t-1}) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 (F-value = 4.052) ตัวแบบที่สร้างนั้นสามารถอธิบายการผันแปรของอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมปีปัจจุบัน (ROA_t) ได้ 8% (Adj. $R^2=0.080$) แต่ไม่พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นแต่อย่างใด

Model (c2) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมปีปัจจุบัน (ROA_t) กับการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (ΔTPA) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ไม่พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นแต่อย่างใด

Model (c3) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ΔROA) กับการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (ΔTPA) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ไม่พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นแต่อย่างใด

Model (c4) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ปีปัจจุบัน (ROA_t) กับคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมปีปัจจุบัน (TPA_t) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 (F-value= 5.845) คะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมปีปัจจุบัน (TPA_t) มีความสัมพันธ์กับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมปีปัจจุบัน (ROA_t) แต่มีความสัมพันธ์น้อยมากและมีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงบวก โดยตัวแปรอิสระสามารถอธิบายความผันแปรของอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมปีปัจจุบัน (ROA_t) ได้เพียง 9.4% เท่านั้น (Adj. $R^2=0.094$)

ตารางที่ 5-22: ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (Model c1-c4)

ROA _t = Dependent Variable	Model c1			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _{t-1} = Independent Variable	0.153	1.621	0.108	0.977	1.024
GSF = Control Variable	-0.207	-2.197*	0.030	0.981	1.020
EMP = Control Variable	-0.253	-2.657**	0.009	0.959	1.043
df2= 103 Adj.R2 =0.080, Durbin-Watson= 1.903, F-value (p)= 4.052** (0.009)					
ROA _t = -5.468 +2.708TPA _{t-1} -6.002GSF +0.000 EMP _{t-1} +e					
ΔROA= Dependent Variable	Model c2			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _{t-1} = Independent Variable	-0.108	-1.083	0.282	0.973	1.028
GSF = Control Variable	0.137	1.373	0.173	0.978	1.023
EMP = Control Variable	0.073	0.722	0.472	0.952	1.051
df2= 100 Adj.R2 = 0.002 Durbin-Watson= 2.074, F-value (p)=1.057 (0.371)					
ΔROA = 2.382 -0.655TPA _{t-1} +1.345GSF -0.00002903EMP _{t-1} +e					
ΔROA= Dependent Variable	Model c3			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
ΔTPA = Independent Variable	0.072	0.750	0.455	0.985	1.015
GSF = Control Variable	-0.013	-0.134	0.893	0.955	1.047
EMP = Control Variable	-0.059	-0.611	0.543	0.970	1.031
df2= 110 Adj.R2 = -0.018, Durbin-Watson= 1.996, F-value (p)= 0.324 (0.808)					
ΔROA = -3.873 +5.833 ΔTPA -0.372 GSF -0.00006745EMP _{t-1} +e					
ROA _t = Dependent Variable	Model c4			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _t = Independent Variable	0.205	2.509*	0.013	0.973	1.028
GSF = Control Variable	-0.157	-1.928	-1.928	0.973	1.028
EMP = Control Variable	-0.261	-3.177**	0.002	0.962	1.040
df2= 137 Adj.R2 =0.094, Durbin-Watson=1.934, F-value (p)= 5.845** (0.001)					
ROA _t = -10.125 +4.019TPA _t -5.404GSF+0.000 EMP _t +e					

*p< 0.05, **p<0.01

จากผลการวิเคราะห์ดังตาราง 5-23

Model (c5) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมปีปัจจุบัน (ROA_t) กับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงปีก่อน (TRM_{t-1}) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ($F\text{-value} = 3.640$) ตัวแบบที่สร้างนั้นสามารถอธิบายการผันแปรของอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมปีปัจจุบัน (ROA_t) ได้ 11.8% ($\text{Adj. } R^2=0.118$) แต่ไม่พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นแต่อย่างใด

Model (c6) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมปีปัจจุบัน (ROA_t) กับการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (ΔTRM) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ไม่พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นแต่อย่างใด

Model (c7) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่าง การเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ΔROA) กับการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (ΔTRM) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ($F\text{-value} = 4.233$) ตัวแบบที่สร้างนั้นสามารถอธิบายการผันแปรของการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมปีปัจจุบัน (ΔROA) ได้เพียง 1.8% เท่านั้น ($\text{Adj. } R^2=0.018$) แต่ไม่พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นแต่อย่างใด

Model (c4) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมปีปัจจุบัน (ROA_t) กับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงปีปัจจุบัน (TRM_t) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ($F\text{-value} = 5.635$) ตัวแบบที่สร้างนั้นสามารถอธิบายการผันแปรของอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมปีปัจจุบัน (ROA_t) ได้ 13.5% ($\text{Adj. } R^2=0.135$) แต่ไม่พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นแต่อย่างใด

ตารางที่ 5-23: ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (Model c5-c8)

ROA _t = Dependent Variable	Model c5			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _{t-1} = Independent Variable	-0.037	-0.275	0.785	0.810	1.235
GSF = Control Variable	-0.186	-1.495	0.141	0.963	1.038
EMP = Control Variable	0.352	2.618*	0.011	0.825	1.212
df2= 56, Adj.R2 =0.118, Durbin-Watson= 2.048, F-value (p)= 3.640* (0.018)					
ROA _t = 4.169 -0.381TRM _{t-1} -15.581GSF +0.0008185 EMP _{t-1} +e					
ΔROA= Dependent Variable	Model c6			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _{t-1} = Independent Variable	-0.102	-0.636	0.528	0.726	1.377
GSF = Control Variable	-0.154	-1.105	0.274	0.962	1.040
EMP = Control Variable	-0.204	-1.282	0.206	0.741	1.350
df2= 49, Adj.R2 = 0.026, Durbin-Watson=1.908, F-value (p)=1.471 (0.234)					
ΔROA = 1.938 -0.409TRM _{t-1} -1.707GSF -0.00012EMP _{t-1} +e					
ΔROA= Dependent Variable	Model c7			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
ΔTPA = Independent Variable	0.084	0.616	0.541	0.987	1.014
GSF = Control Variable	-0.3	-2.196*	0.034	0.980	1.020
EMP = Control Variable	-0.403	-2.940**	0.005	0.971	1.029
df2= 42 Adj.R2 = -0.018, Durbin-Watson= 2.216, F-value (p)= 4.223* (0.011)					
ΔROA = 1.247 +0.786 ΔTRM -3.387 GSF +0.000EMP _{t-1} +e					
ROA _t = Dependent Variable	Model c8			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _t = Independent Variable	-0.025	-0.227	0.821	0.823	1.216
GSF = Control Variable	-0.219	-2.180*	0.032	0.961	1.040
EMP = Control Variable	0.324	3.003**	0.004	0.836	1.196
df2= 86 Adj.R2 =0.135, Durbin-Watson= 2.038, F-value (p)=5.636** (0.001)					
ROA _t = 4.348 -0.540TRM _t -13.225GSF +0.000994EMP _t +e					

*p< 0.05, **p<0.01

Model (d) ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน (OPP) และคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (TPA) ได้แบ่งตัวแบบเป็น 4 ตัวแบบ คือ Model (d1) Model (d2) Model (d3) และ Model (d4) ซึ่งผลการวิเคราะห์แสดงดังตาราง 5-24 นอกจากนี้ ได้สร้างสมการเพื่อวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน (OPP) และคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (TRM) ได้แบ่งตัวแบบเป็น 4 ตัวแบบ คือ Model (d5) Model (d6) Model (d7) และ Model (d8) ซึ่งผลการวิเคราะห์แสดงดังตาราง 5-25

Model (d1) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานปัจจุบัน (OPP_t) กับคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมปีก่อน (TPA_{t-1}) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ($F\text{-value}=4.224$) ตัวแบบที่สร้างนั้นสามารถอธิบายการผันแปรของอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานปัจจุบัน (OPP_t) ได้ 6.7% ($\text{Adj. } R^2=0.067$) แต่ไม่พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นแต่อย่างใด

Model (d2) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานปัจจุบัน (OPP_t) กับการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (ΔTPA) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ไม่พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นแต่อย่างใด

Model (d3) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน (ΔOPP) กับการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (ΔTPA) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ไม่พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นแต่อย่างใด

Model (d4) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานปัจจุบัน (OPP_t) กับคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมปัจจุบัน (TPA_t) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ($F\text{-value}=5.110$) ตัวแบบที่สร้างนั้นสามารถอธิบายการผันแปรของอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานปัจจุบัน (OPP_t) ได้ 7.4% ($\text{Adj. } R^2=0.074$) แต่ไม่พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นแต่อย่างใด

ตารางที่ 5-24: ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานและคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวม (Model d1-d4)

OPP _t = Dependent Variable	Model d1			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _{t-1} = Independent Variable	0.100	1.114	0.267	0.856	1.168
GSF = Control Variable	0.088	1.056	0.293	0.990	1.010
LnTA = Control Variable	0.238	2.644**	0.009	0.851	1.176
df2= 132 Adj.R2 =0.067, Durbin-Watson=2.216, F-value (p)= 4.224** (0.007)					
OPP _t = -3.231 +0.365TPA _{t-1} +0.492GSF +0.262 LnTA _{t-1} +e					
ΔOPP= Dependent Variable	Model d2			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _{t-1} = Independent Variable	-0.081	-0.842	0.402	0.840	1.19
GSF = Control Variable	-0.133	-1.468	0.145	0.953	1.05
LnTA = Control Variable	-0.16	-1.619	0.108	0.809	1.236
df2= 121 Adj.R2 = 0.025 Durbin-Watson=2.210, F-value (p)= 2.069 (0.108)					
ΔOPP = 5.443 -0.404TPA _{t-1} -1.032GSF -0.229LnTA _{t-1} +e					
ΔOPP= Dependent Variable	Model d3			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
ΔTPA = Independent Variable	-0.088	-1.012	0.313	0.986	1.015
GSF = Control Variable	-0.105	-1.162	0.247	0.911	1.098
LnTA = Control Variable	-0.097	-1.077	0.283	0.922	1.084
df2= 131 Adj.R2 = -0.001, Durbin-Watson= 2.207, F-value (p)= 0.943 (0.422)					
ΔOPP = 5.010 -2.161 ΔTPA -0.860 GSF -0.139LnTA _{t-1} +e					
OPP _t = Dependent Variable	Model d4			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _t = Independent Variable	0.125	1.445	0.150	0.795	1.257
GSF = Control Variable	0.082	1.048	0.296	0.976	1.024
LnTA = Control Variable	0.227	2.619*	0.010	0.798	1.254
df2= 152 Adj.R2 =0.074, Durbin-Watson= 2.145, F-value (p)= 5.110** (0.002)					
OPP _t = -3.031 +0.397TPA _t +0.435GSF +0.225 LnTA _t +e					

*p< 0.05, **p<0.01

จากผลการวิเคราะห์ดังตาราง 5-25

Model (d5) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานปัจจุบัน (OPP_t) กับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงปีก่อน (TRM_{t-1}) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ไม่พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นแต่อย่างใด

Model (d6) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานปัจจุบัน (OPP_t) กับการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (ΔTRM) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ไม่พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นแต่อย่างใด

Model (d7) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน (ΔOPP) กับการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (ΔTRM) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ไม่พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นแต่อย่างใด

Model (d8) ตัวแบบนี้ได้สร้างสมการขึ้นเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานปัจจุบัน (OPP_t) กับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (TRM_t) ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 (F-value=5.110) ตัวแบบที่สร้างนั้นสามารถอธิบายการผันแปรของอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานปัจจุบัน (OPP_t) ได้ 8.9% ($Adj. R^2=0.089$) แต่ไม่พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นแต่อย่างใด

ตารางที่ 5-25: ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานและคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (Model d5-d8)

OPP _t = Dependent Variable	Model d5			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _{t-1} = Independent Variable	-0.128	-0.621	0.537	0.397	2.519
GSF = Control Variable	0.111	0.823	0.414	0.934	1.071
LnTA = Control Variable	0.382	1.883	0.065	0.411	2.434
df2= 53 Adj.R2 =0.053, Durbin-Watson=2.021, F-value (p)= 2.046 (0.119)					
OPP _t = -2.396 -0.230TRM _{t-1} +0.552GSF +0.361 LnTA _{t-1} +e					
ΔOPP= Dependent Variable	Model d6			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _{t-1} = Independent Variable	0.114	0.536	0.595	0.690	2.523
GSF = Control Variable	-0.146	-1.051	0.298	0.935	1.069
LnTA = Control Variable	-0.319	-1.523	0.134	0.410	2.439
df2= 51, Adj.R2 = 0.031, Durbin-Watson= 1.805, F-value (p)= 1.567 (0.209)					
ΔOPP = 6.557+0.492TRM _{t-1} -1.752GSF -0.725LnTA _{t-1} +e					
ΔOPP= Dependent Variable	Model d7			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
ΔTPA = Independent Variable	0.096	0.646	0.522	0.970	1.031
GSF = Control Variable	-0.163	-1.097	0.279	0.982	1.019
LnTA = Control Variable	-0.320	-2.130*	0.040	0.958	1.044
df2= 39 Adj.R2 = 0.094, Durbin-Watson= 2.282, F-value (p)= 2.456 (0.077)					
ΔOPP = 7.547 +1.039 ΔTRM -2.117 GSF -0.842LnTA _{t-1} +e					
OPP _t = Dependent Variable	Model d8			Tolerance	VIF
	Beta	T-value	P-value		
TPA _t = Independent Variable	-0.036	-0.243	0.809	0.468	2.138
GSF = Control Variable	0.157	1.497	0.138	0.946	1.058
LnTA = Control Variable	0.334	2.278	0.025	0.483	2.070
df2= 82 Adj.R2 =0.089, Durbin-Watson= 2.111, F-value (p)= 3.854* (0.012)					
OPP _t = -2.487 -0.069TRM _t +0.814GSF+0.329 LnTA _t +e					

*p< 0.05, **p<0.01

นอกจากการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอัตราส่วนทางการเงิน (Y) และคะแนนการประเมินผล (X) ในข้างต้นแล้ว ยังได้มีการสร้างตัวแบบในการทดสอบความถดถอยอย่างง่ายระหว่างคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง (Y) และต้นทุนในการบริหารความเสี่ยง (X) ดังสมการด้านล่างนี้

$$TRM_t = \beta_0 + \beta_1 (Sum_t(RMINV))$$

ตารางที่ 5-26: ผลการวิเคราะห์ความถดถอยอย่างง่าย ระหว่างคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง และต้นทุนการบริหารความเสี่ยง

ตัวแปร	ค่าสถิติ
Beta, T-value (p)	0.396, 2.365 *(0.025)
R, Adj.R ²	0.369, 0.129
Durbin-Watson	1.990
F-value (p)	5.595* (0.025)
สมการความสัมพันธ์ $TRM_t = 1.985 + 0.396 (Sum_t(RMINV))$	
X = ผลรวมต้นทุนการบริหารความเสี่ยง	
Y = คะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงปี 2548	

*p< 0.05, **p<0.01

การวิเคราะห์ความถดถอยอย่างง่าย (Simple regression) ดังตารางที่ 5-26 โดยมีตัวแปรต้นทุนการบริหารความเสี่ยงรวมเป็นตัวแปรอิสระ และคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงเป็นตัวแปรตาม ซึ่งตัวแปรต้นทุนการบริหารความเสี่ยงได้รวบรวมมาจากจำนวนเงินของค่าใช้จ่ายการบริหารความเสี่ยงที่สามารถระบุเป็นจำนวนได้ ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนาทั้งก่อนและหลังปี 2547 ค่าใช้จ่ายในการจัดจ้างที่ปรึกษา และค่าใช้จ่ายในการลงทุนระบบสารสนเทศ

ผลดังตาราง 5-26 พบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ต้นทุนการบริหารความเสี่ยงมีความสัมพันธ์กับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) 0.369 ซึ่งตัวแปรอิสระสามารถอธิบายความผันแปรของผลคะแนนการประเมินผลการบริหารความเสี่ยง ได้ 12.9% (Adj. R²=0.129) โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงบวก

ตามผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุในข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่าคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับอัตราส่วนทางการเงิน ซึ่งจากสมการความสัมพันธ์ พบว่า คะแนนการประเมินผลการดำเนินงานในปีก่อนสามารถอธิบายการผันแปรของอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรในปัจจุบันได้ในระดับหนึ่ง และยิ่งพบว่า การเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานสามารถอธิบายการผันแปรของการเปลี่ยนแปลงในอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรได้ แต่ยังไม่พบว่าคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานจะมีความสัมพันธ์ในเชิงเส้นกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน ถึงแม้ว่าตัวแบบในการวิเคราะห์ตามสมการตัวแปรอิสระจะสามารถอธิบายในอัตราส่วนทางการเงินดังกล่าวได้ในระดับหนึ่งก็ตาม

สำหรับผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน พบว่า ตามสมการตัวแบบที่นำมาวิเคราะห์นั้น คะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงปีก่อนสามารถอธิบายการผันแปรในอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมปีปัจจุบันได้ในระดับหนึ่ง แต่เมื่อพิจารณาการทดสอบสัมประสิทธิ์ความถดถอย คะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงปีก่อนไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงยังสามารถอธิบายการผันแปรของการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมด้วย แต่อยู่ในระดับที่น้อยมาก เมื่อทดสอบสัมประสิทธิ์ความถดถอยของการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงปีก่อนพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม นอกจากนี้ คะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงปีก่อน และการเปลี่ยนแปลงในคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง ไม่มีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน

ถ้าวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงปีปัจจุบันกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมปีปัจจุบัน และอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานปีปัจจุบัน จะพบว่า ตัวแบบที่สร้างขึ้นจากสมการเชิงเส้นสามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรตามได้ในระดับหนึ่ง แต่ถ้าทดสอบสัมประสิทธิ์ความถดถอยจะไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรดังกล่าว

จากผลการวิเคราะห์ความถดถอยอย่างง่าย จึงพอสรุปได้ว่าจำนวนต้นทุนการบริหารความเสี่ยงมีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง แต่ค่าความสัมพันธ์ไม่สูงมากนัก ดังนั้น จำนวนต้นทุนการบริหารความเสี่ยงสามารถอธิบายความผันแปรในคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงได้ในระดับหนึ่ง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์ลึก

การวิจัยครั้งนี้ได้ติดต่อเพื่อขอสัมภาษณ์เชิงลึกไปยังรัฐวิสาหกิจจำนวน 60 แห่ง มีรัฐวิสาหกิจจำนวน 25 แห่ง ได้ตอบรับและอนุญาตให้เข้าสัมภาษณ์กับทีมผู้บริหารที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความเสี่ยงขององค์กร จึงครอบคลุมรัฐวิสาหกิจ 41.67% และกระจายอยู่ในรัฐวิสาหกิจทั้ง 9 สาขา โดยสาขาที่ครอบคลุมมากที่สุดคือ สาขาสื่อสาร 100% รองลงมาคือ สาขาสถาบันการเงิน 66.7% ในขณะที่สาขาเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติครอบคลุมเพียง 14.3% (ตารางที่ 4-2) โดยมีประเด็นสำคัญในการสัมภาษณ์ ได้แก่ การนำแนวทางการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร กระบวนการบริหารความเสี่ยง ความเสี่ยงด้านต่างๆ การลงทุนและต้นทุนด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความเสี่ยง มูลค่าเพิ่มจากการบริหารความเสี่ยง และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการบริหารความเสี่ยง

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า รัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งมีลักษณะการดำเนินธุรกิจเฉพาะด้าน มีจุดมุ่งหมายในการให้บริการสังคมที่แตกต่างกันออกไป ถึงแม้ว่ารัฐวิสาหกิจบางแห่งจะอยู่ในกลุ่มสาขาเดียวกันก็ตาม นับตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา ถือเป็นปีแห่งการเริ่มต้นระบบการบริหารความเสี่ยง ในการนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ แต่ก็มีรัฐวิสาหกิจบางแห่งที่ได้เริ่มระบบนี้มาแล้วกว่า 4-5 ปี อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่าการบริหารความเสี่ยงเป็นสิ่งที่อยู่ในองค์กรอยู่แล้วเพียงแต่ยังไม่เป็นระบบที่ชัดเจนนัก อาทิ ผู้บริหารรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งในสาขาขนส่งกล่าวว่า “การบริหารความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของการกำกับดูแลที่ดี แต่ไม่ได้ทำขึ้นมาเพราะถูกบังคับในระบบประเมินผล เพราะในองค์กรมีการลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ จึงเน้นการบริหารความเสี่ยงโครงการเป็นหลัก.. แต่ยังไม่ได้ทำเป็นการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร...”

ดังนั้น การที่กระทรวงการคลังได้กำหนดให้นำการบริหารความเสี่ยงมาเป็นเกณฑ์หนึ่งในการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ (Performance Agreement: PA) จึงเป็นการกระตุ้นให้เกิดการสร้างระบบการบริหารความเสี่ยงขึ้นมาในรัฐวิสาหกิจอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังที่ผู้บริหารรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งในสาขาพาณิชย์และบริการกล่าวว่า “ระบบการประเมินผลที่นำเรื่องการบริหารความเสี่ยงมาประเมินด้วยนั้น ทำให้คนในหน่วยงานตื่นตัวมากขึ้น... แม้ว่าในช่วงแรกอาจเป็นการบีบคั้นไปบ้างก็ตาม...” เช่นเดียวกับผู้บริหารรัฐวิสาหกิจอีกแห่งหนึ่งในสาขาสังคมและเทคโนโลยีที่เห็นว่า “...การที่องค์กรมีการบริหารความเสี่ยงนั้น ทำให้งานเป็นระบบมากขึ้น และเกิดการยอมรับในระดับสากล...”

การสนับสนุนจากผู้บริหาร

ผู้บริหารถือเป็นกลไกสำคัญในผลักดันให้เกิดระบบการบริหารความเสี่ยงขึ้นในองค์กร ดังนั้น ในรัฐวิสาหกิจที่ผู้บริหารเห็นความสำคัญและประโยชน์จากการบริหารความเสี่ยง จะได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรบุคคลและงบประมาณในการสร้างระบบการบริหารความเสี่ยง โดยมีงบประมาณสำหรับการจัดอบรมผู้บริหารและพนักงาน หรือการจัดจ้างที่ปรึกษา

จากหน่วยงานภายนอก แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเพียงพอของเงินทุนในแต่ละแห่งด้วย เม็ดเงินในการลงทุนในระบบการบริหารความเสี่ยงบางแห่งมีมูลค่าสูงมาก โดยเฉพาะรัฐวิสาหกิจมีโครงสร้างขนาดใหญ่และมีรายได้สูง ในขณะที่รัฐวิสาหกิจบางแห่งมีรายได้ไม่สูงและเน้นการบริการเชิงสังคมมากกว่าเชิงพาณิชย์ ถึงแม้ว่าผู้บริหารให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยงมากเพียงใด แต่งบประมาณในการลงทุนก็มีอย่างจำกัด

ผู้บริหารระดับสูงของรัฐวิสาหกิจขนาดเล็กแห่งหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ในการให้บริการเชิงสังคมเป็นหลัก อีกทั้ง ยังต้องพึ่งพาเงินงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ ผู้บริหารของรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและมีความมุ่งมั่นในการบริหารองค์กรอย่างเต็มความสามารถ ถึงแม้ว่าจะมีงบประมาณในการดำเนินงานค่อนข้างจำกัดก็ตาม แต่ได้มีการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสรรหางบประมาณจากภายนอกเข้ามาลงทุนในโครงการต่าง ๆ ร่วมกับองค์กร ผู้บริหารของรัฐวิสาหกิจแห่งนี้ถือเป็นตัวอย่างของผู้บริหารที่มีความตั้งใจในการบริหาร และพัฒนาอุปสรรคเพื่อนำองค์กรไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้น ระบบการบริหารใด ๆ ก็ตามที่จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร ผู้บริหารเหล่านี้จะให้ความสำคัญและนำมาใช้ในองค์กร ซึ่งจะเห็นความสำคัญของการบริหารความเสี่ยง รวมถึงสามารถสร้างความร่วมมือร่วมใจได้จากพนักงานทุกระดับในองค์กร ในทางตรงกันข้าม มีผู้บริหารของรัฐวิสาหกิจขนาดเล็กอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งขนาดสินทรัพย์และรายได้ใกล้เคียงกันกับแห่งแรก อีกทั้งเป็นรัฐวิสาหกิจที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีผลกำไรในการดำเนินงาน แต่ไม่สูงนัก สามารถนำส่งเงินรายได้ให้แก่รัฐบาล ผู้บริหารระดับสูงในรัฐวิสาหกิจแห่งนี้ยังไม่ให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยงมากนัก และมองว่าการบริหารความเสี่ยงเป็นการเพิ่มภาระในการทำงาน ดังนั้น ระบบการบริหารความเสี่ยงเมื่อเทียบกับแห่งแรกจะมีความแตกต่างกันมาก เพราะผู้บริหารทั้งสองต่างมีทัศนคติ ความสามารถและความตั้งใจในการสร้างระบบการบริหารความเสี่ยงให้ลงไปสู่ระดับปฏิบัติการที่ต่างกัน จึงทำให้โอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจแห่งแรกมีมากกว่าแห่งที่สอง ถึงแม้ว่าผู้บริหารแห่งที่สองจะมีการลงทุนในเม็ดเงินเพื่อการบริหารความเสี่ยงไปมากกว่าแห่งแรกก็ตาม

การลงทุนเพื่อพัฒนาการด้านการบริหารความเสี่ยง

รัฐวิสาหกิจที่เน้นการให้บริการเชิงพาณิชย์ส่วนใหญ่จะมีรายได้และกำไรในระดับสูง รัฐวิสาหกิจเหล่านี้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้น จึงสามารถจัดสรรงบประมาณในการลงทุนการบริหารความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ สูงมาก เช่น การลงทุนในระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารความเสี่ยง การจัดจ้างที่ปรึกษาที่มีชื่อเสียง การจัดอบรมพนักงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร บางแห่งอาจมีการส่งพนักงานไปอบรมในต่างประเทศ การสร้างระบบแรงจูงใจให้พนักงานในองค์กรมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยง เป็นต้น ในขณะที่รัฐวิสาหกิจขนาดเล็กและมีรายได้ไม่สูงนัก อีกทั้งมีกำไรเพียงเล็กน้อยหรือบางแห่งมีผลขาดทุน รัฐวิสาหกิจเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้รับเงินงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ ดังนั้น งบประมาณในการลงทุนด้านต่าง ๆ จึงมีอยู่อย่างจำกัด รวมทั้งการลงทุนในการบริหารความเสี่ยงด้วย ซึ่งรัฐวิสาหกิจเหล่านี้สามารถ

ลงทุนในการบริหารความเสี่ยงได้เพียงการจัดส่งพนักงานไปอบรมกับ สคร. หรือ เชิญวิทยากรจากภายนอกหรือรัฐวิสาหกิจด้วยกันเองเป็นผู้เข้ามาอบรมให้พนักงานเท่านั้น ด้วยงบประมาณที่ไม่สูงมากนัก

บุคลากรที่เข้ามาทำงานด้านการบริหารความเสี่ยงนี้ ส่วนใหญ่เป็นผู้บริหารและพนักงานที่ทำงานด้านอื่นๆ อยู่ในองค์กร และได้รับมอบหมายให้เข้ามาทำงานในส่วนการบริหารความเสี่ยง มีเพียงไม่กี่แห่งที่เปิดรับสมัครพนักงานใหม่เพื่อเข้ามาทำงานด้านนี้โดยตรง ทั้งนี้ อาจมีข้อจำกัดในงบประมาณจัดจ้างอัตรากำลังขององค์กร เพราะการบริหารความเสี่ยงถือเป็นระบบงานสายสนับสนุนการทำงานมากกว่าสายงานหลัก ยกเว้นรัฐวิสาหกิจในสาขาสถาบันการเงินอาจไม่ค่อยประสบปัญหาในเรื่องการขอเพิ่มอัตรากำลังคนในด้านนี้ เนื่องจากงานด้านการบริหารความเสี่ยงเป็นหัวใจสำคัญขององค์กร และผลลัพธ์ของการบริหารความเสี่ยงสามารถแสดงเป็นจำนวนเงินชัดเจนกว่ารัฐวิสาหกิจอื่นๆ

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารของรัฐวิสาหกิจในสาขาสถาบันการเงินหลายแห่งระบุว่า การบริหารความเสี่ยงเป็นระบบงานที่จำเป็นในสายธุรกิจด้านนี้อยู่แล้ว เนื่องจากจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ความเสี่ยงก่อนการอนุมัติสินเชื่อให้แก่ลูกค้า รวมทั้งการวิเคราะห์ความเสี่ยงด้านตลาดจากการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยและอัตราแลกเปลี่ยน หรือสภาพคล่องต่าง ๆ ขององค์กร โดยโครงสร้างองค์กรจะมีการแบ่งสายงานการบริหารความเสี่ยงออกเป็นด้าน ๆ ที่ชัดเจนตามความเสี่ยงแต่ละประเภท เช่น ความเสี่ยงด้านสินเชื่อ ความเสี่ยงด้านตลาด ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง ความเสี่ยงด้านปฏิบัติงาน เป็นต้น

สถาบันทางการเงินเป็นรัฐวิสาหกิจที่มีการลงทุนในระบบสารสนเทศด้วยงบประมาณที่ค่อนข้างสูง แต่ไม่อาจจะระบุเป็นจำนวนเงินได้อย่างชัดเจน ดังเช่น ผู้บริหารรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งกล่าวว่า “ระบบข้อมูลเพื่อการบริหารความเสี่ยงได้พัฒนาด้วยคนขององค์กรเอง ถ้าถามว่าเป็นจำนวนเงินเท่าไร ถือว่ายากต่อการตอบ ... แต่จะมีค่าใช้จ่ายรวมอยู่ในแต่ละส่วนงานมากกว่า” นอกจากนี้ผู้บริหารรัฐวิสาหกิจอีกแห่งหนึ่งกล่าวว่า “มีการลงทุนในเครื่องมือในการคำนวณ *Risk Engine* และการลงทุนกับเครื่องมือการบริหารความเสี่ยงด้านเครดิต เครื่องวัด *Risk Adjusted Return on Capital* ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวัดผลตอบแทนเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการลงทุนด้านเครื่องมือมากกว่าด้านบุคลากร จำนวนเงินไม่สามารถระบุจำนวนได้ชัดเจน แต่สามารถตอบเป็นเปอร์เซ็นต์ของสินทรัพย์รวมได้ โดยอ้างอิงจากตัวเลขการลงทุนจากยุโรปและอเมริกา”

นอกจากนี้ ในรัฐวิสาหกิจที่มีขนาดใหญ่บางแห่งจะมีการสร้างระบบจุดที่จะกระตุ้นให้พนักงานในองค์กรมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยง เช่น การจัดสอบเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงและให้รางวัล ระบบ E-learning เพื่อเพิ่มช่องทางให้พนักงานเข้าถึงข้อมูลการบริหารความเสี่ยง การกำหนด Risk Day ประจำสัปดาห์เพื่อให้พนักงานมีกิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงในองค์กร เป็นต้น

โครงสร้างการบริหารความเสี่ยง ในระยะแรกของการเริ่มนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กรนั้น รัฐวิสาหกิจบางแห่งได้กำหนดให้งานบริหารความเสี่ยงอยู่ภายใต้การดูแลของส่วนงานอื่น ๆ เช่น ฝ่ายวางแผนและงบประมาณ ฝ่ายตรวจสอบและควบคุมภายใน เป็นต้น แต่โดยส่วนใหญ่รัฐวิสาหกิจจะมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรใหม่ โดยจัดตั้งสำนักงานบริหารความเสี่ยงขึ้นเป็นเอกเทศ ซึ่งให้ขึ้นตรงกับคณะกรรมการบริหารขององค์กร และจัดตั้งคณะกรรมการบริหารความเสี่ยง คณะทำงานการบริหารความเสี่ยง และอาจจัดตั้งคณะอนุกรรมการบริหารความเสี่ยงด้วย นอกจากนี้ บางแห่งให้มีการแต่งตั้งผู้บริหารหรือหัวหน้าในแต่ละส่วนงานขึ้นเป็นตัวแทนในการติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง และรายงานความเสี่ยงในส่วนงานของตนเองไปยังคณะทำงาน เพื่อนำข้อมูลไปประเมินความเสี่ยง และสรุปความเสี่ยงที่สำคัญขององค์กร รวมถึงกำหนดแผนการทำงานให้แก่คณะกรรมการบริหารความเสี่ยงต่อไป ซึ่งเป็นการประยุกต์แนวคิดการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร

ความเสี่ยงที่สำคัญขององค์กร เนื่องจากรัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งค่อนข้างมีลักษณะการดำเนินและวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ดังนั้น ความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจจึงแตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตามรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ มีหลักในการจำแนกความเสี่ยงที่คล้ายคลึงกัน โดยการแบ่งประเภทความเสี่ยงออกเป็น 4 ประเภท ตามหลักเกณฑ์ของ New COSO ที่ระบุความเสี่ยงเป็น S-O-F-C ได้แก่ ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน (Operational Risk) ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk) และความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ (Compliance Risk) แต่ยังมีรัฐวิสาหกิจบางแห่งที่แบ่งตามเกณฑ์ของกระทรวงการคลังเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk) ความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ (Operational Risk) ความเสี่ยงด้านการดำเนินธุรกิจ (Business Risk) และความเสี่ยงด้านเหตุการณ์ความไม่แน่นอนต่างๆ (Event Risk) แต่สำหรับรัฐวิสาหกิจที่เป็นสถาบันการเงินจะแบ่งตาม ตามเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย นั่นคือการระบุความเสี่ยงทั้งหมดเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk) ความเสี่ยงด้านตลาดและสภาพคล่อง (Market and Liquidity Risk) ความเสี่ยงด้านสินเชื่อ (Credit Risk) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติการ (Operational Risk) และความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ (Compliance Risk)

รัฐวิสาหกิจที่มีกิจกรรมเชิงพาณิชย์ที่สามารถสร้างกำไรได้จะให้ความสำคัญกับความเสี่ยงทางการเงินเป็นหลัก เช่น ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง ความเสี่ยงด้านสินเชื่อ เป็นต้น แต่ในระยะหลังก็ได้ให้ความสำคัญกับความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงินมากขึ้น เช่น ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ เป็นต้น สำหรับรัฐวิสาหกิจที่เน้นกิจกรรมเชิงสังคม แม้ว่าจะมิใช่องค์กรที่มุ่งหวังผลกำไรโดยตรงก็ตาม แต่ความเสี่ยงทางการเงินก็ยังคงมีความสำคัญอยู่ด้วยเหมือนกัน เช่น ความเสี่ยงด้านการบริหารเงินทุนหมุนเวียน ความเสี่ยงในการใช้

จ่ายเงินงบประมาณจากรัฐบาล ความเสี่ยงในการลงทุนโครงการต่าง ๆ เป็นต้น แต่ความเสี่ยงประเภทหนึ่งที่รัฐวิสาหกิจหลายแห่งมีคล้ายคลึงกันนั่นคือ ความเสี่ยงด้านนโยบายรัฐบาล เนื่องจากปัจจุบันสถานการณ์ทางการเมืองของไทยยังไม่มั่นคงเท่าที่ควร มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทำให้นโยบายรัฐบาลมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เพราะรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ไม่ได้จดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์ ตัวชี้วัดหนึ่งในการประเมินผลการดำเนินรัฐวิสาหกิจคือการตอบสนองนโยบายรัฐบาล ดังนั้น จึงถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากเช่นกัน ดังที่ได้มีรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งในสาขาสถาบันการเงินกำหนดให้การตอบสนองนโยบายรัฐบาลเป็นอีกมุมมองหนึ่งในระบบวัดผลดุลยภาพ (Balance Scorecards) ขององค์กร

การประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ ตามที่กระทรวงการคลังกำหนดให้มีการประเมินผลมาตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมานั้น หลักเกณฑ์การประเมินผลได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันระบบการประเมินผลการดำเนินรัฐวิสาหกิจ หรือ PA ได้ให้น้ำหนักคะแนนในการวัดผลการดำเนินงานทั้งผลการดำเนินงานทางการเงินและผลการดำเนินงานที่ไม่ใช่ทางการเงิน เท่ากับ 50% ที่เหลือเป็นการให้คะแนนในการดำเนินงานตามนโยบาย 20% และอีก 30% เป็นคะแนนในด้านการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งหลักเกณฑ์การประเมินนี้ใช้สำหรับรัฐวิสาหกิจที่ไม่ได้จดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์เท่านั้น โดยสามารถปรับเปลี่ยนคะแนนได้ไม่เกิน $\pm 10\%$ แต่ถ้าเป็นรัฐวิสาหกิจที่เป็นบริษัทจดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์ จะให้น้ำหนักผลการดำเนินงาน 70% และการกำกับดูแลกิจการที่ดี 30% ดังนั้น ความแตกต่างในเกณฑ์การประเมินผลดังกล่าว ทำให้รัฐวิสาหกิจที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์จะไม่มีคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงโดยตรง เหมือนกับรัฐวิสาหกิจทั่วไปที่จะถูกประเมินระบบการบริหารความเสี่ยงขององค์กร ในปี 2547 ซึ่งได้กำหนดให้เป็นหัวข้อหนึ่งในการประเมินผลด้านการบริหารจัดการองค์กร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระทรวงการคลังจะเป็นผู้กำหนดให้รัฐวิสาหกิจที่จดทะเบียนนั้นถูกประเมินการกำกับดูแลกิจการโดยหลักเกณฑ์ของหน่วยงานใด ตามเกณฑ์ของสมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย IOD หรือ ตามเกณฑ์ CG Rating ของสำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. ถ้าใช้เกณฑ์ดังกล่าว จะมีการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงไม่ละเอียดเท่ากับการประเมินผลตามเกณฑ์ของทริส (บริษัท ไทยเรตติ้งแอนด์อินฟอร์เมชันเซอร์วิส จำกัด) ที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินผลรัฐวิสาหกิจทั่วไปที่สามารถแสดงผลการประเมินออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่

ระดับคะแนน 1 การบริหารความเสี่ยงน้อยมาก

ระดับคะแนน 2 การบริหารความเสี่ยงเบื้องต้นที่มีระบบ

ระดับคะแนน 3 การเชื่อมโยงและบูรณาการความเสี่ยงกับการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการที่ดี

ระดับคะแนน 4 การบริหารความเสี่ยงที่สร้างมูลค่าเพิ่มแก่องค์กร

ระดับคะแนน 5 การปลูกฝังให้การบริหารความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่นำไปสู่การสร้างสรรคมูลค่าให้แก่องค์กร (Value Creation)

ทั้งนี้ ไม่ว่ารัฐวิสาหกิจนั้น ๆ จะอยู่ในกลุ่มสาขาใดก็ตาม จะใช้เกณฑ์ในการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงด้วยหลักเกณฑ์เดียวกันทั้งหมด ซึ่งรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่เห็นว่า การประเมินผลดังกล่าวเป็นการกระตุ้นให้เกิดการบริหารจัดการในองค์กรที่ดีขึ้นจากเดิม แต่ก็มีรัฐวิสาหกิจที่ไม่เห็นด้วยกับเกณฑ์การประเมินผลที่นำหลักเกณฑ์แบบเดียวกันมาประเมินรัฐวิสาหกิจที่มีลักษณะการดำเนินงานที่แตกต่างกันอย่างมาก อาทิ ผู้บริหารระดับสูงของรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งเห็นว่า “ระบบประเมินผลการดำเนินงานของทริสเป็นการประเมินในเชิงธุรกิจมาก ซึ่งในองค์กรของตนเองเน้นการให้บริการเชิงสังคม 70% และ 30% ทำเชิงธุรกิจ”

จากข้อมูลการสัมภาษณ์รัฐวิสาหกิจทั้งหมด 25 แห่ง ได้พบความหลากหลาย ความผันผวน และความแตกต่างของคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์รัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง พบว่า คะแนนด้านการบริหารความเสี่ยงปี 2547 และ 2548 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.2152 และ 2.2170 ดังนั้นโดยเฉลี่ยแล้วรัฐวิสาหกิจมีระดับการบริหารความเสี่ยงอยู่ในระดับ 2 ถึง ระดับ 3 ซึ่งเป็นระดับที่แสดงให้เห็นว่ามีการบริหารความเสี่ยงเบื้องต้น และอยู่ในช่วงการบูรณาการ สำหรับรัฐวิสาหกิจที่ได้คะแนนสูงที่สุดในปี ปี 2547 และ 2548 เป็นรัฐวิสาหกิจที่อยู่ในสาขาพลังงาน มีคะแนนเท่ากับ 3.9 และ 4.4 ตามลำดับ สำหรับคะแนนต่ำสุดที่จะได้รับการประเมิน คือ ระดับ 1 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรัฐวิสาหกิจขนาดเล็กที่เน้นให้บริการเชิงสังคมและเพิ่งเข้าระบบการประเมินผล ได้ไม่นาน (อยู่ระหว่างปี 2547- 2549) ดังนั้นรัฐวิสาหกิจเหล่านี้จึงอยู่ระหว่างการเริ่มนำระบบการบริหารความเสี่ยงเข้ามาใช้ในองค์กร และอยู่ในระหว่างการพิจารณาความคุ้มค่าในการลงทุนในระบบการบริหารความเสี่ยงให้เหมาะสมกับองค์กรของตนเอง ซึ่งบางแห่งอาจมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ขณะที่บางแห่งขาดแรงจูงใจในการสร้างระบบการบริหารความเสี่ยงขึ้นภายในองค์กรอย่างจริงจัง เนื่องจากระบบการประเมินผล ยังไม่ได้ผูกติดกับระบบแรงจูงใจที่มีผลต่อการจ่ายเงินโบนัสประจำปี ทำให้ขาดความร่วมมือจากพนักงานภายในองค์กร

มูลค่าเพิ่มจากการบริหารความเสี่ยงขององค์กร ผู้บริหารของรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ระบุว่า องค์กรของตนยังไม่สามารถเห็นผลทางการเงินจากการดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยงอย่างชัดเจนนัก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะส่วนใหญ่เพิ่งมีการเริ่มนำระบบมาใช้ไม่นานนัก แต่ก็เห็นว่าระบบการบริหารความเสี่ยงทำให้เกิดผลดีในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การที่พนักงานมีการตื่นตัว (Awareness) มากขึ้น การทำงานภายในองค์กรเป็นระบบระเบียบมากขึ้น ลดความซับซ้อนของงาน และลดโอกาสการเกิดการสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นได้ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมีรัฐวิสาหกิจหลายแห่งที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบริการเชิงสังคมมากกว่าเชิงพาณิชย์ และมีได้มีจุดมุ่งหมายหลักในการสร้างกำไร ดังนั้นมูลค่าเพิ่มจากการบริหารความเสี่ยงบางครั้งไม่สามารถวัดจากรายได้เพียงอย่างเดียว อาทิ ผู้บริหารแห่งหนึ่งในสาขาขนส่งเห็นว่า “ถ้าต้องการบริหารความเสี่ยงเพื่อให้ฐานะทางการเงินดีขึ้น สำหรับองค์กรไม่สามารถพิจารณาประเด็นนี้ได้ เพราะการบริหารความเสี่ยงขององค์กร ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ Value-Added

ทางการเงินเท่าใด ...แต่ก็มีการบริหารความเสี่ยงเพื่อให้สามารถบริการประชาชนมากขึ้น ...เน้นผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่า” เช่นเดียวกับผู้บริหารรัฐวิสาหกิจในสาขาสถาบันการเงิน ซึ่งเป็นธนาคารเฉพาะกิจแห่งหนึ่ง กล่าวว่า “องค์กรไม่ได้จัดตั้งเพื่อสร้างกำไร แต่จะเป็นทางด้านสังคมมากกว่า (Social Economic Return)”

แต่ถ้ารัฐวิสาหกิจที่เป็นสถาบันการเงินจะสามารถวัดผลลัพธ์จากการบริหารความเสี่ยงเป็นตัวเลขทางการเงินได้ชัดเจนกว่ารัฐวิสาหกิจอื่น ๆ โดยเฉพาะการลดอัตราการเกิดลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ หรือ NPL ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าเมื่ออัตราการเกิด NPL ลดลงจากอดีต นอกจากนี้ รัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งในสาขาพลังงานรายงานว่า การบริหารความเสี่ยงนั้นทำให้องค์กรสามารถลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานได้หลายล้านบาท แต่อย่างไรก็ตาม การวัดมูลค่าเพิ่มจากการบริหารความเสี่ยงที่แท้จริงอาจต้องใช้ระยะเวลายาวนานกว่านี้ ไม่สามารถเห็นผลได้อย่างชัดเจนในระยะเวลานั้น

ความสำเร็จในการบริหารความเสี่ยงอาจสามารถพิจารณาได้จากการที่ทุกคนในองค์กรสามารถทำให้การบริหารความเสี่ยงเป็นกิจกรรมหนึ่งในการทำงานของทุกคนในองค์กร เป็นเหมือนงานประจำด้านอื่น ๆ ทั่วไป ไม่มองว่าเป็นงานส่วนเพิ่ม โดยความร่วมมือของคณะกรรมการ บริษัท ผู้บริหารและพนักงานทุกคน เพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ภายใต้ความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้น ในองค์กรควรสร้างความร่วมมือร่วมใจของทุกคนในองค์กร โดยเฉพาะผู้บริหารระดับสูงที่ต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างและวางนโยบายในการบริหารความเสี่ยง และการสร้างความเข้าใจภายในองค์กรให้ไปในทิศทางเดียวกัน อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารความเสี่ยง

ภาคผนวกท้ายบทที่ 5

ภาคผนวก 5-1: ต้นทุนการบริหารความเสี่ยง จำแนกตามระดับจำนวนเงิน

ภาคผนวก 5-1: ต้นทุนการบริหารความเสี่ยง จำแนกตามระดับจำนวนเงิน

ต้นทุนด้านการอบรมสัมมนา

ค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนา เพื่อการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยง
(รวมทั้งหมด ตั้งแต่ช่วงก่อนปี 2547)

หน่วย: บาท

(ตอบ 10 แห่ง คิดเป็น 22.2%)

หลักล้าน จำนวน 4 แห่ง ค่าเฉลี่ย 1,150,000

หลักแสน จำนวน 4 แห่ง ค่าเฉลี่ย 462,621

หลักพัน จำนวน 2 แห่ง ค่าเฉลี่ย 5,496

ค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนา เพื่อการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยง
(รวมทั้งหมด ตั้งแต่ช่วงปี 2547-ปัจจุบัน)

หน่วย: บาท

(ตอบ 30 แห่ง คิดเป็น 66.7%)

หลักล้าน จำนวน 10 แห่ง ค่าเฉลี่ย 2,596,461

หลักแสน จำนวน 14 แห่ง ค่าเฉลี่ย 345,282

หลักหมื่น จำนวน 5 แห่ง ค่าเฉลี่ย 36,636

หน่วย: เปอร์เซ็นต์ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน

(ตอบ 1 แห่ง คิดเป็น 2.2%)

0.0013% จำนวน 1 แห่ง

หน่วย: เปอร์เซ็นต์ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน

(ตอบ 8 แห่ง คิดเป็น 17.8%)

ได้แก่ 0.000002% 0.0006% 0.002%

0.005% 0.014% 0.02% และ 0.1%

ค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนา เพื่อการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยง
โดยประมาณของพนักงาน 1 คน

หน่วย: บาท/คน/ปี

(ตอบ 22 แห่ง คิดเป็น 48.9%)

หลักหมื่น จำนวน 2 แห่ง ค่าเฉลี่ย 30,000

หลักพัน จำนวน 13 แห่ง ค่าเฉลี่ย 4,502

หลักร้อย จำนวน 6 แห่ง ค่าเฉลี่ย 393

หลักสิบ จำนวน 1 แห่ง เท่ากับ 18

หน่วย: บาท/คน/ครั้ง

(ตอบ 13 แห่ง คิดเป็น 28.9%)

หลักหมื่น จำนวน 1 แห่ง เท่ากับ 60,000

หลักพัน จำนวน 5 แห่ง ค่าเฉลี่ย 2,571

หลักร้อย จำนวน 3 แห่ง ค่าเฉลี่ย 241

หลักสิบ จำนวน 4 แห่ง ค่าเฉลี่ย 24

ต้นทุนด้านการจ้างที่ปรึกษา

ค่าใช้จ่ายในการจัดจ้างที่ปรึกษาจากภายนอกองค์กร (รวมทั้งหมด)

หน่วย: บาท

(ตอบ 19 แห่ง คิดเป็น 42.2%)

หลักสิบล้าน จำนวน 4 แห่ง ค่าเฉลี่ย 24,977,737

หลักล้าน จำนวน 10 แห่ง ค่าเฉลี่ย 3,941,250

หลักแสน จำนวน 3 แห่ง ค่าเฉลี่ย 730,666

หลักหมื่น จำนวน 2 แห่ง ค่าเฉลี่ย 28,815

หน่วย: เปอร์เซ็นต์ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน

(ตอบ 8 แห่ง คิดเป็น 17.8%)

ได้แก่ 0.00008% 0.007% 0.013% 0.05%

0.13% 0.1135% 0.1% และ 0.3%

ต้นทุนด้านการปรับโครงสร้างองค์กร

ค่าใช้จ่ายในการปรับโครงสร้างองค์กรสำหรับการบริหารความเสี่ยง

หน่วย: บาท

(ตอบ 1 แห่ง คิดเป็น 2.2%) เท่ากับ 1,086,735

หน่วย: เปอร์เซนต์ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน

(ไม่มี)

ระยะเวลาที่ใช้ไปในการปรับโครงสร้างองค์กรสำหรับการบริหารความเสี่ยง

หน่วย: เดือน

(ตอบ 10 แห่ง คิดเป็น 22.2%)

น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 7 แห่ง ค่าเฉลี่ย 5 เดือน

1 - 2 ปี จำนวน 2 แห่ง ค่าเฉลี่ย 15 เดือน

มากกว่า 2 ปี จำนวน 1 แห่ง เท่ากับ 35 เดือน

หน่วย: คนวัน (ManDay)

(ตอบ 3 แห่ง คิดเป็น 6.7%)

ได้แก่ 2.05 คนวัน จำนวน 2 แห่ง และ 6

คนวัน จำนวน 1 แห่ง

ต้นทุนด้านบุคลากร

งบประมาณในการจัดจ้างพนักงานที่ทำงานด้านการบริหารความเสี่ยงของพนักงาน

หน่วย: บาท/คน/เดือน

(ตอบ 10 แห่ง คิดเป็น 22.2%)

10,000-25,000 จำนวน 4 แห่ง ค่าเฉลี่ย 16,849

25,001-50,000 จำนวน 5 แห่ง ค่าเฉลี่ย 43,105

มากกว่า 50,000 จำนวน 1 แห่ง เท่ากับ 60,000

หน่วย: บาท/ปี (รวมพนักงานทุกคน)

(ตอบ 12 แห่ง คิดเป็น 26.7%)

หลักสิบล้าน จำนวน 3 แห่ง ค่าเฉลี่ย 12,641,550

หลักล้าน จำนวน 6 แห่ง ค่าเฉลี่ย 3,108,286

หลักแสน จำนวน 3 แห่ง ค่าเฉลี่ย 344,000

การนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในการบริหารจัดการทำให้มีค่าใช้จ่ายบุคลากรเพิ่มขึ้น

หน่วย: บาท/ปี

(ตอบ 9 แห่ง คิดเป็น 20.0%)

หลักสิบล้าน จำนวน 2 แห่ง ค่าเฉลี่ย 18,147,090

หลักล้าน จำนวน 1 แห่ง ค่าเฉลี่ย 1,000,000

หลักแสน จำนวน 6 แห่ง ค่าเฉลี่ย 363,540

หน่วย: เปอร์เซนต์ของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน

(ตอบ 6 แห่ง คิดเป็น 13.3%)

ได้แก่ 0.009% 0.02% 0.04% 0.083% 0.09%

และ 0.12%

ระยะเวลาในการจัดประชุมเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง

หน่วย: ครั้ง/ปี

(ตอบ 32 แห่ง คิดเป็น 71.1 %)

ไม่เกิน 6 ครั้ง จำนวน 13 แห่ง

7-12 ครั้ง จำนวน 10 แห่ง

13-24 ครั้ง จำนวน 5 แห่ง

25-36 ครั้ง จำนวน 1 แห่ง

มากกว่า 36 ครั้ง จำนวน 3 แห่ง

หน่วย: ชั่วโมง/ปี

(ตอบ 16 แห่ง คิดเป็น 35.6%)

ไม่เกิน 24 ชั่วโมง จำนวน 7 แห่ง

25-48 ชั่วโมง จำนวน 2 แห่ง

49-72 ชั่วโมง จำนวน 4 แห่ง

มากกว่า 72 ชั่วโมง จำนวน 3 แห่ง

ต้นทุนด้านระบบสารสนเทศ

ต้นทุนเกี่ยวกับการจัดทำระบบสารสนเทศเพื่อเชื่อมโยงระบบการบริหารความเสี่ยง

หน่วย: บาท

หน่วย: เปอร์เซนต์ของสินทรัพย์รวม

(ตอบ 8 แห่ง คิดเป็น 17.7%)

(ตอบ 4 แห่ง คิดเป็น 8.9%)

หลักสิบล้าน จำนวน 2 แห่ง ค่าเฉลี่ย 20,568,540

ได้แก่ 0.0000006% 0.01% 0.02% และ

หลักล้าน จำนวน 4 แห่ง ค่าเฉลี่ย 2,650,000

0.37%

หลักแสน จำนวน 1 แห่ง เท่ากับ 100,000

หลักหมื่น จำนวน 1 แห่ง เท่ากับ 10,000

บทที่ 6

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องมูลค่าของตัวชี้วัดด้านการบริหารความเสี่ยงต่อผลการดำเนินงานในรัฐวิสาหกิจไทย มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาพัฒนาการของการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจไทย ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจไทย และมูลค่าเกี่ยวเนื่องจากการบริหารความเสี่ยงโดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงินของรัฐวิสาหกิจไทย สำหรับกระบวนการวิจัยนั้นได้มีการรวบรวมข้อมูลรัฐวิสาหกิจจากแหล่งทุติยภูมิและปฐมภูมิ ได้แก่ การเก็บข้อมูลทางการเงินและคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจจากศูนย์สารสนเทศของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) การสัมภาษณ์ลึกและการส่งแบบสอบถามไปยังผู้บริหารรัฐวิสาหกิจ และนำข้อมูลมาการวิเคราะห์ผลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อสรุปผลการวิจัยดังต่อไปนี้

พัฒนาการของการประเมินผลรัฐวิสาหกิจไทย

ผลการวิจัยพบว่าระบบการประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจไทยนั้นเกิดขึ้นจากการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการควบคุมขั้นตอนการทำงานมาเป็นควบคุมผลงาน เพื่อให้รัฐวิสาหกิจสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินงานมากขึ้น โดยหลักการได้รับการอนุมัติตั้งแต่วันที่ 20 มิถุนายน 2538 และเริ่มมีการประเมินผล ตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมา ปี 2548 มีรัฐวิสาหกิจเข้าระบบประเมินผล 50 แห่ง ระบบประเมินผล เป็นแรงกระตุ้นที่มีบทบาทสำคัญในผลักดันให้รัฐวิสาหกิจมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สำหรับหลักเกณฑ์ในการประเมินผล ได้มีการปรับเปลี่ยนให้ทันกับยุคสมัยอยู่เสมอ โดยมีทริสเป็นที่ใช้ปรึกษาและเป็นหน่วยงานหลักที่กระทรวงการคลังมอบหมายให้เป็นผู้ประเมินผลในรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ เกณฑ์ในการประเมินผล ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านการดำเนินงานตามนโยบาย ด้านผลการดำเนินงานที่มีทั้งตัวชี้วัดทางการเงินและตัวชี้วัดที่ไม่ใช่ทางการเงิน และด้านการบริหารจัดการองค์กร แต่ถ้าเป็นรัฐวิสาหกิจที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์จะไม่มีประเมินผล ด้านการดำเนินงานตามนโยบาย

การบริหารความเสี่ยงถูกกำหนดให้เป็นเกณฑ์หนึ่งในการประเมินผลด้านการบริหารจัดการองค์กรเมื่อปี 2547 ผลพบว่า จากรัฐวิสาหกิจที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 45 แห่ง มีรัฐวิสาหกิจที่นำหลักการดังกล่าวมาใช้ทันทีในปี 2547 จำนวน 19 แห่ง และมีรัฐวิสาหกิจจำนวน 18 แห่งที่ได้จัดตั้งส่วนงานบริหารความเสี่ยงให้เป็นหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง นอกจากนี้ ยังพบว่ารัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ 80% ได้พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เรื่องการบริหารความเสี่ยงโดยการอบรมทั้งภายในและภายนอกองค์กร

การประเมินผลฯ เฉพาะด้านการบริหารความเสี่ยง มีคะแนนตั้งแต่ระดับ 1 ถึง ระดับ 5 หมายถึง ระดับที่มีการบริหารความเสี่ยงน้อยมาก จนถึงระดับที่มีการปลูกฝังให้บริหารความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมปกติและเป็นวัฒนธรรมองค์กร ผลการวิจัยพบว่า ในช่วงแรกที่รัฐวิสาหกิจเพิ่งเริ่มการบริหารความเสี่ยงจะมีผลคะแนนในระดับต่ำ แต่ช่วงหลังจะมีคะแนนในระดับที่สูงขึ้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจไทย

ข้อมูลจากแบบสอบถามของรัฐวิสาหกิจจำนวน 45 แห่ง พบว่า ผู้บริหารระดับสูงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจมากที่สุด รองลงมาคือ วัฒนธรรมองค์กร และทรัพยากรบุคคล ซึ่งต่างเป็นปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมขององค์กรที่เป็นตัวผลักดันให้เกิดการบริหารความเสี่ยงขึ้นในองค์กร และยังจำเป็นต้องมีโครงสร้างการจัดองค์กรและการแบ่งแยกหน้าที่สำหรับการบริหารความเสี่ยง รวมถึงระบบข้อมูลสารสนเทศที่ดีและการมีเครื่องมือช่วยสนับสนุนการบริหารความเสี่ยง การมีผู้เชี่ยวชาญและหน่วยฝึกอบรมการบริหารความเสี่ยง นอกจากนี้ หน่วยงานที่กำกับดูแล กฎระเบียบข้อบังคับ และหน่วยงานตรวจสอบภายใน ยังเป็นอีกกลุ่มปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยงในแง่ของผู้ที่เข้ามากำหนดหลักเกณฑ์ประเมินผลรัฐวิสาหกิจ และตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลวิสาหกิจ ซึ่งเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้รัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งได้นำระบบการบริหารความเสี่ยงมาบริหารจัดการองค์กร

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากรัฐวิสาหกิจ จำนวน 25 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกับข้อมูลปัจจัยข้างต้น ว่าผู้บริหารเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยงอย่างมาก เพราะผู้บริหารจะเป็นผู้ริเริ่ม ผู้บุกเบิก และผู้นำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ หากผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญหรือละเลยการบริหารจัดการองค์กรที่ดีแล้ว ระบบการบริหารความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพอาจเกิดขึ้นในองค์กรนั้น ๆ ได้ไม่ถาวรนัก ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องเข้าใจความเสี่ยงขององค์กรและหลักการบริหารความเสี่ยง และมีการสื่อสารไปยังพนักงานทุกคนในองค์กร เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน

นอกจากนี้ ยังพบว่ามีปัจจัยอีกด้านหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการร่วมมือจากทุกคนองค์กรในการบริหารความเสี่ยง คือ ระบบแรงจูงใจของรัฐวิสาหกิจ เนื่องจากผลคะแนนจากระบบการประเมินผลรัฐวิสาหกิจบางแห่งไม่ได้ผูกติดกับระบบแรงจูงใจในการจ่ายผลตอบแทน หรือโบนัสให้แก่คณะกรรมการและพนักงานในองค์กร ทำให้รัฐวิสาหกิจบางแห่ง ขาดแรงจูงใจในการบริหารจัดการองค์กรเพื่อให้ได้ผลคะแนนการประเมินในระดับสูง ทำได้ในระดับหนึ่งแต่ไม่ทำอย่างเต็มความสามารถ โดยเฉพาะการบริหารความเสี่ยงที่เป็นการบริหารแนวใหม่ ซึ่งจำเป็นต้องที่ทุกคนต้องมีการเรียนรู้และร่วมมือกันสร้างระบบอย่างจริงจังให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

มูลค่าเกี่ยวเนื่องจากการบริหารความเสี่ยง

การวิจัยได้มีการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน ซึ่งได้มาจากคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจทั้งโดยรวมและเฉพาะคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง กับผลการดำเนินงานทางการเงินของรัฐวิสาหกิจ ซึ่งนำมาคำนวณเป็นอัตราส่วนทางการเงิน ได้แก่ อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน สำหรับผลการวิเคราะห์จะเป็นการนำตัวชี้วัดผลการดำเนินงานในปีก่อน การเปลี่ยนแปลงในตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน และตัวชี้วัดผลการดำเนินงานในปีปัจจุบัน มาทดสอบความสัมพันธ์กับอัตราส่วนทางการเงินในปีปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงในอัตราส่วนทางการเงิน ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดผลการดำเนินงานโดยรวม และอัตราส่วนทางการเงิน จากผลการวิจัยพบว่า ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานโดยรวมในปีก่อน มีความสัมพันธ์เชิงลบกับอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรในปีปัจจุบัน กล่าวคือ รัฐวิสาหกิจที่มีคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานในปีก่อนต่ำ รัฐวิสาหกิจจะมีการบริหารสินทรัพย์ขององค์กรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อให้ปัจจุบันองค์กรสามารถสร้างผลกำไรให้แก่องค์กรในระดับที่สูงขึ้น และในทางตรงกันข้าม แต่ค่าความสัมพันธ์ดังกล่าวอยู่ในระดับที่น้อยมาก นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงในตัวชี้วัดผลการดำเนินงานโดยรวมยังมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเปลี่ยนแปลงในอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร จึงอาจกล่าวได้ว่าถ้าคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานเพิ่มขึ้นจากปีก่อน อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรก็จะมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่เพิ่มขึ้นเช่นกัน

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดผลการดำเนินงานโดยรวมกับอัตราผลตอบแทนพบว่า ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานโดยรวมในปีก่อน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์และอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานในปีปัจจุบัน ซึ่งมีความสัมพันธ์ไม่สูงนัก ดังนั้น รัฐวิสาหกิจที่มีคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานในปีก่อนสูง ในปีต่อมารัฐวิสาหกิจก็จะมีความสามารถให้การสร้างผลตอบแทนจากสินทรัพย์ถาวรและพนักงานได้สูงขึ้น นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงในตัวชี้วัดผลการดำเนินงานโดยรวมยังมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน จึงอาจกล่าวได้ว่าถ้าคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานเพิ่มขึ้นจากปีก่อน อัตราผลตอบแทนต่อพนักงานก็จะมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยงและอัตราส่วนทางการเงิน จากผลการวิจัยพบว่า ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยงในปีก่อนมีความสัมพันธ์กับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมในปีปัจจุบัน และมี

ความสัมพันธ์กับอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานในปีปัจจุบันด้วย โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงบวกและมีค่าความสัมพันธ์น้อยมาก กล่าวคือ รัฐวิสาหกิจที่มีคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานเฉพาะด้านการบริหารความเสี่ยงในปีก่อนสูง จะทำให้ในปีปัจจุบันรัฐวิสาหกิจมีความสามารถในการสร้างผลตอบแทนในระดับที่สูงขึ้น ไม่ว่าจะพิจารณาจากการใช้สินทรัพย์ถาวรในการสร้างกำไร หรือจะพิจารณาจากความสามารถในการสร้างกำไรของพนักงานก็ตาม ซึ่งต่างแสดงถึงการใช้ทรัพยากรในองค์กรอย่างคุ้มค่า เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่องค์กร

นอกจากนี้ ยังพบว่าตัวชี้วัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยงในปีก่อนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม จึงอาจสรุปได้ว่า ถ้าหากตัวชี้วัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยงในปีก่อนต่ำ จะทำให้องค์กรมีการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการสร้างกำไรจากการดำเนินงานเพิ่มสูงขึ้น โดยพิจารณาได้จากอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยงกับต้นทุนการบริหารความเสี่ยง พบว่าค่าใช้จ่ายในการจัดจ้างที่ปรึกษาจากภายนอกองค์กร และระยะเวลาในการจัดประชุมเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับตัวชี้วัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยง โดยมีค่าความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง และมีทิศทางความสัมพันธ์เชิงบวก กล่าวคือ แม้รัฐวิสาหกิจจะมีคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงสูงเพียงใดก็ตาม แต่รัฐวิสาหกิจก็จะมีต้นทุนในการสร้างระบบการบริหารความเสี่ยงสูงตามไปด้วยเช่นกัน

โดยสรุปแล้ว รัฐวิสาหกิจที่มีคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงเมื่อปีก่อนอยู่ในระดับสูง จะสะท้อนให้เห็นความสามารถในการสร้างกำไรของปีปัจจุบันว่ามีเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่รัฐวิสาหกิจอาจต้องมีการลงทุนในการบริหารความเสี่ยงด้วยเช่นกัน

บทสรุปและอภิปรายผล

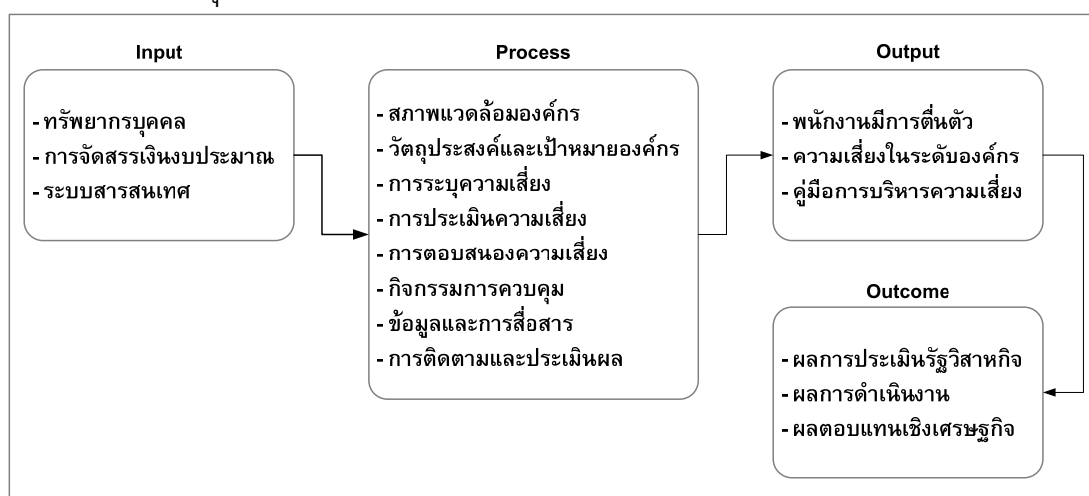
การบริหารความเสี่ยงเป็นระบบงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกคนในองค์กรตั้งแต่คณะกรรมการบริษัท ผู้บริหารระดับสูงจนถึงพนักงานระดับล่าง จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการบริหารความเสี่ยงคือการที่องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินงานตามที่กำหนดไว้ ภายใต้ภาวะการณ์ที่มีความเสี่ยงต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นแม้ว่าการบริหารความเสี่ยงอาจไม่ได้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับเครื่องมือประเมินผลการปฏิบัติงานหรือ Balance Scorecard (BSC) แต่ว่าการบริหารความเสี่ยงสามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงวัตถุประสงค์ขององค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามมุมมองทั้ง 4 ด้านตามแนวคิด Balance Scorecard นั่นคือ มุมมองทางการเงิน มุมมองทางด้านลูกค้า มุมมองด้าน

กระบวนการภายใน และมุมมองด้านการเรียนรู้และเติบโต ซึ่งการบริหารความเสี่ยงนี้จะเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการเพื่อช่วยให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้

ในการสร้างระบบการบริหารความเสี่ยงให้เกิดขึ้นในองค์กรนั้นแท้จริงแล้วไม่ใช่เรื่องยากจนเกินไป เพียงแต่ในองค์กรนั้นต้องสามารถทำให้ทุกคนในองค์กรรู้ว่างานที่ตนรับผิดชอบอยู่มีความเสี่ยงอะไรบ้าง แล้วสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงมายังระดับบน และร่วมกันกำหนดว่าอะไรคือความเสี่ยงในระดับองค์กรที่สำคัญ และวางแผนในการบริหารจัดการกับความเสี่ยงนั้น ๆ ให้อยู่ในระดับที่ยอมรับ (Risk Appetite) ดังนั้น การระบุเหตุการณ์ความเสี่ยง (Risk Identification) การประเมินโอกาสและผลกระทบของความเสี่ยง การเชื่อมโยงความเสี่ยงต่าง ๆ (Risk Map) การตอบสนองความเสี่ยง (Risk Response) จึงเป็นกระบวนการสำคัญของการบริหารความเสี่ยง ที่จะทำให้องค์กรทราบถึงความเสี่ยงในระดับองค์กร ความเสี่ยงในระดับธุรกิจ และความเสี่ยงในระดับกิจกรรม

แผนภาพ 6-1 เป็นการแสดงให้เห็นว่าระบบการบริหารความเสี่ยงจะเกิดขึ้นได้เมื่อองค์กรมีทรัพยากรบุคคลเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนให้การบริหารความเสี่ยงเกิดขึ้นในองค์กร จากนั้นยังต้องมีการจัดสรรเงินงบประมาณซึ่งอาจมากน้อยแตกต่างกันไป ในการฝึกอบรมให้ทุกคนในองค์กรมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงและการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารความเสี่ยงจากภายนอกองค์กร นอกจากนี้ องค์กรต้องยังมีช่องทางในการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรคือระบบสารสนเทศขององค์กร ที่สามารถรวบรวมข้อมูลความเสี่ยงจากระดับล่างสู่ระบบบนได้ และถ่ายทอดนโยบายการบริหารความเสี่ยงจากระดับบนสู่ระดับล่างได้ สำหรับระบบสารสนเทศนี้ ในองค์กรที่มีขนาดใหญ่อาจมีการลงทุนในซอฟต์แวร์การบริหารความเสี่ยงโดยตรง บางองค์กรพัฒนาระบบขึ้นใช้เองภายในองค์กร หรือบางองค์กรอาจใช้เพียง Microsoft Excel ธรรมดา เป็นต้น

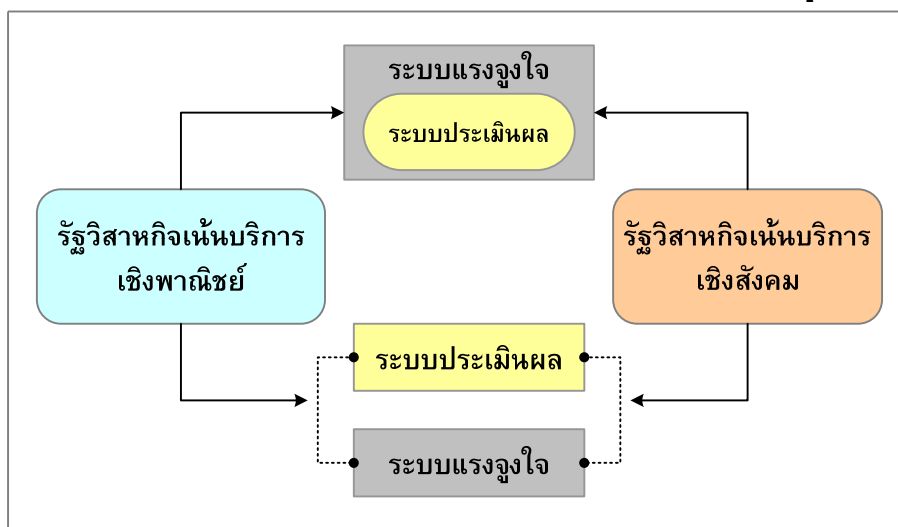
แผนภาพที่ 6-1: มุมมองผลผลิตและผลลัพธ์จากการบริหารความเสี่ยง

ผลผลิต (Output) จากการบริหารความเสี่ยงนั้นคือ พนักงานทุกคนในองค์กรมีการตื่นตัวเรื่องความเสี่ยง ซึ่งสามารถวัดได้จากการประเมินผลจากการฝึกอบรมหรือการประเมินผลตนเองประจำปี จึงทำให้ทราบความเสี่ยงที่สำคัญขององค์กร และจัดทำเป็นคู่มือการบริหารความเสี่ยงขององค์กรเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและสื่อสารข้อมูลไปในทิศทาง สำหรับ **ผลลัพธ์ (Outcome)** ของการบริหารความเสี่ยง ได้แก่ ผลคะแนนจากการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ (Performance Agreement: PA) ในด้านการบริหารความเสี่ยงที่จะทำให้องค์กรทราบระดับการบริหารความเสี่ยงว่าอยู่ในระดับใด ผลการดำเนินงานทางการเงินซึ่งผลลัพธ์ด้านนี้ยังไม่ได้มีการวัดผลอย่างแน่ชัดจนกว่าการบริหารความเสี่ยงทำให้องค์กรมีผลการดำเนินดีขึ้นหรือไม่ ซึ่งเป็นที่มาของการวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้ ผลลัพธ์จากการบริหารความเสี่ยงอีกด้านหนึ่งนั้นคือ ผลตอบแทนเชิงเศรษฐกิจในการให้บริการประชาชนหรือบริการสังคม ซึ่งงานวิจัยนี้ยังไม่ได้มีการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยงกับผลตอบแทนเชิงเศรษฐกิจแต่อย่างใด ดังนั้น ในอนาคตควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สามารถวิเคราะห์ผลว่าอะไรคือผลตอบแทนเชิงเศรษฐกิจบ้าง และมีมูลค่าเกี่ยวเนื่องจากการบริหารความเสี่ยงหรือไม่

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าองค์กรจะมีการลงทุน (Investment) ในบริหารความเสี่ยง มีแนวทางการบริหารความเสี่ยงขององค์กรแล้ว (Process) และได้ผลผลิต (Output) ตามกรอบแนวคิดแล้วก็ตาม แต่ผลลัพธ์จะเกิดขึ้นไม่ได้หรือเกิดขึ้นน้อยถ้าหากไม่ได้มีแรงสนับสนุนจากระบบแรงจูงใจของรัฐวิสาหกิจ นั่นคือการจ่ายผลตอบแทนประจำปี หรือโบนัส จากแผนภาพ 6-2 เมื่อแบ่งรัฐวิสาหกิจออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ รัฐวิสาหกิจที่เน้นบริการเชิงพาณิชย์ และรัฐวิสาหกิจที่เน้นบริการเชิงสังคม สำหรับรัฐวิสาหกิจที่กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการบริการเชิงพาณิชย์ ส่วนใหญ่รัฐวิสาหกิจประเภทนี้จะมีผลการดำเนินงานที่เป็นผลกำไรและสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยรัฐวิสาหกิจเชิงพาณิชย์นี้ส่วนใหญ่ในระบบการประเมินผลการดำเนินรัฐวิสาหกิจจะผูกติดกับระบบแรงจูงใจ ถ้าหากมีผลการประเมินดีขึ้นจะได้รับเงินโบนัสสูงขึ้น ดังนั้นรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ผู้บริหารและพนักงานจะมีการตื่นตัวในการบริหารความเสี่ยงอย่างเต็มที่ กอปรกับความพร้อมด้านงบประมาณในการลงทุนการบริหารความเสี่ยงด้วย จึงมีโอกาสที่ผลการประเมินจะอยู่ในระดับสูง ซึ่งจะทำให้ได้รับผลตอบแทนหรือโบนัสสูงขึ้นด้วย ในขณะที่มีรัฐวิสาหกิจเชิงพาณิชย์อีกกลุ่มหนึ่งที่ระบบประเมินผลไม่ได้ผูกติดกับระบบแรงจูงใจ ไม่ว่าผลการประเมินจะสูงหรือต่ำ รัฐวิสาหกิจเหล่านี้ก็ได้รับผลตอบแทนในอัตราที่คงที่ ไม่ได้ผันแปรไปตามผลคะแนน รัฐวิสาหกิจเหล่านี้จะมีการลงทุนในการบริหารความเสี่ยงในระดับหนึ่งเท่านั้น

แผนภาพที่ 6-2: ความสัมพันธ์ระหว่างระบบประเมินผลและระบบแรงจูงใจพนักงาน

สำหรับรัฐวิสาหกิจเชิงสังคมส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาเงินอุดหนุนจากรัฐบาลอยู่ ซึ่งบางแห่งอาจมีผลการดำเนินงานขาดทุน ดังนั้น หลักเกณฑ์ในระบบแรงจูงใจจะแตกต่างจากรัฐวิสาหกิจเชิงพาณิชย์ กล่าวคือ รัฐวิสาหกิจเชิงสังคมที่มีระบบประเมินผลผูกติดกับระบบแรงจูงใจ ถ้ามีผลการดำเนินงานเป็นกำไรโดยไม่ต้องไม่นับรวมเงินอุดหนุนจากรัฐบาล รัฐวิสาหกิจเหล่านี้จะได้รับผลตอบแทนสูงขึ้นไปตามผลการประเมิน แต่อยู่ในระดับที่ต่ำกว่ารัฐวิสาหกิจเชิงพาณิชย์ รัฐวิสาหกิจประเภทนี้ผู้บริหารและพนักงานก็จะมี การตื่นตัวในการบริหารความเสี่ยงเหมือนกัน แต่ยังขาดเงินงบประมาณการลงทุนในการบริหารความเสี่ยง ทำให้ผลคะแนนอยู่ระดับที่ไม่สูงนัก แต่ถ้าหากว่ารัฐวิสาหกิจเชิงสังคมประเภทนี้มีผลขาดทุน ก็จะไม่ได้รับการพิจารณาจ่ายผลตอบแทน ซึ่งประเด็นนี้เองที่ทำให้รัฐวิสาหกิจบางแห่งเห็นว่าการที่องค์กรต้องประสบผลขาดทุนนั้น เนื่องมาจากวัตถุประสงค์ในการบริการเชิงสังคมเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ไม่ได้มีการวัดผลจากการตอบแทนที่มีให้แก่สังคมกลับกำหนดจากผลการดำเนินงานที่เป็นตัวเลขทางการเงิน ซึ่งโอกาสที่รัฐวิสาหกิจเหล่านี้จะมีผลกำไรนั้นอาจมีน้อยมาก เนื่องจากไม่ได้มุ่งหวังกำไรจะประชาชน ดังนั้น ควรมีการพิจารณาเพื่อสร้างระบบแรงจูงใจในรัฐวิสาหกิจเชิงสังคมที่มีผลการดำเนินงานขาดทุนให้เหมาะสมมากขึ้น เพื่อสร้างแรงผลักดันและความร่วมมือในการบริหารความเสี่ยง

นอกจากนี้ ยังมีรัฐวิสาหกิจเชิงสังคมอีกบางส่วนที่ระบบประเมินผลไม่ได้ผูกติดกับระบบแรงจูงใจ ซึ่งรัฐวิสาหกิจประเภทนี้จะถูกกำหนดด้วยผลตอบแทนในอัตราที่คงที่ซึ่งอยู่ในระดับต่ำมาก ไม่เหมือนกับรัฐวิสาหกิจเชิงพาณิชย์ประเภทที่ระบบประเมินผลไม่ผูกติดกับระบบแรงจูงใจ ซึ่งมีผลตอบแทนโบนัสหลายเท่าของเงินเดือน ดังนั้น รัฐวิสาหกิจประเภทนี้จะเป็นรัฐวิสาหกิจที่ขาดแรงจูงใจในการบริหารความเสี่ยง และยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณอีกด้วย

ตามที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่ารัฐวิสาหกิจที่มีผลการประเมินในระดับสูงส่วนใหญ่เป็นรัฐวิสาหกิจเชิงพาณิชย์ที่ระบบประเมินผลผูกติดกับระบบแรงจูงใจ และเป็นรัฐวิสาหกิจที่มีกำลังความสามารถในการลงทุนการบริหารความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ เช่น การลงทุนในระบบสารสนเทศ การจ้างผู้เชี่ยวชาญมาเป็นที่ปรึกษา การฝึกอบรมพนักงานอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น ในขณะที่ รัฐวิสาหกิจเชิงสังคมที่ระบบประเมินผลผูกติดกับระบบแรงจูงใจ จะมีข้อจำกัดในด้านเงินงบประมาณในการลงทุน พนักงานในองค์กรก็ยังไม่มีการตื่นตัวในการบริหารความเสี่ยงอยู่ ซึ่งผลการประเมินจะอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับรัฐวิสาหกิจเชิงพาณิชย์และเชิงสังคมที่ระบบประเมินผลไม่ได้ผูกติดกับระบบแรงจูงใจ ควรได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานกำกับดูแลให้เกิดการบริหารความเสี่ยงอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมมากขึ้นจากเดิม โดยเฉพาะรัฐวิสาหกิจเชิงสังคมที่ยังไม่สามารถลงทุนในการบริหารความเสี่ยงได้มากเท่าที่ควร

ดังนั้น หากต้องการให้เกิดพัฒนาการในการบริหารความเสี่ยงในรัฐวิสาหกิจไทย ปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลนั้นคือการกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจที่มีความเหมาะสมสำหรับรัฐวิสาหกิจแต่ละประเภท อีกทั้ง การกำหนดระบบแรงจูงใจที่ไม่ได้ยึดติดกับจำนวนผลกำไรในงบการเงินมากเกินไป แต่ควรให้ความสำคัญกับผลตอบแทนเชิงเศรษฐกิจและการบริการแก่สังคมมากขึ้น

ผลที่ได้รับจากโครงการ

1. เกณฑ์ในการประเมินผลการบริหารความเสี่ยงในรัฐวิสาหกิจถูกกำหนดขึ้นโดยกระทรวงการคลังโดยมีทริสเป็นที่ยึดถือ ซึ่งนำมาเริ่มประเมินผลเมื่อปี 2547 โดยได้มีการกำหนดคะแนนตั้งแต่ระดับ 1 ถึง ระดับ 5 หมายถึง ระดับที่มีการบริหารความเสี่ยงน้อยมาก จนถึงระดับที่มีการปลูกฝังให้การบริหารความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมปกติและเป็นวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งพบว่า ตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น จึงสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการในการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจไทย
2. ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างตัวชี้วัดผลการดำเนินงานโดยรวมกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมและอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน
3. ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงและอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมและอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน
4. ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงและต้นทุนในการบริหารความเสี่ยง
5. ผู้บริหารระดับสูง วัฒนธรรม และทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการบริหารความเสี่ยงในรัฐวิสาหกิจไทย

6. รัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าการบริหารความเสี่ยงในองค์กรสามารถลดจำนวนความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ และทำให้กระบวนการทำงานในองค์กรเป็นระบบมากขึ้นจากเดิม

ปัญหาและอุปสรรค

การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองและความไม่แน่นอนของนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับกระทรวงเจ้าสังกัดและรัฐวิสาหกิจเองทำให้รัฐวิสาหกิจบางแห่งไม่ให้ความร่วมมือในการให้ ข้อมูล อย่างไรก็ตาม จากการเก็บข้อมูลที่ได้นั้นก็พบว่าได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี เพราะ สามารถทำการสัมภาษณ์ได้ถึง 41.7% และได้รับแบบสอบถามกลับถึง 75% สำหรับ หน่วยงานหลักที่กำกับดูแลคือ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) นั้น แม้จะ ได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่ติดต่อขอความอนุเคราะห์ก็ตาม อาทิ จำนวนรัฐวิสาหกิจที่มี อยู่ตั้งแต่ปี 2539-2549 แต่ก็ต้องใช้เวลาพอสมควรกว่าจะได้ข้อมูล ซึ่งน่าจะเป็นข้อมูลที่มีอยู่แล้ว แต่ไม่มีอยู่ในแหล่งสาธารณะที่สามารถเข้าถึงได้ เนื่องจาก สคร. ไม่ได้เก็บข้อมูลย้อนหลังหลาย ปีนัก

ในส่วนข้อมูลทางการเงิน หรือ รายงานประจำปีได้ติดต่อขอยังกระทรวงเจ้าสังกัดแต่ ไม่ได้รับความอนุเคราะห์ จึงติดต่อขอข้อมูลจากรัฐวิสาหกิจเองแต่ก็มีปัญหาว่ารายงานการเงินที่ เก่ากว่าปี 2541 รัฐวิสาหกิจบางแห่งก็ไม่ได้เก็บไว้ และเพื่อให้ข้อมูลสามารถนำมาใช้ในตัวอย่าง สำหรับการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษาได้ใช้เฉพาะข้อมูลการเงินที่สามารถรวบรวม ได้ครบถ้วนสำหรับทุกรัฐวิสาหกิจ ปี 2541-2548 รวม 8 ปี และผลการประเมินด้านการบริหาร ความเสี่ยงเพียง 3 ปีคือ ปี 2547-2549 ทั้งนี้เพราะรัฐวิสาหกิจเพิ่งเริ่มถูกบังคับให้ใช้การประเมิน ดังกล่าวเมื่อปี 2547 ดังนั้น จึงมีข้อจำกัดเกี่ยวกับจำนวนข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ผลด้านมูลค่า เกี่ยวเนื่องจากการบริหารความเสี่ยงที่มีจำนวนน้อยไป ในส่วนของผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่ ต้องการศึกษานั้น ได้ใช้ตัวแปรควบคุม แต่เนื่องจากจำนวนตัวอย่างค่อนข้างน้อย จึงใช้ เฉพาะตัวแปรควบคุมตัวสำคัญ ๆ เท่านั้น

ข้อมูลผลการดำเนินงานทางการเงินเกี่ยวกับ สินทรัพย์รวม รายได้จากการดำเนินงาน ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน และกำไรจากการดำเนินงาน เป็นข้อมูลที่ได้มีการรวบรวมจากข้อมูล ทุติยภูมิก่อนที่จะส่งให้รัฐวิสาหกิจมีการตรวจสอบข้อมูลอีกครั้งในแบบสอบถาม ซึ่งข้อมูล ดังกล่าวส่งให้รัฐวิสาหกิจตรวจสอบข้อมูลระหว่างปี 2546-2548 และข้อมูลปี 2549 ที่ให้ รัฐวิสาหกิจเป็นผู้ตอบมาเอง เนื่องจากขณะที่รวบรวมนั้นข้อมูลงบการเงินปี 2549 ส่วนใหญ่ยังไม่ การเปิดเผยในแหล่งข้อมูลสาธารณะ อย่างไรก็ตาม มีข้อมูลทางการเงินบางส่วนที่รวบรวม จากแหล่งสาธารณะและไม่ได้ผ่านการตรวจสอบจากรัฐวิสาหกิจ คือ ข้อมูลระหว่างปี 2541- 2545 แต่ก็ได้มีสอบทานและเปรียบเทียบข้อมูลทางการเงินก่อนนำไปวิเคราะห์ผล เพื่อป้องกันการ บิดเบือนข้อมูลบางประเภท ที่เกิดจากรวบรวมด้วยดุลยพินิจของผู้เก็บข้อมูล เช่น รายได้ จากการดำเนินงาน ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน และกำไรจากการดำเนินงาน เป็นต้น ซึ่งบาง

รัฐวิสาหกิจไม่ได้นำเสนอข้อมูลดังกล่าวโดยตรง ต้องอาศัยจำแนกข้อมูลในงบกำไรขาดทุนและคำนวณขึ้นเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อมูลทางการเงินของรัฐวิสาหกิจไทย ส่วนใหญ่มีการนำเสนอในภาพรวมเท่านั้น ยังไม่ฐานข้อมูลที่เปิดเผยอย่างชัดเจนและเป็นระบบเหมือนกับฐานข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งมีเก็บข้อมูลย้อนหลังหลายปี และมีสรุปข้อมูลทางการเงินที่สำคัญของแต่ละแห่ง และสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ ดังนั้น ในอนาคตควรมีการจัดทำฐานข้อมูลทางการเงินที่สำคัญของรัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งที่หน่วยงานต่าง ๆ และประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า รัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ยังไม่ระบบการเก็บข้อมูลทางการเงินเกี่ยวกับการลงทุนในการบริหารความเสี่ยง และยังไม่มีการแยกหรือปันส่วนต้นทุนต่าง ๆ ของการบริหารความเสี่ยงออกมาอย่างชัดเจน ดังนั้น จึงรัฐวิสาหกิจควรมีการจัดทำบัญชีโดยการแยกต้นทุนไปตามกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร เพื่อสามารถนำข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจต่าง ๆ ในการบริหารจัดการองค์กร ว่าเกิดความคุ้มค่ากับองค์กรมากน้อยเพียงใด

ระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในเสริมสร้างให้รัฐวิสาหกิจมีการบริหารจัดการสมัยใหม่ สามารถแข่งขันกับภาคเอกชนได้ ถึงแม้ว่าระบบประเมินผลดังกล่าวจะได้มีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องก็ตาม แต่เกณฑ์การประเมินผลบางเกณฑ์ไม่เหมาะสมกับรัฐวิสาหกิจบางแห่ง เพราะรัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งมีการดำเนินงานที่แตกต่างกันมีวัตถุประสงค์ไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะความแตกต่างในรัฐวิสาหกิจที่เน้นบริการเชิงสังคมมากกว่าเชิงพาณิชย์ ดังนั้น ระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจต้องมีความยืดหยุ่นและเหมาะสมต่อการประเมินรัฐวิสาหกิจนั้น ๆ อย่างแท้จริง

งานต่อเนื่องหลังการส่งงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

สืบเนื่องจากปัญหาอุปสรรคของจำนวนข้อมูลน้อยที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ตัวแบบการศึกษาทำให้ผลวิจัยไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน ดังนั้นแม้ว่าจะไม่ได้อยู่ในแผนงานวิจัย ผู้วิจัยได้จัดสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นและมีผู้เข้าสัมมนาจากรัฐวิสาหกิจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถึง 48 แห่ง 94 คน (รายละเอียดในภาคผนวก 6-1) และหลังจากการสัมมนาผู้วิจัยได้ติดตามขอข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกครั้งหนึ่งก็ได้รับการตอบรับอย่างดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เข้าสัมมนาเห็นถึงประโยชน์ของงานวิจัยจึงยินดีให้ความร่วมมือในเรื่องข้อมูลมากขึ้น ซึ่งในขณะนี้ส่งรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ตามกำหนดนี้ ผู้วิจัยยังคาดว่าจะได้รับข้อมูลอีกจำนวนหนึ่งที่จะสามารถนำไปวิเคราะห์ผลเพิ่มเติมเพื่อที่ร่างบทความวิจัย (ภาคผนวก 6-2) จะมีความสมบูรณ์มากขึ้นก่อนจะแปลเป็นภาษาอังกฤษเพื่อส่งไปขอตีพิมพ์ในวารสารนานาชาติต่อไป

ภาคผนวก บทที่ 6

ภาคผนวก 6-1: รายชื่อหน่วยงานที่เข้าร่วมงานสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็น

ภาคผนวก 6-2: บทความสำหรับการเผยแพร่

ภาคผนวก 6-1: รายชื่อหน่วยงานที่เข้าร่วมงานสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็น

สรุปจำนวนผู้ร่วมงาน:

รัฐวิสาหกิจ จำนวน 39 แห่ง	รวม	75	คน
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 9 แห่ง	รวม	19	คน
รวม 48 หน่วยงาน	รวม	94	คน

ลำดับ	รัฐวิสาหกิจ	จำนวนผู้ร่วมงาน
1	การกีฬาแห่งประเทศไทย	3
2	การเคหะแห่งชาติ	2
3	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	-
4	การทางพิเศษแห่งประเทศไทย	2
5	การทำเรือแห่งประเทศไทย	3
6	การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	2
7	การประปานครหลวง	2
8	การประปาส่วนภูมิภาค	2
9	การไฟฟ้านครหลวง	2
10	การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย	-
11	การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค	2
12	การรถไฟฟ้ามหานครแห่งประเทศไทย	2
13	การรถไฟแห่งประเทศไทย	2
14	ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)	-
15	ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย	2
16	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	1
17	ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย	2
18	ธนาคารออมสิน	2
19	ธนาคารอาคารสงเคราะห์	-
20	บริษัทตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย	2
21	บริษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน (ยุบเลิก)	-
22	บริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม	2
23	บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน)	2
24	บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)	-
25	บริษัท ขนส่ง จำกัด	2

ภาคผนวก 6-1 (ต่อ): รายชื่อหน่วยงานที่เข้าร่วมงานสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็น

ลำดับ	รัฐวิสาหกิจ	จำนวนผู้ร่วมงาน
26	บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)	2
27	บริษัท ทำอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ จำกัด	-
28	บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน)	2
29	บริษัท ไทยเดินเรือทะเล จำกัด	-
30	บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)	2
31	บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด	2
32	บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด	2
33	บริษัท สหโรงแรมไทยและการท่องเที่ยว จำกัด	-
34	บริษัท อสมท จำกัด(มหาชน)	2
35	บริษัท อยู่กรุงเทพ จำกัด	2
36	โรงงานไฟฟ้ กรมสรรพสามิต	-
37	โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง	-
38	โรงพิมพ์ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	1
39	สถาบันการบินพลเรือน	2
40	สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย	2
41	สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง	2
42	สำนักงานธนานุเคราะห์ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ	-
43	สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล	2
44	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ	2
45	องค์การคลังสินค้า	-
46	องค์การจัดการน้ำเสีย	2
47	องค์การตลาด	2
48	องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร	-
49	องค์การเบตเตอร์	-
50	องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ	-
51	องค์การพอกหนัง	-
52	องค์การเภสัชกรรม	1
53	องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ยบ.เล็ก)	-
54	องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย	2
55	องค์การสวนพฤกษศาสตร์	2
56	องค์การสวนยาง	-
57	องค์การสวนสัตว์	-
58	องค์การสะพานปลา	-
59	องค์การสุรา กรมสรรพสามิต	-
60	องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้	2

ภาคผนวก 6-1 (ต่อ): รายชื่อหน่วยงานที่เข้าร่วมงานสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็น

ลำดับ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	จำนวนผู้ร่วมงาน
1	กระทรวงกลาโหม	-
2	สำนักคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ กระทรวงการคลัง	5
3	ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	-
4	สำนักตรวจและประเมินผล กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	2
5	กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	1
6	สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร กระทรวงคมนาคม	1
7	สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	2
8	กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	2
9	กระทรวงพลังงาน	-
10	กระทรวงพาณิชย์	-
11	กระทรวงมหาดไทย	-
12	กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	-
13	สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข	2
14	กระทรวงอุตสาหกรรม	-
15	สำนักนายกรัฐมนตรี	2
16	บริษัท ไทยเรตติ้งแอนดอ์นฟอร์เมชั่นเซอร์วิส จำกัด	2

ภาคผนวก 6-2: ร่างบทความสำหรับการเผยแพร่*
วันที่ 30 พฤศจิกายน 2550

* เป็นร่างบทความที่ยังต้องปรับปรุงเมื่อได้ข้อมูลเพิ่มเติมจากหน่วยงานกำกับดูแลซึ่งอาจจะได้รับประมาณกลางเดือนธันวาคม 2550 หลังจากทีโครงการวิจัยครบกำหนดไปแล้ว โดยจะมีการวิเคราะห์เพิ่มขึ้น อีกทั้งแปลเป็นภาษาอังกฤษเพื่อส่งไปเสนอขอตีพิมพ์ต่อไป

มูลค่าของตัวชี้วัดด้านการบริหารความเสี่ยงต่อผลการดำเนินงานในรัฐวิสาหกิจไทย
Value Relevance of Risk Management Indicators to Financial Performance of
the Thai State Enterprises

ศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ตันละมัย¹
พรพิพัฒน์ จุฑา²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงในรัฐวิสาหกิจไทย จำนวน 60 แห่ง เพื่อศึกษาตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยง ซึ่งนำมาจากระดับการบริหารความเสี่ยงในระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจที่กระทรวงการคลังกำหนด ในระหว่างปี 2547-2549 และได้มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานทางการเงินว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่และอย่างไร โดยผลการศึกษาพบว่าตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงในปีก่อนมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับผลการดำเนินงานทางการเงินในปีปัจจุบันคือ อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมและอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน นอกจากนี้ ยังพบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงกับต้นทุนการบริหารความเสี่ยง

คำสำคัญ:

การบริหารความเสี่ยง (Risk Management) รัฐวิสาหกิจไทย (Thai State Enterprise)
มูลค่าเกี่ยวเนื่อง (Value Relevance)

¹ ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330
โทรศัพท์ 0-22185826 อีเมล uthai@acc.chula.ac.th

² อาจารย์ประจำสาขาการบัญชี คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี 34190
โทรศัพท์ 0-4535-3827 อีเมล pornpipat@bus.ubu.ac.th

1. บทนำ

รัฐวิสาหกิจไทยถือเป็นองค์กรที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาของประเทศ เนื่องจากเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาโดยภาครัฐ และมีวัตถุประสงค์หลักในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นให้แก่ประเทศ อาทิ ระบบไฟฟ้า การประปา ระบบขนส่ง เป็นต้น จากข้อมูล ณ ปี 2547 รัฐวิสาหกิจสามารถสร้างรายได้กว่า 20% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ และนำส่งเงินให้แก่ภาครัฐสูงกว่า 50,000 ล้านบาท และยังเป็นแหล่งการจ้างงานที่มีขนาดใหญ่โดยมีพนักงานรวมแล้วเกือบ 300,000 คน

หลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศไทยเมื่อปี 2540 รัฐบาลได้มีเจรจาขอความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ IMF (International Monetary Fund) ซึ่งทำให้รัฐบาลต้องทบทวนการบริหารงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของรัฐวิสาหกิจให้มากขึ้น เพื่อลดภาระหนี้สินและต้นทุนในการบริหารงาน และเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในรัฐวิสาหกิจให้มากขึ้น อีกทั้ง รัฐบาลได้เริ่มมีการวางกลยุทธ์เกี่ยวกับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจขึ้น และในระหว่างปี 2544-2548 ได้มีรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่แปรรูปเป็นบริษัทมหาชน จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) บริษัท อสมท. จำกัด (มหาชน) บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน) และบริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน) จากข้อมูลของสำนักคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ กระทรวงการคลัง ณ 15 สิงหาคม 2550 รายงานว่ามีรัฐวิสาหกิจในปี 2550 จำนวน 59 แห่ง

กระทรวงการคลังเป็นหน่วยงานกำกับดูแลโดยตรงของรัฐวิสาหกิจ เนื่องจากถือเป็นเจ้าของเงินทุนรายใหญ่ในรัฐวิสาหกิจ ซึ่งจำเป็นต้องดูแลรักษาผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ ดังนั้น กระทรวงการคลังจึงวางหลักเกณฑ์ในการกำกับดูแลและประเมินการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ เพื่อให้รัฐวิสาหกิจมีการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้น กระทรวงการคลังจึงวางหลักเกณฑ์ในการควบคุมรัฐวิสาหกิจ ด้วยการประเมินผลที่เน้นการควบคุมผลงานมากกว่าการควบคุมการทำงาน โดยในปี 2538 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติหลักการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ (Performance Agreement: PA) และกระทรวงการคลังได้ว่าจ้างบริษัท ไทยเรตติ้งแอนด์อินฟอร์เมชันเซอร์วิส จำกัด (ทริส) เป็นที่ปรึกษาระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ และได้มีการปรับปรุงปรับเปลี่ยนหลักเกณฑ์บ้างไปตามความเหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่รัฐวิสาหกิจ โดยเริ่มต้นด้วยการนำมาประเมินผลรัฐวิสาหกิจ จำนวน 11 แห่ง ตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมา ซึ่งในแต่ละปีรัฐวิสาหกิจที่เข้าระบบประเมินผลมีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยปี 2548 มีรัฐวิสาหกิจที่เข้าระบบประเมินผลจำนวน 50 แห่ง

หลักเกณฑ์การประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจได้มีการปรับเปลี่ยนอีกครั้ง หลังจากได้มีการปรับเปลี่ยนไปเมื่อปี 2544 โดยในครั้งนี้กระทรวงการคลังได้กำหนดให้นำการบริหารความเสี่ยงมาเป็นหลักเกณฑ์หนึ่งในการประเมินผลในปี 2547 ทำให้รัฐวิสาหกิจที่อยู่ระบบประเมินผลหรือรัฐวิสาหกิจที่กำลังจะเข้าระบบประเมินผลต้องมีการนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร โดยในระบบประเมินผลนี้ทริสได้วางกรอบในการประเมินผลเพื่อประเมินระดับการบริหารความเสี่ยงในรัฐวิสาหกิจ แบ่งเป็น 5 ระดับ (ระดับ 1 ถึงระดับ 5) เพื่อวัดระดับการบริหารความเสี่ยงตั้งแต่รัฐวิสาหกิจที่มีการบริหารความเสี่ยงน้อยมากไปจนถึงระดับที่มีการบริหารความเสี่ยงจนกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กร

การบริหารความเสี่ยงนั้นเป็นระบบการบริหารงานสมัยใหม่ที่มีหลักการในการให้ทุกคนในองค์กรร่วมมือร่วมใจในการนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ภายใต้สถานการณ์ความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจขึ้นได้ ซึ่งการบริหารความเสี่ยงนี้จะช่วยลดความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น และสร้างโอกาสในทางธุรกิจให้แก่องค์กรได้ ถ้าในรัฐวิสาหกิจนั้น ๆ มีการบริหารความเสี่ยงที่เป็นระบบ การบริหารความเสี่ยงมีมากน้อยเพียงใดวัดได้จากระดับการบริหารความเสี่ยงในระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งถือเป็นตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจอย่างหนึ่ง ที่สามารถบ่งชี้ผลของการนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กรที่อยู่ในระดับที่แตกต่างกันไป ซึ่งรัฐวิสาหกิจที่มีการบริหารความเสี่ยงอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมนั้นจะมีระดับการบริหารความเสี่ยงสูงกว่ารัฐวิสาหกิจที่ยังไม่ได้มีการบริหารความเสี่ยงหรือมีการบริหารความเสี่ยงแต่ยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร

มูลค่าเพิ่มจากการบริหารความเสี่ยงอาจมีความแตกต่างกันไปตามระดับของการบริหารความเสี่ยงในแต่ละองค์กร ดังนั้นจึงเป็นที่มาของงานวิจัยครั้งนี้ที่ต้องการศึกษาว่าการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจในระดับต่าง ๆ นั้น จะมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานทางการเงินหรือไม่อย่างไร รวมถึงการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนในการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจกับตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้วย นอกจากนี้ ยังต้องการศึกษาพัฒนาการของการประเมินผลรัฐวิสาหกิจไทย กระบวนการบริหารความเสี่ยง เกณฑ์ที่ใช้วัดการบริหารความเสี่ยง และปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจไทย

2. การบริหารความเสี่ยง

การบริหารความเสี่ยงเป็นหลักการบริหารจัดการองค์กรอย่างหนึ่ง ที่เสริมให้องค์กรปฏิบัติงานตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี ซึ่งหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้พยายามนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน รวมถึงรัฐวิสาหกิจไทยด้วยที่กระทรวงการคลังได้กำหนดให้รัฐวิสาหกิจมีการบริหารความเสี่ยงในองค์กรเมื่อปี 2547 และได้วางหลักเกณฑ์ในการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงเพื่อวัดระดับการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจ

The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission หรือ COSO และ PricewaterhouseCoopers LLP ได้ร่วมมือในการจัดทำแม่บทการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร (Enterprise Risk Management-Integrated Framework) เมื่อปี พ.ศ.2547 (ค.ศ. 2004) ซึ่งได้ให้คำจำกัดความของ Enterprise Risk Management ไว้ดังนี้

“Enterprise risk management is a process, effected by an entity’s board of directors, management and other personnel, applied in strategy setting and across the enterprise, designed to identify potential events that may affect the entity, and manage risk to be within its risk appetite, to provide reasonable assurance regarding the achievement of entity objectives.” (COSO, 2004: page 2)

ตามนิยามข้างต้นจึงพออธิบายความหมายได้ว่า การบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรหมายถึง กระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือของคณะกรรมการบริษัท ผู้บริหาร และพนักงานทุกคนในองค์กร ในการประยุกต์และวางแผนกลยุทธ์ทั่วทั้งองค์กร เพื่อระบุเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อหน่วยงานในองค์กร โดยจะมีการบริหารความเสี่ยงจนถึงจุดที่ยอมรับได้ ด้วยความเชื่อมั่นที่สมเหตุสมผลว่าจะทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การบริหารความเสี่ยงตามแนวคิดของ COSO นั้นมีองค์ประกอบทั้งหมด 8 ข้อ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมภายในองค์กร (Internal Environment) 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective Setting) 3) การบ่งชี้เหตุการณ์ (Event Identification) 4) การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) 5) การตอบสนองความเสี่ยง (Risk Response) 6) กิจกรรมการควบคุม (Control Activities) 7) ข้อมูลและการสื่อสาร (Information and Communication) และ 8) การติดตามผล (Monitoring) อย่างไรก็ตาม กระบวนการบริหารความเสี่ยงในแต่ละองค์กร อาจมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับ การประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในองค์กรนั้น ๆ

การนำหลักการบริหารความเสี่ยงมาบริหารงานในองค์กรได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น ในระยะเวลา 5-6 ปีที่ผ่านมา บางองค์กรได้นำการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กรแล้วในขณะที่ บางแห่งยังไม่ได้มีแนวความคิดที่จะนำมาใช้เลย (COSO, 2003) อย่างไรก็ตามจากงานวิจัยของ สถาบันผู้ตรวจภายในระหว่างประเทศ (Miccolis, Hively and Merkley, 2001) ได้ทำการสำรวจ โดยการส่งแบบสอบถามไปยังองค์กรต่าง ๆ และได้รับการตอบกลับจำนวน 130 แห่ง พบว่ามี จำนวนองค์กร 9% ที่ยังไม่มี การนำการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร ในขณะที่มี 11% ที่นำ การบริหารความเสี่ยงมาใช้อย่างครบถ้วน และมีอีก 38% ที่นำหลักการมาใช้แล้วบางส่วน ซึ่งยัง มีองค์กรอีก 20% ที่อยู่ระหว่างการวางแผนเพื่อจะนำมาใช้ และมีอีก 22% ที่เพิ่งเริ่มมีการศึกษา และเรียนรู้หลักการบริหารความเสี่ยง นอกจากนี้ ระยะเวลาที่ได้นำการบริหารความเสี่ยงส่วนใหญ่ อยู่ในช่วง 1-2 ปี (44%) รองลงมาคือ น้อยกว่า 1 ปี (31%) แสดงว่าองค์กรส่วนใหญ่ เพิ่งเริ่มที่จะนำการบริหารความเสี่ยงมาใช้ได้ไม่นานนัก ในขณะที่มีองค์กรอีก 13% ที่มี ระยะเวลาในการนำมาใช้นานกว่า 5 ปี ขึ้นไป

เหตุใดองค์กรจึงต้องมีการบริหารความเสี่ยงภายในองค์กร จากทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ที่ถูกพัฒนาขึ้นโดย Jensen และ Meckling (1976) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ถือหุ้นมุ่งหวังที่จะ ติดตามการปฏิบัติงานของผู้บริหาร เพื่อสร้างผลประโยชน์ให้แก่ผู้ถือหุ้นอย่างดีที่สุด ผู้บริหาร จำเป็นต้องการแสดงให้ผู้ถือหุ้นได้เล็งเห็นว่าผู้บริหารมีการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็น วิธีการที่จะดูแลรักษาปกป้องผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้น เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ถือหุ้น ดังนั้น จึงทำให้ผู้ถือหุ้นรู้สึกไว้วางใจว่าผู้บริหารได้มีการส่งเสริมให้มีการบริหารความเสี่ยงใน องค์กร และแสดงความสามารถในการดำเนินกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผู้ถือหุ้น นอกจากนี้ในทฤษฎีการส่งสัญญาณ (Signalling Theory) ของ Spence (1973) ก็สามารถ อธิบายได้ว่า บางบริษัทอาจจะต้องการที่จะส่งสัญญาณให้ตลาดทราบว่า บริษัทมีความได้เปรียบ และความสามารถในการบริหารความเสี่ยงที่เชี่ยวชาญมากกว่าบริษัทอื่น ๆ (Shrives และ Linsley, 2003) การบริหารความเสี่ยงจึงเป็นการบริหารอย่างหนึ่งในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ องค์กร และยังมีประโยชน์อีกมากมาย อาทิ เป็นการสร้างโอกาสให้กับองค์กรในการได้รับ ผลตอบแทนสูงสุด ลดความผันผวนของผลกำไร สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การบริหารความเสี่ยงถือเป็นการลงทุนอย่างหนึ่ง (Sadgrove, 1996) ซึ่ง ก่อให้เกิดต้นทุนในการตรวจสอบ (Cost of auditor) ต้นทุนในการดูแลรักษา (Cost of preventative maintenance) ต้นทุนในการจ่ายเงินเดือนให้กับผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องอีก มากมาย จึงทำให้เกิดมุมมองว่าการบริหารความเสี่ยงแม้จะมีประโยชน์ต่อองค์กรมากมายก็ตาม แต่สิ่งที่ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงก็คือต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการบริหารความเสี่ยง ดังนั้น เพื่อให้การ บริหารความเสี่ยงมีประสิทธิภาพนั้น การบริหารความเสี่ยงในองค์กรควรเพิ่มมูลค่าให้แก่องค์กร ด้วยการลงทุนอย่างคุ้มค่า

ตัววัดผลในการบริหารความเสี่ยงที่นำมาจากผลงานวิจัยของนักวิจัยต่างประเทศได้มีการศึกษาเกี่ยวกับตัววัดผลในการบริหารความเสี่ยง (Risk Management Index) ของประเทศโคลัมเบีย (Carreno, Cardona, & Barbat, 2004) เพื่อใช้ในการประเมินผลจากการดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยง (risk management performance) และวัดประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยง ในงานวิจัยดังกล่าวได้กำหนดตัวชี้วัดเป็น 4 ดัชนี โดยมีมุมมองในการวัดผลจาก 4 ประเด็น ได้แก่ การระบุความเสี่ยง (risk identification) การลดความเสี่ยง (risk reduction) การบริหารจัดการความเสียหาย (disaster management) และการป้องกันทางการเงิน (governance and financial protection) ผลการศึกษาพบว่าค่าของตัววัดผลดังกล่าวมีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นจากอดีต (ค.ศ. 1985-2003) และเสนอว่าควรมีการเทียบเคียงตัววัดผลในการบริหารความเสี่ยงกับข้อมูลอื่น ๆ จากหน่วยงานภายนอกด้วย

สำหรับรัฐวิสาหกิจไทยนั้น หลังจากที่กระทรวงการคลังได้กำหนดให้รัฐวิสาหกิจต้องมีการบริหารความเสี่ยงในองค์กรเมื่อปี 2547 จึงได้วางหลักเกณฑ์ในการประเมินผลการบริหารความเสี่ยงโดยมีทริส³ (บริษัท ไทยเรตติ้งแอนด์อินฟอร์เมชันเซอร์วิส จำกัด) เป็นที่ปรึกษาและเป็นหน่วยงานหลักในการประเมินผลรัฐวิสาหกิจ ซึ่งมีกรอบในการประเมินการบริหารความเสี่ยงในรัฐวิสาหกิจ โดยจัดระดับการบริหารความเสี่ยงไว้ 5 ระดับ คือ ระดับ (1) มีการบริหารความเสี่ยงน้อยมาก ระดับ (2) มีการบริหารความเสี่ยงเบื้องต้นที่มีระบบ ระดับ (3) มีการเชื่อมโยงและบูรณาการความเสี่ยงกับการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการที่ดี ระดับ (4) มีการบริหารความเสี่ยงที่สร้างมูลค่าเพิ่มแก่องค์กร และระดับ (5) มีการปลูกฝังให้การบริหารความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมปกติและเป็นวัฒนธรรมองค์กร ระดับที่แตกต่างกันนั้นได้สะท้อนให้เห็นการพัฒนากระบวนการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจ ซึ่งสามารถนำมาประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารความเสี่ยงต่อไปได้

3. ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ได้รวบรวมข้อมูลจากรัฐวิสาหกิจไทย โดยนำรายชื่อรัฐวิสาหกิจที่รวบรวมมาจากแหล่งข้อมูลสาธารณะที่แสดงรายชื่อรัฐวิสาหกิจ ณ 27 มิถุนายน พ.ศ.2548 มาเป็นประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 60 แห่ง⁴ สำหรับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มต้นจากการเก็บข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิเกี่ยวกับผลการดำเนินงานทางการเงินและคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจที่เปิดเผยโดยสำนักคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ

³ กระทรวงการคลังได้จ้างทริสเป็นที่ปรึกษาระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ ตั้งแต่ปี 2538 จนถึงปัจจุบัน (ณ ปี 2550)

⁴ รวบรวมมาจาก TISC (Thailand Investor Service Center) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลสำคัญต่าง ๆ ของประเทศไทย ผ่านทางเว็บไซต์ www.thailandoutlook.com ณ วันที่ 27 มิถุนายน 2550

(สคร.)⁵ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสัมภาษณ์และการส่งแบบสอบถามแบบเฉพาะรายทางไปรษณีย์ต่อไป

ในการสัมภาษณ์ได้มีการติดต่อเพื่อขอสัมภาษณ์กับผู้บริหารของรัฐวิสาหกิจทุกแห่ง โดยได้กำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ล่วงหน้าเกี่ยวกับ ระดับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง จำนวนพนักงาน โครงสร้างองค์กร การนำแนวทางการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร กระบวนการบริหารความเสี่ยง ความเสี่ยงด้านต่างๆ การลงทุนและต้นทุนด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความเสี่ยง มูลค่าเพิ่มจากการบริหารความเสี่ยง และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการบริหารความเสี่ยง

เมื่อมีการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้วจะมีการสรุปข้อมูลเพื่อนำมาพัฒนาแบบสอบถามให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นก่อนจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังผู้บริหารในรัฐวิสาหกิจทุกแห่งอีกครั้ง เพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมและให้รัฐวิสาหกิจมีการตรวจสอบข้อมูลที่รวบรวมได้จากแหล่งทุติยภูมิ โดยแบบสอบถามประกอบไปด้วยคำถามปลายปิดและปลายเปิด ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1) สอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประเภทของรัฐวิสาหกิจ ข้อมูลทางการเงินและคะแนนการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ ระหว่างปี 2546-2549 ที่รวบรวมมาจากแหล่งทุติยภูมิเพื่อให้รัฐวิสาหกิจตรวจสอบความถูกต้องและมีการตอบแบบสอบถามเพิ่มเติมในกรณีที่ไม่สามารถรวบรวมได้ ส่วนที่ 2) เป็นการสอบถามเกี่ยวกับการนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในรัฐวิสาหกิจ รวมถึงสอบถามคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง ต้นทุนในการบริหารความเสี่ยง และความเสี่ยงที่สำคัญในองค์กร ส่วนที่ 3) ได้สอบถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการบริหารความเสี่ยง รวมทั้งสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่ได้จากการบริหารความเสี่ยง และส่วนที่ 4) เป็นข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นอื่นๆ เกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง

ตัวแปรในการวิจัยประกอบด้วย ตัวแปรอิสระคือ ตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงที่นำได้มาจากการสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่ได้สอบถามเกี่ยวกับคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง ระหว่างปี 2547-2549 สำหรับตัวแปรตามในการวิจัยนี้คือ ผลการดำเนินงานทางการเงินที่รวบรวมข้อมูลมาจากการเงินของรัฐวิสาหกิจระหว่างปี 2541-2548 ซึ่ง สคร. ได้มีการเปิดเผยในแหล่งสาธารณะ และมีการรวบรวมข้อมูลทางการเงินเพิ่มเติมสำหรับปี 2549 จากแบบสอบถาม ซึ่งจะนำข้อมูลเหล่านี้มาคำนวณอัตราส่วนทางการเงินเพื่อนำมาเป็นตัวแปรตามในการวิเคราะห์ผล นั่นคือ อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม⁶ และอัตรา

⁵ รวบรวมจากเว็บไซต์ www.sepo.go.th เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2548

⁶ คำนวณโดยนำ กำไรจากการดำเนินงานหารด้วยสินทรัพย์รวม

ผลตอบแทนต่อพนักงาน⁷ นอกจากนี้ ยังได้นำขนาดองค์กรมาเป็นตัวแปรควบคุมในการวิจัยครั้งนี้ด้วย โดยการใช้ขนาดสินทรัพย์และจำนวนพนักงานมาเป็นตัวแทนของขนาดองค์กร

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลในการวิจัยนี้รวบรวมมาจากรัฐวิสาหกิจไทยจำนวน 60 แห่ง ได้เป็น 9 สาขา ได้แก่ สาขาพลังงาน สาขาขนส่ง สาขาสื่อสาร สาขาสาธารณูปการ สาขาอุตสาหกรรม สาขาเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ สาขาพาณิชย์และบริการ สาขาสังคมและเทคโนโลยี และสาขาสถาบันการเงิน โดยสาขาขนส่งจะมีจำนวนรัฐวิสาหกิจในสังกัดอยู่มากที่สุด จำนวน 14 แห่ง ซึ่งในจำนวนนี้ยังสามารถจำแนกเป็นสาขาขนส่งทางบก จำนวน 6 แห่ง สาขาขนส่งทางน้ำ จำนวน 3 แห่ง และสาขาขนส่งทางอากาศ จำนวน 5 แห่ง ซึ่งรัฐวิสาหกิจเหล่านี้อยู่ภายใต้สังกัดของกระทรวงการคลัง

ตารางที่ 1: แสดงจำนวนรัฐวิสาหกิจที่อนุญาตให้สัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม

สาขาของรัฐวิสาหกิจ	จำนวน รัฐวิสาหกิจ	สัมภาษณ์ ลึก	อัตรา ตอบรับ (%)	แบบ สอบถาม	อัตรา ตอบกลับ (%)
1. สาขาพลังงาน	4	2	50.0%	3	75.0%
2. สาขาขนส่ง	14	4	28.6%	10	71.4%
3. สาขาสื่อสาร	4	4	100.0%	4	100.0%
4. สาขาสาธารณูปการ	4	1	25.0%	4	100.0%
5. สาขาอุตสาหกรรม	7	2	28.6%	4	57.1%
6. สาขาเกษตรและ ทรัพยากรธรรมชาติ	7	1	14.3%	5	71.4%
7. สาขาพาณิชย์และบริการ	5	2	40.0%	3	60.0%
8. สาขาสังคมและเทคโนโลยี	6	3	50.0%	6	100.0%
รวมรัฐวิสาหกิจทั่วไป	52	19	36.5%	39	75.0%
9. สาขาสถาบันการเงิน	9	6	66.7%	6	66.7%
รวมรัฐวิสาหกิจ	60	25	41.7%	45	75.0%

ข้อมูลทั่วไป จากการติดต่อเพื่อขอสัมภาษณ์ลึกและการส่งแบบสอบถามไปยังรัฐวิสาหกิจทุกแห่ง ได้มีอัตราการตอบรับเพื่อให้สัมภาษณ์ลึกเท่ากับ 41.7% โดยสาขาที่ครอบคลุมมากที่สุดคือสาขาสื่อสาร (100%) และน้อยที่สุดคือสาขาเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ (14.3%) สำหรับอัตราตอบกลับจากแบบสอบถามเท่ากับ 75% โดยมีสาขา

⁷ คำนวณโดยนำ กำไรจากการดำเนินงานหารด้วยจำนวนพนักงาน

ที่ครอบคลุมทั้ง 100% อยู่ 3 สาขา คือ สาขาสื่อสาร สาขาสาธารณูปการ และสาขาสังคมและเทคโนโลยี ส่วนสาขาอื่นๆ ได้รับการตอบกลับเกิน 60% ยกเว้นสาขาอุตสาหกรรมที่มีอัตราตอบกลับต่ำสุดแต่ก็ได้ถึง 57.1%

การบริหารความเสี่ยงรัฐวิสาหกิจไทย ตามที่สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) ภายใต้สังกัดกระทรวงการคลังกำหนดให้นำการบริหารความเสี่ยงมาเป็นหนึ่งในประเมินผลการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการองค์กร เมื่อปี 2547 ทำให้รัฐวิสาหกิจที่อยู่ในระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจต้องเริ่มนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร จากตารางที่ 2 พบว่า รัฐวิสาหกิจที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ 38 แห่ง (84.4%) มีการนำระบบบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กรแล้ว และอยู่ระหว่างดำเนินการอีก 4 แห่ง ทั้งนี้ มีรัฐวิสาหกิจ จำนวน 2 แห่ง ที่ยังไม่ได้นำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร เมื่อวิเคราะห์จากระยะเวลาที่เริ่มระบบ พบว่า รัฐวิสาหกิจ จำนวน 19 แห่ง (44.1%) ได้เริ่มนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร เมื่อปี 2547 ซึ่งเป็นปีที่ สคร. ได้กำหนดให้มีการประเมินผล ด้านนี้ แต่ได้มีรัฐวิสาหกิจ จำนวน 12 แห่ง (27.9%) ที่ได้นำระบบมาใช้ก่อนปี 2547 ในขณะที่รัฐวิสาหกิจอีก 9 แห่ง (20.9%) ที่เพิ่งเริ่มใช้ในปี 2548 ดังนั้น รัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่เพิ่งเริ่มใช้ระบบการบริหารความเสี่ยงได้ไม่นานนัก คือ อยู่ระหว่าง 2-3 ปี เท่านั้น

ตารางที่ 2: ระยะเวลาในการนำระบบบริหารความเสี่ยงมาใช้ในรัฐวิสาหกิจ

การนำระบบบริหารความเสี่ยงมาใช้ในรัฐวิสาหกิจ	จำนวน	
	แห่ง	เปอร์เซ็นต์
การนำระบบบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร (N= 44)		
มี	38	84.4%
อยู่ระหว่างดำเนินการ	4	8.9%
ไม่มี	2	4.4%
ปี พ.ศ. ที่เริ่มนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร (N=43)		
พ.ศ.2544 (ระยะเวลา 6 ปี)	1	2.3%
พ.ศ.2545 (ระยะเวลา 5 ปี)	5	11.6%
พ.ศ.2546 (ระยะเวลา 4 ปี)	6	14.0%
พ.ศ.2547 (ระยะเวลา 3 ปี)	19	44.1%
พ.ศ.2548 (ระยะเวลา 2 ปี)	9	20.9%
ไม่แน่ใจ	2	4.7%

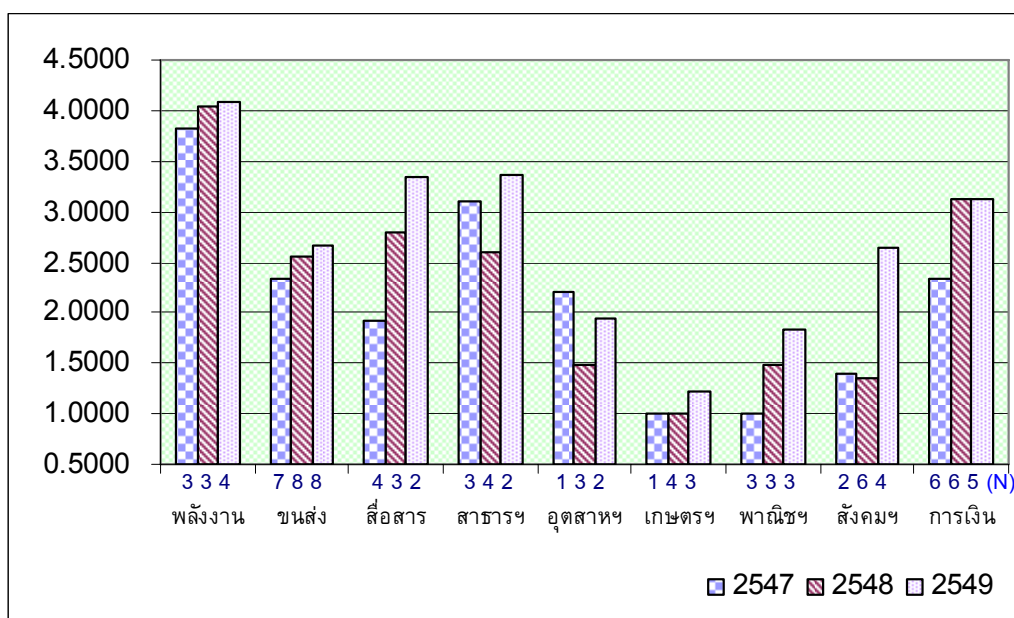
จากแบบสอบถามจำนวน 45 แห่ง พบว่า รัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่กว่าครึ่งถูกประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงในปี 2547 จำนวน 28 แห่ง โดยในปี 2548 และ 2549 มีรัฐวิสาหกิจ

ถูกประเมินผล จำนวน 10 แห่ง และ 4 แห่ง ตามลำดับ นอกจากนี้ มีรัฐวิสาหกิจจำนวน 4 แห่งที่ยังไม่ได้เข้าระบบประเมินผล และมีรัฐวิสาหกิจอีก 5 แห่งที่เข้าระบบประเมินผลแล้ว แต่ไม่มีผลคะแนนด้านการบริหารความเสี่ยงโดยเฉพาะ เนื่องจากเป็นรัฐวิสาหกิจที่จดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งจะใช้เกณฑ์การประเมินผลด้านการบริหารจัดการตามเกณฑ์ที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนด เพื่อให้เปรียบเทียบกับบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ได้

ผลการประเมินด้านการบริหารความเสี่ยงที่สามารถรวบรวมได้ พบว่า รัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่มีผลคะแนนอยู่ระหว่าง ระดับ 1 ถึง ระดับ 2 เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยพบว่า คะแนนมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น โดยในปี 2547 รัฐวิสาหกิจ 30 แห่ง มีค่าเฉลี่ย 2.26 ปี 2548 รัฐวิสาหกิจ 40 แห่ง มีค่าเฉลี่ย 2.28 และสำหรับปี 2549 รัฐวิสาหกิจ 32 แห่ง มีค่าเฉลี่ย 2.76 และยังพบว่า มีรัฐวิสาหกิจจำนวนน้อยมากที่มีคะแนนในระดับ 4

ตามแผนภาพที่ 1 พบว่า ในปี 2547 รัฐวิสาหกิจในสาขาพลังงานมีคะแนนเฉลี่ยด้านการบริหารความเสี่ยงสูงที่สุด เท่ากับ 3.8333 คะแนน รองลงมาคือ สาขาสาธารณูปการ เท่ากับ 3.1000 คะแนน ในขณะที่สาขาเกษตรและทรัพยากร และสาขาพาณิชย์และบริการ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เท่ากับ 1.000 คะแนน และจากผลคะแนนที่สามารถรวบรวมได้ในปี 2549 พบว่า รัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งในสาขาพลังงานที่มีคะแนนอยู่ในระดับสูงสุดเท่ากับ 4.50 คะแนน

แผนภาพที่ 1: ผลคะแนนเฉลี่ยการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจเฉพาะด้านบริหารความเสี่ยง ระหว่างปี 2547-2549

เมื่อวิเคราะห์แนวโน้มของคะแนนด้านการบริหารความเสี่ยง จากข้อมูลที่รวบรวมได้อาจยังไม่เห็นแนวโน้มที่ชัดเจนนัก เนื่องจากจำนวนรัฐวิสาหกิจในแต่ละปีที่นำมาถัวเฉลี่ยในแต่ละสาขามีจำนวนไม่เท่ากัน แต่สำหรับสาขาที่มีรัฐวิสาหกิจในจำนวนใกล้เคียงกัน เช่น สาขาพลังงาน

สาขาขนส่ง สาขาพาณิชย์และบริการ พบว่า ผลคะแนนเฉลี่ยจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จากปี 2547 ซึ่งถือเป็นปีแรกของการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยง ยกเว้นสาขาเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีคะแนนเฉลี่ยปี 2547 และ 2548 เท่าเดิม คือ 1.000

ต้นทุนดำเนินการของการบริหารความเสี่ยง ในการสร้างให้มีระบบการบริหารความเสี่ยงเกิดขึ้นในองค์กร ถือเป็นการลงทุนอย่างหนึ่ง ซึ่งในการวิจัยนี้ได้กำหนดข้อคำถามเกี่ยวกับต้นทุนและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการสร้างระบบการบริหารความเสี่ยง ที่รวบรวมและดัดแปลงมาจากการสัมภาษณ์ โดยมีการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมสัมมนา ค่าใช้จ่ายในการจัดจ้างที่ปรึกษาจากภายนอก ค่าใช้จ่ายในการปรับโครงสร้างองค์กรสำหรับการบริหารความเสี่ยง ต้นทุนเกี่ยวกับการจัดทำระบบสารสนเทศเพื่อเชื่อมโยงระบบการบริหารความเสี่ยง งบประมาณในการจัดจ้างพนักงานที่ทำงานด้านการบริหารความเสี่ยงของพนักงาน ระยะเวลาที่ใช้ไปในการปรับโครงสร้างองค์กรสำหรับการบริหารความเสี่ยง ระยะเวลาในการจัดประชุมเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง

จากรัฐวิสาหกิจที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 45 แห่ง ในจำนวนนี้มีรัฐวิสาหกิจจำนวน 40 แห่ง ที่ตอบข้อมูลตัวเลขต้นทุนด้านการบริหารความเสี่ยงในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วจะพบว่ามูลค่าต้นทุนที่สามารถระบุเป็นจำนวนเงินได้ ส่วนใหญ่เป็นต้นทุนหลักในการบริหารความเสี่ยง 3 ด้าน คือ ต้นทุนในการพัฒนาบุคลากร ต้นทุนในการจ้างที่ปรึกษา และต้นทุนด้านระบบสารสนเทศ โดยมูลค่ารวมของต้นทุนที่มีมูลค่าสูงที่สุด คือ ต้นทุนในการจ้างที่ปรึกษา มีมูลค่ารวมสูงกว่า 118.62 ล้านบาท (รวมจากรัฐวิสาหกิจ 19 แห่ง) รองลงมาคือ ต้นทุนด้านระบบสารสนเทศ มีมูลค่ากว่า 62.65 ล้านบาท (รวมจากรัฐวิสาหกิจ 8 แห่ง) และต้นทุนในการพัฒนาบุคลากรในการจัดอบรมสัมมนา มีมูลค่ารวมกว่า 37.5 ล้านบาท (รวมจากรัฐวิสาหกิจ 32 แห่ง) สำหรับระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างโดยเฉลี่ยใช้ระยะเวลาประมาณ 10 เดือน และระยะเวลาในการจัดประชุมเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงโดยเฉลี่ยประมาณ 20 ครั้งต่อปี (เฉลี่ยจากรัฐวิสาหกิจจำนวน 10 แห่ง และ 32 แห่ง ตามลำดับ)

นอกจากนี้ เมื่อได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Kendall's tau_b พบว่า ต้นทุนการบริหารความเสี่ยงมีความสัมพันธ์กับตัวชี้วัดด้านการบริหารความเสี่ยงอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 โดยตัวชี้วัดด้านการบริหารความเสี่ยงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับต้นทุนในการจ้างที่ปรึกษาและระยะเวลาในการจัดประชุม โดยมีค่าความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.497 (p 0.005) และ 0.404 (p 0.004) ตามลำดับ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยง ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจ ได้รวบรวมจากแบบสอบถามที่ผู้บริหารรัฐวิสาหกิจตอบกลับจำนวน 45 แห่ง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้บริหารระดับสูงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยงมากที่สุด 84.4% ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.84 รองลงมา คือ วัฒนธรรมองค์กรและทรัพยากรบุคคล สำหรับปัจจัยที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญน้อยที่สุดได้แก่การมีหน่วยงานตรวจสอบภายในและกฎระเบียบข้อบังคับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 และ 3.81 ตามลำดับ

ตารางที่ 3: ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลในการบริหารความเสี่ยง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความเสี่ยง	จำนวน	ค่าเฉลี่ย (ค่าเบี่ยงเบน)	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. หน่วยงานที่กำกับดูแล	45	4.24 (0.857)	19 (42.2%)	21 (46.7%)	3 (6.7%)	1 (2.2%)	1 (2.2%)
2. กฎระเบียบ ข้อบังคับ	43	3.81 (0.699)			15 (25.0%)	21 (48.8%)	7 (16.3%)
3. โครงสร้างการจัดองค์กรและการแบ่งแยกหน้าที่	45	3.84 (0.999)	10 (22.2%)	24 (53.3%)	8 (17.8%)		3 (6.7%)
4. ผู้บริหารระดับสูง	45	4.84 (0.367)	38 (84.4%)	7 (15.6%)			
5. ทรัพยากรบุคคล	44	4.34 (0.745)	21 (47.7%)	18 (40.9%)	4 (9.1%)	1 (2.3%)	
6. วัฒนธรรมองค์กร	45	4.36 (0.743)	22 (36.7%)	18 (30.0%)	4 (8.9%)	1 (1.7%)	
7. ระบบข้อมูลสารสนเทศที่ดี	44	4.23 (0.711)	17 (38.6%)	20 (45.5%)	7 (15.9%)		
8. การมีเครื่องมือช่วยสนับสนุนการบริหารความเสี่ยง	43	4.05 (0.653)	10 (23.3%)	25 (58.1%)	8 (18.6%)		
9. การมีผู้เชี่ยวชาญและหน่วยฝึกอบรมการบริหารความเสี่ยง	45	3.96 (0.673)	9 (20.0%)	25 (55.6%)	11 (24.4%)		
10. การมีหน่วยงานตรวจสอบภายใน	44	3.59 (0.693)	3 (6.8%)	22 (50.0%)	17 (38.6%)	2 (4.5%)	

ผลลัพธ์จากการบริหารความเสี่ยง ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารด้านการบริหารความเสี่ยงเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่ได้จากการนำระบบการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร ดังตารางที่ 4 พบว่า ผู้บริหารรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่กว่า 80% เห็นด้วยที่การบริหารความเสี่ยงสามารถลดจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ (44 แห่ง) ทำให้กระบวนการทำงานเป็นระบบมากขึ้นจากเดิม (43 แห่ง) สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร (42 แห่ง) และทำให้บุคลากรมีความตื่นตัวเกี่ยวกับความเสี่ยงมากขึ้น (42 แห่ง) ในขณะที่มีรัฐวิสาหกิจบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยว่าการบริหารความเสี่ยงสามารถลดภาระงานให้กับองค์กรได้ (7 แห่ง) และยังไม่เห็นด้วยที่การบริหารความเสี่ยงจะทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้ตามตัวชี้วัดขององค์กร (3 แห่ง)

ตารางที่ 4: ความคิดเห็นต่อผลลัพธ์จากการบริหารความเสี่ยง

ผลลัพธ์ของการบริหารความเสี่ยง	จำนวน	ค่าเฉลี่ย (ค่าเบี่ยงเบน)	เห็นด้วยมาก ที่สุด	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย
1. กระบวนการทำงานเป็นระบบมากขึ้นจากเดิม	45	1.44 (0.586)	22 (48.9%)	21 (46.7%)	2 (4.4%)	
2. บุคลากรมีความตื่นตัวเกี่ยวกับความเสี่ยงมากขึ้น	45	1.27 (0.657)	16 (26.7%)	26 (43.3%)	2 (4.4%)	1 (2.2%)
3. สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรมากขึ้น	45	1.31 (0.596)	17 (37.8%)	25 (55.6%)	3 (6.7%)	
4. สร้างความเติบโตของกำไรให้กับองค์กร	45	0.96 (0.706)	10 (16.7%)	23 (38.3%)	12 (26.7%)	
5. สร้างกำไรอย่างยั่งยืนให้กับองค์กร	45	1.04 (0.737)	13 (28.9%)	21 (46.7%)	11 (24.4%)	
6. สามารถบริหารเงินทุนหมุนเวียนได้อย่างพอเพียง	45	0.89 (0.647)	7 (15.6%)	26 (43.3%)	12 (26.7%)	
7. สามารถควบคุมรายจ่ายขององค์กรได้ดีขึ้น	45	0.93 (0.720)	8 (17.8%)	28 (62.2%)	7 (15.6%)	2 (4.4%)
8. สามารถลดภาระงานให้กับองค์กรได้	43	0.40 (0.849)	3 (7.0%)	18 (41.9%)	15 (34.9%)	7 (16.3%)
9. สามารถลดจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้นได้	45	1.51 (0.549)	24 (53.3%)	20 (44.4%)	1 (2.2%)	
10. สามารถดำเนินงานได้ตามตัวชี้วัดขององค์กร	45	1.07 (0.809)	13 (28.9%)	25 (55.6%)	4 (8.9%)	3 (6.7%)

มูลค่าเกี่ยวเนื่องจากการบริหารความเสี่ยง จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยการวิเคราะห์ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlation) ระหว่างตัวแปรการวิจัย และแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ทั้งแบบ Kendall's tau_b ดังตารางที่ 5 เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมและอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน จากผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 5 พบว่า ตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงมีความสัมพันธ์กับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม แต่มีค่าความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก โดยตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงในปีปัจจุบัน (TRM_t) มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมในปีปัจจุบัน (ROA_t) และมีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ΔROA) นอกจากนี้ ยังพบว่า ตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงในปีก่อน (TRM_{t-1}) มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมในปีปัจจุบัน (ROA_t) และมีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ΔROA)

ตารางที่ 5: ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม

Variable	1	2	3	4	5
1. ROA_t	1				
2. ΔROA	0.023	1			
3. TRM_t	0.215**	-0.200*	1		
4. TRM_{t-1}	0.250**	-0.200*	1.000**	1	
5. ΔTRM	-0.061	0.097	-0.286**	-0.286**	1

*p< 0.05, **p<0.01

ตารางที่ 6: ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงกับอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน

Variable	1	2	3	4	5
1. OPP _t	1				
2. Δ OPP	0.007	1			
3. TRM _t	0.326**	-0.142	1		
4. TRM _{t-1}	0.310**	-0.142	1.000**	1	
5. Δ TRM	-0.051	0.089	-0.286**	-0.286**	1

*p< 0.05, **p<0.01

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงกับอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน ดังตารางที่ 6 พบว่า ตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันแต่มีค่าความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก โดยตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงในปีปัจจุบัน (TRM_t) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานในปีปัจจุบัน (OPP_t) และยังพบว่าตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงในปีก่อน (TRM_{t-1}) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราผลตอบแทนต่อพนักงานในปีปัจจุบัน (OPP_t)

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่าตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงทั้งในปีปัจจุบันและปีก่อนต่างมีความสัมพันธ์กับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงบวก และยังมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์แต่มีทิศทางความสัมพันธ์เชิงลบ แต่ยังไม่พบว่าคะแนนการประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงในปีก่อนและปีปัจจุบันจะมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลตอบแทนต่อพนักงาน

5. การสรุปและอธิบายผล

ระบบการประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจไทยนั้นเกิดขึ้นจากการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการควบคุมขั้นตอนการทำงานมาเป็นควบคุมผลงาน เพื่อให้รัฐวิสาหกิจสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินงานมากขึ้น ซึ่งเมื่อปี 2547 การบริหารความเสี่ยงถูกกำหนดให้เป็นเกณฑ์หนึ่งในการประเมินผลด้านการบริหารจัดการองค์กร จากรัฐวิสาหกิจที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 45 แห่ง มีรัฐวิสาหกิจที่นำหลักการดังกล่าวมาใช้ทันทีในปี 2547 จำนวน 19 แห่ง และมีรัฐวิสาหกิจ จำนวน 18 แห่ง ที่ได้จัดตั้งส่วนงานบริหารความเสี่ยงเป็นหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง นอกจากนี้ ยังพบว่ารัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ 80% ได้พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เรื่องการบริหารความเสี่ยงโดยการอบรมทั้งภายในและภายนอกองค์กร และพบว่าผู้บริหารระดับสูงและทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุดในการบริหารความเสี่ยงให้ประสบผลสำเร็จ

การประเมินผลด้านการบริหารความเสี่ยงในรัฐวิสาหกิจไทยนั้น ได้มีการกำหนดคะแนน ตั้งแต่ระดับ 1 ถึง ระดับ 5 หมายถึง ระดับที่มีการบริหารความเสี่ยงน้อยมาก จนถึงระดับที่มีการปลูกฝังให้การบริหารความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมปกติและเป็นวัฒนธรรมองค์กร ผลการวิจัยพบว่า โดยช่วงแรกรัฐวิสาหกิจจะมีผลคะแนนในระดับต่ำ แต่ช่วงหลังจะมีคะแนนในระดับที่สูงขึ้น เมื่อวิเคราะห์ผลความสัมพันธ์พบว่า รัฐวิสาหกิจที่มีผลคะแนนด้านการบริหารความเสี่ยงเมื่อปีก่อนในระดับสูง จะทำให้ในปีปัจจุบันองค์กรจะสามารถสร้างผลตอบแทนจากสินทรัพย์ได้สูงขึ้น และความสามารถของพนักงานในการสร้างกำไรให้แก่องค์การก็มีสูงขึ้นด้วย นอกจากนี้ ยังพบว่ารัฐวิสาหกิจที่มีผลคะแนนในระดับสูงนั้น จะมีจำนวนต้นทุนการบริหารความเสี่ยงอยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะต้นทุนในการจัดจ้างที่ปรึกษาหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษด้านการบริหารความเสี่ยง รวมถึงได้มีการทุ่มเทในระยะเวลาในการจัดประชุมเพื่อหารือในเรื่องการบริหารความเสี่ยงภายในองค์กรอีกด้วย ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการสร้างระบบการบริหารความเสี่ยงในรัฐวิสาหกิจอย่างเป็นรูปธรรมและนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กร จะทำให้รัฐวิสาหกิจมีความสามารถในการสร้างกำไรสูงขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็มีต้นทุนการบริหารความเสี่ยงสูงเช่นเดียวกัน

6. ข้อเสนอแนะ

แนวคิดในการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวัดมูลค่าเพิ่มที่ได้จากการบริหารความเสี่ยงขององค์กรได้ โดยต้องอาศัยการวิเคราะห์ผลในระยะยาว จึงจะสามารถสรุปผลได้ชัดเจนและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น นอกจากนี้ รัฐวิสาหกิจควรมีการจัดเก็บข้อมูลทางบัญชีโดยแยกตามกิจกรรม เพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ Costs & Benefits ในตัดสินใจต่าง ๆ โดยเฉพาะการเก็บข้อมูลทางการเงินเกี่ยวกับการลงทุนในการบริหารความเสี่ยง และควรมีการแยกหรือปันส่วนต้นทุนต่าง ๆ ของการบริหารความเสี่ยงออกมาอย่างชัดเจน เพื่อสามารถนำข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจต่าง ๆ ในการบริหารจัดการองค์กรว่าเกิดความคุ้มค่ากับองค์กรมากน้อยเพียงใด

ในอนาคตควรมีการนำอัตราส่วนทางการเงินตัวอื่นหรือผลการดำเนินงานที่ไม่ใช่ทางการเงินมาวิเคราะห์เพื่อหามูลค่าเพิ่มที่ได้จากการบริหารความเสี่ยง เช่น ความพึงพอใจของลูกค้า คุณภาพในสินค้าหรือบริการ ประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ความพึงพอใจและความสามารถของพนักงาน ความเป็นผู้นำและความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น

ระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในเสริมสร้างให้รัฐวิสาหกิจมีการบริหารจัดการสมัยใหม่ สามารถแข่งขันกับภาคเอกชนได้ ถึงแม้ว่าระบบประเมินผลดังกล่าวจะได้มีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องก็ตาม แต่เกณฑ์การประเมินผลบางเกณฑ์ไม่เหมาะสมกับรัฐวิสาหกิจบางแห่ง เพราะรัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งมีการดำเนินงานที่แตกต่างกันมีวัตถุประสงค์ไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะความแตกต่างในรัฐวิสาหกิจที่เน้นบริการเชิงสังคมมากกว่าเชิงพาณิชย์ ดังนั้น ระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจต้องมีความยืดหยุ่นและเหมาะสมต่อการประเมินรัฐวิสาหกิจนั้น ๆ อย่างแท้จริง

รายการอ้างอิง

- Carreno, M.L.; Cardona, O.D.; and Barbat, A.H. 2004. Evaluation of the risk management performance. Available from: www.unisdr.org/HFdialogue/download/tp1-Evaluation-risk-management-performance-m1.pdf. 8 page.
- Committee of Sponsoring Organizations (COSO). 2003. Draft enterprise risk management framework: Executive summary, Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, Available from: www.erm.coso.org
- Committee of Sponsoring Organizations (COSO). 2004. Enterprise risk management - Integrated framework: Executive summary, Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, Available from: www.erm.coso.org
- Jensen, M. C.; and Meckling, W. H. 1976. Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. Journal of Financial Economics 3: 305-360.
- Sadgrove, K. 1996. The complete guide of business risk management., Gower Publishing Limited.
- Shrives, P.; and Linsley, P. 2003. Risk management: Communicating risk management in annual reports. International Accountant 20.
- Spence, A. M. 1973. Job market signalling. Quarterly Journal of Economics 87(3): 355-374.
- Miccolis, J. A.; Hively, K.; Merkley, B.W. 2001. Enterprise Risk Management: Trends and Emerging Practices. Prepared by the principal investigators from the Tillinghast-Towers Perrin and Sponsored by The Institute of internal Auditors Research Foundation. Available from: www.theiia.org.